

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

С. С. ВІТВИЦЬКИЙ
О. О. ВОЛОБУЄВА
А. О. ВОЛОБОЄВ

**МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ
НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ
ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ
ПРИПАСАМИ**

МОНОГРАФІЯ

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Донецького державного університету внутрішніх справ
(протокол № 5 від 25 листопада 2021 року)*

Рецензенти:

Кучинська О. П. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Чаплинський К. О. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Калініна І. В. – кандидат юридичних наук, завідувач кафедри спеціально-правових дисциплін Донецького державного університету управління.

Вітвіцький С. С., Волобуєва О. О., Волобоєв А. О.

B54 Методика розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами : монографія / Сергій Сергійович Вітвіцький, Олена Олексіївна Волобуєва, Артур Олегович Волобоєв. Київ : ВД «Дакор», 2021. 308 с.

ISBN 978-617-7679-93-5

Монографічне дослідження присвячено теоретичному узагальненню та новому вирішенню наукового завдання з розробки методики розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. Визначено поняття та структурну роль криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у методиці розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. Розкрито зміст її елементів, систематизовано криміналістично вагомі ознаки. Визначено зміст особливостей початкового та наступного етапів розслідування, типові слідчі ситуації та алгоритми дій, спрямовані на їхнє вирішення. З'ясовано організаційно-практичну модель розслідування та виокремлено зміст обставин, що підлягають установленню. Конкретизовано тактику проведення огляду, обшуку та допитів, тактику підготовки й призначення судових експертиз. Наведено авторські фундаментальні поняття: ручна вогнепальна зброя, основні частини ручної вогнепальної зброї, бойові припаси до ручної вогнепальної зброї. Надано пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства у сфері обігу зброї та уніфікації норм КПК України.

Призначена для використання в практичній і науково-дослідній діяльності та навчальному процесі.

УДК 343.983:343.344]:343.1](477)(02)

© Донецький державний університет
внутрішніх справ, 2021

© Вітвіцький С. С., Волобуєва О. О.,
Волобоєв А. О., 2021

© ТОВ «ВД «Дакор», 2021

ISBN 978-617-7679-93-5

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ 5

ПЕРЕДМОВА 6

Розділ 1. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ 14

1.1. Поняття криміналістичної характеристики та її структурна роль у методиці розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами 14

1.2. Особливості предмета незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами 32

1.3. Криміналістична характеристика способів та місць вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами 54

1.4. Характеристика особи злочинця і типові сліди незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами 78

Розділ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ 93

2.1. Початковий етап розслідування та типові слідчі ситуації 93

2.2. Організація і планування розслідування 125

2.3. Наступний етап розслідування та обставини, що підлягають установленню 136

Розділ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ 160

3.1. Тактичні особливості проведення огляду й обшуку	160
3.2. Тактичні особливості проведення допитів	184
3.3. Тактичні особливості підготовки й призначення судових експертиз	202
ПІСЛЯМОВА	216
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	224
ДОДАТКИ	257

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МВС України	-	Міністерство внутрішніх справ України
НПУ	-	Національна поліція України
ССУ	-	Силі (та спеціальні) структури України
ОГП	-	Офіс Генерального прокуратура
КУ	-	Конституція України
ЗУ	-	Закон України
ППВСУ	-	Постанова Пленуму Верховного Суду України
КК України	-	Кримінальний кодекс України
КПК України	-	Кримінальний процесуальний кодекс України
ЄРДР	-	Єдиний реєстр досудових розслідувань
СОГ	-	Слідчо-оперативна група
СРД	-	Слідча (розшукова) дія
НСРД	-	Негласна слідча (розшукова) дія
ОРД	-	Оперативно-розшукова дія
ОРЗ	-	Оперативно-розшукові заходи
ОМП	-	Огляд місця події
АТО	-	Антитерористична операція
ООС	-	Операція Об'єднаних сил (раніше – АТО)
ДСВ	-	Друга світова війна
ЗМІ	-	Засоби масової інформації

ПЕРЕДМОВА

Соціально-політична криза та збройний конфлікт на сході України призвів до зростання неконтрольованого обігу зброї, у зв'язку з чим незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами стало одним із сучасних чинників впливу на національну безпеку України, який набув масштабного рівня та безпосередньо є внутрішньою проблемою держави. Цей факт викликає особливе занепокоєння і відчуття незахищеності у населення, загрожує стабільному устрою держави та дотриманню соціальних цінностей у суспільстві.

За офіційними статистичними даними Офісу Генерального прокурора (далі – ОГП), саме з 2013 року спостерігається тенденція до збільшення кількості кримінальних правопорушень¹, передбачених ст. 263 Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами», та безсистемна протидія цьому Національної поліції України (далі – НПУ). Так, у 2013 році зареєстровано 6,9 тис. кримінальних правопорушень цієї категорії, у 2014 році – 7,2 тис., у 2015 році – 7,4 тис., у 2016 році – 6,3 тис., у 2017 році – 8 тис., у 2018 році – 7,4 тис., у 2019 році – 6,2 тис., у 2020 році – 5,1 тис., що в середньому становить 6,8 тис. кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням з об'єктами озброєння (з них близько 65 % складає досліджувана категорія). Як наслідок, за вказаний період у середньому було вчинено близько 1 тис. кримінальних правопорушень із використанням зброї. За результатами дослідження встановлено, що третина з них (28,64 % та 43,16 % відповідно) так і залишається нерозкритими.

¹ Дефініція «кримінальне правопорушення» авторами вживається для загально-го сприйняття суспільно-небезпечних діянь, пов'язаних із незаконним поводженням з об'єктами озброєння та/чи їх використанням, а також для уникнення технічних описів і помилок при вживанні понять «злочин» та «кримінальні проступки».

З огляду на це виникла потреба в оновленні методики розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами з урахуванням трансформації механізму вчинення цих кримінальних правопорушень.

Раніше окремі питання протидії незаконному обігу об'єктів озброєння досліджували В. В. Агафонов (1995), А. Г. Андрєєв (2003), В. В. Арешонков (2012), І. І. Бікєєв (2000), Г. О. Бойко (2003), О. М. Бокій (2010), О. Ф. Бурлевич (2005), О. М. Вдовін (2015), В. В. Войнов (2001), В. В. Волченков (2000), А. В. Втюрін (1999), Є. Ю. Голуб (2002), С. А. Григорянц (2011), В. Є. Гудзь (2010), О. О. Долгополов (1999), Є. О. Дубинін (2001), В. В. Єфіменко (2002), В. Є. Зваригін (2002), І. В. Капустіна (1999), Р. Р. Карданов (2007), М. І. Катбамбетов (2013), В. Д. Корма (2001), А. В. Кофанов (2000), В. В. Кубанов (2006), А. В. Кузнецов (2008), М. В. Лукашин (2008), М. М. Майстренко (2010), Н. Є. Міняйло (2012), О. А. Мокринський (2004), Ф. Ю. Назаршоев (2017), О. О. Нікітіна (2002), Я. В. Новак (2007), С. Г. Павликов (2000), С. П. Параниця (2009), М. Г. Пінчук (2007), В. М. Плєскачевський (1999), І. Ю. Рагулін (2016), В. І. Рибачук (2001), М. Х. Рустамбаєв (1983), О. С. Самоделкін (2005), В. А. Саморока (2004), О. М. Сарнавський (2009), О. Ф. Соколов (2002), Е. С. Тенчов (1975), Є. С. Тєслєнко (2011), Є. В. Терєнтєєва (2005), С. О. Торопов (2011), М. П. Тюлькін (2005), Е. М. Хастінов (2009), М. В. Щєголєва (2001) та ін. Останніми роками в Україні захищено дисертації з цієї проблематики В. С. Шаповаловою (2015), С. П. Мельниченком (2016), О. С. Тарасенком (2017), В. В. Голубошем (2019). Але в сучасних умовах окремі сформульовані положення та рекомендації потребують перегляду або уточнення. Саме ці обставини й обумовили вибір зазначеної теми, як достатньо актуальної для монографічного дослідження.

Мета дослідження полягає у формуванні теоретичних засад і практичних рекомендацій, спрямованих на розробку методики розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. Для досягнення поставленої мети вирішувалися наступні наукові завдання:

- визначити поняття та структурну роль криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у методиці розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами;

- розкрити зміст елементів криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, систематизувати їхні криміналістично вагомні ознаки;
- визначити зміст особливостей початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, окреслити типові слідчі ситуації та алгоритми дій, спрямовані на їхнє вирішення;
- сформулювати зміст наступного етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, типові слідчі ситуації та алгоритми дій, спрямовані на їхнє вирішення;
- з'ясувати організаційно-практичну модель розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами;
- виокремити зміст обставин, що підлягають установленню під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами;
- конкретизувати тактику проведення огляду й обшуку, визначити їхні організаційні та тактичні домінанти, найоптимальніші тактичні прийоми для використання;
- конкретизувати тактику проведення допитів, визначити їхні організаційні та тактичні домінанти, найоптимальніші тактичні прийоми для використання;
- конкретизувати тактику підготовки й призначення судових експертиз, визначити зміст домінантів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у зв'язку з вчиненням незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, а також у зв'язку з діяльністю правоохоронних органів під час розслідування цього кримінального правопорушення.

Предметом дослідження є особливості розслідування незаконного поводження з ручною вогнепальною зброєю та бойовими припасами до неї.

Методологічну основу монографічного дослідження складає загальний *діалектичний метод* наукового пізнання дійсності, відповідно до якого розгляд соціально-правових явищ незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами дозволив синтезувати окремі частки елементів предмета дослідження, його зміст та криміналістичну форму.

Для отримання більш об'єктивних результатів застосовано широкий спектр спеціальних наукових методів дослідження, зокрема:

- *формально-логічні методи* (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, класифікація, групуфікація, порівняння, узагальнення, моделювання та ін.) – для дослідження нормативних актів, матеріалів кримінальних проваджень (вироки суду), концепцій, точок зору авторів з окремих питань, що входять до предмета дослідження, а також під час формулювання пропозицій та висновків за темою дослідження (розділи 1, 2, 3);
- *системно-структурні і функціональні методи* надали змогу визначити: структуру криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами (розділ 1); зміст особливостей початкового й наступного етапів розслідування, типові слідчі ситуації та алгоритми дій слідчого, спрямовані на їхнє вирішення (підрозділи 2.1, 2.3); організаційно-практичну модель розслідування (підрозділ 2.2); обставини, що підлягають установленню під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами (підрозділ 2.3); тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій (далі – СРД) та шляхи їхнього удосконалення (розділ 3);
- *статистичні й соціологічні методи* використано для збирання та узагальнення результатів опитування працівників НПУ, вивчення матеріалів кримінальних проваджень (вироки суду), а також статистичних даних ОГП.

Правовою базою дослідження є Конституція України (далі – КУ), кримінальне й кримінальне процесуальне законодавство України, Постанови Пленуму Верховного Суду України (далі – ППВСУ), відомчі нормативні акти та інструктивні документи Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України).

Теоретичним підґрунтям такого дослідження стали праці О. Я. Баєва, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, О. М. Васильєва, С. О. Величкіна, А. І. Вінберга, І. О. Возгріна, А. Ф. Волобуєва, О. О. Волобуєвої, Т. С. Волчецької, В. К. Гавла, Ю. В. Гавриліна, І. Ф. Герасимова, Г. А. Густова, Л. Я. Драпкіна, О. О. Ейсмана, В. Ф. Єрмоловича, В. Д. Зеленського, Є. П. Іщенко,

В. А. Колесника, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, Д. А. Корецького, І. Ф. Крилова, О. П. Кучинської, В. Г. Лісогора, І. М. Лузгіна, Г. М. Мерекутова, В. О. Образцова, О. В. Одерія, І. Ф. Пантелеєва, Є. В. Пряхіна, В. А. Ручкіна, М. В. Сатевського, Л. О. Сергєєва, В. Г. Танасевича, А. Г. Філіппова, К. О. Чаплинського, В. Ю. Шепітько, В. І. Шиканова, Ю. В. Шляпникова, М. П. Яблокова, С. Ю. Якушина та ін.

Емпіричну базу дослідження складають: результати вивчення матеріалів 125 кримінальних проваджень і 2073 вироків суду, пов'язаних із незаконним поводженням із ручною вогнепальною зброєю та бойовими припасами до неї, а також результати опитування 312 працівників НПУ, статистичні дані ОГП за період 2013–2020 рр.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що монографія є одним із перших у вітчизняній науці криміналістики комплексним дослідженням окремої методики розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами з урахуванням змін у механізмі вчинення цих кримінальних правопорушень останніх років. У результаті проведеного дослідження сформульовано та обґрунтовано низку теоретичних положень і практичних рекомендацій, що мають певний ступінь наукової новизни, зокрема:

уперше:

- окреслено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами за критерієм повноти (обсягу, змісту й характеристики криміналістично значущої вихідної) інформації про подію кримінального правопорушення, особу злочинця та предмет посягання, що є в розпорядженні слідчого на початку досудового розслідування;
- з'ясовано, що організаційно-практична модель розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами складається з вивчення вихідної інформації про обставини кримінального правопорушення, висування версій, формування цілей та планування розслідування;
- сформульовано зміст наступного етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, типові слідчі ситуації та алгоритми дій, спрямовані на їхнє вирішення;

удосконалено:

- розуміння структурної ролі криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у методиці розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами як інформаційної основи, спрямованої на розробку практичних рекомендацій для підвищення ефективності розслідування досліджуваного кримінального правопорушення та суміжних із ним деліктів²;
- поняття криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами як системи взаємопов'язаної криміналістично значущої інформації про предмет посягання, способи та місця вчинення кримінального правопорушення, особу злочинця та типові сліди його злочинної діяльності;
- поняття ручної вогнепальної зброї як ручної зброї, конструктивно й функціонально виробленої та призначеної для механічного ураження (з достатньою кінетичною енергією) живої та неживої цілі на відстані або для подання звукового чи світлого/димового сигналу металевими снарядами унітарних або спеціальних патронів шляхом здійснення пострілів від дії сили тиску продуктів горіння порохового заряду чи його замінників в обмеженому обсязі, не зазнаючи змін цілісності своєї структури;
- поняття бойових припасів до ручної вогнепальної зброї як унітарних або спеціальних патронів у зібраному та придатному стані для їх одноразового використання за цільовим призначенням (для механічного ураження цілей або подачі сигналів). Під «спеціальними патронами» слід розуміти інші види патронів (не унітарні, безгільзові) та снаряди розривного, піротехнічного чи вибійного заряду або їх суміш;
- класифікацію ручної вогнепальної зброї (за групами) та бойових припасів до неї (залежно від певного типу патрона та способу його виготовлення) за критерієм попиту серед кримінальної ланки суспільства;

² Термін «делікт» вживається та використовується авторами як засіб уникнення тавтології.

- соціально-психологічних портрет типової особи, яка вчиняє незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами;
- систематизацію типових слідів незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, які виникають залежно від обстановки кримінального правопорушення та механізму його вчинення;
- алгоритми дій слідчого, спрямовані на вирішення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами;
- процес планування розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами;
- зміст обставин, що підлягають установленню під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами;
- систему засобів тактичного забезпечення розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами з урахуванням сучасних умов слідчої практики;

дістало подальшого розвитку:

- зміст особливостей початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами;
- організаційні й тактичні домінанти окремих СРД під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, спрямовані на підвищення ефективності їхнього проведення;
- науково-теоретичне забезпечення оптимізації тактичних прийомів проведення окремих СРД під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами.

Сподіваємося, що викладені в монографії положення, пропозиції й висновки можуть бути використані у:

- *законотворчій діяльності* – розроблення пропозицій з удосконалення чинного законодавства, що регулює обіг зброї в Україні, а також для уніфікації окремих норм Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України);
- *практичній діяльності* – під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами й суміжних із ним

- деліктів; під час проведення навчально-методичних семінарів та практичних занять у системі службової підготовки, а також на курсах підвищення кваліфікації працівників НПУ;
- *освітньому процесі* – під час викладання криміналістики, а також інших дисциплін у системі здобуття вищої освіти та підвищення кваліфікації; під час підготовки підручників, навчально-методичних матеріалів, тестових завдань тощо;
- *науково-дослідній сфері* – для подальшого удосконалення й розвитку методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень на базі сформульованих і викладених теоретичних положень, висновків та рекомендацій.

Розділ 1

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ

1.1. ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ЇЇ СТРУКТУРНА РОЛЬ У МЕТОДИЦІ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ

Окрема криміналістична методика як специфічний засіб науки криміналістики сприяє ефективній протидії злочинності. Її стійким підґрунтям є невід'ємний структурний елемент – криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, адже інформація, що в ній міститься, має орієнтуючий і допоміжний характер у діяльності слідчого.

Основні положення криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень визначені такими провідними вченими-криміналістами, як В. П. Бахін, Р. С. Белкін, О. О. Бессонов, І. О. Возгрін, А. Ф. Волобуєв, В. К. Гавло, І. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкін, О. О. Ейсман, В. А. Журавель, І. В. Калініна, О. Н. Колесніченко, В. О. Коновалова, І. Ф. Крилов, В. П. Лавров, І. М. Лузгін, С. П. Мітрічев, В. О. Образцов, О. В. Одерій, І. Ф. Пантелеєв, М. В. Салтєвський, Т. О. Седова, М. О. Селіванов, Л. О. Сергєєв, В. Г. Танасевич, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков та ін. Разом з тим, незважаючи на значні наукові доробки, вважаємо за необхідне розглянути окремі актуальні питання, пов'язані з проблематикою криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень.

Періодизація становлення інституту криміналістичної характеристики, яка розкриває особливості формування цієї наукової

категорії, включає: 1) «період зародження» (середина 60-х – середина 70-х рр. XX ст.); 2) «дискусійний період» (середина 70-х – початок 90-х рр. XX ст.); 3) «період конструктивного маневрування» (початок 90-х рр. XX ст. – початок XXI ст.); 4) «динамічний період» (початок XXI ст. – наш час)³.

«Період зародження». Так, уперше на існування криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у 1966 році звернув увагу Л. О. Сергєєв, визначивши її зміст як «способи вчинення кримінальних правопорушень, обставини, пов'язані з об'єктом посягання, суб'єктами та суб'єктивною стороною, взаємозв'язки між цими елементами»⁴.

У науковий обіг категорія «криміналістична характеристика кримінальних правопорушень» введена у 1967 році О. Н. Колесніченком, який, обґрунтовуючи свою позицію, зазначив, що кримінальні правопорушення мають загальні риси криміналістичного характеру⁵. Досліджувана категорія охоплює групу методичних питань щодо: а) класифікації кримінальних правопорушень на різновиди та групи; б) типових слідчих ситуацій та основних напрямків розслідування; в) характеристики способів вчинення кримінальних правопорушень, різновидів, слідів їхнього застосування та можливих шляхів установлення злочинця; г) характеристики способів приховування кримінальних правопорушень, їхніх типових ознак та ролі у встановленні взаємозв'язків⁶. Пізніше О. Н. Колесніченко разом з В. О. Коноваловою запропонував розглядати криміналістичну характеристику як систему інформації про ознаки кримінальних правопорушень, що мають криміналістичне значення,

³ Волобуєв А. О. Інститут криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень: історико-теоретичний аспект. Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Кривий Ріг: ПК «Геліос-Принт», 2019. С. 129–130.

⁴ Колесніченко А. Н. Криміналістическая характеристика преступлений / А. Н. Колесніченко, В. Е. Коновалова. Х.: Юр. ин-т, 1985. С. 45.; Сергєєв Л. А. Сущность и значение криміналістической характеристики преступлений. Руководство для следователей. М., 1971. С. 437.

⁵ Колесніченко А. Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1967. С. 16.

⁶ Тут же. С. 20.

виокремлюють закономірні зв'язки між ними й слугують формуванню та перевірці слідчих версій для вирішення конкретних завдань розслідування⁷. Таку позицію підтримали В. П. Бахін, А. Ф. Волобуєв, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітько та ін.⁸ За їхніми висновками, криміналістична характеристика кримінальних правопорушень як сукупність відомостей про загальні риси, типові ознаки, обставини та інші характерні риси певного виду (групи) кримінальних правопорушень має організаційне й тактичне значення для їхнього розкриття.

На думку І. Ф. Крылова, інститут криміналістичної характеристики ще в 1927 році був запропонований професором П. І. Любінським у вигляді схеми «семизначної формули» стародавніх римлян: «хто?», «що?», «де?», «з чієї допомоги?», «чому?», «яким чином?», «коли?»⁹. Однак наукового визнання отримали положення, сформульовані Л. О. Сергєєвим та О. Н. Колесніченком, і як наслідок – з середини 70-х років ХХ ст. спостерігається тенденція до цілеспрямованих і систематичних досліджень, основні результати яких були представлені на Всесоюзному семінарі керівників кафедр криміналістичного циклу (у квітні 1974 року) та на Всесоюзній криміналістичній конференції (у листопаді 1976 року), а також опубліковані в окремих наукових фахових виданнях¹⁰.

⁷ Колесніченко А. Н. Криминалистическая характеристика преступлений / А. Н. Колесніченко, В. Е. Коновалова. Х.: Юр. ин-т, 1985. С. 16.

⁸ Бахін В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962–2002) : монографія / В. П. Бахін. Киев, 2002. С. 179; Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємства: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. НІОУ ім Ярослава Мудрого. Х., 2002, С. 18; Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія / В. В. Тіщенко. НУ ОЮА. Одеса: Фенікс, 2007. С. 51; Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітько. 5-те вид. перероблене та доповнене. Київ: ІнЮре, 2016. С. 274; та ін.

⁹ Крылов И. Ф. Криминалистическое учение о следах : монографія / И. Ф. Крылов. Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1976. С. 32–33.

¹⁰ Криминалистическая характеристика преступлений : сборник научных трудов / В. В. Клочков. Всесоюзный институт по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности. М., 1984. 106 с.; Методика расследования преступлений (общие положения). *Материалы научной практической конференции* / Н. А. Селиванов, В. Г. Танасевич, А. А. Эйман, В. Е. Эминов. М., 1976. 179 с.; Проблемы интенсификации деятельности по расследованию преступлений : сборник научных трудов / И. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкин. Свердловск: Свердловский юрид. ин-т, 1987. 147 с.; Следственная ситуация : сборник научных трудов / В. В. Клочков. М., 1985. 80 с.

«Дискусійний період». У цей період наукова думка не була однозначною щодо досліджуваної категорії: науково-розроблена система типових ознак, щоб усвідомити першочергові завдання¹¹; сукупність відомостей про загальні типові ознаки, що мають важливе організаційне та тактичне значення для розкриття кримінального правопорушення¹²; система матеріальних та інтелектуальних слідів кримінального правопорушення¹³; опис стану та особливостей боротьби з різними категоріями злочинних дій¹⁴; система даних про кримінальне правопорушення і пов'язаних з ним обставин¹⁵; типовий перелік обставин, що підлягають встановленню в кримінальному провадженні¹⁶; система відомостей про елементи, обстановку злочинної діяльності та криміналістично-інформативні види людської діяльності до, під час та після вчинення кримінального правопорушення¹⁷; інформаційна модель події кримінального правопорушення¹⁸; заснований на практиці правоохоронних органів і криміналістичних досліджень опис кримінального правопорушення як реального явища¹⁹.

¹¹ Винокуров С. И. Криминалистическая характеристика преступлений, ее содержание и роль в построении методики расследования конкретного вида преступлений. *Методика расследования преступлений. Общие положения: материалы научно-практической конференции*. М., 1976. С. 101.

¹² Герасимов И. Ф. Криминалистическая характеристика преступлений в методике расследования. *Методика расследования преступлений. Общие положения: материалы научно-практической конференции*. М., 1976. С. 96.

¹³ Басалаев А. Н., Гуляев В. А. Криминалистическая характеристика преступления. *Методика расследования преступлений. Общие положения: материалы научно-практической конференции*. М., 1976. С. 100.

¹⁴ Возгрин И. А. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений : лекция / И. А. Возгрин. Л.: ВПУ МВД СССР, 1976. С. 6–9.

¹⁵ Селиванов Н. А. Советская криминалистика: система понятий. М.: Юр. лит, 1982. С.130.

¹⁶ Эйман А. А. О содержании понятия криминалистической характеристики преступлений. *Криминалистическая характеристика преступлений: сборник научных трудов*. М., 1984. С. 99.

¹⁷ Образцов В. А. Криминалистическая характеристика преступлений: дискуссионные вопросы и пути их решения. *Криминалистическая характеристика преступлений: сборник научных трудов*. М., 1984. С. 11.

¹⁸ Лузгин И. М. Некоторые аспекты криминалистической характеристики преступлений. *Криминалистическая характеристика преступлений: сборник научных трудов*. М., 1984. С. 26.

¹⁹ Густов Г. А. Понятие и виды криминалистической характеристики преступлений. *Криминалистическая характеристика преступлений: сборник научных трудов*. М., 1984. С. 44.

У криміналістичній літературі були відображені й інші точки зору²⁰, єдність яких полягала у визначенні тісних, іноді взаємозамінних, зв'язках із дисциплінами кримінально-правової та соціальної галузі. Тобто розгляд поняття та сутності криміналістичної характеристики зводився до виокремлення характерних кримінальним правопорушенням кваліфікуючих ознак, відомості щодо яких більшою мірою пов'язані з кримінально-правовим інститутом. Як результат, структура цієї категорії визначалася через «сукупність ознак», яка мала певне «органічне» поєднання, спрямоване на виокремлення: 1) кореляційних зв'язків елементів структури у вигляді сумарного цілого; 2) особливостей кожного елемента, обумовлюючи його індивідуальний чи підпорядкований характер; 3) мінливості й рухливості (динамічності) самої структури²¹.

Така концепція основана на предметі дискусії – співвідношенні криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень та предмета доказування. Це питання залишається актуальним і досі, проте ми поділяємо позицію О. О. Бессонова, на думку якого предмет доказування, як найважливіша ціль кримінального судочинства, є правовою основою криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, бо не має іншого криміналістичного засобу свого встановлення в практичній діяльності, крім системи криміналістично значимої інформації, що становить зміст цієї категорії. Криміналістична характеристика є єдиним системним відображенням сутності кримінальних правопорушень як явища об'єктивної дійсності²².

²⁰ Возгрин И. А. Криминалистическая методика расследования / И. А. Возгрин. Минск: Изд. Высшей школы, 1983. С. 206; Митричев С. П. Методика расследования отдельных видов преступлений : лекция. М.: ВЮЗИ, 1973. С. 28; Пантелеев И. Ф. Методика расследования преступлений : учебное пособие / И. Ф. Пантелеев. М.: ВЮЗИ, 1975. С. 9–10; Танасевич В. Г. Теоретические основы методики расследования. *Советская юстиция: сборник научных трудов*. Вып. № 6. М., 1976. С. 92; Шиканов В. И. О междисциплинарной характеристике отдельных видов преступлений. *Криминалистическая характеристика преступлений: сборник научных трудов*. М., 1984. С. 41; та ін.

²¹ Волобоев А. О. Институт криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень: історико-теоретичний аспект. *Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Кривий Ріг: ПК «Геліос-Принт», 2019. С. 130.

²² Бессонов А. А. Частная теория криминалистической характеристики преступлений: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. Москва, 2017. С. 9.

«Період конструктивного маневрування». На початку 90-х років ХХ ст. розгляд цих проблемно-дискусійних питань набув більш конструктивного й змістовного характеру. Простежується збіг поглядів, відповідних уточнень і доповнень, перегляд раніше сформульованих думок. Ця закономірність утворила певну цілісність та єдність, яка уособила розуміння криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень як системної складової («системи даних»). Теоретична обґрунтованість зумовила включення її до розділу «Криміналістична методика» як складової окремої методики розслідування кримінальних правопорушень.

На наш погляд, теоретична концепція криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень та її інтегрування у структуру криміналістичної методики (як інформаційної основи) зумовлені зв'язками з науками і кримінально-правовою, і соціальною галузі, що є відображенням закономірних зв'язків між елементами однієї системи.

Вагомий внесок у розробку означеної наукової думки внесли: В. П. Бахін, А. Ф. Волобуєв, І. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкін, І. В. Калініна, С. В. Лаврухін, О. В. Одерій, М. В. Салтевський, В. В. Тіщенко, О. Г. Філіппов, В. Ю. Шепітько та ін.²³ Разом з тим певна плеяда

²³ Бахін В. П. Склад і призначення криміналістичної характеристики злочинів. *Правничий часопис ДонДУУ*. Вип. № 1 (4). Донецьк, 2000. С. 39–43; Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємства: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Х., 2002. С. 9; Герасимов И. Ф. Общие положения методики расследования преступлений / И. Ф. Герасимов, Е. В. Цыпленкова. М., 2005. С. 333–334; Криминалистика : учебник для бакалавров / Л. Я. Драпкин. М.: Изд-во Юрайт; ИД Юрайт, 2012. С. 470–472; Калініна І. В., Гуріна Д. П. Особливості формування методики розслідування господарських злочинів, пов'язаних із підробленням документів. *Наукові праці НУ ОЮА*. Том 19. 2017. С. 139–145; Смаль І. В. Методика розслідування підроблених проїзних квитків: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2007. С. 6–8; Лаврухін С. В. Проблемы криминалистического исследования преступления. *Вестник криминалистики*. Вып. № 2 (4). М., 2000. С. 29–37; Одерій О. В. Криміналістична характеристика злочинів проти довкілля: проблеми побудови та використання. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. № 12. 2012. С. 51–60; Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтевський. К.: Кондор, 2005. С. 422–423; Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія / В. В. Тіщенко. НУ ОЮА. Одеса: Фенікс, 2007. С. 50–51; Криминалистика : учебник / А. Г. Филиппов. М.: Спартак, 2000. С. 406–408; Шепітько В. Ю. Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітько. К.: ІнЮре, 2010. 496 с.; та ін.

науковців²⁴ висловила сумнів щодо обґрунтованості надання криміналістичній характеристиці кримінальних правопорушень значної ролі та високого ступеня новизни.

«Динамічний період». Так, у 2001 році Р. С. Белкін висловився про відмовлення від цієї наукової категорії, оскільки вона не виправдала покладених на неї вченими й практиками надій та з реальності перетворилася в ілюзію, криміналістичний фантом²⁵. А. В. Дулов пропонував замінити її на «криміналістичний аналіз»²⁶.

Переважає більшість учених критично сприйняла ці наукові висновки, тому розпочалася дискусія. М. П. Яблоков заперечував Р. С. Белкіну, аргументуючи тим, що криміналістична характеристика не перетворилася на ілюзію чи фантом, а є криміналістичною категорією зі своєю змістовною специфікою²⁷, елементи якої – реально існуючі об'єкти, процеси реального світу з усіма властивими їм закономірностями²⁸. В. О. Малярова переконувала, що напрям роботи з криміналістичною характеристикою не лише не вичерпав себе, а, навпаки, є новітнім конструктивним завданням, яке зумовлює не відмову від зазначеної категорії, а її трансформацію до реалій сьогодення з одночасним «визволенням» від усього кон'юнктурного, необґрунтованого та зайвого²⁹. «Наукова спроможність криміналістичної

²⁴ Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. От теории – к практике / Р. С. Белкин. М.: Юр. лит., 1988. С. 56–57; Белкин Р. С. Понятие, ставшее «криминалистическим пережитком». *Российское законодательство и юридические науки в современных условиях: состояние, проблемы, перспективы: материалы Всероссийской научно-практической конференции*. Тула: Изд. Тульск. гос. ун-та, 2000. С. 3–10; Дулов А. В. Основы расследования объектов криминалистики. *Криминалистика*. Мн: НКФ «Экоперспектива», 1996. С. 72–74; Пантелеев И. Ф. Теоретические проблемы советской криминалистики : учебное пособие / И. Ф. Пантелеев. М.: Изд-во ВЮЗИ, 1980. С. 85; та ін.

²⁵ Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики / Р. С. Белкин. М.: НОРМА, 2001. С. 233.

²⁶ Дулов А. В. Основы расследования объектов криминалистики. *Криминалистика*. Мн: НКФ «Экоперспектива», 1996. С. 73.

²⁷ Яблоков Н. П. Криминалистическая характеристика преступлений как составная часть общей криминалистической теории. *Вестник МГУ*. Вып. № 2. М., 2000. С. 3.

²⁸ Книженко С. О. Криміналістична характеристика злочинів, які вчиняються службовими або іншими особами шляхом невиконання рішень органів правосуддя. *Криміналістичний вісник*. Вип. № 2 (20), 2013. С.57–58.

²⁹ Малярова В. О. Система елементів і сучасні підходи до аналізу криміналістичної характеристики злочинів. *Криміналістичний вісник*. Вип. № 2 (18), 2012. С. 35–36.

характеристики, – пише О. М. Литвинов, – є науковою парадигмою, адже вона акумулює, систематизує дані про типові та нетипові якісні характеристики та ознаки кримінальних правопорушень, а також дає змогу зробити на цій основі переконливі висновки про наявність певних кореляційних зв'язків»³⁰. М. Г. Меретуков зазначає, що криміналістична характеристика кримінальних правопорушень як наукова категорія стала одним із важливих та основних теоретичних і практичних джерел отримання криміналістично значущої інформації про кримінальні правопорушення³¹.

У структурному відношенні В. К. Гавло, Л. Л. Канєвський і В. І. Шиканов вважають, що безпідставне збільшення кількості її елементів у наукових роботах окремих учених не може дискредитувати концепцію криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень³². З приводу цього А. В. Іваниця доречно підтримав позицію М. В. Салтевського щодо визначення загальної криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, структура якої має містити шість інформативних елементів: 1) предмет посягання; 2) спосіб вчинення кримінального правопорушення; 3) слідову картину; 4) обстановку вчинення кримінального правопорушення; 5) особу злочинця; 6) особу потерпілого³³. Деяку іншу позицію висловила Н. М. Місюра: учена виокремила міжвидову, видову (групову) та індивідуальну криміналістичні характеристики. Міжвидова криміналістична характеристика – це узагальнення тих рис кримінальних правопорушень, які мають важливе значення для їх розкриття. Видова (групова) криміналістична характеристика розробляється на підставі узагальнення судово-слідчої практики про криміналістичні ознаки певного виду чи групи кримінальних правопорушень. Така

³⁰ Литвинов О. М. Про наукову парадигму криміналістичної характеристики. *Криміналістичний вісник*. Вип. № 1, 2006. С. 26.

³¹ Криминалистика : учебник / Н. П. Яблоков. 3-е изд., переработано и дополнено. М.: Юристъ, 2005. С. 60.

³² Российская правовая система: становление, проблемы, пути совершенствования : материалы Республиканской научной конференции / В. К. Гавло, В. Я. Музюкин, В. В. Невинский. Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2001. С. 23–24, С. 49–53, С. 323–325.

³³ Іваниця А. В. Структура криміналістичної характеристики вбивств через необережність. *Вісник ДДУВС*. Вип. № 1, 2012. С. 306–308.

характеристика дозволяє розробляти методики розслідування окремих кримінальних правопорушень, визначати криміналістичну характеристику кримінального правопорушення. Індивідуальна криміналістична характеристика відображає ознаки та взаємозв'язки між елементами конкретного кримінального правопорушення. Саме на її основі можна виділити найбільш типові елементи, ознаки, обставини, відношення, відомості, які об'єднані в систему і складають криміналістичну характеристику виду (групи) кримінальних правопорушень. На думку вченої, оптимальна структура криміналістичної характеристики включає такі елементи: 1) предмет посягання; 2) спосіб вчинення кримінального правопорушення; 3) слідова картина (в її широкій інтерпретації); 4) особа злочинця. «Навіть будучи системою зведених відомостей про криміналістично значущі ознаки видів, групи або конкретне кримінальне правопорушення, – пише Н. М. Місюра, – криміналістична характеристика відображає закономірні зв'язки між цими ознаками та є основою для планування розслідування під час висування версій, через що неможливо від неї відмовитися»³⁴.

Ми підтримуємо позицію тих науковців, які вважають доцільним подальший розвиток цієї наукової категорії та існування загальної криміналістичної характеристики (як теоретичної концепції інституту) й криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень (як прикладної, видової (групової) характеристики). Вважаємо, що визначення її оптимальної структури має здійснюватися виключно за криміналістично значущими ознаками досліджуваних кримінальних правопорушень, адже вони не мають сталого характеру та змінюються за сучасними (на певних етапах розвитку держави) соціально-економічними, політичними та іншими чинниками, відповідно й структура криміналістичної характеристики може бути доповнена іншими елементами (з криміналістично значущою інформацією), але тільки за умови відповідної обґрунтованості емпіричними даними. До того ж між її елементами має чітко простежуватися закономірний взаємозв'язок, зокрема з науками кримінально-правової та соціальної

³⁴ Місюра Н. М. Поняття криміналістичної характеристики злочинів та її значення в методиці розслідування. *Вісник ЗЮІ ДДУВС*. Вип. № 2, 2010. С. 245–247.

галузі, що, у свою чергу, дозволить спрогнозувати вчинення нових, повторних чи серійних кримінальних правопорушень та зрозуміти їхній інформаційний «портрет» з різних кутів.

Таким чином, криміналістична характеристика кримінальних правопорушень виконує не тільки наукове, але й основне практичне призначення – слугувати науковою інформаційною основою для ефективної діяльності слідчого щодо розкриття, розслідування та попередження кримінальних правопорушень.

Що стосується криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, то вона була у сфері наукового інтересу Г. О. Бойка, О. М. Вдовіна, В. В. Єфіменка, І. В. Капустіної, С. П. Мельниченка, Ф. Ю. Назаршоева, С. Г. Павликова, І. Ю. Рагуліна, В. О. Талалаєва, О. С. Тарасенка та інших учених, які займалися розробкою окремих методик розслідування незаконного обігу об'єктів озброєння.

Так, на думку І. В. Капустіної, криміналістична характеристика розкрадання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв – це система узагальнених фактичних даних та заснованих на них наукових висновків і рекомендацій про найбільш типові криміналістично значущі ознаки цих злочинних діянь, знання яких необхідно для організації та проведення всебічного, повного, об'єктивного та швидкого розкриття і розслідування. Зміст цієї характеристики включає: типові дані про предмет посягання; способи приготування, вчинення та приховування кримінальних правопорушень, обстановку вчинення кримінальних правопорушень, а також типові наслідки злочинних дій; особистісні особливості суб'єкта злочинного посягання; мету та мотиви злочинної поведінки; особистісні особливості та поведінку потерпілих; обставини, що сприяють вчиненню кримінального правопорушення³⁵.

І. В. Капустіна виключає з числа її елементів предмет доказування, оскільки вважає, що він більшою мірою визначає

³⁵ Капустіна І. В. Первоначальный этап расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. [Електронний ресурс]. *Електронная библиотека диссертаций*. URL: <https://www.disscat.com/content/pervonachalnyy-etap-rassledovaniya-khishchenii-ognestrel'nogo-oruzhiya-boeprilasov-vzryvchaty>.

кримінальну процесуальну сторону процесу розслідування³⁶, з чим варто погодитися.

Слушно є і думка С. Г. Павликова, який, досліджуючи криміналістичну характеристику й початковий етап розслідування незаконного обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин та пристроїв, зазначає, що з усіх запропонованих раніше підходів до розуміння сутності криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, визначень цієї категорії слід зупинитися на тому, у якому враховується об'єктивний характер досліджуваного феномена, з'ясовано важливість взаємозв'язку та взаємообумовленість елементів криміналістичної характеристики, за можливістю нівельовано недоліки запропонованих раніше визначень і підходів. До системи криміналістичної характеристики незаконного обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин та пристроїв учений відніс такі елементи: відомості про своєрідність предмета посягання, спосіб, обстановку злочинного діяння та особистісні особливості його суб'єкта³⁷.

На окрему увагу заслуговує дослідження В. О. Талалаєва, який зауважив, що криміналістична характеристика розкрадань вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин, вчинених військовослужбовцями, призначена для розробки функціонально-адресних рекомендацій аналітико-ситуаційного, правового, організаційно-тактичного, матеріально-технічного, морально-психологічного, етичного, профілактичного характеру з розслідування таких кримінальних правопорушень³⁸.

На думку вченого, ця криміналістична характеристика є складовою групою криміналістичної характеристики незаконних дій щодо предметів озброєння та родової криміналістичної характеристики

³⁶ Капустина И. В. Первоначальный этап расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук. СПб, 1999. С. 63–64.

³⁷ Павликов С. Г. Криминалистическая характеристика и первоначальный этап расследования незаконного оборота оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2000. С. 27–28, С. 29, С. 172–173.

³⁸ Талалаев В. А. Криминалистическое обеспечение расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов или взрывчатых веществ, совершенных военнослужащими: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Минск, 2012. С. 13–14.

кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Її цільове призначення реалізується в систематизації завдань розслідування, встановлення особливостей планування на основі типізації слідчих ситуацій та їх аналізі, розробці рекомендацій з організації та тактики проведення окремих СРД, тактичних операцій, вирішенні інших завдань розслідування цих кримінальних правопорушень. Типовими в системі криміналістичної характеристики розкрадань вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин є такі наскрізні та локальні зв'язки: «етап обігу озброєння – форма розкрадання – особа злочинця»; «особа злочинця – предмет розкрадання – способи вчинення та приховування»; «сліди розкрадання – форма розкрадання – особа злочинця»; «місце розкрадання – час вчинення та приховування цього кримінального правопорушення – особа злочинця» тощо³⁹.

Подібну думку висловив один із сучасних дослідників цих проблемно-дискусійних питань І. Ю. Рагулін. За його висновками, способи підготовки, вчинення і приховування незаконного обігу зброї та бойових припасів, механізм слідоутворення та особа злочинця є найбільш інформативними елементами криміналістичної характеристики та джерелами формування криміналістично значимої інформації. Структура окремої методики у вигляді типової моделі механізму незаконного обігу зброї та бойових припасів має бути основана на елементах криміналістичної характеристики для оптимізації ефективної діяльності слідчого у використанні системи науково-обґрунтованих методичних рекомендацій щодо виявлення, розкриття і початкового та подальшого етапів розслідування цих видів кримінальних правопорушень⁴⁰.

Дещо інше бачення має О. М. Вдовін. На його думку, призначення криміналістичної характеристики незаконного обігу зброї та бойових припасів має розглядатися як з позиції пошуково-розшукової спрямованості, так і для підтримання державного обвинувачення, оскільки криміналістична характеристика слідчих та державних обвинувачів у кримінальних провадженнях, пов'язаних із цими кримінальними

³⁹ Тут же. С. 13–14.

⁴⁰ Рагулин И. Ю. Организационные аспекты методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов: дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2016. С. 31, С. 197.

правопорушеннями: 1) за своїм змістом не тільки можуть, але й мають відрізнятися від змісту криміналістичної характеристики, що розробляється тільки для потреб досудового розслідування; 2) у цілому повинна мати пошуково-дослідницький характер; 3) має вказувати на типові помилки, яких припускаються під час розслідування кримінальних правопорушень; 4) має прямо вказувати на те, у яких матеріалах кримінального провадження слід шукати інформацію, необхідну для ефективного підтримання державного обвинувачення⁴¹.

Наукові досягнення інших учених не дали розуміння суттєвої відмінності у розгляді цих проблемно-дискусійних питань. Так, В. В. Єфіменко пропонує криміналістичну характеристику розкрадання зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв розглядати як систему узагальнених і взаємопов'язаних фактичних даних та заснованих на цьому наукових висновків, рекомендацій щодо оптимізації процесу розслідування та підвищення його ефективності на початковому етапі. До визначальних елементів такої характеристики вчений відніс: предмет посягання, спосіб та обстановка вчинення кримінального правопорушення, включаючи його слідову картину, відомості про особу злочинця, мету та мотиви його злочинної поведінки, обставини, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення⁴².

Г. О. Бойко, досліджуючи структуру криміналістичної характеристики незаконного обігу зброї та бойових припасів, зазначив, що криміналістична характеристика кримінальних правопорушень – це система узагальнених даних про найбільш типові ознаки певного виду (групи) кримінальних правопорушень, що включає спосіб та механізм діяння, обстановку його вчинення, характеристику особистості суб'єкта кримінального правопорушення та інших обставин,

⁴¹ Вдовин А. Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2015. С. 189.

⁴² Єфіменко В. В. Расследование хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук [Електронний ресурс]. *Библиотека диссертаций*. URL: <http://www.dslib.net/kriminal-process/rassledovanie-hiwenij-ognestrel'nogo-oruzhija-boepriпасov-vzryvchatyh-vewestvi.html>.

закономірний взаємозв'язок, який служить основою для вирішення завдань щодо розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Найоптимальнішою, на думку вченого, є така структура: 1) спосіб вчинення та приховування кримінального правопорушення; 2) характеристика знарядь та засобів, що застосовуються під час вчинення кримінального правопорушення; 3) особливості механізму слідоутворення; 4) характеристика особи злочинця; 5) характеристика об'єктів та предметів посягання⁴³.

С. П. Мельниченко запропонував під криміналістичною характеристикою незаконного переміщення вогнепальної зброї розуміти інформаційну модель (систему даних) про найбільш типові взаємообумовлені ознаки цього виду кримінального правопорушення, предмета посягання, слідової картини, особи злочинця та інших обставин, що мають значення для досудового розслідування. До основних елементів він відніс: 1) предмет посягання; 2) спосіб вчинення кримінального правопорушення; 3) слідову картину; 4) особу злочинця⁴⁴.

Ф. Ю. Назаршоев вважає, що криміналістична характеристика незаконного обігу зброї та бойових припасів є системою узагальнених відомостей про об'єкти цього кримінального правопорушення, його обставини, способи вчинення, особу злочинця; висновки про стан цієї науково-прикладної категорії, про кореляційні взаємозв'язки складових її елементів⁴⁵.

О. С. Тарасенко, розглянувши стан наукових досліджень проблем розслідування незаконного поведіння з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, визначив зміст криміналістичної характеристики як сукупність таких елементів: способів вчинення кримінального правопорушення; предмета посягання та слідової картини;

⁴³ Бойко Г. А. Проблемы методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов (по материалам Северо-Кавказского региона): дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2003. С. 17, С. 28, С. 192.

⁴⁴ Мельниченко С. П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї: дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2016. С. 39–40, С. 150.

⁴⁵ Назаршоев Ф. Ю. Техничко-криміналістическое обеспечение раскрытия и расследования незаконного оборота огнестрельного оружия и боеприпасов на территории Республики Таджикистан: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2017. С. 10.

криміналістичної характеристики лідера та інших членів злочинних об'єднань⁴⁶.

Отже, під час формування системи криміналістичної характеристики незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами доцільно враховувати криміналістично значущу інформацію з групових та міжвидових криміналістичних характеристик, оскільки незаконне поведіння з об'єктами озброєння є складовим елементом їхнього незаконного обігу. У зв'язку з цим, виокремимо такі типи розслідувань:

1. розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних виключно з незаконним поведінням зі зброєю та бойовими припасами;
2. розслідування групових кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 262–264, 410 КК України;
3. розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із порушенням вимог митного законодавства, передбачених ст. 201 КК України, предметом яких є зброя та бойові припаси;
4. розслідування інших кримінальних правопорушень, передбачених КК України, знаряддям яких є зброя та бойові припаси⁴⁷.

Доцільно надати коротку характеристику вказаному переліку.

Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних виключно з незаконним поведінням зі зброєю та бойовими припасами, проводяться в 73 % випадків від загальної кількості досліджуваних нами емпіричних даних.

Специфіка таких розслідувань полягає у виді досліджуваного кримінального правопорушення, формальний склад якого обмежений об'єктивною стороною, що містить чіткий перелік альтернативних умисних суспільно-небезпечних дій проти громадської безпеки, що не вимагає настання конкретних наслідків, оскільки не передбачає потерпілої сторони, тобто відсутня особа потерпілого.

⁴⁶ Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поведіння з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 68–69, С. 73–74.

⁴⁷ Волобоєв А. О. Типові сліди незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами. *Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Ужгород: УЖНУ, 2019. С. 85.

Узагальнення офіційних даних ОГП свідчить, що в середньому щороку вчиняється близько 6,8 тис. кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поведінням з об'єктами озброєння, з них близько 65 % становить досліджувана категорія.

Наступні види розслідувань мають причинно-наслідковий зв'язок та є носіями додаткової криміналістично значущої інформації для інформаційного «портрета» незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами.

Так, розслідування групових кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 262–264, 410 КК України, проводяться у 7,7 % випадків від загальної кількості досліджуваних нами емпіричних даних. Із криміналістичної точки зору, розслідування таких кримінальних правопорушень мають багато спільного, що дозволяє надати їхню узагальнену характеристику⁴⁸, оскільки вчинення конкретних суспільно-небезпечних дій з об'єктами озброєння, передбачених указаними статтями, становлять самостійний склад кримінального правопорушення, а подальше їх носіння, зберігання, ремонт, передача чи збут утворюють реальну сукупність кримінальних правопорушень⁴⁹. Це дозволяє встановити взаємозв'язки групової категорії, виокремити джерела незаконного обігу, зміст обставин, що підлягають установленню, специфіку використовуваного інструментарію слідчого та ін.

Щороку в середньому вчиняється 532 кримінальних правопорушень цієї категорії.

Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із порушенням вимог митного законодавства, передбачених ст. 201 КК України, предметом яких є зброя та бойові припаси, проводяться у 2,9 % випадків.

Специфіка цих кримінальних правопорушень полягає в тому, що «...умисне незаконне переміщення через митний кордон України без

⁴⁸ Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ : навчальний посібник / Є. В. Пряхін. Львів: ЛьвДУВС, 2011. С. 252.

⁴⁹ Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поведіння зі зброєю та бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами. Постанова Пленуму Верховного суду України від 26.04.2002 № 3 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0003700-02>.

спеціального дозволу, який надається в установленому відповідними нормативними актами порядку, ...зброї та бойових припасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України»⁵⁰ є контрабандою.

Щороку в середньому вчиняється 123 кримінальних правопорушень такого виду, з них близько 78 % становлять потенційний інтерес для дослідження, що дозволяє виокремити криміналістично значущу інформацію про способи, місця вчинення кримінальних правопорушень, особу злочинця, типові сліди його злочинної діяльності та ін.

Розслідування інших кримінальних правопорушень, передбачених КК України, зняряддям яких є зброя та бойові припаси (далі – збройні кримінальні правопорушення), проводяться в 16,4 % випадків. Їхня специфіка полягає в тому, що розслідувані події мають суспільно-резонансний характер, оскільки застосовуються та/або використовуються об'єкти озброєння.

Щороку в середньому реєструється близько 1 тис. таких фактів. Під час ознайомлення з ними можна отримати додаткову криміналістично значущу інформацію про механізми вчинення кримінальних правопорушень, особу злочинця, переслідувану мету та ін.

Отже, врахування всіх джерел криміналістично значущої інформації необхідне для побудови криміналістичної характеристики незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами, оскільки досліджуване кримінальне правопорушення є зв'язковою ланкою з іншими (збройними) кримінальними правопорушеннями через причинно-наслідковий характер.

Тому вважаємо, що **криміналістична характеристика кримінальних правопорушень є інформаційною основою в методиці розслідування незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами й відіграє структурну роль щодо розробки практичних**

⁵⁰ Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил. Постанова Пленуму Верховного суду України від 03.06.2005 № 8 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05>.

рекомендацій для підвищення ефективності розслідування досліджуваного кримінального правопорушення та суміжних із ним деліктів шляхом узагальнення (пізнання та оцінки) вихідної інформації (для встановлення інформаційного «портрета» кримінального правопорушення), надання характеристики цієї інформації (опису пов'язаних між собою структурних елементів), визначення специфіки використовуюваного інструментарію слідчого та шляхів їхнього удосконалення.

Узагальнення результатів опитування показало, що найбільш вагомими за досліджуваною категорією кримінальних правопорушень респонденти вважають такі **елементи криміналістичної характеристики незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами:**

- 1) предмет посягання – 91,35 %;
- 2) способи вчинення кримінального правопорушення – 76,6 %;
- 3) місця вчинення кримінального правопорушення – 69,55 %;
- 4) особа злочинця – 81,09 %;
- 5) типові сліди кримінального правопорушення – 84,62 %;
- 6) інші елементи – 3,53 %.

З огляду на це, пропонуємо **під криміналістичною характеристикою незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами розуміти систему взаємопов'язаної криміналістично значущої інформації про предмет посягання, способи та місця вчинення кримінального правопорушення, особу злочинця та типові сліди його злочинної діяльності.**

Потребують більш детального розгляду зазначені елементи з урахуванням наукової думки та трансформацій, пов'язаних із досліджуваною категорією кримінальних правопорушень за останні роки.

1.2. ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТА НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ

Із сучасної точки зору, зброя та бойові припаси – це технічно розвинений феномен підвищеної небезпеки, що є не тільки механічним пристроєм та спеціально виготовленим засобом захисту й виконання певних бойових (службових) завдань, але й високоефективним інструментом для злочинної діяльності, а також прибутковим товаром, який має значний попит серед кримінальної ланки суспільства⁵¹.

У науковій⁵² та спеціальній літературі⁵³ досі немає єдиного підходу до визначення поняття «зброя» та «бойові припаси». Так, згідно з першим тлумаченням, викладеним в універсальному енциклопедичному

⁵¹ Волобоек А. О. Классификация ручного огнестрельного оружия и боевых припасов к нему: отдельный аспект (за материалами уголовных производств по территории Украины). *Научный вестник Академии Полиции*. Вып. № 2 (22). Азербайджанская Республика, 2019. С. 151–152.

⁵² Базисні ознаки, поняття і класифікація кримінальної зброї: лекція / О. А. Кириченко. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. С. 182, С. 186; Барбачакова Ю. Ю. Криміналістика: 100 экзаменационных ответов. Экспресс-справочник / Ю. Ю. Барбачакова. М.: ИКЦ «МарТ», Ростов-на-Дону: Изд. Центр «МарТ», 2003. С. 86; Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия / Р. С. Белкин. М.: Мегатрон XXI, 2000. С. 144; Криминалістика: курс лекцій / Т. С. Кобцов. М.: Экзамен, 2005. С. 38; Криміналістика: навчальний посібник / П. Д. Біленчук. К.: АТІКА, 1998. С. 283–284; та ін.

⁵³ Модельный закон об оружии. Постановление десятого пленарного заседания Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ от 06.12.1997 № 10–11 101 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997a16>; Про зброю. Проект Закону від 08.10.2003 № 1171-2 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1171-2&skl=5; Про зброю. Проект Закону від 22.08.2008 № 3069 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=33156; Про зброю. Проект Закону від 22.11.2002 № 1171 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1171&skl=5; Про зброю. Проект закону України від 02.09.2019 № 1222 [Електронний ресурс]. *Головний правовий портал України*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/J100310A.html; Про контроль за придбанням і зберіганням вогнепальної зброї приватними особами. Європейська конвенція від 28.06.1978 № ETS N 101 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_320; Про цивільну зброю і боеприпаси. Проект Закону від 10.12.2014 № 1135-1 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52809; та ін.

словнику Брокгауза та Ефрона, зброя – знаряддя, виготовлене людиною для боротьби зі своїми ворогами, людьми або звірами⁵⁴, а бойові припаси – всі матеріали й пристосування, що служать для ураження ворожих військ та руйнування їхніх споруд⁵⁵. Тлумачний словник української мови визначає зброю як сукупність засобів, пристосованих та технічно придатних для нападу чи оборони, а бойові припаси – запаси снарядів, патронів та інших споряджень для зброї⁵⁶. Військова енциклопедія співвідносить ці поняття як прилади та засоби, які застосовуються в озброєній боротьбі для знищення або поразки противника⁵⁷. Відповідно до вимог Стандарту МВС України СОУ 78-19-001:2007, зброя – спеціально виготовлені пристрої, які призначені для неодноразового ураження (знищення, ушкодження) цілей у збройній боротьбі, полюванні, спорті та для самооборони⁵⁸. У редакції проекту Закону України (далі – ЗУ) від 02.09.2019 № 1222, під зброєю розуміється переносна ствольна зброя, яка спричиняє направлений постріл металеві частини бойового припасу за рахунок енергії вибухової речовини, за винятком старовинної дульнозарядної вогнепальної зброї або її моделей. Бойові припаси – це патрони до нарізної та гладкоствольної вогнепальної зброї, інші пристрої одноразового використання, конструктивно призначені й технічно придатні для пострілу зі зброї відповідного виду⁵⁹.

Дослідженням окремих питань, пов'язаних із предметом незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами, займалися Г. О. Бойко, О. М. Вдовін, В. В. Голубош, В. Є. Гудзь, В. В. Єфіменко, К. В. Зайцева, І. В. Капустіна, С. П. Мельниченко, Ф. Ю. Назаршов, С. Г. Павликов, О. М. Сарнавський, В. О. Талалаєв, О. С. Тарасенко,

⁵⁴ Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. 86 т. (82 т. и 4 доп.). Том 43 (XXII): Опека – Оутсайдер. СПб, 1897. С. 214.

⁵⁵ Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. 86 т. (82 т. и 4 доп.). Том 45 (XXIII): Патенты на изобретения – Петропавловский. СПб, 1898. С. 42.

⁵⁶ Тлумачний словник української мови / Л. О. Ващенко, О. М. Єфімов. К.: Вид-во «Довіра», 2001. С. 154, С. 37.

⁵⁷ Советская военная энциклопедия. Том 6. М.: Воениздат, 1978. С. 124.

⁵⁸ Стандарт МВС України СОУ 78-19-001:2007 «Пістолети, револьвери та інші короткоствольні пристрої несмертельної дії. Загальні технічні умови». С. 2.

⁵⁹ Про зброю. Проект закону України від 02.09.2019 № 1222 [Електронний ресурс]. *Головний правовий портал України*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/J100310A.html.

Є. С. Тесленко, В. С. Шаповалова, А. І. Ширкін, М. В. Щеголева та ін. Кожний із них намагався виокремити особливості предмета кримінального правопорушення в контексті визначення поняття зброї, бойових припасів та їхніх класифікацій⁶⁰, конструктивних особливостей та характеристик⁶¹, ознак, за якими вони визначаються⁶², або обмежувалися тлумаченням норм чинного законодавства⁶³. Водночас

⁶⁰ Шаповалова В. С. Поняття, співвідношення та класифікація кримінальної зброї (криміналістичний аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Кривий Ріг, 2015. С. 6–10.

⁶¹ Бойко Г. А. Проблемы методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов (по материалам Северо-Кавказского региона): дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2003. С. 43; Капустина И. В. Первоначальный этап расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук. СПб, 1999. С. 69; Талалаев В. А. Криминалистическое обеспечение расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов или взрывчатых веществ, совершенных военнослужащими: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Минск, 2012. С. 9; Тесленко Е. С. Криминалистическое обеспечение предварительного расследования незаконного оборота боеприпасов и взрывчатых веществ периода Великой Отечественной войны: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2001. 22 с. [Електронний ресурс]. *Юридическая Россия. Федеральный правовой портал*. URL: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1456391>; та ін.

⁶² Ефименко В. В. Расследование хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (по материалам следственно-прокурорской практики военной прокуратуры Дальневосточного военного округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Владивосток, 2002. С. 36, С. 150; Зайцева Е. В. Уголовно-правовые средства противодействия незаконному обороту оружия и его применению при совершении преступлений: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Омск, 2014. С. 11–12; Мельниченко С. П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї: дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2016. С. 49–51; Назаршоев Ф. Ю. Технично-криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования незаконного оборота огнестрельного оружия и боеприпасов на территории Республики Таджикистан: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2017. С. 17–18; Павликов С. Г. Криминалистическая характеристика и первоначальный этап расследования незаконного оборота оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2000. С. 17; Сарановський О. М. Кримінально-правова характеристика викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009. С. 53; Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 76–77; Щеголева М. В. Противодействие расследованию незаконного оборота оружия и криминалистические методы его преодоления: дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2001. С. 40; та ін.

⁶³ Вдовин А. Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2015. С. 35; Голубов В. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси,

на сьогодні актуальним є класифікувати ручну вогнепальну зброю та бойові припаси до неї за критерієм попиту серед кримінальної ланки суспільства. До того вважаємо за доцільне зупинитися на визначенні сутності наведених об'єктів озброєння.

Так, традиційно в криміналістиці зброю визначають як матеріальний засіб індивідуального застосування, конструктивно та функціонально призначений для нанесення летальних ушкоджень людині або тварині, а також для спеціального руйнування перешкод⁶⁴. Ця дефініція неодноразово підлягала уточненню та доповненню⁶⁵, оскільки, як правильно зазначив В. А. Ручкін, «...матеріальний засіб, що відноситься до категорії зброї, повинен мати не тільки конструктивне та функціональне призначення до нанесення летальних ушкоджень людині або тварині, але й реальну здатність вражаючих факторів (джерел енергії), що використовувалися для створення зброї, призводити до летального наслідку»⁶⁶.

На наш погляд, основним призначення зброї є механічне ураження живої цілі, завдяки дії метального снаряду з достатньою кінетичною енергією, що призводить до короткочасного або тривалого розладу здоров'я чи до летального наслідку. Тобто спричинення середніх або тяжких тілесних ушкоджень у вигляді переломів та проникаючих ран, що призводять до «...порушення анатомічної цілісності органів або тканин (видимі неозброєним оком руйнування) та фізіологічної функції органа (часткова або повна втрата органом свого функціонального

вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України): дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. С. 82–83; Гудзь В. Е. Расследование преступлений, связанных с незаконным оборотом взрывчатых веществ и взрывных устройств: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2010. 29 с. [Електронний ресурс]. *Бібліотека юридичних наук «Law Theses»*. URL: <http://lawtheses.com/rassledovanie-prestupleniy-svyazannyh-s-nezakonnyim-oborotom-vzryvchatyh-veschestv-i-vzryvnyh-ustroystv>; Ширкін А. Н. Уголовно-правовые и криминологические аспекты противодействия незаконному обороту оружия в Российской Федерации: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Казань, 2008. С. 17; та ін.

⁶⁴ Криміналістика : навчальний посібник / А. Ф. Волобуєв. К.: КНТ, 2011. С. 101.

⁶⁵ Базисні ознаки, поняття і класифікація кримінальної зброї: лекція / О. А. Кириченко. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. С. 182–186.; Шаповалова В. С. Поняття, співвідношення та класифікація кримінальної зброї (криміналістичний аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Кривий Ріг, 2015. С. 6–7.

⁶⁶ Ручкін В. А. Оружие и следы его применения (частная криминалистическая теория). Аналитическая статья / В. А. Ручкин. Волгоградская академия МВД России, 2002. С. 9.

призначення)»⁶⁷, і в крайньому випадку – до смертельного результату. Не слід відносити до «механічного ураження живої цілі» тілесні ушкодження у вигляді синців, подряпин, дрібних ран тощо, які виникають у результаті дії метального снаряда, мають незначні скороминущі наслідки і не є небезпечними для життя та здоров'я. Спричинення таких тілесних ушкоджень виникає тільки під час застосування предметів, які зовні схожі на зброю, але за своїми конструктивними та функціональними особливостями не мають достатньої вражаючої дії.

Також до основного призначення зброї варто віднести механічне ураження неживої цілі (перешкод, мішеней та ін.), що призводить до часткового або повного знищення цілісності структури об'єкта.

Подача звукового чи світлового/димового сигналу є факультативним призначенням, що виникає тільки в ході виконання бойових (службових) завдань або за обставин, де зброя є інструментом передачі певної інформації. При цьому подача звукового (не видимого) чи світлового/димового (помітного) сигналу є єдиною та основною характеристикою для стартової і сигнальної зброї⁶⁸. Звуковий сигнал (звук пострілу) – це короткий (миттєвий) сигнал, який подається у разі тривоги, вимоги щодо припинення певних злочинних дій, попередження про намір застосування зброї, прохання про допомогу тощо. Світловий сигнал використовується для передачі інформації шляхом здійснення пострілу піротехнічними снарядами певного кольору тривалої дії та/або комбінацією сигналів, а також з метою вказати на своє місцезнаходження⁶⁹.

Повертаючись до криміналістичного розуміння «зброї», слід зазначити, що зброя як матеріальний об'єкт має характеризуватися як мінімум

⁶⁷ Медицинский словарь (Механическое повреждение) [Електронний ресурс]. *Словари и энциклопедии на Академике*. URL: <https://dic.academic.ru>.

⁶⁸ Методика установления принадлежности объекта к огнестрельному оружию [Електронний ресурс]. *Стрілецький портал України*. URL: http://www.shooting-ua.com/zakon/zakon_22.htm.

⁶⁹ Загальновійськова підготовка : навчально-методичне видання [Електронний ресурс]. *Матеріали лекції за темою: Явище пострілу*. URL: <http://goup32441.narod.ru>; Загальновійськова підготовка : навчально-методичне видання [Електронний ресурс]. *Матеріали опорного конспекту*. URL: http://goup32441.narod.ru/files/ognp/001oporn_konpekt/t2z1.htm.

двома ознаками: конструктивним забезпеченням та функціональним призначенням.

Конструктивне забезпечення полягає в наявності в її конструкції мінімальної кількості складових елементів з їхньою достатньою надійністю для функціонального використання. Такими елементами в ручній вогнепальній зброї виступають її основні частини, а саме: ствол, рамка (пістолета, револьвера) або ствольна коробка, затвор або барабан. Додатковим джерелом для конструктивного забезпечення є й інші елементи конструкції (пристрої для утримання, управління і прицілювання), які не мають обов'язкового характеру, але вони вказують на цільове призначення зброї та сприяють її застосуванню за призначенням. Наявність чи відсутність додаткових елементів у конструкції зброї не є визначальним фактором у вирішенні питання про її належність до вогнепальної зброї⁷⁰.

Функціональним призначенням є механічне ураження цілей від злагоджених дій конструктивних елементів. Механічне ураження здійснюється снарядом внаслідок пострілу зі зброї від дії сили тиску енергетичного джерела метального заряду бойового припасу.

Так, відповідно до Стандарту МВС України СОУ 78-19-001:2007, ручною вогнепальною зброєю є зброя, що призначена для ураження цілей снарядами, що одержують направлений рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згорання метального заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані», а бойовими припасами до неї є унітарні патрони у вигляді «...збірної одиниці, що містить снаряд (метальний елемент (елементи)), метальний заряд, капсуль – запалювач

⁷⁰ Методика установления принадлежности объекта к огнестрельному оружию [Електронний ресурс]. *Стрілецький портал України*. URL: http://www.shooting-ua.com/zakon/zakon_22.htm; Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів. Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

та гільзу»⁷¹. При цьому для певної ручної вогнепальної зброї виготовляють й інші види патронів (не унітарні, безгільзові) та снаряди розривного, піротехнічного чи вибійного заряду або їх суміш. Тобто зброя як енергетичне джерело використовує металевий заряд бойового припасу – патрона, що є вибуховою речовиною в обмеженому обсязі. Вибухова речовина, згідно з п. 13.1 «Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів», затвердженої наказом МВС України від 21.08.1998 № 622 (далі – Інструкція № 622), – це хімічні сполуки чи суміші, здатні під впливом зовнішнього імпульсу до самопоширення з великою швидкістю хімічної реакції з утворенням газоподібних продуктів та виділенням тепла. До них належать амоніти, амоналі, тротил⁷², «...порох, динаміт, нітрогліцерин та інші хімічні речовини, що здатні вибухнути без доступу кисню»⁷³.

Встановлення належності об'єктів до вогнепальної зброї здійснюється шляхом дослідження їхньої конструктивності, а також енергетичних характеристик, які забезпечують можливість застосування цих об'єктів за цільовим призначенням. Відповідно до Методики встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності

⁷¹ Стандарт МВС України СОУ 78-19-001:2007 «Пістолети, револьвери та інші короткоствольні пристрої не смертельної дії. Загальні технічні умови». С. 3.

⁷² Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів. Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

⁷³ Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами. Постанова Пленуму Верховного суду України від 26.04.2002 № 3 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0003700-02>.

до стрільби (проведення пострілів)⁷⁴, традиційним під час експертного дослідження є встановлення наявності трьох основних критеріїв: вогнепальності, зброярності, надійності.

Так, вогнепальність ручної вогнепальної зброї полягає в способі викидання снаряда з каналу ствола, внаслідок спалаху та сили тиску продуктів горіння порохового заряду чи його заміників в обмеженому обсязі. Спалах відбувається від іскрової дії капсуля – запалювача на металевий заряд патрона, що призводить до горіння цієї речовини. Миттєво виникає сила тиску – тиск форсування («Ро» = 250–500 кг/см² залежно від способу нарізів, ваги кулі та твердості її оболонки), що зрушує кулю з місця, долаючи опір її оболонки, яка врізається в стінки (гладкоствольного) або нарізи (нарізного) ствола, до повного згорання металевого заряду, де тиск газів досягає максимального значення («Рмах» = 2500–4000 кг/см²)⁷⁵. Цей тиск призводить до значного прискорення руху кулі, у результаті чого вона відділяється від своєї оболонки.

З моменту її вильоту з дульного зрізу ствола бере свій початок кінетична енергія (дульна енергія). При цьому тиск продуктів горіння швидко падає та становить 300–900 кг/см². Різниця сили тиску безпосередньо залежить від механічного руху кулі в каналі ствола.

Зброярність ручної вогнепальної зброї – це властивість тільки щодо механічного ураження цілі, що відповідає вимогам використання зброї за цільовим призначенням. Механічне ураження є певним результатом впливу на об'єкти або живі організми кінетичною енергією, що призводить до втрати ними здатності до заданого функціонування (виконання поставлених завдань), порушення працездатності (боєздатності)⁷⁶.

«...У судовій балістиці та судовій медицині прийнята величина питомої (достатньої) кінетичної енергії снаряду не менше 50 Дж/см²

⁷⁴ Гамов Д. Ю. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) : судово-балістична методика / Д. Ю. Гамов. К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2012. 34 с. [Електронний ресурс]. *Безкоштовна електронна бібліотека*. URL: <http://www.uk.x-pdf.ru/5yuridicheskie/>.

⁷⁵ Загальновійськова підготовка : навчально-методичне видання [Електронний ресурс]. *Матеріали лекції за темою: Явище пострілу*. URL: <http://goup32441.narod.ru>.

⁷⁶ Медицинский словарь (Механическое повреждение) [Електронний ресурс]. *Слова-ри и энциклопедии на Академике*. URL: <https://dic.academic.ru>.

(0,05 Дж/мм²), що розрахована на відстані 1 метра від дульного зрізу ствола»⁷⁷. Тобто питома (достатня) кінетична енергія становить мінімальний поріг для механічного ураження цілей на певній відстані.

Надійність ручної вогнепальної зброї – це комплексна властивість щодо багаторазової можливості використання зброї без її структурного руйнування та забезпечення безпеки для особи, яка її використовує⁷⁸. Надійність забезпечується збереженням зброї в придатному для стрільби стані:

- безвідмовність дії механізмів зброї має забезпечуватися як за нормальних, так і за несприятливих умов стрільби (за низької або високої температури, у бруді, у піску та ін.);
- живучість зброї, тобто здатність її деталей зберігати бойові властивості тривалий проміжок часу, залежить від умов її експлуатації; внаслідок недостатньої живучості, зброя виходить з ладу або повністю, або на певний час, необхідний для проведення її ремонту;
- ремонтпридатність полягає у відновленні її бойових властивостей шляхом проведення ремонтних робіт та технічного обслуговування. Для забезпечення ремонтпридатності використовуються необхідні інструменти та запасні деталі, що зумовлює виявлення, усунення та попередження наслідків пошкоджень зброї.

Безпека поводження зі зброєю забезпечується як під час стрільби, так і в побутових умовах. Під час стрільби – за рахунок достатньої міцності конструктивних елементів зброї, що витримують тиск продуктів горіння порохового заряду чи його замінників, а також наявність додаткових елементів, що унеможливають випадки самовільного (незапланованого) пострілу. У побутових умовах – за рахунок додаткових конструктивних елементів, унеможливаючи постріл за умов випадкового впливу на механізм зброї (наприклад, на ударно-спускових механізм під час падіння).

Отже, **ручна вогнепальна зброя** – це ручна зброя, конструктивно й функціонально виготовлена та призначена для механічного ураження

⁷⁷ Методика установлення приналежності об'єкта к огнестрельному оружию [Електронний ресурс]. *Стрілецький портал України*. URL: http://www.shooting-ua.com/zakon/zakon_22.htm.

⁷⁸ Там само.

(з достатньою кінетичною енергією) живої та неживої цілі на відстані або для подання звукового чи світлового/димового сигналу металевими снарядами унітарних або спеціальних патронів шляхом здійснення пострілів від дії сили тиску продуктів горіння порохового заряду чи його замінників в обмеженому обсязі, не зазначаючи змін цілісності своєї структури.

Основні частини ручної вогнепальної зброї – це цільні прилади, часткові елементи або запасні деталі, які конструктивно призначені для ручної зброї щодо її функціонального використання, а саме: ствол, рамка (пістолета, револьвера) або ствольна коробка, затвор або барабан.

Бойові припаси до ручної вогнепальної зброї – унітарні або спеціальні патрони в зібраному та придатному стані для одноразового використання за цільовим призначенням (для механічного ураження цілей або подачі сигналів). Під «спеціальними патронами» слід розуміти інші види патронів (не унітарні, безгільзові) та снаряди розривного, піротехнічного чи вибійного заряду або їх суміш.

Відповідно до Інструкції № 622 право на поводження зі зброєю та бойовими припасами на території України надається тільки повнолітнім особам за умовою отримання спеціального дозволу. Дозвіл надається на: вогнепальну гладкоствольну мисливську зброю, вогнепальну мисливську нарізну зброю (мисливські карабіни, гвинтівки, комбіновану зброю з нарізними стволами), газові пістолети, револьвери та патрони до них, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівної дії, пневматичну зброю калібру (далі – кал.) понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с⁷⁹. У той же час Інструкція № 622, що є одним з основних відомчих нормативно-правових актів у цій сфері, не містить чіткого переліку щодо розподілу видів зброї залежно від режиму їхнього обігу та персоналізації права користування. У зв'язку з цим, за результатами

⁷⁹ Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів. Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

аналізу додаткової спеціальної літератури⁸⁰, пропонуємо розрізняти *ручну зброю (з достатньою дією ураження) за цільовим призначенням* як:

- *цивільна ручна зброя* – це ручна вогнепальна (нарізна і гладкоствольна) та не вогнепальна (газова, пневматична, електрошокова тощо) зброя з кінетичним та не кінетичним принципом дії вітчизняного та іноземного виробництва, сертифікована за вимогами ДСТУ, ГОСТ, ОСТ, ТУ, яка дозволена для вільного або обмеженого (за відповідним дозволом) цивільного обігу та для володіння і використання громадянами України, суб'єктами господарювання та стрілецькими спортивними організаціями в цілях, не заборонених законодавством України;
- *бойова (службова) ручна зброя* – це ручна вогнепальна зброя армійських зразків або виготовлена за спеціальним замовленням, сертифікована за вимогами ДСТУ, ГОСТ, ОСТ, ТУ, конструктивно та функціонально призначена виключно для військових, службових і спеціальних (з охорони фізичних/юридичних осіб) потреб силових (та спеціальних) структур України (далі – ССУ);

⁸⁰ Григорянц С. А. Аналіз зарубіжного уголовного законодавства в сфері незаконного оборота озброєння, боеприпасів, взривчатих речовин і вибухових пристроїв [Електронний ресурс]. *Матеріали фахового видання*. URL: http://www.journal-nio.com/index.php?option=com_content&view=article&id=621&Itemid=9; Наказ МВС України від 13.06.2000 № 379 ДСК [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0696-00>; Про державні нагороди України. Закон України від 16.03.2000 № 1549-III [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14>; Про заснування відзнаки Президента України «Іменна вогнепальна зброя». Указ Президента України від 29.04.1995 № 341/95 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/341/95>; Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивою та дратівної дії. Постанова КМУ від 07.09.1993 № 706 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-93-п>; Стандарт МВС України СОУ 78-41-016:2013 «Патрони не смертельної дії. Загальні технічні вимоги». 16 с.; Стандарт МВС України СОУ 78-19-002:2010 «Пістолети та револьвери стартіві. Загальні технічні вимоги, вимоги безпеки. Методи контролю». 20 с.; Стандарт МВС України СОУ 78-19-003:2010 «Пістолети та револьвери під патрон Флобера. Загальні технічні вимоги, вимоги безпеки. Методи контролю». 21 с.; Стандарт МВС України СОУ 78-19-005:2011 «Зброя стрілецька вихолощена. Загальні технічні вимоги, вимоги безпеки. Методи контролю». 20 с.; Стандарт МВС України СОУ 78-19-006:2011 «Зброя стрілецька нейтралізована. Загальні технічні вимоги. Методи контролю». 16 с.; Стандарт МВС України СОУ 78-41-013:2011 «Зброя пневматична, конструктивно схожа з нею вироб та пулі для них. Загальні технічні вимоги». 13 с.; та ін.

- *інша (спеціальна) ручна зброя* – це ручна вогнепальна зброя, сертифікована за вимогами ДСТУ, ГОСТ, ОСТ, ТУ, право користування якою надано в установленому законом порядку (зокрема, відповідно до ст. 9 ЗУ «Про державні нагороди України» від 16.03.2000 № 1549-III, остання редакція від 13.10.2021, як нагородою)⁸¹ та інша ручна зброя, яка відноситься до кримінальної зброї та знаходиться в незаконному обігу на території України.

Кримінальна зброя співвідноситься з предметом досліджуваного нами виду кримінального правопорушення та охоплює «усі види бойової, спортивної, нарізної мисливської зброї, як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої (у т. ч. гладкоствольної мисливської), для здійснення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюються при згоранні вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей)», а також патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, споряджені вибуховою речовиною та призначені для стрільби з вогнепальної зброї»⁸². Результати узагальнення судово-слідчої практики дають можливість класифікувати таке озброєння з одночасним розкриттям їхнього змісту⁸³.

Так, **ручна вогнепальна зброя**, що є предметом досліджуваного кримінального правопорушення, а також знаряддям вчинення збройних кримінальних правопорушень, **класифікується так:**

1. Група ручної вогнепальної зброї, щодо якої можливе діагностичне дослідження, зустрічається фактично у 99,9 % випадків. До такої групи належить:

- 1) класична ручна вогнепальна зброя (78,2 %):

⁸¹ Про державні нагороди України. Закон України від 16.03.2000 № 1549-III [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14>.

⁸² Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами. Постанова Пленуму Верховного суду України від 26.04.2002 № 3 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0003700-02>.

⁸³ Волобоев А. О. Классификация ручного огнестрельного оружия и боевых припасов к нему: отдельный аспект (за материалами уголовного производства по территории Украины). *Научный вестник Академии Полиции*. Вып. № 2 (22). Азербайджанская Республика, 2019. С. 151–157.

а) типова ручна вогнепальна зброя (17,3 %) промислового та кустарного виробництва, крім гладкоствольної мисливської, а також пневматичної, сигнальної, стартової, будівельної, газової ручної зброї, пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії. Найчастіше це револьвери, пістолети, гвинтівки, автомати та карабіни, а саме: револьвер «Наган», кал. 7,62 мм; пістолет Макарова, кал. 9 мм; гвинтівка Мосіна, кал. 7,62 мм; гвинтівка системи Токарева (СВТ-40), кал. 7,62 мм; гвинтівка «ТОЗ-8М», кал. 5,6 мм; гвинтівка «Маузер-88», кал. 7,92 мм; автомат Калашникова, кал. 7,62 мм; мисливський карабін Сімонова «ОП СКС», кал. 7,62 мм; мисливський карабін «Форт 202», кал. 7,62 мм;

б) перероблена ручна вогнепальна зброя (28,35 %) – це типова ручна вогнепальна зброя, у т. ч. гладкоствольна мисливська, яка зазнала конструктивних змін шляхом переробки саморобним або кустарним способом, у результаті чого вона набула нових властивостей (балістичних характеристик). Як правило, це використання іншого зразка бойових припасів або перехід до іншої видової групи ручної вогнепальної зброї⁸⁴. Найпоширенішим видом такої зброї є нестандартна гладкоствольна вогнепальна зброя – обріз мисливської рушниці (моделі «ИЖ», «ТОЗ-БМ», «ЗК» та інших серій), що зазнала саморобної переробки шляхом укорочення ствола до певної залишкової довжини, а в окремих випадках ще з видаленням (певної частини – шийки) ложа з прикладом. Не менш поширеною є гладкоствольна вогнепальна зброя – гвинтівка, яка виготовлена саморобним способом, а саме шляхом розсвердлення патронника та приєднання до передньої частини поршня бойка з метою проведення пострілів із використанням певного виду патрона;

в) атипова ручна вогнепальна зброя (32,55 %) – це зброя, що є пристроєм оригінальної нестандартної та нетипової конструкції, замаскованим предметом (вогнепальна зброя у вигляді сигари, авторучки,

⁸⁴ Гамов Д. Ю. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) : судово-балістична методика / Д. Ю. Гамов. К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2012. 34 с. [Електронний ресурс]. *Безкоштовна електронна бібліотека*. URL: <http://www.uk.x-pdf.ru/5yuridicheskje/>.

тростини тощо), що виготовлений виключно саморобним способом із використанням частин і деталей як цілком саморобної, так і класичної ручної вогнепальної зброї та/або виробів іншого призначення промислового чи кустарного виробництва.

Популярним видом такої зброї є предмети саморобного виготовлення, що відносяться до нестандартної гладкоствольної ручної вогнепальної зброї за типом пістолетів спрощеної конструкції (пістолет-ручка), призначених для здійснення пострілів із застосуванням унітарних патронів (штатних бойових припасів до нарізної спортивної та мисливської зброї кал. 5,6 мм). Це й самопали – нестандартна, одноствольна, гладкоствольна, дульнозарядна (шомпольна) ручна вогнепальна зброя із гнотовим запаленням металевих зарядів (порох або маса сірникових головок), які використовують металеві снаряди різного діаметра (з урахуванням діаметра каналу ствола) нестандартного типу (найчастіше це кулясті металеві предмети), які не є бойовими припасами.

Судово-слідча практика свідчить, що у 2 % випадків окремо вилучають основні частини ручної зброї, які за конструктивними ознаками можуть використовуватися для виготовлення ручної вогнепальної зброї саморобним способом: наприклад, дульнозарядної нарізної вогнепальної рушниці з гнотовим запаленням, зі стволом 7,62 мм кулемета «ДТ» (Дегтярьов танковий) заводського виробництва СРСР, конструкція якого змінена шляхом заварювання казенної частини ствола, приєднання хвостовика та виготовлення затворного отвору в її боковій стінці; нестандартної нарізної вогнепальної зброї типу револьвера під патрон кал. 5,6 мм з рамкою та частинами ударно-спускового механізму револьвера заводського виготовлення та частин ствола пневматичної гвинтівки 5,5 мм заводського виготовлення марки «Gamo»;

2) ручна вогнепальна зброя з обмеженою дією ураження (21,8 %):

а) типова ручна вогнепальна зброя з обмеженою дією ураження (2,37 %) у вигляді ручної короткоствольної та безствольної зброї, призначеної для використання за цільовим призначенням із застосуванням патронів ударно-травматичної дії (споряджених гумовими або аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії (ПНД-9П, Терен-3Ф, Терен 3 ФП тощо)) кал. 9 мм Р.А., що не призводить до смерті людини. До такої зброї належать травматичні

пістолети системи Макарова (ПМ-Т, МР-80-13Т, МР-79-9ТМ тощо), травматичні пістолети марки «ТТ-Т», «Grand Power Т10» (Т12), «Steyr М-А1», травматичні револьвери марки «Гроза» (Р-02/02С, Р-03/03С, Р-06/06С тощо), «Taurus LOM-13» та інші, а також безствольні травматичні пістолети «Оса ПБ-4», «Егіда ПБ-2», «Кордон», «Шаман» тощо. Згідно з судово-слідчою практикою, на території України в установленому законом порядку зазвичай підлягають вилученню травматичні пістолети системи Макарова (ПМР, ПМ-РФ, МР-79-9ТМ), кал. 9 мм Р.А.;

б) атипова (перероблена) ручна вогнепальна зброя з обмеженою дією ураження (19,42 %) – це зброя, яка не відповідає за деякими основними показниками стандартам ручної вогнепальної зброї з обмеженою дією ураження, але дозволяє її типізувати за окремими характеристиками та виділити певні види й різновиди, а також зброя, що виготовлена шляхом переробки саморобним або кустарним способом виробів, що не були ручною вогнепальною зброєю, але є носіями її конструктивних ознак (газова, пневматична зброя, сигнальні та інші пристрої спеціального, господарського-побутового, промислового призначення).

Найчастіше це перероблені стартові (сигнальні) пістолети марки «Zoraki», «Kral», «Stalker», «Blow», «Atmala», «VOLTRAN», перероблені стартові револьвери марки «Скат», «EKOL Viper», перероблені газові пістолети марки «ПГШ-790», «РОНМ» «Perfecta», «Mauser HSc» та ін. Указана зброя має першочергову конструкцію або «...із заглушенням металевією незломною заглушкою каналом ствола; або зі ствольною втулкою, яка може легко вилучатися з каналу ствола, через що їх відносять до вогнепальної зброї»⁸⁵.

2. Група ручної зброї з достатньою дією ураження, щодо якої не можливе діагностичне дослідження, зустрічається менш ніж у 0,1 % випадків. До цієї групи належить:

1) ручна зброя конструктивно нестабільного забезпечення (атипова ручна зброя одноразової дії) – це пристрій або предмет, який під дією

⁸⁵ Ігнат'єв І. В. Конструктивні особливості деяких пістолетів та револьверів виробництва Туреччини : методичний лист / І. В. Ігнат'єв, А. В. Лопушанський, Д. Є. Щирба. К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2009. С. 19; Мельник Р. В. Деякі особливості криміналістичного дослідження саморобної та перебіленої вогнепальної зброї. *Порівняльно-аналітичне право*. Вип. № 4, 2016. С. 250.

сили тиску продуктів горіння порохового заряду чи його замінників в обмеженому обсязі здійснює постріл (декілька пострілів) металевим снарядом, що має достатню дію ураження для механічного ураження цілі на відстані, внаслідок чого зазнає конструктивних пошкоджень цілісності структури без можливості його подальшого використання та експертного дослідження.

На думку окремих учених, ручна вогнепальна зброя повинна мати здатність до багаторазової стрільби, а «...якщо предмет руйнується при першому чи другому пострілі, то він є не зброєю, а небезпечною іграшкою»⁸⁶. З цією думкою можна частково погодитися, оскільки, відповідно до Стандарту МВС України СОУ 78-19-004:2011, «Іграшкова імітаційна копія зброї – пристрій, спеціально виготовлений завдяки копіюванню зовнішнього вигляду загальноприйнятих зразків ручної зброї кал. до 20 мм будь-якої системи, типу, виду або моделі, призначений для дорослих колекціонерів для імітації зовнішнього вигляду такої зброї та звукового ефекту стрільби під час використання холостих або інших спеціальних (будівельно-монтажних до пристроїв для забою худоби тощо) патронів, що не мають металевих елементів»⁸⁷. Однак, якщо до конструкції такої «іграшки» внести певні конструктивні зміни, то вона тимчасово набуде властивостей щодо здійснення пострілу з достатньою кінетичною енергією для ураження людини і в той же час зазнає структурного руйнування.

Предмети індивідуального виробництва (самопали), що за функціональним призначенням здійснюють постріл металевим снарядом, завдаючи механічного ураження цілі, також нерідко за конструктивним забезпеченням зазнають руйнування своєї структури.

Таким чином, указані предмети з урахуванням їхніх конструктивних ознак, які частково відповідають особливостям вогнепальної зброї, можуть бути віднесені до «небезпечних іграшок», але оскільки

⁸⁶ Кустанович С. Д. Експертиза для установлення относимости объекта к огнестрельному оружию. *Советская криминалистика на службе следствия: научное издание*. Вип. № 14. М., 1961. С. 194; Пінчук М. Г. До питання визначення правової категорії «зброя». *Науковий вісник «Право і безпека»*. Вип. № 3 (4), 2004. С. 99.

⁸⁷ Стандарт МВС України СОУ 78-19-004:2011 «Копії зброї іграшкової імітаційні. Загальні технічні вимоги, вимоги безпеки. Методи контролювання». С. 5.

вони мають зовсім не іграшкові властивості щодо механічного ураження цілей, то доцільно такі предмети визнати ручною зброєю конструктивно-нестабільного забезпечення чи атиповою ручною зброєю одноразової дії;

2) ручна зброя з обмеженим експертним дослідженням – це пристрій або предмет, сконструйований або пристосований як зброя, що здійснює постріли під дією сили тиску продуктів горіння порохового заряду чи його замінників в обмеженому обсязі, з достатньою дією ураження для механічного пошкодження цілі на відстані атиповим металевим снарядом, аналогів якого немає в експертних установах, що ускладнює або унеможливує експертне дослідження такого пристрою або предмета.

Так, у ході експертного дослідження щодо встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї виникають обставини, що ускладнюють або унеможливають проведення цього дослідження, унаслідок чого експерт змушений викласти заключну частину свого висновку, наприклад, так: «Представлений пристрій виготовлено саморобним способом та має комплекс конструктивних ознак, властивих вогнепальній зброї, але оскільки з нього не вдалося зробити постріл (через відсутність у розпорядженні експерта нестандартних патронів відповідного калібру) вирішити питання про віднесення пристрою до вогнепальної зброї не виявилось можливим»⁸⁸. Для недопущення таких ситуацій слідчий вживає заходи щодо виявлення та вилучення патронів відповідного калібру для подальшого їх направлення на проведення судової експертизи, або, керуючись наявною інформацією щодо наслідків використання цього пристрою (здійснення механічного ураження людини), приймає рішення про призначення комплексного експертного дослідження (комплексної судово-медичної та судово-балістичної експертизи).

Слід зазначити, якщо відсутня реальна можливість отримати вказані предмети або інформацію, то слідчий, не маючи правових підстав про визначення пристрою предметом кримінального правопорушення та для пред'явлення обґрунтованої підозри (обвинувачення), як правило,

⁸⁸ Методика установлення приналежності об'єкта к огнестрельному оружию [Електронний ресурс]. *Стрілецький портал України*. URL: http://www.shooting-ua.com/zakon/zakon_22.htm.

приймає рішення про закриття кримінального провадження, через що особа, яка вчинила незаконне поводження з об'єктами озброєння, уникає відповідальності.

Що стосується **бойових припасів до ручної вогнепальної зброї**, то, залежно від певного типу патрона та способу його виготовлення, **доцільно класифікувати їх так:**

1) група типових (класичних) бойових припасів промислового виробництва (99,63 %), що включає:

а) патрони вітчизняного виробництва (97,83 %) – бойові, спортивні та мисливські патрони різного типу та калібру.

Найбільш популярними серед кримінальної ланки суспільства є патрони кал. 5,6 мм до нарізної спортивно-мисливської зброї, що зустрічаються у 48,37 % випадків. Вони призначені для стрільби з гвинтівок конструкції Кочетова серії «ТОЗ», конструкції Слепцова, Єлисеєва, Денисова серії «МЦ», конструкції Драгунова, Самойлова серії «Стрела», «Тайга», з комбінованих мисливських рушниць ИЖ 65-1, ИЖ 56-2, ИЖ 56-3, МЦ 5-35, МЦ 30-20, МЦ 29-03, ТОЗ-34, пістолетів Марголіна, Р-4, МЦ-М, МЦ 55-1, МЦ 2-3, МЦ 102-1, ТОЗ-35, ТОЗ-60, ИЖ 35, ИЖ-ХР-30 тощо.

Патрони кал. 7,62 мм до нарізної бойової зброї зустрічаються у 23,49 % випадків. Вони призначені для стрільби із пістолетів конструкції Токарева – ТТ, пістолетів-кулеметів конструкції Дегтярьова, Шпагіна, Судаєва – ПКД, ПКШ, ИЖС, карабінів конструкції Сімонова – СКС, ОП СКС, КО СКС, «Архар», створених на основі АК-47 та кулемета РКК мм (мисливський карабін «Сайга», «Вулкан», «Тигр», «Вепр» тощо), а також для автоматів і кулеметів конструкції Калашникова (АК, АКМ, АКСМ, РПК, РПКС) та ряду іншої зброї іноземного виробництва кал. 7,62 мм (наприклад, із пістолетів китайських моделей 50, 54, 64; югославського М-56; корейського М-49; іранського М-52; в'єтнамського К50М та ін.). Патрони кал. 7,65 мм є патронами Браунінга, які використовуються для стрільби з бельгійських пістолетів «Browning» мод. 1900, 1912, 1922 pp., німецьких пістолетів «Mauser» – М 1930, М 1944, М 38 (Н); «Walter» № 3, № 4, РР, Є РРК; італійських пістолетів «Beretta» – М 1931, М 1939, М 1945, М 81 та ін. Також патрони кал. 7,92 мм для використання з гвинтівок та карабінів конструкції Мосіна, ручних кулеметів Дегтярьова, снайперських гвинтівок Драгунова та іншої зброї під цей патрон (наприклад, гвинтівки «Mauser»).

Патрони кал. 5,45 мм та 9 мм зустрічаються в 12,34 % та в 11,44 % випадків відповідно. Патрони кал. 5,45 мм призначені для використання з автоматичної нарізної вогнепальної зброї, а саме з автоматів та кулеметів конструкції Калашникова (АК-74, АКС-74, АК-74М, РИЖ-74, РПК-74). Патрони кал. 9 мм призначені для стрільби з пістолетів конструкції Макарова (ПМ), Стречкіна (АПС), Форт, ІЖ 70, Байкал 442, П-96, МР-448, Скмф Vz/82 (Cz83), CZ83, Р-64, РМ-63, РАК, РМ-84 та ін.

Найменш популярними є патрони кал. 6,35 мм (0,6 %), які призначені для стрільби з пістолета «Browning», та мисливські патрони (1,5 %) кал. 12, 16, 20, 24 мм, що є бойовими припасами для мисливської вогнепальної зброї (рушниць) відповідного калібру.

Також у поодиноких випадках (0,09 %) зустрічаються факти виявлення та вилучення крупнокаліберних патронів (кал. 14,5 мм) з кулями БЗТ (бронебійно-запально-трасуючими (57-БЗТ-561-С)) до протитанкової ручної рушниці Дегтярьова та Сімонова, крупнокаліберних ручних кулеметів Володимирова КПВ, КПВТ;

б) патрони іноземного виробництва (1,8 %): патрони кал. .243 Winchester (6,2x52 мм) заводського виробництва Фінляндії; гвинтівокулеметні патрони кал. «308 WIN» (7,62x51) .308 Winchester (комерційний варіант), що виготовляються для експлуатування державами-учасницями НАТО; патрони «Маузера» кал. 8 мм (7,62x54 R), виробництва Польщі та Німеччини; патрони кільцевого запалювання кал. 22 LR (long rifle – довгий гвинтівочний), виробництва Німеччини; мисливські патрони «Ремінгтон» кал. .221 R «Метеор» (5,6 мм) (альтернативна назва – .211 Remington «Fireball»); патрони кал. .22 WMR (.22 Winchester Magnum Rimfire), а також патрони кал. .45 (.45 ACP (11,43x23 мм) (англ. Automatic Colt Pistol, .45 caliber — автоматичний пістолет Кольт кал. 0,45 дюйма), виробництва США;

2) група нестандартних (атипових) бойових припасів саморобного виробництва (0,37 %) включає:

а) перероблені патрони саморобним способом (0,09 %) – переспоряджені саморобним способом патрони заводського виготовлення шляхом збільшення порохового заряду (вагою 0,02–0,04 грамів) у гільзі. Такими бойовими припасами зазвичай виступають переспоряджені патрони «Flobert» кал. 4 мм;

б) виготовлені патрони саморобним способом (0,28 %) із використанням частин (капсуля) патронів заводського виготовлення. До них відносяться: патрони кал. 9 мм, що виготовлені з капсульних гільз шумових патронів кал. 9 мм Р.А. Khall (Віанс) шляхом розташування в корпусах гільз кулеподібних снарядів, виготовлених із металу/свинцю діаметром до 8,1 мм, вагою близько 1,5 грамів, та заряду пороху масою 0,12–0,16 грамів, а також атипові патрони, що виготовлені саморобним способом з капсуля типу «Жевело» заводського виготовлення шляхом приєднання до нього метального снаряду – свинцевої дробини діаметром 4,9 мм, вагою 0,472 грами.

Отже, кримінальний арсенал ручної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї, який перебуває в незаконному обігу та щодо якого вчиняється незаконне поводження, переважно складається з виробів промислового виробництва. Понад третину від загальної кількості ручної вогнепальної зброї становить зброя індивідуального (саморобного) виробництва. У середньому щороку підлягає вилученню близько 2 тис. одиниць такого озброєння. І цей показник не змінюється протягом усього періоду незалежності України, що є негативним фактором у сфері протидії незаконному обігу на території держави.

Отримані дані свідчать, що більшість вилучень проводять на території Донецької і Луганської областей. Високі показники мають й сусідні області – Дніпропетровська та Харківська, а також міста обласного значення – Київ, Дніпро, Харків, Суми та Одеса.

Враховуючи те, що Україна як держава, яка обрала інтеграційний шлях розвитку, має приєднатися до виконання завдань сталого розвитку, прийнятих ООН у вересні 2015 року, серед яких найважливішим є завдання 16.4 Цілей сталого розвитку – скорочення державами-учасницями незаконних потоків зброї до 2030 року⁸⁹. На нашу думку, це завдання є цілком реальним⁹⁰, але перешкодою є недостатність ужитих

⁸⁹ Глобальні цілі сталого розвитку [Електронний ресурс]. *Інтернет-сторінка Координатора системи ООН в Україні*. URL: <http://www.un.org.ua/ua/>.

⁹⁰ Доклад Конференції учасників Конвенції ООН проти транснаціональної організованої преступності (15-19 октября 2018 года). Вена, 2018. С. 44; Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також бойових припасів до неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної

превентивних заходів, які б могли розширити державний потенціал у сфері протидії незаконному обігу та поводженню зі зброєю та бойовими припасами, а також створити несприятливі умови для збройного конфлікту на сході України. На сьогодні необхідно розробити комплексні програми щодо протидії незаконному обігу, розвитку злочинної діяльності, щодо уникання кримінального переслідування та забезпечення притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень цієї категорії, а також вжити заходи для посилення міжнародного співробітництва у цьому напрямку. Тобто необхідно прийняти закон «Про заходи протидії незаконному обігу зброї, її основних частин та бойових припасів»⁹¹.

Крім того, слід звернути увагу на сформований правовий колапс у сфері обігу зброї та бойових припасів – відсутність відповідного закону.

Інструкція № 622, за своєю природою, є нормативним документом розпорядчого характеру, виданого керівником МВС України на правах єдиноначальності та в межах своїх повноважень. Формально цей документ встановлює загальний порядок діяльності структурних підрозділів дозвільної системи НПУ та не є законом. Для розуміння змісту незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами (норм ст. 263 КК України, які належать до субсидіарних) його положень недостатньо.

Відповідно до п. 7 ст. 92 КУ та ст. 178 Цивільного кодексу України, правовий режим власності на території України регламентується виключно законом⁹². Закон є формою відповідного нормативно-правового акту,

організованої злочинності від 31.05.2001 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_792.

⁹¹ Волобоек А. О. Классификация ручного огнестрельного оружия и боевых припасов к нему: отдельный аспект (за материалами уголовных производств по территории Украины). *Научный вестник Академии Полиции*. Вып. № 2 (22). Азербайджанская Республика, 2019. С. 151–157; Волобоек А. О. Незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами: теоретично-правовий аспект. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної Інтернет – конференції*. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 121–123.

⁹² Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>; Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

що приймається у порядку, визначеному ст. ст. 84, 93, 94 КУ і не є тотожним іншим нормативно-правовим документом⁹³.

Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово звертав увагу на те, що лише закон може визначити кримінальне правопорушення та передбачати покарання. Кримінальне законодавство не повинно застосовуватися поширювально. Не ознайомлення обвинуваченого зі змістом обвинувачення (а ознайомлення у ситуації відсутності закону, регулюючого обіг зброї та бойових припасів) суттєво порушує його права на справедливий суд, закріпленого Європейською Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 6)⁹⁴. Така думка в поодиноких випадках враховується і національними судами⁹⁵.

Отже, для уникнення правового колапсу у сфері обігу та поводження зі зброєю та бойовими припасами⁹⁶ доцільно прийняти закон «Про зброю та бойові припаси»⁹⁷, до змісту якого включити зазначені вище

⁹³ Інструкція – це не закон: висновок суддів Конституційного Суду [Електронний ресурс]. *Інформаційний портал власників зброї*. URL: https://zbroya.info/uk/partner/law-ok/blog/14107_instruktsiia-tse-ne-zakon-visnovok-suddiv-konstitutsiinogo-sudu/.

⁹⁴ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text; Рішення ЄСПЛ від 25.05.1993, справа «Коккінакіс проти Греції» [Електронний ресурс]. *Інформаційний портал*. URL: <https://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/kokkinakis-protiv-grecii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>; Рішення ЄСПЛ від 17.05.2010, справа «Кононов проти Латвії» [Електронний ресурс]. *Інформаційний портал*. URL: <https://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/kononov-protiv-latvii-postanovlenie-bolshoj-palaty-evropejskogo-suda/>; Рішення ЄСПЛ від 01.03.2006, справа «Ашур проти Франції» [Електронний ресурс]. *Інформаційний портал*. URL: <http://docs.pravo.ru/document/view/19382556/>; Рішення ЄСПЛ від 11.07.2013, справа «Веренцов проти України» [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_945#Text.

⁹⁵ Ухвала Апеляційного суду Тернопільської області від 27.06.2017 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67456499>.

⁹⁶ Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 13.02.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72170076>; Вирок Печерського районного суду м. Києва від 19.02.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72347132>; Постанова Верховного суду України від 31.05.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74475834>; та ін.

⁹⁷ Волобоек А. О. Незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами: теоретично-правовий аспект. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах*

фундаментальні поняття ручної вогнепальної зброї, її основних частин та бойових припасів до неї. Це сприятиме правовому врегулюванню обігу зброї на території України, встановленню контролю у цій сфері, унеможливить вільне трактування і неузгодженість термінології та класифікації об'єктів озброєння, створить умови для врегулювання суспільних відносин, для забезпечення конституційних прав громадян, що не будуть узурпуватися з боку влади, а також стане певною перешкодою для корупційних проявів.

1.3. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПОСОБІВ ТА МІСЦЬ ВЧИНЕННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ

Порушення правил поведінки зі зброєю та бойовими припасами дає підстави слідчому, прокурору, а надалі й суду визнати зазначені об'єкти предметами кримінального правопорушення, а дії особи кваліфікувати за ч. 1 ст. 263 КК України. Різновиди таких дій визначено, виходячи з ознак указанного делікту, що містяться в його об'єктивній стороні у вигляді носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту, вчинених без передбаченого на це законом дозволу. Крім цього, нормами КК України⁹⁸ передбачено й інші окремо виділені (у ст. 263¹ КК України) такі види незаконного поведінки, як незаконне виготовлення, переробка⁹⁹ чи ремонт.

Указані дії, з криміналістичної точки зору, аналогічні способам вчинення кримінального правопорушення. Їхня характеристика з урахуванням трансформацій злочинної діяльності за останні роки, на наш

Європи та Азії: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної Інтернет – конференції. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 121–123.

⁹⁸ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20200101>.

⁹⁹ Фальсифікація, незаконне видалення чи зміна маркування зброї як способи вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263¹ КК України, автори відносять до поняття «незаконна переробка» зброї.

погляд, є основним джерелом формування криміналістично значущої інформації для найбільш інформативного, водночас, центрального елемента криміналістичної характеристики незаконного поведінки зі зброєю та бойовими припасами.

Окремі аспекти способів вчинення незаконного обігу об'єктів озброєння знайшли своє відображення в роботах Г. О. Бойка, О. М. Вдовіна, В. В. Єфіменка, К. В. Зайцевої, І. В. Капустіної, С. П. Мельниченка, І. Ю. Рагуліна, Е. В. Солоницької, В. О. Талалаєва, О. С. Тарасенка, Є. С. Тесленка та ін. Єдність думки вчених полягає у визначенні послідовних дій з підготовки, вчинення та приховування слідів злочинної діяльності, спрямованих на досягнення бажаного результату залежно від сформованих ситуацій (обстановки кримінального правопорушення), психофізіологічних властивостей злочинця та механізму слідоутворення.

Так, наприклад, І. В. Капустіна виокремлює широкий спектр підготовчих дій до вчинення розкрадань вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв, зокрема: вивчення умов зберігання об'єктів озброєння, систем їх охорони; вивчення режиму роботи об'єкта або розпорядку дня мешканців квартири, у яких планується вчинити викрадення; підбір співучасників; підготовка й придбання знарядь кримінального правопорушення; складання плану, підготовка місця для зберігання викрадених об'єктів озброєння або пошук каналів їх збуту. Учена зазначає, що найчастіше заволодіння об'єктами озброєння вчиняються шляхом крадіжки (55,4 %), значно рідше – шляхом розбійного нападу (20,6 %); грабежу (14,8 %); привласнення чи розтрати (7,5 %) та шахрайства (1,7 %)¹⁰⁰.

Способи вчинення та приховування розкрадань, як зазначає В. О. Талалаєв, детерміновані етапами циклу просування об'єктів

¹⁰⁰ Капустіна І. В. Первоначальный этап расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. [Електронний ресурс]. *Електронная библиотека диссертаций*. URL: <https://www.dissertat.com/content/pervonachalnyy-etap-rassledovaniya-khishchenii-ognestrelno-go-oruzhiya-boepripasov-vzryvchaty>; Капустіна І. В. Первоначальный этап расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук. СПб, 1999. С. 70–72.

озброєння. Для розкрадачів, якими є матеріально-відповідальні або посадові особи, характерні способи вчинення зазначених кримінальних правопорушень, якими передбачені дії з підготовки, вчинення та приховування. Особи з числа військовослужбовців строкової служби вчиняють такі кримінальні правопорушення імпульсивно та за умови доступності предметів озброєння, з попередньої підготовкою та подальшим ужиттям заходів щодо приховування факту розкрадання¹⁰¹.

В. В. Єфіменко, дослідивши проблематику розкрадань вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв, дійшов висновку, що приховування цього кримінального правопорушення має місце практично завжди. Основними такими способами (більшість з яких плануються ще до кримінального правопорушення), на думку вченого, є: зникнення злочинця з місця кримінального правопорушення, у т. ч. на транспортному засобі; приховування викрадених об'єктів озброєння; знищення засобів та знарядь кримінального правопорушення; зміна зовнішності; вбивство потерпілого та очевидців; надання неправдивих свідчень; повідомлення вигаданого алібі¹⁰².

Спосіб вчинення незаконного обігу бойових припасів та вибухових речовин періоду Другої світової війни (далі – ДСВ), за визначенням Є. С. Тесленка, полягає в переробці, реставрації та ремонті об'єктів, знайдених на полях битв у непридатному для використання за прямим призначенням стані. Незаконне придбання здійснюється шляхом пошуку й присвоєння знайдених бойових припасів та вибухових речовин на місцях боїв, шляхом купівлі, обміну, дарування або як сплата боргу громадянами, що незаконно володіють цими об'єктами. Незаконне зберігання характеризується способами та місцями їх приховування¹⁰³.

¹⁰¹ Талалаев В. А. Криминалистическое обеспечение расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов или взрывчатых веществ, совершенных военнослужащими: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Минск, 2012. С. 15–16.

¹⁰² Єфіменко В. В. Расследование хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук. Владивосток, 2002. С. 13.

¹⁰³ Тесленко Е. С. Криминалистическое обеспечение предварительного расследования незаконного оборота боеприпасов и взрывчатых веществ периода Великой Отечественной войны: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2001. 22 с. [Електронний ресурс]. *Юридическая Россия. Федеральный правовой портал*. URL: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1456391>.

На думку Г. О. Бойка, способи вчинення та приховування незаконного обігу зброї та бойових припасів зумовлені специфікою кримінальних правопорушень, специфічним призначенням об'єктів озброєння та особливостями окремих регіонів країни¹⁰⁴. К. В. Зайцева стверджує, що поставлена мета під час вчинення кримінальних правопорушень цієї категорії не має істотного значення. Вона встановлюється та вказується тільки у випадках, якщо вже було вчинено кримінальне правопорушення із застосуванням об'єктів озброєння¹⁰⁵. І. Ю. Рагулін, виходячи з розуміння механізму вчинення незаконного придбання, зберігання, носіння, передачі або збуту зброї та бойових припасів, розглядає систему взаємопов'язаних поведінкових актів (дій) учасників злочинних подій і обумовлених ними явищ у сфері незаконного обігу, які спричинили виникнення в об'єктивній реальності криміналістично значущої інформації про незаконний обіг зброї та бойових припасів¹⁰⁶.

Слід зазначити, що дослідження І. Ю. Рагуліна є одним із сучасних та найбільш інформативних (з огляду деталізації) щодо типових механізмів вчинення незаконного поведіння з об'єктами озброєння¹⁰⁷. Водночас О. М. Вдовін запропонував класифікувати способи незаконного обігу зброї та бойових припасів так: 1) способи вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом зброї, бойових припасів (незаконне зберігання, перевезення або носіння); 2) способи вчинення кримінальних правопорушення, які забезпечують надходження зброї у незаконний обіг. З них ті, що вчиняються: а) з необережності, коли злочинець не переслідує мету одержати матеріальну вигоду (недбале зберігання, неналежне виконання обов'язків з охорони); б) з прямим умислом, коли злочинець також не переслідує мету постійного отримання злочинного доходу (незаконне придбання,

¹⁰⁴ Бойко Г. А. Проблемы методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов (по материалам Северо-Кавказского региона): дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2003. С. 192.

¹⁰⁵ Зайцева Е. В. Уголовно-правовые средства противодействия незаконному обороту оружия и его применению при совершении преступлений: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Омск, 2014. С. 15.

¹⁰⁶ Рагулин И. Ю. Организационные аспекты методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов: дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2016. С. 54.

¹⁰⁷ Тут же. С. 56–92.

передача, незаконне виготовлення, переробка, ремонт), при цьому можливим є отримання разових винагород за вчинення зазначених дій; в) з прямим умислом, коли злочинець переслідує мету отримання постійного злочинного доходу або значної матеріальної вигоди разового характеру (незаконний збут, розкрадання або вимагання зазначених об'єктів, а також їх контрабанда)¹⁰⁸.

С. П. Мельниченко вважає, що незаконне переміщення вогнепальної зброї – це система дій із підготовки, вчинення та приховування, і ці дії, зауважує вчений, об'єднані єдиним умислом та обумовлені формою реалізації кримінального правопорушення, форма ж зумовлена умовами зовнішнього середовища, предметом посягання та соціально-демографічними характеристиками злочинця. На думку вченого, переміщення відбувається: із використанням транспорту; шляхом поштових відправлень; із використанням попутного транспорту; особисто при собі (перенесенням); із використанням природних умов; із використанням спеціально навчених тварин; із використанням спеціально обладнаних тунелів; із використанням спеціальних автоматизованих або дистанційно керованих пристроїв, механізмів, транспортних засобів тощо¹⁰⁹.

О. С. Тарасенко, дослідивши специфіку незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, виокремив такі способи безпосереднього вчинення: 1) придбання шляхом: викрадення; привласнення в місцях ведення бойових дій ДСВ та Операції Об'єднаних сил (далі – ООС, попередня назва – АТО); вимагання; шахрайства; зловживання службовим становищем; придбання деактивованих зразків, макетів із подальшим ремонтом; покупка через інтернет-сайти та ін.; 2) доставка (транспортування, переміщення), що здійснюється: при собі; у транспортному засобі; поштовими відправленнями; у технологічних порожнинах транспортних засобів;

¹⁰⁸ Вдовин А. Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2015. С. 47–48.

¹⁰⁹ Мельниченко С. П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї: дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2016. С. 58, С. 60–63.

дистанційно керованими пристроями; попутним відправленням та ін.; 3) зберігання у місцях: в орендованих гаражних боксах; у покинутих об'єктах; за місцем проживання (роботи) членів злочинного об'єднання; у схованці; в автомобілі; при собі; 4) збут шляхом: передачі особисто; передачі частин окремо різними особами й способами; залишення в обумовленому місці («закладка»); поштового відправлення; використання підземних споруд та ін.¹¹⁰.

Е. В. Солоницька, дослідивши види незаконного поводження зі зброєю як один із складових елементів незаконного обігу з урахуванням його обсягу, змісту (кількості елементів) та ступеня кримінальної зараженості, виділяє: повне (велике) коло обігу, мале коло обігу та коло користування.

На думку вченої, повне (велике) коло обігу починається з виготовлення зброї (початкова точка обігу) і закінчується його знищенням (кінцева точка обігу). Мале коло обігу включає складові лише деяких елементів: збут, придбання, зберігання, носіння, перевезення, застосування та ремонт. У зв'язку з тим, що дії, які становлять зміст цих елементів, можливо здійснити без участі державних органів, тобто незаконно, то мале коло зустрічається набагато частіше в судовій практиці, чим велике. Оскільки елемент знищення в малому колі відсутній, то зброя може обернутися по ньому неодноразово. У середині малого кола, у свою чергу, найпоширенішими є елементи щодо фактичного володіння зброєю. До них відносяться: зберігання, носіння, перевезення, ремонт і застосування зброї. У сукупності ці елементи позначають коло користування¹¹¹.

На наш погляд, *способи вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами доцільно поділити на:*

- *умовно-постійні* – носіння, зберігання, придбання – мають місце при вчиненні кожного кримінального правопорушення, указуючи на статичний стан незаконного обігу;

¹¹⁰ Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 68–69.

¹¹¹ Солоницька Э. В. Криминологическая характеристика незаконного оборота оружия и меры борьбы с ним: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Ростов-на-Дону, 2004. С. 13–14.

- *ситуаційні* – передача, збут – мають місце в поодиноких випадках, підтверджуючи факт надходження та перебування об'єктів озброєння в незаконному обігу;
- *факультативні* – виготовлення, переробка, ремонт – мають місце, коли в об'єктивній реальності (у сфері обігу) з'являються об'єкти озброєння, зумовлюючи до динаміки незаконний обіг.

Судово-слідча практика свідчить, що виявлення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами здійснюється правоохоронними органами в 54,1 % випадків у містах (у т. ч. обласних центрах, у м. Києві та м. Севастополі), у 6,2 % – у селищах міського типу, у 39,7 % – у сільській місцевості. У переважній більшості це відбувається в громадських місцях: на вулицях (дорогах) населених пунктів (69,7 %), на площах, у парках та скверах, на стадіонах та спортивних майданчиках (7,5 %), на території зупинок для громадських транспортних засобів (2 %), на території пунктів пасажирських перевезень (автотранспортних, залізничних, водних, повітряних шляхів сполучень) (10,5 %), на пляжах (3,3 %) та в інших публічно доступних місцях (на кладовищах, на смітниках, у під'їздах, у громадських транспортних засобах тощо) (7 %).

Також проведеним дослідженням встановлено, що в 53,5 % випадків метою злочинця було використання об'єктів озброєння для власних потреб без одержання матеріальної вигоди (на власний розсуд: побутова діяльність; зберігання («тільки щоб було»); подарунок або передача без отримання винагороди; самозахист; відстріл тварин; полювання; колекціонування; розвага та інтерес); у 32 % випадків – для отримання одноразової винагороди (обмін на побутові предмети, одяг, продукти харчування, алкогольні напої, наркотичні речовини; отримання грошових коштів); у 11,5 % – для отримання тимчасового злочинного доходу (в результаті виготовлення, переробки, ремонту або серійного виробництва об'єктів озброєння, надання таких послуг, учинення контрабанди тощо) та в 3 % – для вчинення тяжких та особливо тяжких (збройних) кримінальних правопорушень.

Слід зазначити, що, незалежно від поставленої злочинцем мети, способи його дій щодо незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами об'єднані єдиним умислом та здійснюються логічно й послідовно: з початку має місце факт незаконного придбання або

виготовлення (переробки чи ремонту), потім незаконне носіння та зберігання (вчинення умисних дій щодо переміщення об'єктів озброєння шляхом носіння, транспортування при собі до обраного місця), надалі незаконна передача чи збут. Іншими словами, способи незаконного поводження перебувають у взаємозв'язку з діями злочинця (підготовка, вчинення та приховування злочинної діяльності), з предметом посягання та механізмом слідоутворення залежно від кореляційних зв'язків ознак досліджуваного кримінального правопорушення та суміжних із ним деліктів¹¹².

Узявши до уваги викладене, **пропонуємо групувати способи незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами так:**

1) способи незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами (придбання, зберігання, носіння), пов'язані зі статичним станом незаконного обігу, вчиняються:

а) з прямим умислом, коли злочинець переслідує мету щодо їх використання для власних потреб без одержання матеріальної вигоди або з метою отримання одноразової чи систематичної винагороди;

б) з прямим умислом, коли злочинець переслідує мету щодо їх використання для вчинення збройних кримінальних правопорушень;

2) способи незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, пов'язані з динамікою (шляхом їх надходження до) незаконного обігу:

а) типові способи незаконного поводження (передача чи збут) вчиняються:

- з прямим умислом, коли злочинець переслідує мету щодо використання зазначених дій для власних потреб без одержання матеріальної вигоди або з метою отримання одноразової винагороди;

- з прямим умислом, коли злочинець переслідує мету щодо отримання системного злочинного доходу;

б) інші способи незаконного поводження (виготовлення, переробка чи ремонт) учиняються з прямим умислом, коли злочинець переслідує

¹¹² Волобєв А. О. Способи незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами як елемент криміналістичної характеристики правопорушення. Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Кривий Ріг, 2019. С. 119–120.

мету щодо виконання дій без одержання матеріальної вигоди або з метою отримання одноразового чи систематичного злочинного доходу¹¹³.

Потребує більш детального розгляду наведена групофікація та характеристика типових способів учинених деліктів.

Способи незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, пов'язані зі статичним станом незаконного обігу.

Судово-слідча практика свідчить, що **незаконне придбання** має місце у 82 % випадків та полягає у вчиненні умисних дій з набуття об'єктів озброєння без відповідного на це дозволу та всупереч установленого законом порядку¹¹⁴. Близько в 1 % випадків слідчі припускають помилку під час кваліфікації цієї дії, ігноруючи положення п. 12 ППВСУ № 3 від 26.04.2002, розглядаючи її як вчинення умисних дій, пов'язаних із незаконним заволодінням об'єктів озброєння шляхом їх викрадення.

Характерними джерелами незаконного придбання є: привласнення знайдених об'єктів озброєння (76 %), безоплатне отримання їх від родичів, друзів та інших осіб (6 %, з них 1,8 % – як подарунок, 1,4 % – шляхом обміну), отримання від членів злочинних об'єднань (близько 1 %); одержання у спадок (5 %) та придбання в осіб, які здійснювали незаконний продаж (12 %).

Тут варто зазначити, що наведені дані взято тільки за матеріалами тих кримінальних проваджень, де були встановлені джерела незаконного

¹¹³ Слід зазначити, що аналіз сучасного тлумачного словника української мови дає підстави стверджувати, що термін «системний» та «систематичний» мають загальну ознаку – «постійність», але різниця полягає в тому, що «системний» означає щось більш складне, структуроване, багатоеlementне, довготривале. «Систематичний», як правило, сприймається як побудоване, упорядковане за певною системою; або такий, що спирається на певну систему та, у контексті механізму вчинення кримінального правопорушення, діє в умовах необхідності, потреби. Різниця між «винагородою» та «злочинним доходом» залежить від поставленої злочинцем мети. Тому під «систематичною винагородою» пропонуємо розуміти незаконний додатковий дохід, вигоду, благо. «Систематичний» або «системний» злочинний дохід – це основний дохід отриманий злочинним шляхом за тривалий період часу або за можливістю, або безперервно (постійно).

¹¹⁴ Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами. Постанова Пленуму Верховного суду України від 26.04.2002 № 3 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0003700-02>.

придбання. Майже 12,1 % таких проваджень взагалі не містять цієї інформації. Фактично у 80 % випадків під час досудового розслідування була відсутня можливість установити першочергове джерело (способи) потрапляння об'єктів озброєння до незаконного обігу, а також їхнього попереднього володільця.

Привласнення знайдених об'єктів озброєння здійснюється в громадських місцях (54,1 %), у власному житлі чи за місцем мешкання родичів та близьких осіб (5,9 %), зокрема, під час ремонтних робіт у штучно створених суб'єктивно недоступних місцях, а також за межами адміністративного розташування населених пунктів (40 %).

Безоплатне отримання об'єктів озброєння здійснюється в приміщенні житла як за місцем мешкання злочинця, так і за місцем проживання родичів, друзів, близьких осіб (19,3 %), на прилеглий території, у дворі (8,5 %), а також у громадських місцях від незнайомих осіб (72,2 %): біля ринків, у підземних переходах, у парках та скверах тощо.

Отримання об'єктів озброєння від членів злочинного об'єднання здійснюється в приміщенні складів, гаражів, захоплених військових частин, на полігонах та в інших місцях (за межами населених пунктів), де низька ймовірність появи небажаних свідків.

Щодо випадків спадкоємства об'єктів озброєння, то тут, як правило, одержання у спадок відбувається за власним проханням злочинця (близько 60 %). Це відбувається за місцем мешкання попереднього володільця в приміщенні будинку, квартири, а також на території гаражних кооперативів, садових товариств, автостоянки (у салоні автотранспорту). В інших ситуаціях ці об'єкти отримуються у власному житлі або за місцем мешкання родичів.

Купівля об'єктів озброєння у 85 % випадків здійснюється в невідомих осіб у громадських місцях: біля ринків, у підземних переходах, за місцем проживання чи за місцем роботи, через Інтернет. В інших випадках особа-продавець знайома, а купівля відбувається в заздалегідь визначеному місці.

Незаконне зберігання, як найпоширеніший спосіб незаконного поводження, має місце у 97,7 % випадків та полягає у володінні об'єктами озброєння, незалежно від тривалості в часі, без визначеного законом

дозволу або із простроченням його дії, які знаходяться не при собі, а в обраному злочинцем місці.

Характерними місцями незаконного зберігання є власне житло (49,25 %) та прилеглі до нього споруди (8,9 %), територія домоволодіння (1,1 %), житло родичів, друзів, знайомих, близьких осіб (1,12 %) та прилеглі до нього споруди (0,38 %), схованки як у межах населеного пункту (1,54 %), так і поза ним (1,3 %), службове приміщення за місцем роботи (0,63 %), приміщення орендованого житла (0,91 %), власний автотранспорт (2,79 %), споруди та прилегла територія в садових товариствах (0,53 %), а також у повсякденному одязі та в переносних предметах (31,55 %).

Переміщення, транспортування (*незаконне носіння*) об'єктів озброєння при собі має місце у 69,5 % випадків. 87,9 % злочинців маскували свої дії так: носили у внутрішніх кишнях верхнього одягу (21,4 %) або в переносних предметах (66,5 %), інші (12,1 %) не приховували їх: як правило, у населених пунктах демонстрували родичам і друзям, у лісо-смузі або лісовому масиві перевіряли придатність зброї чи то заради розваги й інтересу, чи для полювання.

Транспортування об'єктів озброєння (8,5 %) здійснюється за допомогою власного (61,7 %), службового (7 %), громадського (18,3 %), рейсового (3,4 %) транспортних засобів, автотранспорту родичів, друзів, знайомих (8,3 %) або попутного транспортного засобу (1,3 %).

Основними місцями приховування об'єктів озброєння при транспортуванні у власному, службовому транспортному засобі чи в автотранспорті родичів, друзів, знайомих є: 1) порожнини бамперів; 2) моторний відсік; 3) під кузовом (на мосту або під мостом, на поверхні захисної пластини, між парними колесами); 4) усередині бензобака (попередньо обернувши об'єкти в жирно-вологостійкий плівковий матеріал); 5) салон (усередині водійської панелі, багажного відсіку, за обшивкою сидінь, дверей, стелі, підлоги, під сидінням та всередині інших предметів (у подушці для шиї, іграшці, сумці, портфелі тощо)); 6) одяг пасажирів чи водія; 7) багажне відділення (усередині запасних коліс, коробці інструментів, аптечці та інших предметах, що перевозяться).

В інших транспортних засобах: в особистому одязі, у переносних предметах, у валізі. У поодиноких випадках злочинець, наприклад,

пересуваючись поїздом, створює тимчасову схованку в порожнинах стін вагона¹¹⁵.

Слід зазначити, що аналогічні місця (схованки) використовуються і в транспортних засобах під час вчинення контрабанди об'єктів озброєння. У 85 % випадків контрабанда здійснюється з території України на території сусідніх держав. З них у 90 % випадків територією, де були придбані об'єкти озброєння, є Україна. Способи такого придбання: привласнення знайденого (65 %), спадкоємство від родичів, друзів, знайомих осіб (6,8 %), виготовлення їх саморобним способом (9,7 %), купівля в осіб, які здійснювали незаконний продаж (18,5 %).

Типові механізми незаконного придбання, зберігання, носіння зброї та бойових припасів, коли злочинець переслідує мету щодо їх використання для власних потреб без одержання матеріальної вигоди або з метою отримання одноразової чи систематичної винагороди.

Вивчення судово-слідчої практики свідчить, що незаконне придбання, зберігання та носіння об'єктів озброєння здійснюється як з попередньою підготовкою, так і без неї, залежно від способу набуття цих об'єктів.

Спосіб підготовки характеризується здійсненням загальних дій¹¹⁶: вибір або пошук об'єкта озброєння; формування уяви про нього; пошук каналів збуту (продажу); визначення способу розрахунку; вибір оптимального способу переміщення та маршруту руху; обрання маскувальних засобів.

Здійснення інших (додаткових) дій залежить від конкретно поставленої мети:

¹¹⁵ Матеріали кримінального провадження за № 1201422000000572 від 14.07.2014, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 260 КК України.

¹¹⁶ Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 07.06.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74584559>; Вирок Конотопського міськрайонного суду Сумської області від 28.12.2017 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71312382>; Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 28.02.2017 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65029852>.

а) для власних потреб без одержання матеріальної вигоди: обладнання спеціального місця або предмета-схованки¹¹⁷ – непомітні суб'єктивно недоступні місця, порожнини в стінах або підлозі, предмети (аптечка, коробка з інструментами, футляри) та об'єкти господарського призначення (хлів, вольєр, санвузол у дворі), а також територія домоволодіння (город, сад, палісадник). Як правило, це відбувається, якщо злочинець знає особливості влаштування механізму об'єктів озброєння та умови їх зберігання для недопущення втрати ними своїх властивостей, попередньо підготувавши або переобладнавши герметичні ємності для них;

б) для отримання одноразової винагороди¹¹⁸: пошук зацікавлених осіб у незаконному придбанні об'єктів озброєння; визначення умов домовленостей; обрання способу передачі (збуту); визначення місця потенційної зустрічі та маршруту руху до нього; вибір методів конспірації.

Варто зауважити, що маршрут руху залежатиме від розташування адміністративних будівель правоохоронних органів, місць великого скупчення людей, імовірної появи працівників поліції та небажаних осіб (з якими є неприязні стосунки);

в) для отримання систематичної винагороди¹¹⁹: ретельний пошук та вибір об'єктів озброєння (як правило, для здійснення їх перепродажу, основним джерелом придбання є купівля цих об'єктів у невідомих осіб через мережу Інтернет з поштовою доставкою); пошук та обладнання

¹¹⁷ Матеріали кримінального провадження за № 1201422000000572 від 14.07.2014, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 260 КК України; Матеріали кримінального провадження за № 12017050410000974 від 15.04.2017, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України.

¹¹⁸ Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 07.06.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74584559>; Матеріали кримінального провадження за № 12016050410002288 від 18.01.2016, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 309 КК України.

¹¹⁹ Вирок Іллічівського міського суду Одеської області від 29.04.2015 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43873825>; Вирок Очаківського міськрайонного суду Миколаївської області від 19.07.2017 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67799990>; Вирок Хотинського районного суду Чернівецької області від 18.12.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78630170>.

додаткових місць зберігання (у разі великої кількості зброї); пошук і вибір співучасників, розподіл ролей та визначення меж домовленостей; пошук покупців та місць можливої зустрічі. Крім цього, злочинець визначає потребу в додаткових заходах конспірації, у транспортному засобі, в обладнанні в ньому спеціальних схованок та враховує час доби.

Спосіб вчинення полягає в досягненні бажаного результату шляхом реалізації поставленої мети щодо придбання, володіння, носіння та розпорядження об'єктами озброєння за власним розсудом. У процесі вчинення кримінального правопорушення злочинець¹²⁰ оцінює умови безпеки під час придбання та переміщення об'єктів озброєння, оцінює місця зберігання (характер таємності, умови безпеки, якість) та здійснює їх маскування, перевіряє цілісність та схоронність об'єктів; уживає додаткові методи конспірації для уникнення можливої обізнаності сторонніх осіб.

Спосіб приховування спрямований на знищення безпосередніх слідів злочинної діяльності (залишки пороху, мастила, основних та додаткових частин об'єктів озброєння, ємностей та пакувальних матеріалів, очищення інтернет-трафіка та ін.), фіктивних документів (дозволи, накладні, маршрутні листи), спеціальної літератури (довідники, підручники, схеми, плани, чорнові записи), одягу зі слідами мастила, пороху, порохових газів, зі слідами металізації тощо. Крім цього, злочинець уживає заходи щодо приховування місць зберігання об'єктів озброєння, домовленостей зі співучасниками, щодо маскування злочинної діяльності під законні дії (підробка документів), пошуку, вибору та підготовки осіб для забезпечення алібі, застосування впливу на співучасників, свідків та очевидців.

Типовий механізм незаконного придбання, зберігання, носіння зброї та бойових припасів, коли злочинець переслідує мету щодо їх використання для вчинення збройного кримінального правопорушення.

¹²⁰ Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 01.03.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57550279>; Матеріали кримінального провадження за № 1201422000000572 від 14.07.2014, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 260 КК України.

Крім наведених вище дій із підготовки до вчинення кримінального правопорушення, злочинець здійснює¹²¹: планування щодо вибору місця, часу, способу вчинення незаконного поведіння з об'єктами озброєння та подальших дій із використанням/застосуванням цих об'єктів; пошук та вибір суб'єкта чи об'єкта нападу; вибір маршруту руху та шляхів відходу; обрання маскувальних засобів та методів конспірації; вибір способу та місць знищення слідів злочинної діяльності; забезпечення алібі.

Спосіб вчинення полягає у досягненні поставленої мети – придбати (заволодіти), володіти, розпоряджатися, використовувати або застосовувати об'єкти озброєння як знаряддя вчинення кримінального правопорушення. Виходячи із запланованих дій, злочинець здійснює їхню реалізацію в повному або частковому обсязі, адаптуючись під об'єктивно сформовану обстановку кримінального правопорушення. До того ж він оцінює рівень таємності своїх дій, уживає заходи обережності, переконується у виконанні чи невиконанні поставленої мети.

Спосіб приховування злочинної діяльності спрямований на зміну або знищення матеріальних джерел криміналістично значущої інформації (слідів на поверхні об'єктів озброєння та інших предметах), забезпечення додаткового алібі (зокрема, отримання довідок, що вказують на час перебування в іншому місці), застосування впливу на співучасників, свідків та очевидців.

Типові способи незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами, пов'язані з динамікою (шляхом їх надходження до незаконного обігу.

¹²¹ Вирок Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 01.11.2016 [Електронний ресурс]. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62397890>; Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 18.03.2016 [Електронний ресурс]. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57123471>; Матеріали кримінального провадження за № 12014050410001573, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ст. 257, ч. 4 ст. 187, ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 129 КК України (справа № 235/1926/15-к); Матеріали кримінального провадження за № 12014220000000572 від 14.07.2014, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 260 КК України; Матеріали кримінального провадження за № 12016050410001167 від 21.05.2016, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 296, ч. 1 ст. 263 КК України.

Відповідно до абз. 2 п. 12.12 Інструкції № 622, передача об'єктів озброєння, їхніх основних частин на тимчасове зберігання без права використання іншому члену сім'ї або близькій особі (у разі відсутності – іншим громадянам, які мають спеціальні дозволи на зберігання особистої зброї), є законною, якщо така дія заздалегідь погоджена з органами поліції.

Також передача об'єктів озброєння, їхніх основних частин від однієї юридичної особи до іншої, незалежно від підпорядкування, може здійснюватися тільки в установленому порядку, передбаченому п.п. 11.2, 11.3 Інструкції № 622, за умови наявності відповідних дозволів на придбання таких об'єктів¹²². У всіх інших ситуаціях такі дії є незаконними.

Вивчення судово-слідчої практики свідчить, що **незаконна передача** має місце в 1 % випадків (у співвідношенні: 70,6 % – ручна вогнепальна зброя, 29,4 % – бойові припаси до неї) та, як правило, вчиняється родичами, друзями, близькими особами (71,8 %), сусідами (9,8 %), незнайомими особами (14 %), членами злочинних об'єднань (4,4 %).

Характерними місцями для незаконної передачі є: власне житло та прилегла до нього територія (27 %), житло родичів, друзів, близьких осіб (4 %), приміщення гаража (16 %), службове приміщення за місцем роботи (8,6 %), громадські місця (38,4 %), інші місця, схованки (16 %).

Попереднім джерелом придбання об'єктів озброєння, що незаконно передаються, є привласнення знайденого (15,4 %), виготовлення саморобним способом (8,6 %), купівля в осіб, які здійснювали незаконний продаж (23 %), викрадення з державних установ (із військових частин, зі спеціальних збройних складів під охороною, із майстерень та підприємств, що виготовляють та ремонтують зброю) (46 %). Слід зазначити, що в 7 % кримінальних проваджень така інформація під час досудового розслідування не була встановлена.

¹²² Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів. Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

Приховування (зберігання) об'єктів озброєння здійснюється у верхньому одязі, у переносних предметах при собі (40 %), у власному житлі (29,3 %), у господарських спорудах (6 %), у приміщенні гаража (13,5 %), у службовому приміщенні за місцем роботи (6,2 %), у схованках як на території населеного пункту, так і поза його межами (5 %).

Незаконний збут має місце близько в 5 % випадків (у співвідношенні: 39,5 % – ручна вогнепальна зброя, 60,5 % – бойові припаси до неї) та полягає в передачі об'єктів озброєння іншій особі поза встановленим законом порядком шляхом продажу (75 %, з них: через поштове відділення – 3 %, перепродаж раніше придбаного – 9 %), обміну (6 %), дарування (15 %), шляхом передачі як сплати боргу (3 %), передачі як виконання певних дій в інтересах особи, яка передає ці об'єкти (1 %).

Такі дії вчиняються стосовно родичів, друзів, знайомих осіб (53 %), державних службовців (3,2 %), незнайомих осіб (37,3 %, з них 12 % відмовилися від купівлі та повідомили про це в органи поліції), членів злочинних об'єднань (1,5 %), працівників правоохоронних органів, які здійснювали повноваження в межах оперативно-розшукових дій (далі – ОРД) або негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) (5 %).

Характерними місцями для незаконного збуту є громадські місця (75 %, з них: 58,2 % – безпосередньо на вулиці, 15,8 % – у парках, скверах, на спортивних майданчиках, у поштових відділеннях), салон транспортного засобу (12 %), місце мешкання злочинця (8 %), місце мешкання знайомих осіб (5 %).

Попереднім джерелом придбання є привласнення знайдених об'єктів озброєння (41,56 %), отримання їх безкоштовно (5,19 %), отримання як подарунок (26 %), отримання в спадок (2,6 %), купівля в осіб, які здійснювали незаконний продаж (25,97 %), виготовлення саморобним способом (1,3 %) або після їх ремонту (1,3 %). У 19,48 % випадків така інформація не була встановлена.

Попереднє приховування об'єктів озброєння здійснюється в приміщенні власного житла (54,5 %), у гаражі (18,2 %), у господарських спорудах (3 %), а також у повсякденному одязі чи переносних предметах (24,3 %).

Типові механізми незаконної передачі чи збуту зброї та бойових припасів, коли злочинець переслідує мету щодо виконання

зазначених дій для власних потреб без одержання матеріальної вигоди або з метою отримання одноразової винагороди.

Спосіб підготовки до незаконної передачі чи збуту об'єктів озброєння, у порівнянні з уже вчиненим незаконним придбанням, зберіганням, носінням, характеризується здійсненням таких дій¹²³: пошук зацікавлених осіб у незаконному придбанні об'єктів озброєння; визначення умов домовленостей; обрання оптимального способу передачі (збуту); визначення місця потенційної зустрічі та маршруту руху до нього; обрання маскувальних засобів та методів конспірації; оцінювання доцільності майбутньої злочинної діяльності.

Залежно від конкретно поставленої мети:

а) для власних потреб без одержання матеріальної вигоди¹²⁴: визначення позиції своїх інтересів – зробити подарунок, сплатити (погасити) борг, передати для переробки (виготовлення), позбутися об'єктів із метою уникнення кримінальної відповідальності (у т. ч. якщо ці об'єкти є знаряддям вчинених збройних кримінальних правопорушень);

б) з отриманням одноразової винагороди¹²⁵: визначення характеру винагороди – отримати грошові кошти, обмін на продукти харчування, одяг, побутові предмети, алкогольні напої, наркотичні речовини тощо.

Спосіб вчинення полягає в досягненні поставленої мети – розпорядитися на власний розсуд об'єктами озброєння або без одержання матеріальної вигоди, або з отриманням одноразової винагороди. У процесі вчинення кримінального правопорушення злочинець здійснює переміщення об'єктів озброєння до обумовленого місця, виконує домовленості (передачу чи збут), оцінює рівень таємності своїх дій, вживає заходи

¹²³ Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 02.10.2019 [Електронний ресурс]. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84750895>; Вирок Свалявського районного суду Закарпатської області від 23.12.2013 [Електронний ресурс]. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38788179>.

¹²⁴ Матеріали кримінального провадження за № 12014050410000454 від 05.03.2014, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 185, ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 263-1 КК України.

¹²⁵ Матеріали кримінального провадження за № 12016050410002288 від 18.01.2016, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 309 КК України.

обережності, переконується в досягненні чи недосягненні поставленої мети.

Спосіб приховування спрямований на знищення слідів злочинної діяльності (окремих частин та елементів об'єктів озброєння, документів, записів, схованок, переносних предметів) та інших джерел криміналістично значущої інформації (приховування, обмін, витрата винагороди), забезпечення алібі, застосування впливу на свідків та очевидців.

Типовий механізм незаконної передачі чи збуту зброї та бойових припасів, коли злочинець переслідує мету щодо отримання системного злочинного доходу.

Вивчення судово-слідчої практики дало змогу дійти висновку, що такий механізм кримінального правопорушення найчастіше вчиняється злочинними об'єднаннями. *Спосіб підготовки* характеризується здійсненням таких дій¹²⁶: пошук і вибір співучасників, розподіл ролей та меж домовленостей; пошук джерел незаконного придбання (збуту) об'єктів озброєння; налагодження злочинних зв'язків, домовленостей безперебійного постачання цих об'єктів; визначення оптимальних способів їх постачання, маршруту руху, місць зберігання та потенційного збуту; обрання маскувальних засобів та методів конспірації; розробка плану дій в екстремальних ситуаціях, доведення його до співучасників; виготовлення та обладнання спеціальних схованок, предметів та знарядь вчинення кримінального правопорушення; виготовлення фіктивних документів (паспорт, спеціальні дозволи, накладні, маршрутні листи); пошук, вибір та підготовка осіб для забезпечення алібі.

¹²⁶ Вирок Володарського районного суду Донецької області від 12.10.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/61959907>; Вирок Київського районного суду м. Одеси від 17.05.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57807544>; Вирок Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області від 13.03.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72743389>; Вирок Новозаводського районного суду м. Чернігова від 27.09.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76868607>; Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 24.01.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71796740>.

Крім того, лідер злочинного об'єднання оцінює доцільність окремих епізодів майбутньої злочинної діяльності, обирає сучасні способи її реалізації – створення кіберсистеми незаконного збуту (інтернет-сайт із продажу об'єктів озброєння, фейкові сторінки контактних осіб у соціальних мережах, їхні профілі в мобільних програмах, цифровий гаманець для отримання грошових коштів (для цього залучаються особи, які володіють навичками роботи з комп'ютерною технікою та інтернет-ресурсами); уживає заходи для підтримки й зміцнення злочинних зв'язків та домовленостей; оцінює характер їхньої надійності; координує дії співучасників, погоджуючи з ними запланований порядок; здійснює пошук потенційних клієнтів; налагоджує зв'язки з ними та окремими державними службовцями; обговорює умови домовленостей.

Спосіб вчинення полягає в реалізації поставленої мети – систематичне вчинення дій з придбання, володіння, носіння, транспортування, пересилання та розпоряджання об'єктами озброєння для отримання систематичного злочинного доходу. У процесі такої злочинної діяльності¹²⁷ визначається спосіб, час та місце продажу (передачі) об'єктів озброєння, обираються методи конспірації, координуються дії співучасників, контролюється процес домовленостей, оцінюється характер таємності злочинних подій, вживаються заходи безпеки, оцінюється виконання домовленостей та запланованих дій, здійснюється розподіл злочинного доходу.

Спосіб приховування злочинної діяльності спрямований на зміну або знищення матеріальних джерел криміналістично значущої інформації (фіктивних документів, схованок, маскувальних засобів, об'єктів озброєння, їхніх зразків та частин, одягу, грошових коштів, комп'ютерної техніки та інших носіїв електронної інформації (видалення електронних файлів, документів, програм, записів, очищення інтернет-трафіка)

¹²⁷ Вирок Київського районного суду м. Одеси від 17.05.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57807544>; Вирок Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області від 13.03.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72743389>; Вирок Новозаводського районного суду м. Чернігова від 27.09.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76868607>.

та ін.); ужиття заходів безпеки (контроль співучасників, підтримка дисципліни, прикриття кожного епізоду злочинної діяльності, налагодження корупційних зв'язків, приватна охорона); ужиття заходів впливу на співучасників, свідків та очевидців (використання компрометуючих матеріалів, залякування, фізична розправа тощо).

Інші способи незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, пов'язані з динамікою (шляхом їх надходження до незаконного обігу.

З криміналістичної точки зору, виготовлення (переробка) чи ремонт об'єктів озброєння – це система цілеспрямованих дій злочинця, пов'язаних із появою цих об'єктів в об'єктивній реальності (у сфері обігу), учинених з корисливою або з іншою метою, що, у свою чергу, зумовлює появу криміналістично значущої інформації про такий вид злочинної діяльності. Елементи цієї системи та зміст криміналістично значущої інформації містять фактичні дані, що свідчать про самостійність наведених дій.

Так, виготовлення та ремонт об'єктів озброєння можуть здійснювати на законних підставах тільки підприємства й майстерні, яким в установленому Інструкцією № 622 порядку надані відповідні дозволи уповноваженими підрозділами з контролю за обігом зброї та дозвільної системи органів поліції (п.п. 2.1, 2.3.2)¹²⁸. Усі інші дії такого характеру є незаконними.

Судово-слідча практики свідчить, що **незаконне виготовлення** має місце в 4 % випадків, з них 1,8 % – виготовлення шляхом **незаконної переробки** (у співвідношенні: переробка ручної зброї – 98 %; патронів – 2 %). Зокрема, такі дії полягають у виготовленні зброї шляхом укорочення ствола та прикладу гладкоствольної мисливської рушниці; переробки газової, стартової, сигнальної, будівельної чи пневматичної

¹²⁸ Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів. Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

зброї шляхом розточки або заміни ствола, затвора, зрізу обмежувача, приварювання бойка тощо.

Незаконний ремонт об'єктів озброєння має місце в 0,5 % випадків та полягає у відновленні характерних властивостей цих об'єктів шляхом заміни або реставрації зношених чи непридатних з інших причин частин, механізмів, усунення дефектів, поломок чи пошкоджень, налагодження нормального функціонування різних частин і механізмів, внаслідок якого ці об'єкти стають придатними до використання за призначенням¹²⁹.

Характерними місцями для такої злочинної діяльності є приміщення власного житла (72 %), гаража (17,2 %), господарських споруд (6,8 %), промислових майстерень (4 %). Для досягнення поставленої мети злочинець використовує підручні (побутові) інструменти (87 %), інструменти спеціального призначення (11 %), складне (промислове) обладнання (2 %). Як правило, цим займаються особи, які мають спеціальні навички з виготовлення та ремонту об'єктів озброєння.

Типові механізми незаконного виготовлення, переробки або ремонту зброї та бойових припасів, коли злочинець переслідує мету щодо виконання дій без одержання матеріальної вигоди або з метою отримання одноразового чи систематичного злочинного доходу.

Спосіб підготовки характеризується здійсненням таких дій¹³⁰: формування уяви про механізм та влаштування об'єктів озброєння; пошук, вибір та опрацювання спеціальної літератури; виготовлення чорнових записів, планів, схем; обрання оптимального методу

¹²⁹ Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами. Постанова Пленуму Верховного суду України від 26.04.2002 № 3 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0003700-02>.

¹³⁰ Вирок Іллічівського районного суду м. Маріуполя Донецької області від 30.03.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73106336>; Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 02.10.2019 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84750895>; Вирок Хорольського районного суду Полтавської області від 15.04.2019 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81523998>.

виготовлення чи ремонту об'єктів озброєння; пошук та вибір потрібних інструментів, матеріалів, речовин; вибір та облаштування місця роботи.

Здійснення інших (додаткових) дій залежить від конкретно поставленої мети:

а) без одержання матеріальної вигоди¹³¹: пошук та опрацювання додаткової спеціальної літератури (інструкцій); виготовлення спеціальних схем та чорнових записів (друк необхідної інформації); пошук та підбір спеціальних малогабаритних інструментів (наприклад, малогабаритних настільних токарних, фрезерно-свердлильних, радіально-свердлильних та інших станків); пошук осіб, які мають професійні навички з обробки металу та навички використання спеціальних приладів (станків), консультування з ними;

б) з отриманням одноразового злочинного доходу¹³²: пошук зацікавленої особи в незаконному придбанні об'єктів озброєння; визначення умов домовленостей, виду та розміру винагороди, місць потенційної зустрічі; вибір оптимального способу передачі (збуту), маршруту руху, маскувальних засобів та методів конспірації;

в) з отриманням систематичного злочинного доходу¹³³: пошук співучасників, розподіл ролей та обговорення меж домовленостей; пошук, вибір та обладнання місць для серійного виробництва об'єктів

¹³¹ Вирок Дзержинського міського суду Донецької області від 05.07.2019 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82832811>; Вирок Краматорського міського суду Донецької області від 06.12.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63493945>; Матеріали кримінального провадження за № 12014050410000454 від 05.03.2014, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 185, ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 263-1 КК України.

¹³² Вирок Березнегуватського районного суду Миколаївської області від 24.04.2017 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66145250>; Вирок Березнегуватського районного суду Миколаївської області від 21.03.2014 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37751859>; Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 15.04.2019 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81515192>.

¹³³ Вирок Київського районного суду м. Одеси від 17.05.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57807544>; Матеріали Інтернет видання «Україна Кримінальна» [Електронний ресурс]. URL: <http://cipro.com.ua/news/?p=218194/>.

озброєння; пошук джерел придбання необхідних інструментів, матеріалів, речовин; пошук спеціалістів, які мають професійні навички з обробки металу, виготовлення та ремонту об'єктів озброєння; налагодження злочинних зв'язків; визначення кола зацікавлених осіб (покупців), місць зберігання та потенційного збуту, маршруту руху; обрання маскувальних засобів та методів конспірації; виготовлення та обладнання спеціальних схованок; виготовлення фіктивних документів (паспорт, спеціальні дозволи, накладні, маршрутні листи); пошук, вибір та підготовка осіб для забезпечення алібі.

Спосіб вчинення полягає у реалізації поставленої мети – виготовити об'єкти озброєння та розпорядитися ними за власним розсудом або без одержання матеріальної вигоди, або з отриманням одноразового чи систематичного злочинного доходу. У процесі такої злочинної діяльності здійснюється вибір та облаштування місць зберігання виготовлених і відремонтованих об'єктів озброєння, їх оцінка на таємність, безпеку та якість, перевірка цілісності та схоронності об'єктів. Для отримання систематичного злочинного доходу координуються дії співучасників, контролюється процес домовленостей, оцінюється характер таємності злочинних дій, доцільність окремих епізодів злочинної діяльності, вживаються заходи безпеки, оцінюється виконання укладених домовленостей та запланованих дій, здійснюється розподіл злочинного доходу.

Спосіб приховування полягає в приховуванні виготовлених та відремонтованих об'єктів озброєння у спеціально обладнаних схованках, зміні та знищенні слідів злочинної діяльності (залишків сировини й матеріалів, основних частин й елементів об'єктів озброєння, їхніх бракованих екземплярів, виготовлених креслень, чорнових записів, документів) та інших джерел криміналістично значущої інформації (повернення інструментів і спеціальної літератури до попередніх місць зберігання), забезпечення алібі, ужиття заходів впливу стосовно співучасників, свідків та очевидців (використання компрометуючих матеріалів, залякування, фізична розправа тощо).

Підсумовуючи, слід зазначити, що розглянута *групофікація способів незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами визначає цілеспрямований характер типових механізмів*

кримінального правопорушення та суміжних із ним деліктів, а окреслена криміналістично значуща інформація є невід'ємною складовою криміналістичних характеристик та методики розслідування кримінальних правопорушень.

1.4. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ І ТИПОВІ СЛІДИ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ

Особа злочинця є полінауковою категорією та предметом вивчення багатьох наук¹³⁴. Значний внесок у дослідження особи злочинця (криміналістичний аспект) зробили Т. В. Авер'янова, М. Ю. Антонян, Р. С. Белкін, О. Я. Баєв, І. О. Возгрін, О. М. Колесніченко, В. О. Коновалова, О. В. Образцов, М. В. Салтевський, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков та ін. У той же час досі недостатньо дослідженим є питання характеристики особи злочинця, який вчиняє незаконне поведження зі зброєю та бойовими припасами.

Так, поділяючи думку В. О. Коновалової та В. Ю. Шепітька, під особою злочинця розуміємо соціально-психологічне поняття, що охоплює сукупність типових психологічних і моральних якостей індивіда, які формуються в результаті вчинення кримінального правопорушення¹³⁵. Набір індивідуальних властивостей та рис особи відрізняється від специфіки злочинної діяльності, оскільки кожному виду кримінального правопорушення притаманний свій тип злочинця. Наприклад, С. Г. Павликов виокремлює «випадковий», «ситуаційний» та «злісний» типи злочинців у сфері незаконного обігу зброї, що й використовує для формування

¹³⁴ Волобуєва О. О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час збору інформації про особу, що скоїла злочин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2006. С. 12; Волобуєва О. О. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканності: криміналістичний аналіз. *Європейські перспективи*. Вип. № 5. 2015. С. 111, С. 112–113.

¹³⁵ Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: академічний курс / В. О. Коновалова. Київ: ІнЮре, 2004. С. 358.

та висування слідчих версій¹³⁶. Г. О. Бойко та І. Ю. Рагулін досить повно розглянули властиві такій особі професійні якості та навички¹³⁷.

На наш погляд, доцільно виділити **типи злочинців залежно від рівня їхньої компетенції**: дилетант, ординарний спеціаліст, професіонал.

Під компетенцією розуміємо обізнаність злочинця, який володіє відповідними знаннями, уміннями та навичками поведження зі зброєю та бойовими припасами, враховуючи його потенційний інтерес у цій галузі. Як правильно зазначив І. Ю. Рагулін, саме інтерес, навички, уміння поведження зі зброєю, як з певною категорією матеріальної культури, – це те, що визначає якісну характеристику цієї особи¹³⁸.

У наведених нами типах злочинців простежується проста форма прояву рівнів їхньої компетенції: від недосвідченого й вмілого «власника незаконного озброєння» до професіонала, який володіє не тільки спеціальними (поглибленими) знаннями, а й вміннями та навичками поведження з цими об'єктами. Такий підхід може використовуватися значно в розширеній формі, враховуючи суміжні фактори проявів (поведінку, мотиви, мету та ін.). У запропонованому переліку ми взяли до уваги інтерес злочинця, оскільки поряд з інтересом формуються знання, уміння та навички, тобто його компетенція, що в сукупності є специфічним інструментом для реалізації злочинної діяльності у сфері незаконного обігу зброї.

Під інтересом розуміємо увагу, ставлення особи до об'єкта як до чогось цінного, привабливого. Зміст та характер інтересу пов'язані як з будовою і динамікою мотивів та потреб людини, так і з характером форм та засобів освоєння дійсності, якими він володіє¹³⁹.

¹³⁶ Павликов С. Г. Криминалистическая характеристика и первоначальный этап расследования незаконного оборота оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2000. С. 12–14.

¹³⁷ Бойко Г. А. Проблемы методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов (по материалам Северо-Кавказского региона): автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Волгоград, 2003. С. 15–16; Рагулин И. Ю. Организационные аспекты методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов: дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2016. С. 96–97.

¹³⁸ Рагулин И. Ю. Организационные аспекты методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов: дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2016. С. 95–96.

¹³⁹ Большой энциклопедический словарь. 4-е изд. / А. М. Прохорова. М.: Советская энциклопедия, 1988. С. 453.

Інтерес до зброї проявляється в різних формах, наприклад: у колекціонуванні, у занятті стрілецьким спортом, у відвідуванні стрілецьких тирів, полігонів, у захопленні полюванням, страйколом, пейнтболом тощо. Процес формування інтересу може проходити декілька етапів, які традиційно пов'язані з вивченням окремих навчальних дисциплін у закладах освіти, із проходженням військової служби, із набуттям професії тощо.

Слід зазначити, що особи, які пройшли військову службу або навчалися в закладах освіти зі специфічними умовами навчання, мають поглиблене розуміння, знання та окремі навички поведінки зі зброєю та бойовими припасами. Під навичками слід розуміти набути вправами й тренуваннями здатність людини виконувати певні дії до автоматизму. Така здатність не є до кінця усвідомленою, але вже забезпечує правильне й послідовне виконання певних операцій, у результаті чого формуються та розвиваються вміння людини.

Більш професійні навички мають особи, які підтримують їх шляхом тренувань, працюючи в підрозділах спеціального призначення, або завдяки заняттю стрілецьким спортом або аматорським/професійним полюванням.

В осіб, які виготовляють зброю, виділяють два види (групи) навичок: професійні (трудова) та загальні (складні) – що сформувалися в процесі роботи. До першої групи належать навички з обробки металу, конструювання, технологічні навички тощо. Відсутність професійних навичок може компенсуватися зверненням до спеціалістів (токарів, фрезерувальників, слюсарів). Однак одних професійних навичок недостатньо, необхідний загальний навик виготовлення зброї, що включає знання про типи, види та моделі зброї, вміння вибирати та конструювати свою систему, підбирати потрібні матеріали, виготовляти деталі та збирати їх, здійснювати експериментальний відстріл та подальше доопрацювання¹⁴⁰.

Отже, можна дійти висновку, що *дилетант* – це той, хто володіє базовим уявленням про об'єкти озброєння, але не має сформованого

¹⁴⁰ Чуханов В. Н. Криминалистическое значение и особенности исследования навыков изготовителя самодельного огнестрельного оружия. *Вестник криминалистики*. Вып. № 1. М., 2000. С. 68.

достатнього рівня умінь та навичок поведінки з ними. *Ординарний спеціаліст* – той, хто володіє певними (індивідуальними) знаннями про об'єкти озброєння, а також достатнім рівнем умінь та навичок поведінки з ними. *Професіонал* – той, хто володіє спеціальними (поглибленими) знаннями, професійними вміннями та навичками поведінки з об'єктами озброєння.

За результатами дослідження встановлено, що невеликий відсоток злочинців (16,3 %) раніше мали навички поведінки зі зброєю та бойовими припасами, з них: раніше служили в армії (19,3 %), були співробітниками правоохоронних органів (3,7 %), брали участь в ООС (раніше – АТО) (4,2 %), займалися полюванням (2,5 %), були власниками зброї на законних підставах (34,4 %) та ті, що мали певний кримінальний досвід (35,9 %). І цей показник з урахування сучасних реалій щороку збільшується. На сьогодні найбільш часто (60 %) кримінальну активність проявляють «дилетанти», що, у свою чергу, вказує на характер злочинної діяльності, включаючи їхні потреби, цілі, інтереси, спосіб життя та ін.

Характеристика особи злочинця, яка вчиняє незаконний обіг зброї, складна й динамічна, вона охоплює широкий спектр внутрішніх позицій особистості в різних сферах соціального буття¹⁴¹. За результатами нашого дослідження встановлено, що незалежно від стадії кримінального процесу в межах розглянутої категорії кримінальних правопорушень найчастіше підлягають з'ясуванню та встановленню такі *властивості та риси особи злочинця*, як:

1. Статус (соціально-демографічні ознаки). Загальний віковий показник ілюструє, що незаконне поведінка з об'єктами озброєння вчиняється особами: до 17 років включно (неповнолітні) – близько 1 %; від 18 до 24 років – 16,7 %; від 25 до 29 – 5,5 %; від 30 до 39 – 32,2 %; від 40 до 49 років – 27,8 %; від 50 до 59 років – 11,8 %; від 60 років і старше – близько 5 %, переважно чоловічої статі (у 97,7 % випадків) та громадянами України (у 97,5 % випадків).

Частина з них зацікавлені в зброї виключно як в засобі знищення перешкод, частина ж бажають володіти об'єктами озброєння для

¹⁴¹ Рагулін І. Ю. Организационные аспекты методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов: дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2016. С. 95.

відчуття сили, упевненості, безпеки¹⁴². Для осіб більш зрілого віку характерно виключно незаконне зберігання зброї.

Низький відсоток серед злочинців осіб жіночої статі (2,3 %) обумовлений відсутністю в них характерного інтересу до об'єктів озброєння, через що вони не володіють достатнім рівнем компетенції. Особливість жіночої злочинної діяльності характеризується, по-перше, тим, що в 68 % випадків вона здійснюється в складі злочинного об'єднання, учасниками якого є переважно чоловіки; в інших випадках – одноособово, з метою особистого збагачення шляхом обміну або продажу об'єктів озброєння. По-друге, жінкам властиве виконання другорядних завдань – приховування об'єктів та слідів кримінального правопорушення, у результаті чого вони дуже рідко виступають ініціаторами злочинної діяльності¹⁴³.

У 2,4 % випадків незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами вчиняється іноземцями, з них: громадяни Російської Федерації (далі – РФ) (64 %); Молдови (10,9 %); Казахстану (5,2 %); Республіки Білорусь (4,5 %); Узбекистану та Вірменії (по 3,2 %); Азербайджану (2,6 %); Грузії (1,9 %); Болгарії (1,3 %), а також громадяни Словаччини, Туркменістану, Латвії, США (по 0,7 %), інших країн світу (0,4 %); або особами без громадянства. Майже в 70 % випадків ці особи вчиняють контрабанду об'єктів озброєння, раніше придбаних на території України. Оскільки вони не достатньо володіють українською та/або російською мовами, тому участь у досудовому розслідуванні у 1,7 % випадків бере перекладач.

50,12 % злочинців народилися в містах (у т. ч. в обласних центрах, у м. Києві та м. Севастополі); 6,3 % – у селищах міського типу; 43,58 % – у сільській місцевості. З них 79,6 % вчиняли характерне кримінальне правопорушення в населених пунктах фактичного проживання, у т. ч. на території їхнього адміністративного обслуговування, 43,4 % родом з цих же міст.

¹⁴² Майстренко М. М. Кримінологічна характеристика та попередження органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2010. С. 13.

¹⁴³ Антонян Ю. М., Еникеев М. И., Эминов В. Е. Психология преступника и расследования преступлений: монография / Ю. М. Антонян. М.: Юрист, 1996. С. 5.

Що стосується відомостей про освіту злочинця, то вони вказують на наявність залежності антисуспільної поведінки від рівня освіти та інтелектуального розвитку, які впливають на коло інтересів і потреб особи та можливості їх задоволення¹⁴⁴. Вважається, що особа з високим рівнем освіти та культури значно рідше вчиняє кримінальні правопорушення¹⁴⁵.

У нашому випадку загальний рівень освіти злочинців відносно високий: 52,63 % мають повну загальну середню освіту; 19,97 % – базову середню освіту; 18,04 % – професійно-технічну (середню спеціальну) освіту; 3,95 % – початкову освіту або без неї (у 0,2 % – безграмотність); а також 0,68 % та 4,73 % – незакінчену та базову/повну вищу освіту відповідно.

Варто зауважити, що особи, які мають професійно-технічну освіту, зокрема фахівці, технічні службовці або кваліфіковані робітники з інструментом, володіють достатнім рівнем компетенції в незаконному виготовленні (переробки) або ремонту об'єктів озброєння.

2. Рівень правосвідомості. Фактично в усіх випадках (98,5 %) відзначається дисонансний (неоднозначний) рівень правосвідомості злочинця. Як правило, злочинець, будучи обізнаним щодо встановлених чинним законодавством заборон, щодо притягнення до кримінальної відповідальності в разі порушення правил поводження зі зброєю та бойовими припасами, свідомо ігнорує і порушує ці приписи. На наш погляд, цьому сприяє «... саме мотивація в злочинній діяльності. Вона складається з різномірних процесів, які здійснюють функцію саморегуляції поведінкового акту»¹⁴⁶. Мотиви вчинення кримінального правопорушення можуть бути різними, все залежить від моральних якостей особистості, які обумовлюють вибір мети та засобів досягнення запланованого¹⁴⁷.

¹⁴⁴ Тихоненко В. М. Криміналістична характеристика особи злочинця в злочинах, передбачених ст. 355 Кримінального кодексу України. Науковий вісник УжНУ. Вип. № 28. Том. 3. Ужгород, 2014. С. 126.

¹⁴⁵ Литвин О. П. Правоохоронна діяльність у сфері забезпечення загальної громадської безпеки: навчальний посібник / О. П. Литвин, Ю. В. Ящурицький. К.: МАУП, 2006. С. 176; Невский С. А. Борьба с незаконным оборотом оружия / С. А. Невский. М., 2003. С. 45.

¹⁴⁶ Кузнецов Н. Ф. Мотивация преступлений и тенденций ее изменения. Вопросы советской криминалистики. Ч. 2. М., 1976. С. 14.

¹⁴⁷ Антонян Ю. М. Преступность женщин / Ю. М. Антонян. М.: Росс. право, 1992. С. 3, С. 145.

Основним мотивом незаконного поводження зі зброєю та бойовим припасами є бажання володіти та розпоряджатися цими об'єктами. В окремих випадках зацікавленість у зброї полягає виключно як у знарядді для знищення певних перешкод на шляху до реалізації власних потреб злочинним способом.

3. Моральність. Внутрішній прояв особи полягає у відсутності в неї морально-вольових (етичних) стримуючих факторів, що спричиняє характерну зневагу до загальноприйнятих моральних цінностей суспільства.

За результатами дослідження встановлено, що особа, будучи психічно здоровою та осудною (у 99,5 % випадків), через свою низьку соціальну відповідальність свідомо вчиняє незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами задля задоволення власних потреб і реалізації конкретної поставленої мети, здебільшого одноособово (у 93,7 % випадків). Водночас, інтенсивний процес криміналізації ілюструє тенденцію зростання кількісних показників вчинених кримінальних правопорушень у складі злочинних об'єднань. Так, у 6,3 % випадків незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами вчиняється в сукупності зі збройними кримінальними правопорушеннями у складі злочинних об'єднань. З них відсотковий вміст досліджуваної категорії кримінальних правопорушень становить близько 1,4 %.

4. Спосіб життя. Щодо способу життя, то злочинцю властива відчуженість, самотність, відірваність від сім'ї у зв'язку з цинічним ставленням до жінки та сім'ї як своєрідного соціального блага. На момент вчинення кримінального правопорушення 68,7 % осіб були неодружені; 6,5 % – розлучені; 24,8 % – перебували в офіційному шлюбі. З них 12,54 % мали на утриманні неповнолітніх дітей, хворих родичів, батьків похилого віку тощо. Більшість є малозабезпеченими, з низьким рівнем достатку, що безпосередньо пов'язано як із нестабільним економічним фоном і соціальною напруженістю в державі щодо працевлаштування, так і зі способом життя. У зв'язку з цим, 69,48 % осіб були працевдатними, але не працювали; 10,62 % – безробітними; 12,6 % працювали на певній посаді (72,2 %) або мали вільну зайнятість (27,8 %), маючи трудовий стаж від 1 до 15 років та низьку або середню заробітну плату:

а) за професією: державні службовці, керівники, менеджери (управлінці) – 4,3 %; професіонали – 5 %; фахівці – 5,2 %; технічні службовці – 0,7 %; працівники сфери торгівлі та послуг – 12 %; кваліфіковані робітники сільських і лісових господарств, рибного господарства – 0,3 %; кваліфіковані робітники з інструментом – 18 %; робітники з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин – 16 %; працівники найпростіших професій – 10,7 % (двірники, вантажники, підсобні робітники та ін.)¹⁴⁸;

б) за вільною зайнятістю: приватні підприємці – 12,6 %; різноробочі – 15,2 % (з них 10 % за короткостроковим наймом).

Як правило, такі особи за місцем роботи характеризуються позитивно. Більшість із них (68,3 %) також позитивно характеризуються сусідами, представниками адміністрацій, з місць навчання, спортивних секцій, у т. ч. із установ Державної пенітенціарної служби України, де раніше відбували покарання. Однак схильність, звички та зовнішній вигляд (неохайність) дають підстави сумніватися в достовірності позитивної оцінки їхньої особистості.

Судово-слідча практика свідчить, що близько 4 % кримінальних правопорушень досліджуваної категорії вчиняються особами в стані алкогольного (92,5 %) або наркотичного (7,5 %) сп'яніння, що в переважній більшості випадків (у 76,8 %) супроводжується демонстрацією об'єктів озброєння та грубою неповагою до суспільства, з порушенням громадського порядку. Такі ситуації, як правило, здійснюють раніше вже судимі особи.

Звертаючи увагу на рецидивну поведінку, слід зазначити, що 48,7 % осіб були раніше судимі: 36,3 % мали одну судимість, 63,7 % – дві та більше. З них: у 19,1 % випадків судимість була погашена, у 29,6 % – не знята та не погашена. Близько 12 % раніше вчиняли такі кримінальні правопорушення, через що вже мають досвід поводження з об'єктами озброєння та обізнаність про специфіку

¹⁴⁸ Розподіл за професіями здійснювався згідно з «Класифікатором професій», затвердженим наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327, остання редакція від 18.08.2020.

кримінального судочинства, тому вдаються до більш витончених й обдуманих злочинних дій.

5. Рівень протидії. Для процесу змагальності сторін характерний низький рівень протидії. Навіть з огляду на те, що в 20,5 % випадків у кримінальному процесі бере участь захисник підозрюваного, злочинець у 96,5 % випадків визнає свою провину в інкримінованому кримінальному правопорушенні. З них 89 % надають показання, що підтверджують факт злочинної діяльності, ще під час першого допиту. Близько 3,5 % не вважають свої дії незаконними, близько 7,2 % відмовляються давати показання в порядку ст. 63 КУ¹⁴⁹.

Варто зазначити, що в 34,2 % випадків відносно цих осіб обирався запобіжний захід у вигляді: особистого зобов'язання (16,64 %); особистої поруки (0,05 %); домашнього арешту (2,32 %); застави (0,92 %) або тримання під вартою (14,27 %). Внаслідок несвоєчасного обрання запобіжного заходу близько 2 % злочинців переходувалися від органів слідства та суду.

Прокурор (процесуальний керівник), переконавшись у щирому каятті злочинця, у 37,5 % випадків приймав рішення про узгодження та укладання угоди про визнання винуватості. У свою чергу, суд, з огляду на характеристику особи злочинця та обставини кримінального провадження, у 73,5 % випадків призначав покарання у вигляді позбавлення волі умовно; у 21,1 % – приймав рішення про призначення покарання у вигляді позбавлення волі (у т. ч. арешт); у 4,1 % – накладав штраф у розмірі від 510 до 6000 гривень; у 0,95 % – призначав громадські роботи (у т. ч. виправні роботи та накладення зняття відсоткового нарахування заробітної плати), а в 0,35 % – ухвалював виправдальний вирок, ґрунтуючись на відсутності події та складу кримінального правопорушення.

Отже, **соціально-психологічний портрет особи, яка вчиняє незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами:** по-перше, це психічно здорова та осудна людина, яка через низьку соціальну відповідальність проявляє кримінальну активність для реалізації

¹⁴⁹ Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.

власних потреб і конкретної поставленої мети; по-друге, виходячи з притаманних їй властивостей та рис, як правило, це чоловік середнього віку (30–49 років), українець, громадянин України, родом з міста або сільської місцевості, з повною загально-середньою або професійно-технічною (середньою спеціальною) освітою, який володіє базовим уявленням про об'єкти озброєння, але має недостатній рівень умінь та навичок поводження з ними. До того ж він свідомо ігнорує та порушує приписи закону через характерну зневагу до загальноприйнятих моральних цінностей суспільства. Його мотивація нейтральна за своєю природою – бажання володіти й розпоряджатися, без передбаченого законом дозволу, зброєю та бойовими припасами, що дозволяє відчувати силу, упевненість, безпеку. Веде відчужений, самотній, відірваний від сім'ї спосіб життя, тому на момент вчинення кримінального правопорушення, як правило, неодружений, з погашеною судимістю, не працює та не навчається, але є працездатним, малозабезпеченим, із низьким рівнем достатку. На всіх стадіях кримінального процесу проявляє низький рівень протидії, визнаючи свою провину в інкримінованому кримінальному правопорушенні, що, у свою чергу, дозволяє органам досудового розслідування обрати відносно нього менш сувору міру запобіжного заходу або обійтися без неї, а прокурора (процесуального керівника) до узгодження та складання угоди про визнання винуватості. У результаті цього, суд призначає йому покарання у вигляді позбавлення волі умовно¹⁵⁰.

Типові сліди кримінального правопорушення також посідають принципово важливе місце в системі криміналістичної характеристики, адже отримана слідова інформація при належному процесуальному закріпленні набуває значення доказів.

Так, відповідно до загальноприйнятих положень криміналістики, сліди кримінального правопорушення трактують або як результат будь-якої матеріальної зміни початкової обстановки внаслідок учинення кримінального правопорушення (слід у широкому розумінні),

¹⁵⁰ Волобоек А. О. Характеристика личности преступника, совершающего незаконное обращение с ручным огнестрельным оружием и боевыми припасами к нему. *Труды Академии МВД Республики Таджикистан: научный журнал*. Вып. № 4 (44). Республика Таджикистан, 2019. С. 119–120.

або як матеріально-фіксоване відображення зовнішньої будови одного об'єкта на іншому (слід у вузькому розумінні) – сліди-відображення. Останні складають головний зміст трасології¹⁵¹. Разом з тим дослідження механізму слідоутворення та самих слідів кримінального правопорушення є одним із напрямків дослідження наслідків кримінального правопорушення¹⁵².

Як правильно зауважив Р. С. Белкін, сліди кримінального правопорушення є важливим відображенням злочинної діяльності. Традиційно вони поділяються на матеріальні (відбитки події на предметах, зміна обстановки події) та ідеальні (відбитки події у свідомості людей)¹⁵³. Однак криміналісти виділяють й інший термін – слідова картина як сукупність матеріальних та ідеальних слідів кримінального правопорушення: відбиття в пам'яті людей¹⁵⁴, тобто такий, що включає типовий опис слідів кримінального правопорушення в широкому розумінні. Неоднозначність розгляду наведених дефініцій і досі є підставою для наукових дискусій¹⁵⁵. Проте очевидно, що основоположним поняттям є «слід», а «слідова картина» кримінального правопорушення¹⁵⁶.

¹⁵¹ Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / В. Я. Тацій. Харків: Право, 2001. С. 202.

¹⁵² Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ / Г. А. Матусовский. Харьков: Консум, 1999. С. 110–111.

¹⁵³ Белкин Р. С. Курс криминалистики. Том 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации / Р. С. Белкин. М.: Юристъ, 1997. С. 308.

¹⁵⁴ Криміналістика : підручник / А. Ф. Волобуєв [Електронний ресурс]. *Бібліотека українських підручників*. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/424-kriminalstika-volobuv-af.html>.

¹⁵⁵ Крылов И. Ф. Криминалистическое учение о следах : монография / И. Ф. Крылов. Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1976. С. 34; Навчально-довідковий посібник з криміналістики / М. В. Салтєвський, В. Г. Лукашевич, В. М. Глібо. К.: ВПОЛ, 1994. С. 150–151. Шевченко Б. И. Теоретические основы трасологической идентификации в криминалистике / Б. И. Шевченко. М.: МГУ, 1975. С. 13; та ін.

¹⁵⁶ Коновалова В. О. Вбивство: мистецтво розслідування : монографія / В. О. Коновалова. К.: Факт, 2001. С. 25; Криміналістика : учебник / Н. П. Яблоков. 4-е изд., перераб. и доп. М.: Норма: ИНФРА-М, 2013. С. 56–57; Кузьмічов В. С., Прокопенко Г. І. Криміналістика: навчальний посібник / В. Г. Гончаренко, Є. М. Моїсєєв. Київ: Юрінком Інтер, 2001. С. 253; Салтєвський М. В. Криміналістика : підручник. У 2-х частинах. Ч. 1. / М. В. Салтєвський. Х.: КонСУМ, Основа, 1999. С. 148–151; Торопецька З. М. Слідова картина як джерело первинної інформації про вчинення злочинів у сфері грального бізнесу. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та сьогодення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2011. С. 105–108; та ін.

та «сліди кримінального правопорушення»¹⁵⁷ співвідносяться як загальне та окреме¹⁵⁸.

Враховуючи те, що на сьогодні досліджуване кримінальне правопорушення все частіше супроводжується вчиненням інших (збройних) кримінальних правопорушень (див. п. 1.1), то, відповідно, і слідова картина незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами має свою специфіку: **у кожній конкретній ситуації поява слідів залежить від обстановки кримінального правопорушення та механізму його вчинення**.

Узагальнивши викладене та взявши до уваги матеріали судово-слідчої практики, нами пропонується **систематизувати типові сліди незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами у такі групи**:

1) основні (характерні/обов'язкові), з них:

- матеріальні: зброя (48,8 %), бойові припаси (52,2 %), сліди взаємодії на тілі та одязі людини у вигляді поверхневих плям (плям мастила, ржі, металізації, кіптяви тощо) та/або пошкоджень (механічного, термічного та іншого характеру) (5,5 %);
- ідеальні: показання понятих, що були присутні як під час фактичної виїмки (огляду, обшуку – 94,1 %), так і під час проведення окремих СРД (13,8 %); показання підозрюваних (96,5 %);

2) додаткові, з них:

- матеріальні: комплектуючі елементи зброї (2 %), патрони та інші окремі елементи бойових припасів (кулі, гільзи, капсулі, дріб, сердечники, порох та його комплектуючі у вигляді порошків сірки, селітри, маси сірникових головок тощо – 0,3 %), приладдя до них (кобури, чохла, футляри, кейси та ін. – 2,8 %),

¹⁵⁷ Методика расследования отдельных видов преступлений : учебник / В. К. Лисиченко. К.: Выш. шк., 1988. С. 39–40; Настільна книга слідчого : науково-практичне видання для слідчих і дізнавачів / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. К.: Вид. дім «ІнЮре», 2003. С. 194; Сафаргалиева О. Н. О понятии и содержании следов в криминалистике. *Вестник Омского университета*. Вып. № 2. 2010. С. 163; та ін.

¹⁵⁸ Дирдін М. Є., Лужецька О. Р. Слідова картина та типова обстановка вимагання, пов'язаного із застосуванням насильства над потерпілим. *Науковий вісник ХДУ*. Вип. № 3. 2014. С. 137; Уемов А. И. Вещи, свойства, отношения / А. И. Уемов. М.: Знание. С. 69.

штучні схованки (5,6 %), документи (сфальсифіковані посвідчення, паспорти, дозволи, накладні для відправки/отримання посилок тощо – 0,7 %), інструменти, матеріали та речовини, що використовувалися для виготовлення (переробки) зброї, бойових припасів (3,2 %), зліпки їх окремих частин, невдалі екземпляри (матеріальні об'єкти зовні схожі на зброю, конструктивно можуть бути й незавершеними) (0,13 %), інформаційні носії (креслення, схеми, чорнові записи, цифрові записи тощо – 0,5 %), електронні прилади (комп'ютер, планшет, мобільний телефон (sim-картки) та ін.) та сліди застосування (8,5 %), аудіо- та відеоматеріали приватних та/або негласних зйомок (1,7 %), грошові кошти, майно, цінності та інші предмети, здобуті злочинним шляхом (6 %);

- ідеальні: показання свідків (18,3 %), родичів, близьких осіб, співмешканців, сусідів, друзів (6,4 %), співучасників (1,1 %), осіб, залучених на загальних (працівники оперативних підрозділів) або на конфіденційних/ добровільних засадах до проведення НСРД (0,3 %);

3) ситуаційні (окремі), з них:

- матеріальні: сліди застосування зброї (кулі, гільзи, кульові та дробові пробоїни, вм'ятини, розриви та обпалення навколо пробоїн, роздуття ствола зброї, залишені частинки порохового напильовання або інших порошоків тощо – 11 %), сліди біологічного походження (2,8 %), пальців рук та ніг (9,3 %), транспортних засобів (5,1 %) та різних речовин (мастила, ржі, ґрунту та ін. – 0,35 %), запахові сліди (3,4 %), сліди-мікрочастинки (0,7 %);
- ідеальні сліди: показання потерпілих (12,2 %) та свідків (8,5 %) щодо неправомірного застосування/використання зброї¹⁵⁹.

Наведена класифікація, на наш погляд, у теоретичному значенні, узагальнює особливості слідової картини досліджуваного кримінального правопорушення та суміжних із ним деліктів, а також демонструє

¹⁵⁹ Волобоєв А. О. Типові сліди незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Ужгород: УЖНУ, 2019. С. 85–86.

кореляційні зв'язки з іншими елементами криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. У практичному значенні – аналіз слідової картини, як джерела доказової інформації, дозволяє слідчому ефективніше організувати процес розслідування, визначитися з його напрямком та необхідним комплексом СРД, зокрема призначенням відповідних експертних досліджень.

Отже, за результатами дослідження встановлено, що криміналістична характеристика кримінальних правопорушень є інформаційною основою в методиці розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами й відіграє структурну роль щодо розробки практичних рекомендацій для підвищення ефективності розслідування досліджуваного кримінального правопорушення та суміжних із ним деліктів.

Криміналістична характеристика незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами – це система взаємопов'язаної криміналістично значущої інформації про предмет посягання, способи та місця вчинення кримінального правопорушення, особу злочинця та типові сліди його злочинної діяльності.

Під час розгляду змісту елементів криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами систематизовано їхні криміналістичні вагомні ознаки. Зокрема:

Класифіковано ручну вогнепальну зброю, яка є предметом досліджуваного кримінального правопорушення, а також знаряддям вчинення збройних кримінальних правопорушень на: 1) групу ручної вогнепальної зброї, щодо якої можливе діагностичне дослідження (99,9 %); 2) групу ручної зброї з достатньою дією ураження, щодо якої не можливе діагностичне дослідження (0,1 %).

Класифіковано бойові припаси до ручної вогнепальної зброї залежно від певного типу патронів та способу його виготовлення на: 1) групу типових (класичних) бойових припасів промислового виробництва (99,63 %); 2) групу нестандартних (атипових) бойових припасів саморобного виробництва (0,37 %).

Визначено, що виявлення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами здійснюється правоохоронними органами у 54,1 %

випадків у містах (у т. ч. в обласних центрах, у м. Києві та м. Севастополі); у 6,2 % – у селищах міського типу; у 39,7 % – у сільській місцевості; переважно в громадських місцях.

Групофіковано способи незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, пов'язані з 1) статичним станом незаконного обігу; 2) динамікою (шляхом їх надходження до) незаконного обігу.

Виокремлено три типи злочинців залежно від рівня їхньої компетенції: дилетант, ординарний спеціаліст, професіонал. Сформульовано соціально-психологічний портрет типової особи, яка вчиняє незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами («дилетанта»).

Систематизовано типові сліди незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, які виникають залежно від обстановки кримінального правопорушення та механізму його вчинення: 1) основні (характерні/обов'язкові); 2) додаткові; 3) ситуаційні (окремі).

Також для удосконалення чинного законодавства аргументовано розробку та прийняття законів «Про зброю та бойові припаси», «Про заходи протидії незаконному обігу зброї, її основних частин та бойових припасів» із зазначенням таких фундаментальних понять:

Ручна вогнепальна зброя – це ручна зброя, конструктивно й функціонально вироблена та призначена для механічного ураження (з достатньою кінетичною енергією) живої та неживої цілі на відстані або для подання звукового чи світлового/димового сигналу металевими снарядами унітарних чи спеціальних патронів шляхом здійснення пострілів від дії сили тиску продуктів горіння порохового заряду чи його замінників в обмеженому обсязі, не зазнаючи змін цілісності своєї структури.

Основні частини ручної вогнепальної зброї – це цільні прилади, часткові елементи або запасні деталі, які конструктивно призначені для ручної зброї щодо її функціонального використання, а саме: ствол, рамка (пістолета, револьвера) або ствольна коробка, затвор або барабан.

Бойові припаси до ручної вогнепальної зброї – унітарні або спеціальні патрони у зібраному та придатному стані для їх одноразового використання за цільовим призначенням (для механічного ураження цілей або подачі сигналів). Під «спеціальними патронами» слід розуміти інші види патронів (не унітарні, безгільзові) та снаряди розривного, піротехнічного чи вибійного заряду або їх суміш.

Розділ 2

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ

2.1. ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ

Від правильності та ефективності дій слідчого й оперативних підрозділів на початковому етапі, у т. ч. у період до реєстрації відомостей в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (далі – ЄРДР), залежить успіх розслідування, саме в цей період закладаються основи для встановлення об'єктивної істини, виявляється та збирається велика кількість доказів. У зв'язку з цим, у криміналістичній літературі неодноразово наголошується на великому практичному значенні дослідження особливостей початкового етапу розслідування різних видів кримінальних правопорушень.

Загальні положення початкового етапу розслідування тією чи іншою мірою розглянуті такими вченими-криміналістами: Т. В. Авер'яною, О. Я. Баєвим, О. М. Бандуркою, В. П. Бахіним, О. М. Васильєвим, І. Ф. Герасимовим, В. К. Гавлом, Р. Г. Добровським, А. В. Дуловим, А. В. Іщенком, М. О. Корнієнком, О. М. Коршуною, В. О. Образцовим, М. В. Салтевським, О. О. Степановим, О. Г. Філіпповим, М. П. Яблоковим, В. І. Янушком та ін. Крім того, за останні два десятиріччя теоретичні питання початкового етапу розслідування стали предметом досліджень Ю. П. Аленіна, М. М. Букаєва, А. Ф. Волобуєва, В. В. Тіщенка та ін.¹⁶⁰ Аналіз наукових доробок указує на те, що зміст осо-

¹⁶⁰ Аленін Ю. П. Теоретические и практические основы раскрытия и расследования очагов преступлений: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1997. 48 с.; Букаев Н. М.

близостей початкового етапу розслідування, як правило, орієнтований на положення криміналістичної теорії, чинного кримінального процесуального законодавства та специфічні компоненти досліджуваного кримінального правопорушення. Ураховуючи факт кардинальної зміни кримінального процесуального права України з 2012 року та те, що переважно дослідження незаконного обігу об'єктів озброєння здійснені російськими вченими-криміналістами з урахуванням законодавства РФ, положення якого практично не мають нічого спільного з українським, а співвітчизники, зокрема С. П. Мельниченко та О. С. Тараненко, не приділили достатньої уваги розгляду цих питань, на сьогодні все ще залишається актуальним дослідження проблемно-дискусійних аспектів початкового етапу розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами.

Так, розслідування будь-якого кримінального правопорушення розпочинається з моменту його виявлення. Процес виявлення, як зазначають В. О. Образцов та Л. В. Бертовський, є кримінальною процесуальною діяльністю, спрямованою на перевірку первинних фактичних відомостей про ознаки підготовки чи вчинення суб'єктом кримінального правопорушення запланованої діяльності¹⁶¹. На думку А. Н. Халікова, виявлення кримінального правопорушення полягає в отриманні інформації про кримінальну подію та належній її фіксації у відповідних процесуальних документах. Тобто діяльність із розслідування кримінального правопорушення, відповідно, і криміналістична методика такої діяльності починають реалізовуватися з початку пошуку та виявлення необхідної інформації, яка свідчить про вчинення кримінального правопорушення¹⁶². О. М. Коршунова та

О. О. Степанов вважають, що виявлення кримінального правопорушення є комплексною діяльністю, яка складається із самого факту виявлення явища, яке може розглядатися як злочинне, враховуючи окремі ознаки (тобто збираються необхідні дані, що об'єктивно свідчать про кримінальний характер події)¹⁶³.

Ознаки кримінального правопорушення, на думку Р. С. Белкіна, можуть бути виявлені трьома способами. По-перше, способом ужиття оперативно-розшукових заходів (далі – ОРЗ), які передують початку досудового розслідування. По-друге, зверненням громадян, а також представниками державних організацій під час здійснення перевірки та контрольних заходів тощо. По-третє, безпосередньо слідчим, прокурором і судом¹⁶⁴.

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень, пов'язаних із незаконним поведженням зі зброєю та бойовими припасами, свідчить, що *приводом для початку досудового розслідування є*: 1) отримання заяви від громадянина про те, що було знайдено безхазяйну зброю, бойові припаси (4 %) або про вчинення певною особою незаконного поведження з об'єктами озброєння (15,2 %, у т. ч. про їхнє використання/застосування), або зізнання у вчиненні збройних кримінальних правопорушень (2,4 %) та/чи добровільною здачею зброї, бойових припасів (12,8 %); 2) повідомлення від підприємств, установ, організацій, представників влади, посадових осіб, зокрема медичних закладів, працівників ССУ (7,2 %); громадськості або окремих громадян, які затримали злочинця на місці вчинення кримінального правопорушення (3,2 %); повідомлення від невстановленої особи (анонімний дзвінок на лінію «102») (1,6 %); 3) самостійне виявлення уповноваженою особою з різних джерел обставин, що свідчили про вчинення кримінального правопорушення (під час проведення поліцейських заходів, досудового розслідування, за матеріалами оперативних підрозділів, контролюючих органів, через засоби масової інформації (далі – ЗМІ) та

Теоретические проблемы первоначального этапа расследования преступлений против собственности: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. Владивосток, 2001. 58 с.; Волобуев А. Ф. Научные основы комплексной методики расследования корисливих злочинів у сфері підприємства: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Х., 2002. 42 с.; Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія / В. В. Тіщенко. НУ ОЮА. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.; та ін.

¹⁶¹ Образцов В. А., Бертовский Л. В. Проблемы криминалистического учения о выявлении преступлений в сфере экономики. «Черные дыры» в российском законодательстве. Вып. № 2. 2004. С. 291.

¹⁶² Халиков А. Н. Должностные насильственные преступления, совершаемые в правоохранительной сфере: характеристика, психология, методика расследования / А. Н. Халиков. М.: Волтерс Клувер, 2011. С. 281–282.

¹⁶³ Курс криминалистики: Общетеоретические вопросы. Криминалистическая техника. Криминалистическая тактика / О. Н. Коршунова, А. А. Степанов. СПб: Юрид. центр Пресс, 2004. С. 146–149.

¹⁶⁴ Белкин Р. С. Курс криминалистики: учебное пособие для вузов / Р. С. Белкин. 3-е изд., доп. М.: Юнити-Дана, Закон и право, 2001. С. 391.

інтернет-ресурси, при моніторингу тощо) (53,6 %). Підстави для початку досудового розслідування визначає слідчий шляхом правової оцінки джерел отриманої інформації про наявність у них обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (його ознаки) та кола причетних осіб (ч. 1, пп. 3–5 ч. 5, ч. 6 ст. 214 КПК України)¹⁶⁵.

Слід зазначити, що в широкому колі процесуалістів (М. В. Жогін, Ф. Н. Фаткулін, Л. М. Лобойко, О. А. Малишева, О. Р. Михайленко, І. І. Статіва, Д. В. Філін та ін.) питання підстав та приводів (моменту) початку досудового розслідування набули проблемно-дискусійного контексту¹⁶⁶, адже в положеннях чинного КПК України немає таких дефініцій, через що виникли певні проблеми як у теоретичній, так і в практичній царині. Ми ж приєднуємося до думки Л. М. Лобойка, який вважає, що момент початку процесуальної діяльності за КПК 2012 року є аналогічним, як і за КПК 1960 року. При цьому не має значення, яку назву матиме перша стадія кримінального провадження та які процесуальні засоби діяльності (дії, рішення) у ній будуть використані¹⁶⁷.

Відповідно до Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затвердженого наказом МВС України від 08.02.2019 № 100¹⁶⁸, а також Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) НПУ, затвердженої наказом МВС від 27.04.2020 № 357 (далі – Інструкція № 357)¹⁶⁹, оперативний

черговий органу (підрозділу) поліції або інша уповноважена службова особа, отримавши інформацію про вчинення кримінального правопорушення, відразу реєструє її в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події з використанням інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал НПУ» та направляє на місце події слідчо-оперативну групу чи групу реагування (далі – СОГ). Типовий алгоритм попередніх дій та заходів СОГ та інших учасників на місці події передбачений Інструкцією № 357, Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами НПУ в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 07.07.2017 № 575, Інструкцією про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затвердженої наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339¹⁷⁰.

Слід зазначити, що на сьогодні кримінальне процесуальне право не передбачає процесуальної форми проведення попередньої перевірки повідомлення про кримінальне правопорушення. Однак проведення невідкладної СРД – огляду місця події (далі – ОМП), віднайшло своє місце в положеннях ч. 3 ст. 214 КПК України. Фактично цим законодавець визначає період попередніх заходів до реєстрації відомостей в ЄРДР.

(підрозділах) Національної поліції України. Наказ МВС України від 27.04.2020 № 357 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>.

¹⁷⁰ Інструкція з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України. Наказ МВС України від 27.04.2020 № 357 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>; Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Наказ МВС України від 07.07.2017 № 575 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/page>; Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події. Наказ МВС України від 03.11.2015 № 1339 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.

¹⁶⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

¹⁶⁶ Одерій О. В. Відкриття кримінального провадження (окремих аспекти). *Наукові праці НУ ОЮА*. Том 19. С. 259–266.

¹⁶⁷ Лобойко Л. М. Актуальні проблеми визначення підстав і моменту початку досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. Вип. № 1. 2015. С. 90.

¹⁶⁸ Порядок ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події. Наказ МВС України від 08.02.2019 № 100 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19>.

¹⁶⁹ Інструкція з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах

Невідкладний огляд, потреба якого в 68 % випадків виникає за фактами вчинення незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами, слідчий проводить цілеспрямовано для встановлення: обстановки кримінального правопорушення, об'єктів озброєння та слідів поведження з ними; особи злочинця, можливих очевидців події та додаткових джерел інформації, що вказують на походження виявлених та вилучених об'єктів, їхню належність до злочинця, імовірність використання у злочинних цілях тощо (детальніше в п. 3.1). Тобто слідчий наділений правом зібрати та перевірити отриману інформацію про кримінальне правопорушення до внесення її в ЄРДР тільки шляхом проведення ОМП.

Кінцевим результатом є обов'язкова реєстрація відповідних відомостей до ЄРДР не пізніше 24 годин та початок досудового розслідування. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

Установлені в такий спосіб відомості спрямовані не лише на виявлення кримінально-правових та криміналістичних ознак кримінального правопорушення, а й на з'ясування обставин, які визначають особливості початкового етапу розслідування.

За результатами опитування встановлено, що на початковому етапі розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами підлягають з'ясуванню такі обставини: походження вилучених об'єктів (належність до вогнепальної зброї) – 90,38 %; їхня належність до особи («власника») – 85,58 %; наявність у цієї особи відповідного дозволу на поведження з певними об'єктами озброєння – 47,12 %; спосіб потрапляння об'єктів озброєння у власність – 72,12 %; мета їхнього придбання та зберігання – 50,96 %; імовірність використання цих об'єктів у злочинних цілях (установлення причетності до ряду вчинених збройних кримінальних правопорушень) – 57,37 %; установлення каналів потрапляння об'єктів озброєння до незаконного обігу – 81,73 %; визначення кола осіб, дії яких цьому сприяли – 73,4 % та ін. (2,24 %). Вважаємо, що такі обставини є певним орієнтиром у пізнавальній діяльності слідчого, що впливає на обрання напрямку розслідування.

Також нормативно-правові акти МВС України акцентують увагу на необхідності вирішення як загальних завдань, тобто тих, що притаманні

розслідуванню всіх видів кримінальних правопорушень, так і окремих завдань, сутність яких визначається специфікою досудового розслідування¹⁷¹. Завдання за своєю етимологічною сутністю – це те, що потребує виконання, вирішення, це параметризована мета, яку в межах граничних умов певної ситуації необхідно виконати¹⁷².

Серед науковців достатньо поширеними є погляди розподілу завдань розслідування на загальні (стратегічні) та тактичні¹⁷³. Загальні (стратегічні) завдання як загальні цілі є орієнтирами в науковій діяльності щодо формування методичних рекомендацій та в роботі слідчого¹⁷⁴. Їхній зміст визначений положеннями КПК України та відомчими нормативними актами. Так, відповідно до ст. 2 КПК України, завданням кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування й судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура¹⁷⁵.

Згідно з ч. 1 Розділу 2 Положень про слідчі підрозділи НПУ, затверджених наказом МВС України від 06.07.2017 № 570, на слідчі підрозділи

¹⁷¹ Збірник нормативно-правових актів України, що регламентують окремі питання кримінального провадження / В. І. Сліпченко. Київ: ТОВ «АРТ-Дизайн», 2012. С. 6, С. 31.

¹⁷² Матусовський Г. А. Загальні положення методики розслідування злочинів [Електронний ресурс]. Підручник / В. Ю. Шенітько. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLNTEXT/KNIGI/1_DISK1/KRIM/html/contents.htm; Завдання (значення терміну) [Електронний ресурс]. *Вільна енциклопедія «Вікіпедія»*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Завдання>.

¹⁷³ Можаява І. П., Степанов В. В. Организационные основы деятельности следователя по раскрытию, расследованию и предупреждению преступлений : монография / И. П. Можаява, В. В. Степанов. М.: Юрлитинфо, 2007. С. 107.

¹⁷⁴ Степанюк Р. Л. Теоретичні засади методики розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України: дис. ... д-ра юрид. наук. Х., 2012. С. 191.

¹⁷⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

покладаються такі завдання: 1) захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень; 2) охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; 3) забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності слідчих органів НПУ; 4) забезпечення відшкодування фізичним та юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними правопорушеннями; 5) виявлення причин та умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення¹⁷⁶.

Тактичні завдання, – як пише А. Ф. Волобуєв, – це окремі (проміжні) завдання на шляху вирішення певного загального (стратегічного) завдання кримінального судочинства, пов'язаного із застосуванням криміналістичних засобів, прийомів та методів¹⁷⁷. Тактичне завдання є частиною процесу розслідування, яке відображає співвідношення між ситуацією розслідування і тактичною метою та визначає спосіб дій¹⁷⁸. Виділення таких завдань обумовлено особливістю предмета доказування у кримінальному провадженні, полягає у збиранні, перевірці обставин, що мають значення. Від предмета доказування залежать межі дослідження¹⁷⁹.

Вивчення судово-слідчої практики дозволило дійти висновку, що до загальних завдань розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами слід віднести: 1) встановлення предмета посягання (його походження); 2) встановлення особи, яка вчинила незаконне поведження з об'єктами озброєння; 3) визначення способів вчинення кримінального правопорушення; 4) встановлення наявності взаємозв'язку з однорідними, різнорідними (збройними)

¹⁷⁶ Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України. Наказ МВС України від 06.07.2017 № 570 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>.

¹⁷⁷ Волобуєв А. Ф. Проблеми методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва : монографія / А. Ф. Волобуєв. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. С. 100.

¹⁷⁸ Корноухов В. Е. О соотношении понятий «тактическая задача», «ситуация расследования» и «тактическая операция». *Проблемы доказательственной деятельности по уголовным делам: сборник научных трудов*. Красноярск, 1985. С. 38.

¹⁷⁹ Іванцова О. В. Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва: дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2018. С. 90.

та незакінченими кримінальними правопорушеннями; 5) встановлення наявності тяжких шкідливих наслідків від дій підозрюваного; 6) з'ясування причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення.

Розв'язання цих завдань може здійснюватися в різній послідовності, відповідно до слідчої ситуації початкового етапу розслідування, обсягу доказової бази, а також своєчасної організації та планування розслідування.

Окремі завдання розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами формуються завдяки специфіці цього кримінального правопорушення: обов'язкове призначення експертного дослідження об'єктів озброєння; відсутність достатньої кількості свідків та очевидців злочинної діяльності (з аналізу матеріалів кримінальних проваджень у 44,8 % випадків основними та єдиними свідками є поняті, через що ця категорія кримінальних проваджень характеризується невеликим обсягом та «вразливістю» доказової бази, що призводить до підвищення рівня протидії зі сторони захисту); наявність складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України (тобто встановлення елементів кримінально-правової характеристики); а також встановлення етапності причино-наслідкового зв'язку.

Системний аналіз матеріалів кримінальних проваджень дає підстави стверджувати, що, враховуючи специфіку досліджуваного кримінального правопорушення, *початковий етап розслідування розподіляється за такими напрямками:*

1) проведення невідкладного ОМП та прилеглої до нього території, виявлення і вилучення об'єктів озброєння та інших слідів кримінального правопорушення, встановлення очевидців та свідків, установа додаткових джерел інформації про незаконне поведження з об'єктами озброєння та особу злочинця розраховані на перевірку версій про факт злочинної діяльності; предмет посягання (у т. ч. наслідків його використання/застосування), спосіб, час та місце вчинення кримінального правопорушення; про особу підозрюваного (вік, стать, фізичні дані, рівень освіти, навиків, особисті якості, мотиви та мету вчинення кримінального правопорушення тощо), у т. ч. про можливих свідків та

очевидців злочинної діяльності (коли вони були встановлені або встановлені не всі);

2) проведення окремих СРД (огляду/обшуку) та ОРЗ за місцем проживання та місцем роботи підозрюваного для перевірки версій про незаконне зберігання об'єктів озброєння, певні властивості особи (у т. ч. наявність соціальних та злочинних зв'язків, їхній характер), похідні наслідки незаконного поведження (виготовлення, переробки чи ремонту об'єктів озброєння);

3) обов'язкове та невідкладне призначення експертного дослідження виявлених і вилучених предметів, зовні схожих на об'єкти озброєння, для перевірки версій про їхнє походження та відношення до категорії зброї;

4) проведення ОРЗ за «гарячими слідами» для встановлення місцезнаходження і затримання підозрюваного, перевірки даних про його особистість та версії про ймовірне місцеперебування;

5) проведення ОРД у межах оперативно-розшукової справи для виявлення ознак незаконного поведження з об'єктами озброєння, перевірки оперативно-розшукових версій про факт підготовки або вчинення кримінального правопорушення та осіб, які готують або вже його вчиняють (пп. 1, 2 ч. 1 ст. 6 ЗУ «Про ОРД», остання редакція від 15.03.2021). Після того зібрані матеріали, у яких зафіксовано відомості про злочинні дії окремих осіб та груп, невідкладно направляються до відповідного органу досудового розслідування для початку та проведення досудового розслідування в порядку, передбаченого КПК України (абз. 9 ч. 7 ЗУ «Про ОРД», остання редакція від 15.03.2021)¹⁸⁰;

6) проведення окремих СРД, НСРД та ОРЗ (тактичних операцій)¹⁸¹ для викриття і припинення злочинної діяльності, фіксування обставин кримінального правопорушення, встановлення кола причетних осіб, для перевірки версії про особистість потенційних підозрюваних та інші обставини незаконного поведження з об'єктами озброєння.

¹⁸⁰ Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

¹⁸¹ Волобоек А. О. Поняття, зміст та сутність тактичної операції. *Актуальні питання досудового розслідування: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2017. С. 153–156.

Отже, загальний обсяг інформаційного навантаження на початковому етапі розслідування зумовлений специфікою компонентів кримінального правопорушення – суб'єктом (особи злочинця), предметом та способами незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами, що й визначають особливості цього етапу. Специфіка розслідування детермінує постановку завдань і застосування необхідного алгоритму дій. Підготовка та призначення експертного дослідження виявлених і вилучених об'єктів є обов'язковою, першочерговою та невідкладною СРД.

Тобто в процесі розслідування слідчий діє в конкретних об'єктивних та суб'єктивних умовах дійсності, що зумовлює до виокремлення напрямів його діяльності, вибору тактичних прийомів, визначення кола суб'єктів для співпраці, та в результаті – створить найбільш раціональний алгоритм дій під час розслідування. Сукупність таких компонентів (обставин) традиційно в криміналістиці називають **слідчою ситуацією**.

Теоретико-прикладні аспекти категорії «слідча ситуація» стали предметом наукових досліджень О. Я. Баєва, Р. С. Белкіна, О. М. Васильєва, С. В. Веліканова, Т. С. Волчецької, В. К. Гавла, Л. Я. Драпкіна, В. Д. Зеленського, О. Н. Колесніченка, І. О. Копилова, О. Г. Філіппова, М. П. Яблокова та ін. За їхніми висновками, слідча ситуація є невід'ємною частиною процесу розслідування, а її типові компоненти, як і криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, є окремою частиною, тобто типовими інформаційними моделями, від правильності сприйняття яких багато в чому залежить ефективність діяльності слідчого.

Зміст слідчої ситуації містить систему об'єктивних та суб'єктивних умов. До об'єктивних відноситься: 1) наявність і характер наявної у розпорядженні слідчого доказової та орієнтуючої інформації про подію кримінального правопорушення, його місце, час, обстановку, спосіб вчинення, потерпілих та осіб, які його вчинили, слідову картину кримінального правопорушення; 2) наявність потенційних джерел доказової та носіїв орієнтуючої інформації; 3) наявність у розпорядженні слідчого необхідних сил, засобів розслідування і можливості їх використання у той чи інший момент досудового розслідування.

До суб'єктивних належать: 1) внутрішній (психологічний) стан слідчого під час розслідування кримінального правопорушення, рівень його професійних знань, умінь, навичок (процесуальні дії, що обирає суб'єкт розслідування, значною мірою визначаються саме його професійним досвідом та інтуїцією); 2) наявність комунікативного контакту слідчого з іншими учасниками провадження; 3) соціально-психологічні характеристики потерпілих, свідків, потенційних підозрюваних, які можуть вплинути на формування їхньої позиції в кримінальному провадженні; 4) наявність протидії розслідуванню з боку підозрюваного, а в деяких випадках – з боку свідків та потерпілих; 5) наявність помилок у прийнятих рішеннях і процесуальних діях слідчого, прокурора, слідчого судді, працівників оперативних підрозділів та їхні наслідки; 6) інші непередбачувані дії осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні¹⁸².

Поєднання і результати впливу всіх цих компонентів зумовлюють індивідуальність слідчої ситуації у певний момент розслідування, її зміст, тобто конкретну сукупність умов, у яких доводиться або доведеться діяти слідчому. Іншими словами, поєднання обох груп обумовлює особливості слідчої ситуації на певний момент розслідування¹⁸³. У той же час проблематика такого трактування полягає в тому, що фактично відсутня реальна можливість урахувати абсолютно всю сукупність зв'язків і відносин, які пронизують спектр діяльності слідчого в процесі розслідування. Слідча ситуація може самостійно змінюватися або доповнюватися виникненням нової ситуації, тобто набуті динамічності. Крім того, одна й та сама ситуація може бути по-різному оцінена різними особами, але це не означає, що одна ситуація перетворюється в декілька.

У будь-якому випадку необхідно проводити складну розумову роботу, яка має бути заснована на аналізі наявної інформації, взаємозв'язків і залежності, – дослідити об'єктивну характеристику слідчої ситуації. А для досягнення позитивного результату, враховуючи рідкісну

¹⁸² Загородній І. В. Розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2018. С. 103–104.

¹⁸³ Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов / В. А. Образцов. М.: Юристъ, 1999. С. 253.

повторюваність конкретних ситуацій, алгоритм дій слідчого має розроблятися незалежно від ряду умов, зокрема від суб'єктивних. Тобто основний зміст побудови слідчої ситуації визначається інформаційною насиченістю – сукупністю фактичних відомостей, що відображають суттєві ознаки кримінального правопорушення, а розроблений алгоритм дій є гнучкою інструкцією з найменшими витратами сил і засобів у момент розслідування.

Слід зазначити, що значну увагу в криміналістичній літературі приділяють класифікації слідчих ситуацій за різними ознаками: цілями, змістом та характером інформаційного матеріалу. Так, було зроблено спроби поділити їх на прості й складні, типові й специфічні (окремі), відкриті й закриті, проблемні та конфліктні, інформаційно-повноцінні та інформаційно-неповноцінні тощо¹⁸⁴. Проте найбільш часто на практиці використовується термін «типові слідчі ситуації», а типізація здійснюється за різними критеріями.

Результати системного аналізу наукових доробок попередників дозволили дійти висновку, що в основу типізації слідчих ситуацій початкового етапу розслідування незаконного обігу об'єктів озброєння входять такі критерії: привід (реєстрація кримінального провадження) початку досудового розслідування; спосіб виявлення кримінального правопорушення; характер інформаційних джерел (основ) кримінального правопорушення; спосіб фіксації типових слідів; обсяг інформації про особу злочинця; обсяг і зміст інформації про складові елементи (ознаки) кримінального правопорушення. Усе ж таки поза достатньою і належною увагою науковців залишаються такі важливі компоненти, як подія кримінального правопорушення, спосіб і механізм його вчинення, предмет посягання тощо. Також не враховується стан, у якому проводиться розслідування та не окреслюються тактичні завдання, які

¹⁸⁴ Криминалистика : учебник для юридических факультетов и вузов / Р. С. Белкин. М.: НОРМА ИНФРА-М, 1999. С. 503; Криминалистика : підручник для вищих навчальних закладів / П. Д. Біленчук. К.: Право, 1997. С. 108; Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : підручник / В. Ю. Шепітько. Х.: Право, 1998. С. 168–169; Самыгин Л. Д. Криминалистика : учебник для вузов / Н. П. Яблоков. М.: БЕК, 1995. С. 128; Следственная тактика (в вопросах и ответах) : учебное пособие / А. Н. Гусаков, А. А. Филющенко. 2-е изд. Свердловск, 1993. С. 13–14; та ін.

виникають за певних обставин розслідуваної події. До того ж у роботах О. В. Втюріна, В. Є. Гудзя, А. С. Самоделкіна, В. А. Самороки, Є. С. Тесленка, М. П. Тюлькіна, М. В. Щеглової не дістали детального розгляду типові слідчі ситуації, а має місце виключно їх перелік.

Так, наприклад, О. В. Втюрін, розглядаючи розшукову ситуацію як невід'ємну частину слідчої ситуації, не зупиняється на визначенні її типових моделей, оскільки вважає, що вони достатньо повно висвітлені в криміналістичній літературі¹⁸⁵. В. Є. Гудзь здійснив спробу типізації слідчих ситуацій, пов'язаних із виявленням фактів незаконного обігу вибухових речовин і вибухових пристроїв періоду ДСВ: 1) незаконне виготовлення вибухових речовин і вибухових пристроїв; 2) незаконне придбання, передача, збут, зберігання, перевезення або носіння вибухових речовин і вибухових пристроїв; 3) розкрадання вибухових речовин і бойових припасів під час бойових зіткнень; 4) незаконний пошук вибухових речовин і бойових припасів на місцях боїв ДСВ; 5) порушення порядку зберігання, обліку та використання вибухових речовин і вибухових пристроїв на цивільних об'єктах; 6) порушення порядку зберігання, обліку та використання вибухових речовин і вибухових пристроїв у силових відомствах¹⁸⁶. Є. С. Тесленко, вивчаючи окремі аспекти слідчих ситуацій у контексті виявлених недоліків, допущених у ході проведення огляду, виділяє такі: 1) виявлений бойовий припас, вибухова речовина підготовлена до вибуху або перебувають у стані небезпечного для обігу; 2) виявлений бойовий припас, вибухова речовина не підготовлена до вибуху, мають ознаки тривалого зберігання (заводська упаковка), піддана демонтажу, не зібрана в єдину конструкцію¹⁸⁷. Однак наведе-

ні ситуації не були розкриті, не було запропоновано конкретного алгоритму дій, спрямованого на їхнє вирішення.

С. Г. Павликов (у 2000 році) був одним із перших, хто найбільш ґрунтовно виділив типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв. На його думку, інформаційну основу першої типової слідчої ситуації утворюють такі дані: первинні відомості, що є підставою для початку досудового розслідування, отримані в результаті затримання особи, яка має при собі вилучені з цивільного обігу об'єкти; підозрюваного затримано; належність вилучених об'єктів до зброї та бойових припасів не викликає особливих сумнівів. Друга типова ситуація виникає у разі виявлення зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв у будь-якому місці, що не вказує на їхнього конкретного власника. У третій ситуації вихідною інформацією є оперативні дані або заяви громадян (організацій). За четвертої ситуації – відомості про осіб, імовірно винних у недбалому зберіганні вогнепальної зброї (перший різновид), або осіб, імовірно винних у неналежному виконанні обов'язків з охорони зброї, бойових припасів (другий різновид цієї ситуації). У п'ятій – первинні дані про розкрадання або вимагання зброї та бойових припасів, як правило, отримані за матеріалами ревізії та інших перевірок, що надійшли від керівників підприємств, які мають відношення до обігу аналізованих об'єктів, командирів військових частин¹⁸⁸. Однак, на наш погляд, наведена класифікація потребує вдосконалення, більш логічного підходу до визначення.

Надалі В. В. Войнов (у 2001 році) та Г. О. Бойко (у 2003 році) виокремили типові слідчі ситуації залежно від приводу для початку досудового розслідування: 1) надійшла (отримана) заява (повідомлення) про щойно вчинене кримінальне правопорушення, заявнику відомий час і місце; 2) надійшла (отримана) заява (повідомлення) про вчинене кримінальне правопорушення у відомому заявнику місці, але без вказівки

[Електронний ресурс]. *Юридическая Россия. Федеральный правовой портал*. URL: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1456391>.

¹⁸⁸ Павликов С. Г. Криминалистическая характеристика и первоначальный этап расследования незаконного оборота оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2000. С. 89–91.

¹⁸⁵ Втюрін А. В. Розыск похищенного огнестрельного оружия с использованием специальных познаний: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. [Електронний ресурс]. *Электронная библиотека диссертация «disserCat»*. URL: <https://www.dissercat.com/content/rozysk-pokhishchennogo-ognestrel'nogo-oruzhiya-s-ispolzovaniem-spetsialnykh-poznanii>.

¹⁸⁶ Гудзь В. Е. Расследование преступлений, связанных с незаконным оборотом взрывчатых веществ и взрывных устройств: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2010. 29 с. [Електронний ресурс]. *Библиотека юридических наук «Law Theses»*. URL: <http://lawtheses.com/rassledovanie-prestupleniy-svyazannyh-s-nezakonnyim-oborotom-vzryvchatyh-veschestv-i-vzryvnyh-ustroystv>.

¹⁸⁷ Тесленко Е. С. Криминалистическое обеспечение предварительного расследования незаконного оборота боеприпасов и взрывчатых веществ периода Великой Отечественной войны: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2001. 22 с.

на час цієї події. Кожна із цих ситуацій вивчалася з урахуванням конкретної сформованої обставини¹⁸⁹. У той же час О. Ю. Голуб (у 2002 році) виділила три проблемні слідчі ситуації початкового етапу розслідування розкрадання бойових припасів, що виникають при встановленні істотних ознак кримінального правопорушення та враховуються під час планування: 1) вихідна інформація про розкрадання бойових припасів формується засобами ОРД; 2) вихідні дані формуються в ході проведення гласних запитів, витребування документів, матеріалів та ін.; 3) «позапланове» та гласне виявлення одного з епізодів злочинної діяльності¹⁹⁰. В. В. Єфіменко (у 2002 році) класифікував типові ситуації за ознаками очевидності та неочевидності кримінального правопорушення, способу його вчинення (крадіжки, грабежу, розбою), виду сховища й місця знаходження зброї та бойових припасів (склад, підрозділ, караул, сейф, полігон тощо), зв'язку зброї з військовослужбовцем (табельної, виданої для несення служби, зброї дезертира)¹⁹¹.

О. М. Вдовін (у 2015 році), дослідивши «феномен множинності» кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом зброї та бойових припасів, виділяє дві типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування залежно від обсягу інформації про особу злочинця: 1) виявлено нелегальні об'єкти, інформація про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, та інших причетних осіб відсутня; 2) виявлено нелегальні об'єкти, а також є інформація про особу, яка вчинила

кримінальне правопорушення, та інших причетних осіб. За умов другої ситуації особу, зазвичай, затримано або відомо, де вона знаходиться¹⁹².

За способом виявлення незаконного обігу зброї І. Ю. Рагулін (у 2016 році) визначив чотирнадцять слідчих ситуацій: 1) незаконне носіння, перевезення зброї та бойових припасів, що виявлені під час проведення рейдів або заходів превентивного характеру; 2) у процесі допиту потерпілих, підозрюваного (обвинуваченого), свідків під час розслідування інших кримінальних правопорушень отримано інформацію про носіння, перевезення або зберігання зброї та бойових припасів певною особою; 3) у ході проведення СРД (ОМП, предметів, документів; обшуку) в іншому кримінальному провадженні виявлено та вилучено зброю та бойові припаси; 4) під час проведення СРД (допиту, одночасного допиту двох чи більше допитаних осіб, слідчого експерименту, обшуку) в кримінальних провадженнях про незаконний обіг зброї або по іншому провадженню встановлено, що в певній особі виявлено спеціальну літературу з виготовлення зброї, з обробки і гартування металу, спеціальні інструменти з обробки металу (алмазні надфілі, шліфувальний матеріал, алмазні свердла тощо), різання металу та гравіювання його поверхні, креслення окремих вузлів і частин зброї; 5) особа вчинила незаконне зберігання, носіння, перевезення, пересилання, передачу та збут зброї та бойових припасів, але не забезпечила приховування слідів кримінального правопорушення і не переховується; 6) особа порушила встановлені правила виробництва, зберігання, обліку, перевезення зброї та бойових припасів, але не забезпечила приховування слідів кримінального правопорушення або їхнє знищення; 7) особа вчинила незаконне виготовлення, зберігання, перевезення або збут зброї та бойових припасів не залишивши слідів кримінального правопорушення; 8) особа вчинила незаконне виготовлення, зберігання, перевезення, збут, але в момент транспортування затримана; 9) встановлено факт незаконного заволодіння вогнепальною зброєю внаслідок недбалого

¹⁸⁹ Бойко Г. А. Проблемы методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов (по материалам Северо-Кавказского региона): дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2003. С. 116–117; Войнов В. В. Особенности первоначального этапа расследования преступлений в сфере незаконного оборота ручного огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук [Електронний ресурс]. *Библиотека диссертаций «dslib.net»*. URL: <http://www.dslib.net/kriminal-process/osobennosti-pervonachalnogo-jetapa-rassle-dovanija-prestuplenij-v-sfere-nezakonnogo.html#963473>.

¹⁹⁰ Голуб Е. Ю. Методика расследования хищений боевых припасов: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2002. 26 с. [Електронний ресурс]. *Юридическая Россия. Федеральный правовой портал*. URL: <http://www.law.edu.ru/book/book.asp?bookID=120359>.

¹⁹¹ Єфіменко В. В. Расследование хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (по материалам следственно-прокурорской практики военной прокуратуры Дальневосточного военного округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Владивосток, 2002. С. 151.

¹⁹² Вдовин А. Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2015. С. 89, С. 92.

зберігання вогнепальної зброї, що створило умови для її використання іншою особою і спричинило тяжкі наслідки; 10) виявлено факт продажу вогнепальної зброї за відсутності наявних слідів злomu або інших слідів проникнення в приміщення; 11) під час вчинення вимагання зброї та бойових припасів потерпілий звернувся із заявою відразу, при цьому не виконуючи вимоги злочинців; 12) злочинцю повністю або частково передано зброю; 13) потерпілий звернувся із заявою після повного або часткового задоволення вимог злочинців та не бажає заявляти про вимагання; 14) розслідування розпочато за ініціативою правоохоронних органів¹⁹³. Погоджуючись із думкою С. П. Мельниченка, вважаємо, що І. Ю. Рагуліну не варто було брати ситуаційний аспект розвитку тих чи інших обставин в основу класифікації типових слідчих ситуацій, які не обумовлюють особливості в алгоритмі дій слідчого і лише фрагментарно впливають на діяльність останнього¹⁹⁴.

У свою чергу, С. П. Мельниченко (у 2016 році), визначивши сучасні основи для розробки типових слідчих ситуацій, виділяє п'ять слідчих ситуацій початкового етапу розслідування незаконних переміщень вогнепальної зброї: 1) затримано особу, яка незаконно переміщувала вогнепальну зброю, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини кримінального правопорушення; 2) особу злочинця встановлено, але доказів недостатньо для повідомлення про підозру; 3) виявлено незаконне переміщення вогнепальної зброї з використанням транспортного засобу або поштових відправлень, але злочинець невідомий; 4) виявлено об'єкти (підземні тунелі, цинкові контейнери, упаковки), які свідчать про здійснення переміщення вогнепальної зброї; 5) злочинець відомий, але він переховується від слідства та суду¹⁹⁵.

О. С. Тарасенко (у 2017 році), використовуючи теоретичні концепції розробки слідчих ситуацій через призму наявних вихідних даних, сформованих на основі слідоутворюючого механізму дій з підготовки, вчинення та приховування незаконного поводження з вогнепальною

зброєю злочинними об'єднаннями, виділяє шість типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування: 1) особу (осіб) затримано за незаконне поводження з вогнепальною зброєю, наявна доказова інформація про факти вчинення протиправних діянь; 2) встановлено учасників злочинного об'єднання, але доказів про протиправну діяльність недостатньо для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення; 3) встановлено інтернет-ресурси, за допомогою яких здійснюється незаконна діяльність, що пов'язана з продажем вогнепальної зброї; 4) виявлено вогнепальну зброю, але злочинець невідомий; 5) виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї, але особу злочинця (-ів) не встановлено; 6) встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) вогнепальної зброї¹⁹⁶.

Отже, доцільно дійти висновку, що в криміналістичній літературі як типові запропоновано, відповідно, дві, три, п'ять, шість, сім та чотирнадцять слідчих ситуацій, що виникають на початковому етапі розслідування незаконного обігу об'єктів озброєння. Учені, як правило, виділяють типові слідчі ситуації на підставі однорідних ознак, однак простежуються спроби типізації за різними критеріями в рамках однієї класифікації, запропоновано й певну сукупність слідчих версій, що підлягають висуненню у кожній із ситуацій, а також конкретний алгоритм дій як засіб їхнього вирішення. Проте навіть усі наведені підходи не відображають можливого розмаїття слідчих ситуацій та версій і часто характеризують лише конкретні випадки, із якими стикаються слідчі в практичній діяльності, адже передбачити й описати всі можливі варіанти слідчих ситуацій, які виникають під час розслідування досліджуваної категорії кримінальних проваджень, фактично неможливо. У зв'язку з цим, більш продуктивним є підхід, у якому варто зробити акцент на розробці найбільш типових і, водночас, простих для практичного розуміння моделей слідчих ситуацій¹⁹⁷.

¹⁹³ Рагулин І. Ю. Организационные аспекты методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов: дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2016. С. 149–156.

¹⁹⁴ Мельниченко С. П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї: дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2016. С. 99.

¹⁹⁵ Тут же. С. 100–101.

¹⁹⁶ Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 112–120.

¹⁹⁷ Волобоек А. О. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами: теоретичний аспект формування типових моделей. *Актуальні питання досудового розслідування: матеріали IV Всеукраїнської*

Ураховуючи методологічні напрацювання вчених та потреби правозастосовної практики, вважаємо, що найбільш обґрунтованим, простим й ефективним для використання буде розподіл *слідчих ситуацій за критерієм повноти (обсягу, змісту й характеру криміналістично значущої вихідної) інформації про подію кримінального правопорушення, особу злочинця та предмет посягання, що є в розпорядженні слідчого на початку досудового розслідування*.

Так, за цим критерієм типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами слід поділити на *прості та складні*.

До *простих* відноситься «*Ситуація 1*», коли є достатньо повно інформації про подію кримінального правопорушення, особу злочинця та об'єкти озброєння. Вона виникає в разі фактичного затримання злочинця на «гарячому» за таких обставин:

- під час проведення превентивних поліцейських заходів (найчастіше – перевірка особистості громадянина в громадських місцях, поверхневий огляд його особистих речей; планові заходи типу «Зброя»; планові перевірки власників зброї (п.п. 1–4, 8 ч. 1 ст. 31 ЗУ «Про Національну поліцію», остання редакція від 22.04.2020)¹⁹⁸);
- під час затримання за вчинення адміністративного правопорушення та огляду особистих речей;
- під час або після вчинення збройних кримінальних правопорушень, у т. ч. під час безперервного переслідування особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення як уповноваженою службовою особою, так і громадськістю (зокрема, охоронцями торгових закладів за крадіжку товару чи очевидцями факту порушення громадського порядку);
- у приміщенні поштового відділення під час відправлення/отримання (замовлення у вигляді) посилки з об'єктами озброєння;

науково-практичної конференції. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. С. 122.

¹⁹⁸ Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

- під час переміщення об'єктів озброєння через митний кордон України поза митним контролем тощо.

Основним завдання розслідування в цій ситуації є з'ясування всіх обставин кримінального правопорушення, які є підґрунтям для встановлення вини затриманої особи і правильної кваліфікації її дій. Разом з тим підлягає розв'язанню така система тактичних завдань:

а) проведення якісного збирання й вилучення доказів та інших фактичних даних, що можуть мати доказовий потенціал у кримінальному провадженні, забезпечення їхнього належного збереження (для досягнення бажаного результату реалізується алгоритм попередніх дій та заходів до реєстрації відомостей в ЄРДР, передбачений відомими нормативними актами, які зазначалися нами раніше);

б) вивчення, аналіз та фіксація (шляхом експертного дослідження) матеріальних слідів кримінального правопорушення, встановлення та збирання додаткових доказів, установлення особистості (на підставі характеристики даних) затриманої особи, визначення її вини, а також встановлення її причетності до інших кримінальних правопорушень, передбачає:

- проведення, за необхідності, освідування затриманої особи;
- призначення відповідних судових експертиз (зокрема, експертного дослідження виявлених і вилучених предметів, зовні схожих на об'єкти озброєння);
- проведення допитів свідків та очевидців кримінального правопорушення (з огляду встановлення обставин, за яких працівниками поліції виявлено об'єкти озброєння; законності та послідовності дій слідчого під час проведення їхнього огляду (у т. ч. вилучення); наявності шкідливих наслідків від дій затриманої особи тощо);
- проведення оглядів та обшуків за місцем мешкання й роботи затриманої особи (для перевірки версій про незаконне зберігання інших об'єктів озброєння, майна, здобутого злочинним способом, та предметів, що підтверджують її причетність до інших кримінальних правопорушень);
- проведення допитів осіб, які пов'язані із затриманою особою, у т. ч. потерпілих (для встановлення мотивів та мети вчинення

кримінального правопорушення; особливостей соціально-психологічної характеристики; наявності злочинних зв'язків та ін.);

- витребування з відповідних органів даних, що характеризують особу затриманого, вказують на майно, яким він володіє, а також документів (за наявності), що надають право на поводження з певними видом озброєння, його кількість та види;
- за наявністю носіїв зафіксованої інформації про події кримінального правопорушення провести їх огляд;
- надання письмового доручення оперативним підрозділам на проведення СРД та інших заходів, у порядку ст.ст. 40, 41 КПК України.

Залежно від рівня конфліктності (протидії) між слідчим та затриманою особою задля недопущення негативних наслідків та втрати доказового потенціалу доцільно додатково проводити:

- допит працівників поліції та інших осіб, які брали участь в окремих СРД (інспекторів-криміналістів, кінологів, вибухотехніків та ін.);
- допит оперативного чергового органу (підрозділу) поліції, який приймав повідомлення про вчинення незаконного поводження з об'єктами озброєння;
- огляд носія інформації та зв'язку чергової частини, на якому зафіксовано повідомлення («Архіватор»), з метою вилучення необхідних даних;

в) установа джерел придбання об'єктів озброєння та кола осіб, дії яких цьому сприяли. Для вирішення цього завдання типовий алгоритм дій має здійснюватися паралельно з оперативним (ініціативним) пошуком оперативних підрозділів, а саме:

- аналіз наявної інформації в матеріалах кримінального провадження та оперативних обліків (за необхідністю додатково провести допити);
- пошук очевидців кримінального правопорушення та інших осіб, яким відома інформація про незаконний збут об'єктів озброєння з подальшим їх допитом як свідків;

- перевірка за превентивним обліком дільничних офіцерів поліції осіб, які схильні до вчинення корисливих чи корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень;
- перевірка раніше судимих осіб за аналогічні та збройні кримінальні правопорушення;
- орієнтування негласних працівників на отримання інформації про незаконний збут об'єктів озброєння;
- спільне визначення та відпрацювання місць незаконного збуту об'єктів озброєння;
- проведення тактичних операцій або обшуків у місцях можливого збуту об'єктів озброєння.

Указана система завдань та алгоритм дій є типовими і для інших слідчих ситуацій, що змінюються залежно від обставин та повноти нової інформації, де додатково вирішуються окремі завдання, які зумовлені їхніми особливостями.

«Ситуація 2»: є лаконічна інформація про подію кримінального правопорушення, особу злочинця та об'єкти озброєння. Ця типова слідча ситуація характеризується наявністю ознак, за якими факт вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами частково встановлено, зокрема, недостатньо інформації про механізм і спосіб учинення кримінального правопорушення, про належність виявлених об'єктів підозрюваному та інше. Цій ситуації притаманні такі обставини:

- під час огляду або обшуку місця мешкання чи місця роботи підозрюваного виявлено об'єкти озброєння, підозрюваний попередньо визнає (повністю або частково) чи не визнає свою провину; достатньо фактичних даних про належність виявлених об'єктів «власнику» (зокрема, коли місце зберігання (приховування) є доступним для певного кола осіб);
- отримання поштової кореспонденції з об'єктами озброєння в приміщенні поштового відділення, особа відправника не відома (чи вказано неправильні, недостовірні особисті дані); одержувач заперечує свою причетність, попередньо пояснюючи, що не знав про вміст кореспонденції;
- під час огляду або обшуку місця мешкання чи місця роботи підозрюваного виявлено об'єкти озброєння, які мають

конструктивні зміни, здобуті шляхом виготовлення (переробки) або ремонту, підозрюваний попередньо визнає (повністю або частково) чи не визнає свою провину щодо зміни їхніх конструктивних характеристик; недостатньо фактичних даних про його рівень знань, умінь та навичок, що сприяли реалізації зазначених дій;

- під час планової перевірки власників зброї виявлено факт незаконного зберігання об'єктів озброєння, у т. ч. належної їм зброї на законних підставах, які мають характерні конструктивні зміни внаслідок переробки (виготовлення) або ремонту, проте особа заперечує свою причетність до зміни їхніх конструктивних характеристик;
- особа, яка підозрюється у вчиненні незаконного поводження з об'єктами озброєння, переховується від органів слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності, її місце знаходження невідоме тощо.

Залежно від обставин, характерними для цієї типової слідчої ситуації, є такі завдання та алгоритми дій:

а) встановлення та фіксація фактичних даних про належність виявлених об'єктів озброєння «власнику», у т. ч. встановлення неочевидних складових їхнього незаконного виготовлення (переробки) або ремонту (виявлення речових доказів):

- візуальна оцінка обстановки місця зберігання (приховування) об'єктів озброєння (для визначення меж огляду, джерел доказової інформації, найоптимальнішого порядку дій та методів);
- огляд об'єктів озброєння з метою виявлення та вилучення слідів біологічного походження, пальців рук, запахових слідів та мікрооб'єктів, що містяться на їхній поверхні та інших предметах (речах), які контактують з ними; а також для визначення способу зміни конструктивних характеристик об'єктів озброєння, для пошуку предметів, які цьому сприяли (у т. ч. інформаційних носіїв у вигляді спеціальної літератури, чорнових записів, креслень, схем тощо); виявлення запасних (додаткових) або залишкових частин озброєння, зліпків окремих частин, невдалих екземплярів та ін.;

- проведення СРД для відбирання біологічних зразків, інших зразків із речей і документів у порядку ст. 245 КПК України;
 - призначення відповідних комплексних судових експертиз;
- б) встановлення мотиву вчинення кримінального правопорушення передбачає:

- допит свідків-очевидців кримінального правопорушення (для визначення механізму його вчинення);
- допит інших свідків (зокрема, родичів, співмешканців, сусідів, друзів, знайомих, колег, співучасників);
- проведення оглядів та обшуків (у т. ч. додаткових та повторних) за місцем мешкання та місцем роботи підозрюваного для встановлення слідів кримінального правопорушення.

У разі виникнення конфліктної ситуації, коли підозрюваний указує на те, що він через свою необізнаність не міг знати, що належні йому предмети відносяться до категорії зброї, тобто заперечує прямий умисел під час вчинення незаконного поводження з об'єктами озброєння, необхідно витребувати з відповідних установ, які він відвідував (зокрема, з місць навчання, проходження військової служби, факультативів, секцій тощо), дані, що підтверджують наявність та рівень знань (обізнаність) особи про об'єкти озброєння;

в) ужиття заходів щодо перевірки факту існування злочинної змови затриманого з іншими особами передбачає від слідчого проведення:

- допиту затриманої особи;
- аналітичного опрацювання встановлених обставин кримінального правопорушення – визначення механізму вчинення кримінального правопорушення, рівень складності, спільність ознак, їхня повторюваність, періодичність тощо;
- звернення із запитом до інших територіальних органів НПУ щодо фактів злочинної діяльності з типовим механізмом учинення кримінальних правопорушень;
- організація роботи оперативних підрозділів щодо: а) встановлення можливих неочевидних зв'язків підозрюваного та їх відпрацювання; б) отримання та перевірка інформації про незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами за аналогічними обставинами (схемами) або про діяльність

злочинного об'єднання, щодо якого в правоохоронних органах відсутня інформація;

- аналітичне опрацювання інформації про осіб, які схильні до вчинення кримінальних правопорушень та мають певні зв'язки із затриманою особою. Особливу увагу привертають особи, які ведуть аморальний спосіб життя та перебувають у колі уваги підрозділів НПУ, раніше притягувалися до кримінальної відповідальності за аналогічне та/або збройне кримінальне правопорушення, відбували покарання в колоніях разом із затриманою особою (якщо затриманий раніше судимий) тощо;
- проведення СРД, спрямованих на перевірку інформації, отриманої під час первинного допиту затриманої особи та збирання додаткової інформації;

г) організація розшуку підозрюваного, який переховується від органів досудового розслідування, передбачає надання письмового доручення оперативним підрозділам у порядку ст.ст. 40, 41 КПК України щодо:

- проведення опитування для встановлення кола осіб, які перебувають у дружніх стосунках із підозрюваним, та відпрацювання місць їхнього проживання;
- проведення опитування для встановлення можливих неочевидних зв'язків підозрюваного (наприклад, з особами, які ведуть аморальний спосіб життя (притони, місця розпусти тощо)) та їхнє відпрацювання;
- оголошення в розшук підозрюваного, направлення орієнтування до інших територіальних органів НПУ, інших ССУ, ЗМІ тощо;
- отримання інформації від Державної прикордонної служби України про можливий факт перетинання кордону підозрюваним та його перебування на території іншої держави;
- проведення інших СРД та НСРД, спрямованих на пошук значущої інформації;
- у разі встановлення місцезнаходження підозрюваного здійснити його затримання;

д) організація затримання підозрюваного вимагає від слідчого визначення сил та засобів, які необхідні для затримання, а також вибору

для цього оптимальних прийомів із детальним планування процесу їхньої реалізації, необхідно враховувати особливості місця затримання та можливий силовий (збройний) опір підозрюваного.

Що стосується більш складних ситуаційних моделей, які виникають на початковому етапі розслідування і характеризуються наявністю недостатньої (достовірної) інформації про незаконне поведіння зі зброєю та бойовими припасами, то вони можуть формуватися на підставі вказаних простих ситуацій з урахуванням конкретних обставин розслідуваної події.

Так, до складних відноситься «Ситуація 3», коли є сукупність даних про кримінальне правопорушення, тобто відсутнє чітке уявлення про механізм учинення незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами, особу (осіб) злочинця (-ів) та об'єкти озброєння, за таких найбільш типових обставин:

1) виникла потреба в оперативній перевірці інформації про кримінальне правопорушення (зазвичай, незаконний збут об'єктів озброєння) шляхом здійснення ОРД (відповідно до ЗУ «Про ОРД», остання редакція від 15.03.2021) у рамках оперативно-розшукової справи або проведення окремих НСРД. Система завдань у цій ситуації містить: перевірку отриманої інформації, ужиття заходів щодо викриття і припинення злочинної діяльності, фіксування обставин кримінального правопорушення, встановлення кола причетних осіб, що, на нашу думку, потребує застосування такого алгоритму дій:

- оцінка джерела отриманої інформації (допит заявника як свідка);
- перевірка особи (осіб), щодо якої (-их) надано інформацію за оперативними обліками;
- збирання додаткової інформації про осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення (зокрема, встановлення очевидців та свідків їх злочинної діяльності);
- прийняття рішення про доцільність та можливість проведення контрольованої поставки, оперативної закупки, спеціального слідчого експерименту або імітування обстановки злочину в порядку ст. 271 КПК України, що, у свою чергу, передбачає орієнтування працівників оперативних підрозділів на

їх організацію, у т. ч. взаємодію з працівниками негласних заходів;

- залучення заявника чи іншої особи до конфіденційного співробітництва на добровільних засадах для виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності за дорученням слідчого;
- підготування засобів (які мають бути визначені відповідним протоколом у порядку ст. 273 КПК України);
- планування та організація затримання осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення в порядку ст. 208 КПК України;

2) виявлено незаконне переміщення об'єктів озброєння з використанням транспортного засобу або поштових відправлень, проте особа злочинця не відома. За цією обставиною підлягають вирішенню такі завдання: встановити неочевидні елементи незаконного поводження з об'єктами озброєння та кола причетних осіб шляхом: прийняття рішення про доцільність проведення контрольованої поставки, спеціального слідчого експерименту або імітування обстановки злочину у порядку ст. 271 КПК України (у разі відсутності тактичної необхідності або неможливості зазначених дій провести допит очевидців та свідків (понятих), працівників поліції), вилучення аудіо-, відеозапису, призначення необхідних судових експертиз, надання письмового доручення оперативним підрозділам на проведення СРД та НСРД¹⁹⁹;

3) виявлено місця, що пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки об'єктів озброєння, а особу злочинця не встановлено. Аналогічним для цієї обставини є наведене вище завдання, яке, на думку О. С. Тарасенка, необхідно вирішити так: запропонувати власнику добровільно видати ці об'єкти або провести тимчасовий доступ до речей і документів; провести огляд усіх вилучених об'єктів і документів; провести допити власника приміщення, членів його сім'ї, родичів, знайомих або колег, які мали доступ до приміщення; виявити та

¹⁹⁹ Мельниченко С. П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї: дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2016. С. 108-109.

вилучити сліди пальців рук на об'єктах і документах; унести відомості в ЄРДР; призначити проведення судових експертиз; дати письмове доручення працівникам оперативних підрозділів та ін.²⁰⁰;

4) виявлено факт незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами під час розслідування іншого кримінального правопорушення:

а) оцінка джерел отриманої інформації та інших фактичних даних, які потребують додаткового встановлення, передбачає:

- визначення достовірності додаткових джерел інформації про вчинення незаконного поводження з об'єктами озброєння, що можуть бути встановлені: 1) під час допиту підозрюваних, які вказують на інші (латентні) епізоди власної злочинної діяльності (15,2 %); викривають співучасників (7,2 %) чи інших осіб, про злочинні дії яких йому відомо (3,2 %); 2) під час допиту осіб, не причетних до вчинення кримінального правопорушення (негласні працівники, які отримали інформацію, очевидці кримінального правопорушення, які не були встановлені слідством раніше тощо) (4 %); 3) під час проведення окремих СРД шляхом самостійного виявлення (9,6 %) або з показань учасників процесуальних дій (2,4 %); 4) за результатами проведення окремих НСРД (0,8 %);
- з'ясування мотивів повідомлення про незаконне поводження з об'єктами озброєння правоохоронним органам;
- здійснення спільної аналітичної роботи слідчого та працівників оперативних підрозділів, за результатами якої оперативно проведено перевірку отриманої інформації та ініціювати проведення інших СРД (допитів, огляду, обшуку);

б) проведення першочергових СРД та здійснення затримання винної особи (традиційно виконання такого завдання не потребує жорсткого алгоритму дій, а здійснюється за сценаріями простих слідчих ситуацій);

5) виявлено факт незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, що вчиняються злочинним об'єднанням. У цій ситуації основною системою завдань є:

²⁰⁰ Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 119.

а) встановлення учасників злочинного об'єднання, його системно-внутрішнього устрою (із визначенням особи лідера), фіксування та збирання фактичних даних про їхню злочинну діяльність із подальшим затриманням кожного з учасників. Алгоритм дій:

- допит осіб, які надають інформацію про злочинне об'єднання та його злочинну діяльність;
- орієнтування оперативних підрозділів на перевірку отриманої інформації та встановлення кожної особи, яка входить до складу злочинного об'єднання; отримання додаткової інформації з конфіденційних джерел; отримання даних, що характеризують особистість кожного з учасників (у т. ч. інформації щодо їхніх психологічних портретів); установлення їхнього місця проживання та місця роботи; а також проведення інших СРД для встановлення значущої інформації;
- визначення доцільності та можливості залучення особи до конфіденційного співробітництва та виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації відповідно до ст. 272 КПК України;
- прийняття рішення про проведення негласного втручання в приватне спілкування кожного учасника злочинного об'єднання, а також ініціювання окремих НСРД, передбачених параграфом 3 Глави 21 КПК України (зокрема, спостереження за особою, річчю або місцем; аудіо-, відеоконтроль місця; контроль за вчиненням злочину);
- вибір оптимальних прийомів затримання з урахування фактору раптовості;
- планування переліку та тактики першочергових СРД після затримання всіх учасників злочинного об'єднання;

б) виявлення схем та механізмів діяльності злочинного об'єднання (зокрема, каналів придбання/збуту об'єктів озброєння) для встановлення всіх причетних осіб та латентних епізодів злочинної діяльності. Алгоритм дій:

- допит учасників злочинного об'єднання з використанням різноманітних прийомів для встановлення найбільш сприятливої особи для співпраці зі слідством;

- допит підозрюваного, який співпрацює зі слідством, з метою встановлення лідера злочинного об'єднання, механізму вчинення кримінального правопорушення та інших латентних епізодів їхньої злочинної діяльності. Як свідчить аналіз матеріалів кримінальних проваджень, у 62,2 % випадків саме лідер розробляв схеми та механізми для злочинного об'єднання і в 51,4 % був ініціатором учинення корисливих та корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень;
- орієнтування працівників оперативних підрозділів на: отримання інформації з конфіденційних джерел щодо особливостей внутрішньої структури об'єднання та розподілу ролей, установлення каналів придбання/збуту об'єктів озброєння з подальшою перевіркою відповідних місць, виявлення латентних епізодів їхньої злочинної діяльності шляхом аналізу статистичних даних, звітів нерозкритих кримінальних правопорушень, отримання додаткової інформації від інших територіальних органів НПУ та інших ССУ про діяльність цього злочинного об'єднання тощо;
- проведення оглядів та обшуків за місцем проживання/роботи затриманих із метою виявлення об'єктів озброєння, майна, здобутого злочинним шляхом, та інших речових доказів, що вказують на їхню попередню злочинну діяльність;
- спільне аналітичне опрацювання зібраних матеріалів з метою визначення особливостей діяльності злочинного об'єднання, виявлення особи лідера, вжиття заходів для ізоляції кожного з учасників, зокрема, обрання відповідного запобіжного заходу та планування подальшої тактики розслідування;

в) установлення очевидців та інших осіб, яким відома інформація про діяльність злочинного об'єднання, вимагає від слідчого, за необхідністю, провести додаткові допити та за результатами аналізу матеріалів кримінальних проваджень надати письмове доручення оперативним підрозділам щодо відпрацювання територій учинення кримінальних правопорушень, у т. ч. прилеглих будівель, торговельних об'єктів, розважальних закладів та місць масового скупчення людей, а також перевірити раніше судимих осіб за аналогічне та/або корисливі чи корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення;

б) встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) об'єктів озброєння. У цій ситуації алгоритм дій спрямований на встановлення неочевидних складових факту недостачі об'єктів озброєння та кола винних у цьому осіб і передбачає: прийняття заяви про факт недостачі; проведення ОМП; внесення відомостей до ЄРДР; допит матеріально-відповідальних осіб; вилучення актів інвентаризації та ін.; встановлення кола осіб, які мають доступ до приміщення зберігання, та проведення їх допиту; направлення орієнтування про вчинене кримінальне правопорушення до інших територіальних органів НПУ; проведення інші СРД та НСРД²⁰¹.

«Ситуація 4» є найбільш складною і малоінформативною, адже характеризується відсутністю фактичних даних про кримінальне правопорушення, як правило, за такими ознаками: виявлено схованки кримінального арсеналу озброєння; виявлено безхазяйну зброю та/або бойові припаси; виявлено факт продажу та інші способи незаконного поводження з об'єктами озброєння шляхом моніторингу інтернет-ресурсів, ЗМІ та інших публічно доступних джерел тощо.

У цій типовій слідчій ситуації необхідно провести комплекс СРД, НСРД, оперативно-розшукових та організаційних заходів щодо встановлення причетних осіб, очевидців та свідків кримінального правопорушення; щодо виявлення та фіксації додаткових фактичних даних із метою ідентифікації осіб, причетних до кримінального правопорушення, встановлення їхнього місцезнаходження та речових доказів. У зв'язку з цим, слідчий організовує роботу оперативних підрозділів у формі оперативного (ініціативного) пошуку, використовуючи ті зазначені вище заходи, у яких виникне необхідність.

Отже, наведені типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами є узагальненими інформаційними моделями, практична цінність яких полягає в методичних рекомендаціях щодо планування, організації та ефективного проведення досудового розслідування.

²⁰¹ Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 119–120.

2.2. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

Цілеспрямована діяльність слідчого з розкриття кримінального правопорушення не може бути ефективною без належного упорядкування процесу розслідування через організацію і планування. Планування, по суті, становить логічну основу організаційного процесу, що конкретизує та визначає основні структурні елементи такої діяльності, а організація є основоположним початком розслідування, своєчасність та якість якого створюють сприятливі умови для встановлення істини в кримінальному провадженні.

Питання організації та планування достатньо повно досліджували Р. С. Белкін, С. О. Величкін, Н. Б. Водянова, В. І. Гаєнко, А. І. Дерев'яно, Л. Я. Драпкін, В. Д. Зеленський, А. Н. Колесніченко, В. Є. Корноухов, О. М. Ларін, О. М. Літвінов, І. М. Лузгін, Г. А. Хань, Є. В. Цехомська, В. Ю. Шепітько, А. В. Шмонін та ін. Значну увагу вчені-криміналісти приділяли співвідношенню організації та планування, розглядаючи організацію як сингуляр, що визначає різноманітність діяльності слідчого щодо планування. Через що планування розслідування часто включають до організації як складовий елемент (частину). У цьому питанні ми погоджуємося з думкою Р. С. Белкіна, Л. П. Дубровицької, В. Д. Зеленського, В. О. Коновалової, І. Ф. Пантелеєва та ін.²⁰², які вважають планування більш вузьким поняттям, ніж організацію. Водночас, на сьогодні потребують подальшого дослідження проблемно-дискусійні аспекти особливостей розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами.

²⁰² Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия / Р. С. Белкин. М.: Мегатрон XXI, 2000. С. 147–148; Белкин Р. С. Курс советской криминалистики : учебное пособие. Том 2: Частные криминалистические теории / Р. С. Белкин. М.: Академия МВД СССР, 1978. С. 363–365; Дубровицкая Л. П. О соотношении понятий «планирование» и «организация» расследования преступлений. *Организация расследования преступлений органами внутренних дел*. М., 1978. С. 34–35; Зеленский В. Д. Организация расследования преступлений: криминалистические аспекты / В. Д. Зеленский. Ростов на Дону, 1989. С. 41–47; Зеленский В. Д. Теоретические вопросы организации расследования преступлений : монография / В. Д. Зеленский. Краснодар: КубГАУ, 2011. С. 60–65; Коновалова В. Е. Организационные и психологические основы деятельности следователя / В. Е. Коновалова. Киев: МВД УССР, 1973. С. 56–58; Пантелеев И. Ф. Методика расследования преступлений : учебное пособие / И.Ф. Пантелеев. М.: ВЮЗИ, 1975. С. 19.

Так, поняття «організація» (англ. «organization») походить від давньогрецького слова «органон», що позначає знаряддя або інструмент. Це слово багатозначне й широко вживається в різних науках (філософії, математиці, економіці, соціології та ін.) і в практичній діяльності. Найчастіше термін «організація» трактують так: внутрішня упорядкованість, узгодженість взаємозалежних елементів цілого (системи); сукупність процесів або дій, що забезпечують досягнення цілей системи; об'єднання людей, спільна діяльність яких спрямована на реалізацію встановлених програм на основі певних правил і процедур. Тобто ця дефініція означає об'єкт, властивості об'єкта та діяльність (процес) і вживається для позначення різних семантичних категорій: соціальної організації або інституту (статика) і процесу управління як упорядкованої та свідомо скоординованої діяльності (динаміка)²⁰³. Як правильно зазначив Г. А. Хань, поняття «управління» відображає способи впливу на систему, «структура» – це статичний опис елементів і зв'язків системи, а поняття «організації» описує динамічну складову системи, спрямовану на виконання функцій координації і субординації²⁰⁴.

У криміналістичній літературі Р. С. Белкін одним із перших, не відходячи від етимологічного значення досліджуваного поняття, виділив рівні організації діяльності з розкриття, розслідування та запобігання кримінальних правопорушень. На його думку, існують чотири рівні організації розслідування кримінальних правопорушень, що характеризують її як збірне поняття²⁰⁵. Усі рівні організації розслідування взаємодіють. Кожен із них у певній мірі залежить від інших, визначаючи, у свою чергу, інші рівні. У сукупності вони утворюють організаційний процес системи розслідування кримінальних правопорушень²⁰⁶. Проте

²⁰³ Поняття організації [Електронний ресурс]. *Навчальні матеріали з менеджменту*. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-5412.html>.

²⁰⁴ Хань Г. А. Теоретичні засади планування та організації розслідування злочинів: дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2007. С. 98.

²⁰⁵ Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия / Р. С. Белкин. М.: Мегатрон XXI, 2000. С. 147–148; Белкин Р. С. Курс советской криминалистики : учебное пособие. Том 2: Частные криминалистические теории / Р. С. Белкин. М.: Академия МВД СССР, 1978. С. 363–365.

²⁰⁶ Зеленский В. Д. Теоретические вопросы организации расследования преступлений : монография / В. Д. Зеленский. Краснодар: КубГАУ, 2011. С. 65.

слід розрізняти організацію управління діяльності слідчого апарату та організацію діяльності з розслідування кримінальних правопорушень, оскільки перше – це управління, що також має організацію, але вона не виокремлюється, а є стороною процесу управління. Друге відображає сутність організації вже діяльності слідчого під час розслідування кримінального правопорушення²⁰⁷.

Г. О. Туманов, проаналізувавши думки провідних учених-криміналістів щодо організації та управління, виділив декілька груп, акцентувавши увагу на абстрактно-логічному, конкретно-логічному, управлінсько-організаційному, організаційно-управлінському та спонтанно-організаційному підходах учених. Залежно від підходу: організація – частина управління; організація – функція управління; управління потребує організації. На думку вченого, організація та управління – це близькі, але різні поняття. Г. О. Туманов зазначає, що організація – це діяльність зі створення структури впорядкованості об'єкта²⁰⁸.

Схожу думку висловив і В. Д. Зеленський. Він зробив акцент на впливові управління на організацію розслідування. Запропоновані автором тези змістовно розширили описані Р. С. Белкіним рівні організації, що стало й підґрунтям для виокремлення ним підрівнів організації у територіальному та структурному планах²⁰⁹.

В. О. Олішевський дійшов висновку, що за основу в наявних на сьогодні в криміналістичній науці трактуваннях визначення «організація розслідування» взято два концептуальні підходи: 1) організація розслідування кримінальних правопорушень – це забезпечення розслідування або 2) організація розслідування кримінальних правопорушень – це створення структури розслідування. Сам учений визначає організацію розслідування кримінальних правопорушень як допоміжну до розслідування діяльність, що здійснюється шляхом

²⁰⁷ Корноухов В. Е. Курс криминалистики. Общая часть / В. Е. Корноухов. М.: Юристъ, 2000. С. 755.

²⁰⁸ Туманов Г. А. Организация как функция государственного управления. *Советское государство и право*. Вып. № 1. 1986. С. 38–45.

²⁰⁹ Зеленский В. Д. Теоретические вопросы организации расследования преступлений : монография / В. Д. Зеленский. Краснодар: КубГАУ, 2011. С. 60–65.

упорядкування елементів розслідування та створення сприятливих для нього умов²¹⁰.

Наведені погляди, на нашу думку, висловлюють загальну тенденцію: «організація – постійно діючий фактор, іманентно властивий діяльності щодо боротьби зі злочинністю»²¹¹. У соціальній діяльності організація та управління пов'язані діалектичним взаємозалежним процесом із формування структури системи, її упорядкування та реалізації через управління. Організація розслідування – це супутня діяльність з упорядкування шляхом визначення основних структурних елементів, що створює умови для методики розслідування та її реалізації в практичній діяльності.

Що стосується елементів організації розслідування, то слід зазначити найбільш правильну, на наш погляд, точку зору, що належить В. Д. Зеленському, який виокремлює цільовизначення, планування та якісні умови, акцентуючи увагу на керівництві розслідуванням, що охоплює взаємодію слідчого з іншими учасниками розслідування²¹². Фактично ці ж елементи, так чи інакше, виокремлювалися й іншими авторами²¹³. Головна відмінність судження В. Д. Зеленського від думки опонентів полягає у виокремленні цільовизначення, що робить розслідування системно орієнтованим²¹⁴. Значення цього організаційного елемента таке, що цільовизначення разом із плануванням фактично

²¹⁰ Олішевський О. В. Поняття організації розслідування злочинів. *Боротьба зі злочинністю та забезпечення громадського порядку: проблеми теорії та практики*. Х.: ХНУВС, 2009. С. 78–79.

²¹¹ Можева И. П., Степанов В. В. Организационные основы деятельности следователя по раскрытию, расследованию и предупреждению преступлений : монография / И. П. Можева, В. В. Степанов. М.: Юрлитинформ, 2007. С. 31.

²¹² Зеленский В. Д. Теоретические вопросы организации расследования преступлений : монография / В. Д. Зеленский. Краснодар: КубГАУ, 2011. С. 155.

²¹³ Бескровный Ю. В. Организация раскрытия и расследования преступлений, подследственных органам внутренних дел: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2012. С. 11; Водянова Н. Б. Основы планирования и программирования следственной деятельности : монография / Н. Б. Водянова. М.: Юрлитинформ, 2010. С. 7.

²¹⁴ Коновалова В. Е. К вопросу о принципах научной организации следственной деятельности. *Вопросы государства и права: сборник статей*. М., 1970. С. 342–344; Румянцев А. Ю. Теоретико-прикладные аспекты организации расследования террористических актов. *Бизнес в законе*. Вып. № 4. 2008. С. 213; Шмонин А. В. Методология криминалистической методики : монография / А. В. Шмонин. М.: Юрлитинформ, 2010. С. 282.

складають «інтелектуальну частину організації розслідування кримінального правопорушення»²¹⁵, із цим слід погодитися. Усі вказані елементи мають однакове організаційне значення і взаємодоповнюють один одного.

Нашим дослідженням встановлено, що **організацію розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами в практичній діяльності сприймають як типову модель, що складається з вивчення вихідної інформації про обставини кримінального правопорушення, висунування версій, формування цілей та планування розслідування**. Тобто якість і результативність такого розслідування залежить від обсягу вихідної та початкової інформації, на підставі якої відбувається процес побудови діяльності слідчого в кримінальному провадженні.

Версія, як засіб пізнання, є інструментом для визначення цілей розслідування та передумовою для планування, що орієнтує слідчого в процесі збирання, дослідження й оцінки доказів.

Цілі формуються шляхом аналізу обставин, що підлягають установленню в кримінальному провадженні. Виявлення та дослідження інших обставин – проміжних (наприклад, установлення місцезнаходження винної особи, її затримання) – конкретизують окремі завдання розслідування. Ці завдання зумовлені сутністю СРД, НСРД та ОРЗ, а саме визначенням їхніх цілей, організації та тактики проведення.

Системний аналіз правозастосовної практики свідчить, що формування цілей та окремих завдань розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами залежить від ряду умов для визначення структури розслідування, якості його проведення. До переліку таких умов належить:

- знання слідчим процесуальних правил та криміналістичних рекомендацій щодо встановлення обставин кримінального правопорушення;

²¹⁵ Цехомская Е. В. Организация криминалистического обеспечения судебного разбирательства уголовных дел: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2013. С. 7.

- уміння слідчого визначати тактичний напрям розслідування, керуючись обсягом орієнтуючої інформації, наявними доказами в кримінальному провадженні;
- наявність засобів криміналістичної техніки, матеріально-технічного забезпечення та необхідних сил для своєчасного застосування;
- професійна готовність слідчого до вибору й проведення відповідних дій і заходів, залежно від характеру слідчої ситуації на початковому та наступному етапах розслідування;
- поінформованість слідчого про учасників розслідування, форми їхньої співпраці, ступеня протидії зі сторони підозрюваного та інших зацікавлених осіб²¹⁶.

Висування версій і планування – це два взаємопов'язаних напрями розумового процесу слідчого. Кожна версія, яка висувається під час розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами, має бути обґрунтованою та підтвердженою інформацією. У більшості випадків, як свідчить аналіз правозастосовної практики, слідчий висуває декілька (дві-три) паралельних версій (92 %), проте працює з однією конкретною, що негативно (у 20 % випадків) впливає на хід розслідування. Тому виникає необхідність у їхньому поєднанні та одночасній перевірці, тоді слідчий зможе продуктивніше організувати діяльність із розслідування та розкриття кримінального правопорушення, що також дозволить підтвердити чи спростувати більш вірогідну версію, не змінюючи напрям розслідування.

Планування полягає у визначенні слідчим найбільш ефективних способів та засобів вирішення завдань розслідування в оптимальні строки²¹⁷. Матеріальним вираженням цього процесу є письмовий план розслідування в кримінальному провадженні. Однак, як правильно зауважив О. П. Резван, планування може й не зводитися до складання письмово формалізованого документа. Під плануванням слід розуміти

²¹⁶ Волобоев А. О. Організація і планування розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами. *Правовий часопис Донбасу: збірник наукових праць ДЮІ МВС України*. Вип. № 1 (66). Кривий Ріг, 2019. С. 115.

²¹⁷ Литвинов А. Н., Степанюк Р. Л. Прогнозирование и планирование в криминалистике : монография / В. И. Гаенко. М.: ЮРКНИГА, 2004. С. 87.

творчу, інтелектуальну діяльність, що починається з початку розслідування в кримінальному провадженні, установлення обставин кримінального правопорушення і перевірки версій²¹⁸.

Різні автори розглядають планування як розумовий процес²¹⁹, умови цілеспрямованої організації розслідування²²⁰, пізнавальний процес²²¹, тактичний прийом²²², метод розслідування²²³, метод організації²²⁴. Не вступаючи в дискусію з провідними вченими-криміналістами, вважаємо, що **планування розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами** є складним розумовим процесом слідчого щодо вибору способів, сил і засобів для успішного вирішення заздалегідь сформованих цілей, перевірки версій, визначення послідовності дій та заходів, їхнього змісту й термінів виконання.

Найтиповіші недоліки планування такого розслідування пов'язані з:

- відсутністю організаційно-практичної моделі розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами (73,08 %);
- тактичними помилками під час збирання доказів та первинної інформації, які спотворюють уяву про злочинну діяльність (67,95 %);

²¹⁸ Белкин Р. С. Криминалистика : учебное пособие / Р. С. Белкин. М., 1959. С. 80.

²¹⁹ Ахтирська Н. М. Криміналістична тактика: принципи і функції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 1998. С. 14; Деревянко А. И., Езикян В. И. Криминалистика : учебное пособие / А. И. Деревянко, В. И. Езикян. Новочеркасск: ЮРГТУ, 2007. С. 116.

²²⁰ Белкин Р. С. Курс криминалистики : учебное пособие для вузов / Р. С. Белкин. 3-е изд., доп. М.: Юнити-Дана, Закон и право, 2001. С. 186–196; Дубовицкая Л. П. Планирование расследования / Л. П. Дубовицкая, И. М. Лузгин. М., 1972. С. 3; Смаль І. В. Методика розслідування підроблення проїзних квитків: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2007. С. 9.

²²¹ Планування розслідування і слідчі версії. Радянська криміналістика. Криміналістична техніка і слідча практика: підручник / В. П. Колмаков. К.: Вища шк., 1973. С. 178.

²²² Васильев А. Н. Следственная тактика. М.: Юридическая литература, 1976. С. 143; Величкин С. А. Организация расследования преступления : учебное пособие / С. А. Величкин. Л.: ЛГУ, 1985. С. 10.

²²³ Васильев А. Н., Мудьогин Г. Н., Якубович Н. А. Планирование расследования преступлений / А. С. Голунский. М., 1957. С. 10; Шляхов А. Р. Планирование предварительного следствия : лекция для студентов ВЮЗИ. М., 1957. С. 3–4.

²²⁴ Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика : учебник для вузов / Р. С. Белкин. М.: НОРМА-ИНФРА М, 2001. С. 475.

- відсутністю чітко окреслених цілей розслідування, поінформованості учасників розслідування, координації їхньої діяльності (57,69 %);
- спрощеністю алгоритму первинних дій (заходів), що зводиться до проведення огляду, призначення експертного дослідження та опитування осіб (62,5 %);
- відсутністю чіткого (деталізованого) алгоритму подальших дій (заходів), визначення часу їх проведення, конкретних виконавців, прямого зв'язку з версіями (61,54 %);
- порушенням послідовності проведення запланованих дій (заходів), часу їх проведення (56,09 %);
- відсутністю належної взаємодії між учасниками розслідування, залученням співробітників без досвіду роботи в таких розслідуваннях (97,12 %);
- відсутністю письмового плану розслідування (особливо в умовах різноманітності інформаційних носіїв) або з його несвоєчасним складанням; шаблонністю до складання плану; недотриманням комплексності й системності; відсутністю індивідуального підходу до планування (62,18 %);
- відсутністю практичного досвіду в слідчого з організації та планування розслідування в кримінальному провадженні (74,68 %).

Процес планування розслідування незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами складається з таких етапів: 1) аналіз слідчої ситуації; 2) вибір тактичного напрямку розслідування; 3) визначення сил і засобів; 4) складання письмового плану за необхідністю; 5) контроль виконання та корекція плану.

Так, правозастосовна практика свідчить, що для інсталяції діяльності в кримінальному провадженні, зокрема організаційно-управлінського аспекту, аналіз змісту слідчої ситуації вимагає від слідчого творчого, інтелектуального підходу. Оскільки інформація, що міститься в матеріалах кримінального провадження, на початковому етапі розслідування лише на 27,2 % відповідає дійсності. Через це слідчий повинен встановити її достовірність та реальність, тобто своєчасно приділити належну увагу визначенню: місця і часу проведення першочергових СРД (заходів);

учасників дій та виконання ними конкретних функцій; коло й послідовність обставин, що підлягають з'ясуванню; дотримання прав і свобод особи. Навіть більш обґрунтоване вирішення основних питань організації роботи не забезпечує слідчому досягнення цілей розслідування, якщо першочергові СРД будуть проводитися ним неорганізовано, без плану й без належної взаємодії.

Визначившись зі слідчою ситуацією, слідчий планує хід розслідування та окреслює коло необхідних дій, що потребували б оптимальних сил та засобів для ефективного та швидкого розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень. Це один із відповідальних елементів планування. Тому обрання тактичного напрямку розслідування передбачає визначення оптимального алгоритму дій, його внутрішньоструктурну послідовність, строки, місце проведення та кола виконавців.

На початковому етапі розслідування, що характеризується інформаційною недостатністю, напрямків розслідування може бути декілька²²⁵. Проте найчастіше плануються і використовуються саме такі:

- СРД як: ОМП (39,2 %), огляд особистих речей затриманого (21,6 %), предметів (70,4 %) та документів (45,6 %); огляд виявлених об'єктів озброєння (7,2 %); обшук (30,4 %); допит свідків (43,2 %), спеціалістів (13,6 %), понятих (100 %) та інших осіб, у яких є відомості, що мають значення для кримінального провадження (12 %); освідування особи (14,4 %); призначення експертного дослідження вилучених об'єктів озброєння (100 %);
- ОРЗ як: обстеження місця події (41,6 %); дослідження речей (15,2 %) та документів (2,4 %); збирання зразків для порівняльного дослідження (0,8 %); опитування (80 %); збирання інформації (38,4 %); ототожнення особи злочинця (підозрюваного) (37,6 %); отримання письмових довідок, актів, копій документів (46,4 %).

В окремих випадках (1,6 %) першочерговими є НСРД, як правило, пов'язані з аудіо-, відеоконтролем особи в публічно доступних місцях; візуальним спостереженням за особою та річчю (заздалегідь ідентифікованих грошових коштів) у публічно доступних місцях із використанням

²²⁵ Сергеев Л. А., Соя-Серко Л. А., Якубович Н. А. Планирование расследования : учебное пособие / Л. А. Сергеев. М., 1975. С. 7.

відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження; зняттям інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (мобільних переговорів, sms-повідомлень); контролем за вчиненням злочину у формі оперативної закупки.

У більшості випадків (89 %) розслідування проводиться в безконфліктній ситуації з мінімальним рівнем протидії, де слідчий є єдиним виконавцем. В інших випадках, за наявності дефіциту орієнтуючої та доказової інформації, ускладнення розслідування, виявлення додаткових епізодів злочинної діяльності, зокрема й сукупності однорідних, різнорідних та незакінчених кримінальних правопорушень, слідчий персоніфікує діяльність учасників розслідування та налагоджує з ними взаємодію з метою оптимізації роботи в кримінальному провадженні. Для цього створюються слідчі групи (9,6 %) або СОГ (18,4 %).

Найбільш ефективними формами взаємодії, притаманними розслідуванню незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами, є такі:

- спільне планування: розслідування кримінального правопорушення (87,5 %); конкретних СРД та НСРД (55,77 %); вироблення стратегії й тактики отримання інформації оперативним шляхом (42,63 %);
- оперативне супроводження під час досудового розслідування (62,5 %);
- постійний обмін інформацією (36,86 %);
- сприяння в проведенні окремих СРД (58,33 %);
- виконання доручень слідчого щодо проведення ОРЗ та реалізації НСРД (51,92 %);
- спільна організація та проведення тактичних операцій або комбінацій (12,18 %);
- співпраця в СОГ (28,53 %) та ін. (3,21 %).

У той же час простежується доволі неоднозначна позиція респондентів. Так, 55,13 % осіб вказали, що проведення розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами можливе взагалі без взаємодії слідчого з оперативними підрозділами; 26,28 % осіб вважають, що взаємодія необхідна тільки у складних, багатоепізодних кримінальних провадженнях; 18,59 % – взаємодія потрібна обов'язково.

Аналогічна ситуація і щодо складання плану розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами: 24,36 % осіб указали, що розслідування цього кримінального правопорушення проводиться ними за типовим алгоритмом дій, сформованим на багаторічному власному досвіді та за вимогами слідчої практики, тому потреби у складанні письмового плану немає; 18,59 % осіб складають письмовий план тільки за окремими епізодами злочинної діяльності; 40,71 % – у кожному кримінальному провадженні, незалежно від рівня складності вчиненого кримінального правопорушення; 16,35 % – тільки під час розслідування складних, багатоепізодних кримінальних проваджень.

На нашу думку, незалежно від характеру, складності та обсягу кримінального провадження, пов'язаного з розслідуванням незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами, письмовий план має бути складено за необхідністю, але обов'язково, якщо слідчий має досвід роботи менший, ніж один рік.

У будь-якому випадку доцільно врахувати основні умови планування й особливості розслідування кримінального правопорушення, такі як: спосіб та механізм учинення незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами (67,63 %); соціальні зв'язки злочинця (46,47 %), імовірність втручання в розслідування зацікавлених осіб (31,41 %); спроби спотворення орієнтуючої інформації (39,74 %), доказів (30,77 %), фальсифікації документів (31,73 %), активної протидії слідчому (35,26 %), незаконного впливу на осіб, які володіють інформацією, що має значення для кримінального провадження (18,27 %); імовірність надання неправдивих показань (54,49 %) та перешкоджання іншим чином (38,78 %).

Контроль за виконанням та корекція плану, як завершальний етап планування, відбувається у ході фактичної реалізації запланованих дій та заходів. На цьому етапі слідчий конкретизує та координує дії учасників за кожним окремим пунктом плану, концентрує увагу на збиранні необхідних відомостей. Одночасно з цим, забезпечуючи контроль, слідчий аналізує та оцінює наявну (отриману) інформацію, вносить необхідні корективи та інформує про це учасників розслідування.

Отже, *планування як метод організації – це складний розумовий процес слідчого щодо створення організаційно-практичної моделі*

розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. І тільки за умови кваліфікованого проведення планування та організації діяльності можливо раціонально розподілити робочий час, обрати напрям розслідування, визначити сили й засоби для швидкого та якісного досягнення результату – розкриття та розслідування кримінального правопорушення.

2.3. НАСТУПНИЙ ЕТАП РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ УСТАНОВЛЕННЮ

Результати початкового етапу розслідування закладають основи для визначення особи, винної в порушенні правил поводження зі зброєю та бойовими припасами, у т. ч. причинно-наслідкового зв'язку щодо порушення громадської безпеки та вчинення інших (збройних) кримінальних правопорушень. Грунтуючись на отриманих (зібраних) доказах, слідчий приймає процесуальне рішення щодо письмового повідомлення про підозру та невідкладно проводить допит підозрюваної особи, зумовлюючи початок наступного етапу розслідування, упродовж якого формується цілісна система доказів та обвинувачення в остаточній формі.

На жаль, наступний етап розслідування не завжди є предметом дослідження, через що рідко виділяється в окремих криміналістичних методиках. Ця ж тенденція віднайшла своє місце в роботах учених: Г. О. Бойка, О. М. Вдовіна, В. В. Войнова, О. Ю. Голуба, В. В. Єфіменка, І. В. Капустіної, С. П. Мельниченка, С. Г. Павликова, І. Ю. Рагуліна, В. О. Талалаєва, О. С. Тарасенка та ін., які більше уваги приділили розгляду початкового етапу розслідування, пов'язуючи його з розслідуванням за «гарячими слідами», що є досить актуальним для потреб сучасної практики. У той же час дослідження наступного етапу розслідування є не менш важливим, оскільки зміст враховує особливості досліджуваного кримінального правопорушення, різноманітність подальших слідчих ситуацій, версій, завдань і напрямків розслідування, від результатів яких залежить логічне завершення досудового розслідування.

Наступний етап розслідування характеризується розгорнутим, системно-послідовним, ґрунтовним доказуванням. Напрямок розслідування *корелюється залежно від ситуації ще на початку даного етапу*:

- місцезнаходження винної особи не відоме, підозру у вчиненні кримінального правопорушення повідомлено «заочно» (тобто за її відсутністю – 0,27 %);
- підозрюваний зник та переховується від органів досудового розслідування одразу після повідомлення йому про підозру, місцезнаходження останнього не відоме (1,73 %);
- підозрюваний з'являється за викликом слідчого, у т. ч. якщо до нього застосовано одну з мір запобіжного заходу (98 %) ²²⁶.

У перших двох ситуаціях напрямок розслідування має оперативнорозшуковий характер, оскільки доцільним є розшук уже встановленої особи злочинця (підозрюваного), його затримання та вирішення питання про застосування відносно нього запобіжного заходу. В іншій ситуації – реалізація дій, що підтверджують наявні докази, перевіряють нові (отримані) фактичні дані, виявляють і збирають додаткову криміналістично значущу інформацію.

Як свідчить системний аналіз судово-слідчої практики, *характер слідчих ситуацій наступного етапу розслідування та окремих завдань цілком залежить від результатів допиту підозрюваного, під час якого і з'ясовується позиція винної особи*. Типовими є декілька ситуацій, серед яких **«Ситуація 1»**, коли підозрюваний визнає себе винним та надає показання (89 %), які підтверджують наявні (зібрані) докази в кримінальному провадженні.

Як правило, отримане зізнання підозрюваного в порушенні кримінально-караних правил поводження зі зброєю та бойовими припасами й зібрані докази на початковому етапі розслідування не суперечать обставинам кримінального провадження. У зв'язку з цим, основним

²²⁶ Волобосєв А. О. Деякі аспекти наступного етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Актуальні проблеми криміналістики та судової експертології на сучасному етапі розвитку України: матеріали Підсумкової науково-теоретичної конференції*. Вип. № 2. Київ: ННІ НАВС, 2019. С. 38.

тактичним завданням для такої ситуації є перевірка наявних доказів для формування обвинувачення в остаточній формі.

Типовий алгоритм дій передбачає: допит підозрюваного; слідчий експеримент: а) для перевірки показань на місцевості; б) для перевірки знань, умінь та навичок підозрюваного щодо внесення конструктивних змін в об'єкти озброєння, спосіб і механізм їх реалізації; за необхідністю – додатковий, повторний допит свідків; призначення судово-психологічної, судово-психіатричної експертизи підозрюваного та інші дії (заходи), що сприяють закріпленню наявної інформації та доказової бази.

Крім того, слідчий має враховувати мотив зізнання підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, паралельно перевіряючи версії про можливість самообмови, приховування інших (латентних) епізодів злочинної діяльності, співучасників, їхні злочинні зв'язки та ймовірність невизнання вини у вчиненні інших (збройних) кримінальних правопорушень. Перевіряючи один із цих напрямків, проміжним завданням розслідування є встановлення причин і умов, які сприяли порушенню правил поведінки зі зброєю та бойовими припасами, вжиття заходів щодо їхнього усунення та викриття кола причетних осіб, встановлення за криміналістичними обліками фактів незаконного застосування/використання вилучених об'єктів озброєння як знарядь учинених кримінальних правопорушень у нерозкритих кримінальних провадженнях.

«Ситуація 2»: підозрюваний визнає себе винним, проте відмовляється від надання показань (6,2 %).

Ця ситуація, як і попередня, має суто безконфліктний характер, однак підозрюваний поводить себе пасивно, не бажаючи сприяти слідству в завершенні досудового розслідування. Тому, крім перевірки вже наявних (зібраних) доказів у кримінальному провадженні, тактичним завданням для слідчого є подолання відмови підозрюваного щодо надання показань та ініціювання оперативного пошуку додаткових джерел доказів, що підтверджують причетність останнього до вчинення кримінального правопорушення.

Типовий алгоритм дій за цією ситуацією передбачає: додатковий, повторний допит свідків, кола осіб близького оточення підозрюваного,

збирання необхідної інформації, перевірку наявної оперативної інформації.

«Ситуація 3»: підозрюваний не визнає себе винним та надає показання (тобто заперечує попередньо висунуту підозру) (2,5 %). Ця ситуація має виражений конфліктний характер, наявні випадки протидії зі сторони захисту, що суттєво ускладнює процес доказування. А проте ситуація характеризується наявністю фактичних даних, що підтверджують вину підозрюваного, тому головним завданням є перевірка показань (алібі) та вивчення всіх версій кримінального провадження.

Доцільно звернути увагу на версії про невинуватість підозрюваного, якого могли обмовити особи, що мають неприязні стосунки з ним. За цих обставин необхідно здійснити: критичний аналіз як вихідної інформації, так і отриманої на початковому етапі розслідування; більш ретельно перевірити раніше висунуті версії; висунути нові та перевірити їх; провести додатковий огляд із залученням спеціалістів; за необхідністю провести слідчий експеримент, пред'явлення для впізнання; додатковий, повторний допит свідків; одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб; надати письмове доручення оперативним підрозділам щодо вжиття ОРЗ з метою встановлення та перевірки фактів, на які вказує підозрюваний, у т. ч. причетних осіб; збирання інформації (довідок, висновків та ін.), що має значення для кримінального провадження; встановлення нових свідків.

За результатами цих дій слідчому доцільно провести допит свідків із метою встановлення інформації про наявність чи відсутність неприязних стосунків між окремими учасниками процесу та про обставини кримінального правопорушення, що їм відомі; призначити судові експертизи, у яких виникне необхідність та які ще не проводилися, врахувати потенційні ризики для розслідування та застосувати заходи щодо їх недопущення.

«Ситуація 4»: підозрюваний визнає себе винним частково та надає показання (1,3 %). Так, на думку останнього, пред'явлена підозра є не обґрунтованою або деякі обставини, що в ній містяться, не відповідають дійсності. У такому випадку розслідування спрямоване на перевірку обставин, що виключають можливість звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності, перевірку доказів та усунення протиріч.

Типовий алгоритм дій містить ті ж заходи, що й у попередніх ситуаціях. Як виняток: слідчий проводить допит працівників правоохоронних органів та/або осіб, які брали участь у момент фактичного затримання підозрюваного та під час виявлення об'єктів озброєння, з метою встановлення механізму реалізації процесуальних дій, перевірки їхньої законності та ін.; додатковий, повторний допит свідків (зокрема понятих) та очевидців для визначення обставин, за яких працівниками поліції були виявлені та вилучені об'єкти озброєння; механізму проведення процесуальних дій та наявності конфліктних ситуацій під час їхньої реалізації; одночасний допит підозрюваного зі свідками, за необхідністю слідчий експеримент для перевірки показань на місцевості, призначення судових експертиз.

«Ситуація 5»: підозрюваний не визнає себе винним та відмовляється надати показання і відповідати на запитання (0,8 %). Аналогічна за своїм змістом і **«Ситуація 6»**, коли підозрюваний відмовляється від надання показань (0,2 %).

Як правило, розслідування в цих ситуаціях має конфліктний характер, вимагає від слідчого проведення СРД, спрямованих на закріплення наявної доказової бази, пошук додаткових джерел доказів, нових (раніше не виявлених) слідів кримінального правопорушення, збирання консолідуючої інформації про підозрюваного. Також діяльність слідчого спрямована на ретельний аналіз зібраних у кримінальному провадженні доказів, їхню систематизацію, оцінку достатності та можливості виконання процесуальних умов по завершенню досудового розслідування.

Отже, наведені ситуації дають можливість зробити висновок, що залежно від позиції підозрюваного *наступний етап розслідування набуває конфліктного чи безконфліктного характеру, що диференціює похідні різновиди слідчих ситуацій, зумовлені поведінкою підозрюваного, а саме:*

- підозрюваний бере активну участь у розкритті кримінального правопорушення (89 %);
- підозрюваний поводить себе пасивно, не бажаючи сприяти слідству в завершенні досудового розслідування (7,2 %);
- підозрюваний протидіє розслідуванню (3,8 %) ²²⁷.

²²⁷ Волобоєв А. О. Деякі аспекти наступного етапу розслідування незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами. *Актуальні проблеми криміналістики*

Отже, всі наведені ситуації визначають зміст наступного етапу розслідування незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами, який цілком залежить від суб'єктивних факторів, та обґрунтовують потребу в ініціативній різноплановій діяльності слідчого. На цьому етапі слідчий має логічно довести попередньо висунуту підозру шляхом **установлення (доказування) всіх обставин кримінального правопорушення**.

Відповідно до ч. 2 ст. 91 КПК України, доказування – це збирання, перевірка та оцінка доказів із метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження²²⁸. Предметом доказування вважається сукупність типових обставин, передбачених чинним кримінальним процесуальним законодавством, що мають загальний (ч. 1 ст. 91 КПК України) і, в окремих випадках, спеціальний (ст.ст. 485, 505 КПК України) характер. У кожному кримінальному провадженні коло цих обставин не може бути однаковим, оскільки межі предмета доказування орієнтовані на кримінально-правові ознаки кримінального правопорушення, що, у свою чергу, визначають особливості як самого розслідування, так і процесу доказування.

Крім того, під час розслідування часто виникає необхідність встановлювати обставини, що не мають правового значення і які не потребують доведення, але в криміналістичному сенсі мають вагомим методичне та тактичне значення для ефективного розслідування кримінального правопорушення. У цьому питанні слід погодитися з О. Г. Філіпповим, який вважає, що обставини, які підлягають установленню, – не просте механічне поєднання елементів предмета доказування і диспозицій відповідних статей Кримінального кодексу. Названі категорії належать відповідно до наук кримінального циклу, у криміналістиці узагальнюються, поповнюються і в силу цього набувають нової якості²²⁹, тому й розглядаються дещо ширше, ніж кримінальний процесуальний предмет доказування.

та судової експертології на сучасному етапі розвитку України: матеріали Підсумкової науково-теоретичної конференції. Вип. № 2. Київ: ННІ НАВС, 2019. С. 38.

²²⁸ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

²²⁹ Криміналістика: учебник / А. Г. Филиппов. М.: Спартак, 2000. С. 332.

Для означення спрямованої діяльності слідчого науковці найчастіше використовують терміни «обставини, що підлягають доказуванню», «обставини, що підлягають встановленню», «обставини, що підлягають встановленню та доказуванню», «обставини, що підлягають з'ясуванню» тощо. Сутність цих понять уже неодноразово висвітлювалася в науковій літературі²³⁰. У свою чергу, ми, враховуючи традиційність для криміналістичної науки, будемо використовувати термін «обставини, що підлягають установленню», оскільки саме він за своїм змістовим наповненням є, по суті, тотожним для всіх зазначених категорій.

Зміст обставин, що підлягають установленню, має включати систематизований, максимально детальний перелік, що відображає специфічні особливості розслідування відповідної категорії кримінального правопорушення. Разом з тим єдиного підходу щодо процедури формування структурованого переліку таких обставин у науковій літературі досі не визначено. Розглянемо декілька прикладів, пов'язаних із методикою розслідування незаконного обігу об'єктів озброєння.

Обставинами, що підлягають доказуванню під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом вибухових речовин і вибухових пристроїв, В. Є. Гудзь пропонує розуміти, по-перше, докази злочинного діяння, що підпадають під конкретну

²³⁰ Бондар В. С., Кривонос М. В. Зміст та особливості предмета доказування в кримінальних провадженнях про злочини у сфері обігу вогнепальної зброї та бойових припасів. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. Вип. № 3 (83), 2018. С. 195–196; Бурданова В. С. Обстоятельства, подлежащие доказыванию по уголовному делу, как важнейший элемент частных криминалистических методик. *Вестник криминалистики*. Вип. № 2. 2001. С. 38–42; Галаган В. І. Встановлення події кримінального правопорушення як обставини, яка підлягає доказуванню у кримінальному провадженні: монографія / В. І. Галаган, І. Ю. Саліхової. Київ, 2017. 198 с.; Журавель В. А. Обставини, що підлягають з'ясуванню, у структурі криміналістичної методики. *Теорія та практика судової експертизи та криміналістики: збірник наукових праць*. Вип. № 10. Харків, 2010. С. 13; Иванов А. Н., Иванова В. Г. Обстоятельства, подлежащие установлению, в структуре криминалистической методики расследования преступлений. *Вестник СГУА*. Вип. № 5. 2010. С. 137; Коваленко Є. Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України: підручник / Є. Г. Коваленко. К.: Юрінком Інтер, 2006. С. 98; Криминалистическая методика расследования преступлений: учебное пособие / Р. Р. Шакуров, Ш. Т. Джуманов, Н. Тоштеммиров та ін. Т.: Академия МВД Республики Узбекистан, 2013. С. 65; Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навчальних посібник / Є. В. Прянін. Львів: ЛьвДУВС, 2011. С. 33.

статтю Кримінального кодексу; по-друге, докази, що вказують на винуватість конкретної особи у вчиненні цього злочинного діяння. У такому сенсі все, що має значення для кримінального провадження, має бути доведено²³¹.

Г. О. Бойко вважає, що предмет доказування під час розслідування незаконного обігу зброї та бойових припасів у загальній формі пов'язаний з вирішенням таких питань: 1) яке конкретне діяння з числа складових незаконного обігу зброї та інших об'єктів вчинено; які об'єкти стали його предметом; 2) яким способом реалізовано задум; якщо кримінальне правопорушення вчинено неодноразово, то як розподіляються в часі епізоди злочинної діяльності, за умови, що в наявності є злочинна бездіяльність (наприклад, при неналежному зберіганні зброї матеріально відповідальною особою, у чому вона зізналася, і до яких тяжких наслідків призвела ця бездіяльність); 3) хто вчинив кримінальне правопорушення, з якою метою і з яких мотивів; чи були співучасники; чи була попередня змова між винними; чи були винні особи членами організованої злочинної групи, які функції в цій групі вони виконували; 4) чи добровільно здано зброю та інші об'єкти (обставини, що звільняють особу від кримінальної відповідальності); чи всі об'єкти, що перебували у володінні особи, здані; чи не була здача зброї засобом приховування іншого кримінального правопорушення; 5) якими є умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, а також розмір і характер заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди²³². Схожу думку мають О. Ю. Голуб, В. А. Саморока, М. Г. Пінчук, Е. М. Хастінов²³³.

²³¹ Гудзь В. Е. Расследование преступлений, связанных с незаконным оборотом взрывчатых веществ и взрывных устройств: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2010. 29 с. [Електронний ресурс]. *Бібліотека юридичних наук «Law Theses»*. URL: <http://lawtheses.com/rassledovanie-prestupleniy-svyazannyh-s-nezakonnym-oborotom-vzryvchatyh-veschestv-i-vzryvnyh-ustroystv>.

²³² Бойко Г. А. Проблемы методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов (по материалам Северо-Кавказского региона): дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2003. С. 105–106, С. 194–195.

²³³ Голуб Е. Ю. Методика расследования хищений боевых припасов: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2002. 26 с. [Електронний ресурс]. *Юридическая Россия. Федеральный правовой портал*. URL: <http://www.law.edu.ru/book/book.asp?bookID=120359>; Саморока В. А. Особенности доказывания по уголовным делам о незаконном обороте огнестрельного оружия: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. 26 с. [Електронний

У свою чергу, О. М. Вдовін спробував конкретизувати обставини, які формують предмет доказування в кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним обігом зброї та бойових припасів, з урахуванням: обставин, що підлягають доказуванню, регламентованих нормами чинного КПК; кримінально-правової характеристики; обставин, що підлягають дослідженню державним обвинувачем. Учений пропонує встановлювати: подію кримінального правопорушення (час, предмет, місце, спосіб, факт співучасті, застосування насильства); винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, форму його вини й мотиви; обставини, що характеризують злочинця; характер і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; обставини, що виключають злочинність і караність діяння; обставини, які можуть спричинити звільнення від кримінальної відповідальності й покарання; обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання; обставини, що підтверджують, що майно, яке підлягає конфіскації, отримано в результаті вчинення кримінального правопорушення або є дохід від цього майна, або використане чи призначене для використання як знаряддя, обладнання чи інший засіб учинення кримінального правопорушення, або для фінансування тероризму, екстремістської діяльності (екстремізму), організованої групи, незаконного збройного формування, злочинного співтовариства (злочинної організації); обставини, що сприяють вчиненню кримінального правопорушення²³⁴.

Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поведіння з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, на думку О. С. Тарасенка, є інформаційною моделлю,

ресурс]. *Документ електронної бібліотеки*. URL: <http://lawtheses.com/jreader/110780/a#?page=26>; Пінчук М. Г. Предмет доказування і судовий розгляд справ про викрадення та інше поведіння з вогнепальною зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2007. С. 16; Хастинів Э. М. Уголовное преследование по делам о контрабанде вооружения и военной техники: по материалам таможенных органов РФ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук, 2009. [Електронний ресурс]. *Електронна бібліотека дисертація «disserCat»*. URL: <https://www.dissercat.com/content/ugolovnoe-presledovanie-po-delam-o-kontrabande-vooruzheniya-i-voennoi-tekhniki-po-materialam>.

²³⁴ Вдовин А. Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2015. С. 97–109.

яка через системно-діяльнісний підхід слідчого формується на початковому етапі розслідування. Ним запропоновано встановлювати: чи дійсно були вчинені дії, пов'язані з незаконним поведінням із вогнепальною зброєю; структуру злочинного об'єднання; особливості розподілу злочинних ролей; характеристику осіб злочинного об'єднання та обставини, які впливають на ступінь тяжкості кримінальних правопорушень; час, місце й способи підготовки, учинення та приховування епізодів злочинної діяльності; факти вчинення інших кримінальних правопорушень, не пов'язаних із незаконним поведінням із вогнепальною зброєю; тривалість злочинної діяльності; причини та умови вчинення епізодів злочинної діяльності; характеристику предметів злочинного посягання; засоби та знаряддя вчинення кримінальних правопорушень; мотив і мету незаконного поведіння з вогнепальною зброєю; обставини, що обтяжують чи пом'якшують покарання; обставини, які виключають кримінальну відповідальність членів злочинного об'єднання; способи й схеми легалізації майна (фінансових ресурсів), отриманого злочинним шляхом, та розмір останніх; місця переховування не вилученої вогнепальної зброї, їхнє обладнання та засоби безпеки; способи й засоби конспірації та протидії розслідуванню; інформацію про осіб, яких використовували без повідомлення про протиправні діяння; наявність корумпованих зв'язків; інформацію про інші кримінальні структури, що займаються нелегальним обігом зброї та ін.²³⁵

Отже, із наведеного розуміємо, що науковці використовують такі підходи до формування змісту обставин, які підлягають встановленню: 1) систематизація за загальним предметом доказування з урахуванням окремих кримінально-правових ознак кримінального правопорушення; 2) систематизація за елементами складу кримінального правопорушення з урахуванням загального предмета доказування; 3) застосування системно-діяльнісного підходу. Тобто процедура формування зумовлена трьома чинниками: кримінальним процесуальним предметом доказування, кримінально-правовою та криміналістичною характеристиками кримінальних правопорушень.

²³⁵ Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поведіння з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 98–99.

Ми вважаємо, що *формування змісту обставин, що підлягають установленню, має здійснюватися за триєдиним підходом для найбільш обґрунтованого вирішення ряду важливих питань криміналістичного характеру*. Використання триєдиної процедури формування доцільно здійснювати шляхом структурованого виокремлення взаємопов'язаних груп обставин.

З огляду на це та враховуючи узагальнення судово-слідчої практики, пропонуємо **зміст обставин, що підлягають установленню під час розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами, поділити на п'ять груп і розглядати їх як єдине ціле**.

1. Обставини стосовно події кримінального правопорушення.

Уважаємо, що під час встановлення події незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами доцільно досліджувати всі криміналістично значущі елементи, що мають особливості відповідно до специфіки кримінального правопорушення.

Тому до складу цієї категорії пропонуємо віднести:

- відомості про факт вчинення кримінального правопорушення. Не завжди виявлений факт поведження з предметами, зовні схожих на об'єкти озброєння, є незаконним. Попередньо необхідно з'ясувати: чи відносяться виявлені предмети до категорії зброї; кому вони належать; чи є у його власника та/або затриманого дозвіл на поведження з ними; чи дійсно кримінальне правопорушення вчинено цією особою. Встановлення цих обставин відбувається шляхом накопичення значущої інформації з джерел повідомлення про вчинення кримінального правопорушення та аналізу ситуацій, за яких починається та проводиться досудове розслідування.

На наш погляд, типовою слідчою помилкою є ігнорування типового алгоритму попередніх дій та заходів на місці події (63,2 %), залучення як понятих осіб, які співпрацюють з органами досудового розслідування («штатні» поняті встановлені нами у 13,6 % вивчених кримінальних провадженнях за цією категорією кримінальних правопорушень);

- відомості про час учинення кримінального правопорушення – період, протягом якого вчинялося кримінальне правопорушення (рік, місяць, день і конкретна година).

Час учинення незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами може бути встановлено з різним ступенем точності, внаслідок тривалого часу вчинення кримінального правопорушення, що визначається з моменту його початку та припинення. Досліджуючи цю обставину, доцільно з'ясувати, що саме передувало вчиненню незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами, хід і ряд його моментів (короткі проміжки часу, етапи існування кримінального правопорушення), характер подій, що відбувалися після вчинення кримінального правопорушення.

Слід зазначити, що час учинення незаконного поведження з об'єктами озброєння не залежить від настання суспільно-небезпечних наслідків (ч. 3 ст. 4 КК України). Початком і фактичним закінченням кримінального правопорушення є вчинення однієї з альтернативних умисних суспільно небезпечних дій з об'єктами озброєння, передбачених ч. 1 ст. 263 КК України. Продовженням є вчинення інших тотожних дій, що утворюють єдність кримінального правопорушення. Момент припинення настає або з власної волі (добровільна здача об'єктів озброєння до органів влади), або з причин, що не залежать від волі злочинця (фактичне затримання).

У випадку тривалого часу вчинення незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами слід встановити, які саме дії і в якій послідовності вчинялися в певні проміжки часу, чи мали ці дії одноразовий або систематичний характер та де відбувалися. Якщо встановити точний час не вдається, слід визначити час доби або інтервал у часових межах;

- відомості про місце вчинення кримінального правопорушення – просторові межі, у яких відбувалося кримінальне правопорушення.

Ступінь точності встановлення місця вчинення незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами залежить від способів його вчинення та проміжку часу. Як правило, межі території, на якій вчинялося це кримінальне правопорушення, є достатньо великими (наприклад, незаконне зберігання та носіння об'єктів озброєння для їх передачі, збуту або вчинення збройного кримінального правопорушення), тому слід максимально точно встановити всі місця, де відбувалася досліджувана подія.

Вважаємо наведене суттєвим, оскільки можливо не лише з'ясувати повну картину події кримінального правопорушення, а й виявити сліди незаконного поводження з об'єктами озброєння, встановити свідків, перевірити показання підозрюваного та інших учасників процесу, перевірити причетність підозрюваного до вчинення збройних кримінальних правопорушень, у т. ч. його алібі;

- відомості про способи вчинення кримінального правопорушення – конкретні незаконні дії, які вчиняв підозрюваний.

Оскільки предмет кримінального правопорушення має спеціальний правовий режим – заборону чи обмеженість у цивільному обігу, то носіння, зберігання, придбання, передача чи збут (у т. ч. виготовлення, переробка та ремонт) об'єктів озброєння без відповідного дозволу від компетентних державних органів характеризуються незаконністю. Ці незаконні дії співвідносяться зі способами вчинення цього кримінального правопорушення, тому їхнє встановлення розкриває зміст і спрямованість умислу особи, що пов'язує спосіб із встановленням вини у вчиненні кримінального правопорушення та мотивами, деталізує його механізм, виокремлюючи етапи злочинної діяльності, а також вказує на специфіку слідоутворення (див. п. 1.3).

На наш погляд, типовою слідчою помилкою є встановлення способів незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами тільки під час допиту підозрюваного, без перевірки та без підкріплення кожного з них іншими доказами в кримінальному провадженні (28 %);

- відомості про предмет посягання. Під час проведення окремих СРД необхідно встановити кількість об'єктів озброєння, їхнє точне найменування, номер, стан, маркування та факт справності для функціонального використання (проведення пострілів) на момент учинення кримінального правопорушення²³⁶. За результатами експертного дослідження об'єктів озброєння вирішується подальший наслідок кримінального провадження;

²³⁶ Вдовин А. Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2015. С. 97–98.

- відомості про сліди кримінального правопорушення – «фактичні обставини кримінального провадження», процесуальними джерелами яких є показання, речові докази, документи та висновки експертів. Кожний із них оцінюється на належність, допустимість, достовірність, а їхня сукупність – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення.

Типовою слідчою помилкою є навмисне ігнорування додаткових, на перший погляд не значних, слідів незаконного поводження з об'єктами озброєння (22,4 %) або взагалі не виявлення їх (15,2 %), що, за активної протидії зі сторони захисту, призводить до унеможливлення доказати обставини розслідуваної події, як правило, – причетність підозрюваного до вчинення кримінального правопорушення.

2. Інші обставини кримінального правопорушення. Аналіз спеціальної та наукової літератури дозволив дійти висновку, що категорія «інші обставини» немає чітко визначеного змісту (переліку) та може бути диференційована залежно від специфіки досліджуваного кримінального правопорушення. Як правильно зазначив І. В. Галаган, законодавець надає можливість слідчому, прокурору та суду залежно від виду, ступеня тяжкості та складності розслідування кримінального правопорушення самостійно тлумачити зміст цього поняття, що забезпечить повне формування доказів та встановлення події кримінального правопорушення як елемента доказування²³⁷.

На нашу думку, установлення інших обставин незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами є гарантією всебічного й повного дослідження всіх обставин у кримінальному провадженні та підставою для прийняття обґрунтованих процесуальних рішень. До цієї категорії слід віднести:

- 1) відомості про причинно-наслідковий зв'язок:
 - а) обставини, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення – відповідні причини та умови.

²³⁷ Галаган В. І. Встановлення події кримінального правопорушення як обставини, яка підлягає доказуванню у кримінальному провадженні : монографія / В. І. Галаган, І. Ю. Саліхової. Київ, 2017. С. 114.

Установлення причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, має превентивне й профілактичне значення, проте до редакції чинного КПК України 2012 року ці обставини не увійшли. Як результат – у 58,4 % вивчених матеріалах кримінальних проваджень вони не були встановлені. Такі обставини рідко відображаються і в матеріалах кримінальних проваджень, пов'язаних із розслідуванням вчинення збройних кримінальних правопорушень (28,6 %).

На наш погляд, обставини, що впливають на кількісні та якісні показники незаконного обігу об'єктів озброєння, а також сприяють вчиненню незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, пов'язані з:

- збройним конфліктом на сході України (непідконтрольний обіг об'єктів озброєння, незаконні схеми формування капіталів, зловживання повноваженнями окремими військовими формуваннями або військовослужбовцями Збройних сил України із використанням/застосуванням об'єктів озброєння тощо);
- соціально-економічною нестабільністю (стрімкий ріст злочинності за матеріально-економічними мотивами);
- соціально-політичним впливом (використання правоохоронних органів у політичній боротьбі і, як результат, деморалізація та дискредитація співробітників, застосування стосовно них об'єктів озброєння; незаконне озброєння населення для самозахисту);
- соціально-культурним загостренням (легалізація частини рядового криміналітету, їхніх керівників як представників влади);
- організаційно-управлінськими та технічними проблемами (систематичне відрядження в зону ООС для реалізації невластивих їм функцій, недостатній рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення, що сприяє безрезультатним заходам щодо викриття та припинення злочинної діяльності);
- правовими прогалинами (відсутність відповідного нормативно-правового забезпечення, що регулює обіг зброї та запроваджує заходи протидії злочинності у цій сфері; ускладнення і погіршення діяльності правоохоронних органів внаслідок прийняття більш ліберального (європейського) кримінального законодавства та ін.);

б) обставини стосовно збройних кримінальних правопорушень – фактичні обставини подій збройних кримінальних правопорушень, метою дослідження яких є встановлення причинно-наслідкового зв'язку між механізмами їх вчинення та вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами: що саме є джерелом такої злочинної діяльності (причиною та наслідком); яка етапність злочинних дій з об'єктами озброєння;

в) обставини постзлочинної діяльності – відомості про діяльність осіб після вчинення кримінального правопорушення, які мали каузальні зв'язки з його подією. Постзлочинна діяльність виражається в поведінці осіб, яка має бути соціально значущою і виражатися у формі конкретних фізичних дій або словесно²³⁸. Іншими словами, поведінка є зовнішнім компонентом предметної діяльності, оскільки діяльність характеризує свідому сторону людської особистості на відміну від поведінки, яка може бути навіть неусвідомленою.

Типовою слідчою помилкою під час встановлення цієї обставини є дослідження тільки постзлочинної діяльності підозрюваного, залишення поза увагою діяльності інших учасників процесу, як правило, основних свідків. Вивчення матеріалів кримінальних проваджень показало, що у 34,4 % випадків у ході повторного допиту свідки суттєво змінювали свої показання на користь підозрюваного, у порівнянні з їхніми попередніми «поверхнево» зафіксованими показаннями, а слідчим у цій ситуації (у 42,4 % випадків) не було вжито заходи щодо встановлення причин такої поведінки;

2) відомості про особу свідків (у т. ч. потерпілих). Нерідко виникають ситуації, коли необхідно уважніше ставитися до вивчення свідків, у т. ч. потерпілих від збройних кримінальних правопорушень, як особистостей. Як правило це пов'язано з тим, що:

а) існують серйозні протиріччя між показаннями свідків, інших учасників процесу та зібраними доказами; наявні дані про те, що свідок дає неправдиві показання, якщо він є родичем, знайомим підозрюваного (обізнаний про злочинну діяльність, проте участі не брав);

²³⁸ Яшин А. В. Постпреступное поведение: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2005 [Електронний ресурс]. *Бібліотека юридичних наук «Law Theses»*. URL: <http://lawtheses.com/postprestupnoe-povedenie>.

б) фіксується фактична відмова свідка від дачі показань, якщо це суперечить уже наявній у слідчого інформації²³⁹;

в) свідок явно обмовляє підозрюваного, збільшуючи винуватість останнього у вчиненому кримінальному правопорушенні;

г) свідок активно співпрацює зі слідством, достатньо обізнаний про механізм вчинення кримінального правопорушення, приховує особисті мотиви такої співпраці в неочевидній ситуації, що склалася під час розслідування.

У таких випадках вивчення особистості свідка має здійснюватися для виявлення та усунення причин неправдивих показань, аналізується спосіб життя, його можливі дружні, родинні зв'язки з підозрюваним, простежуються мотиви надання неправдивих показань, а також для вирішення таких питань: чи не викликана поведінка допитуваного недовірою, негативним ставленням до слідчого, чи був тиск на нього від співучасників, підозрюваного, друзів останнього. Якщо тиск носить реальний характер, слідчий зобов'язаний передбачити конкретні заходи щодо захисту свідка від злочинних посягань²⁴⁰.

3) відомості про характер та розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. Під час розслідування незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами слід оцінити шкоду, завдану суспільним відносинам, які охороняються кримінальним законом, у даному випадку, – суспільній безпеці²⁴¹, оскільки підозрюваний своїми діями, ігноруючи приписи чинного законодавства про обмеження вільного або часткового (для певної категорії осіб) цивільного обігу зброї та бойових припасів, створює загрозу здоров'ю та життю людей, наражаючи їх на небезпеку від травмуючої дії цих об'єктів.

Необхідність у встановленні шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, може виникнути і під час розслідування збройних

кримінальних правопорушень, що мають причинно-наслідковий зв'язок із незаконним поведінням зі зброєю та бойовими припасами. Так, внаслідок порушення прав, свобод і законних інтересів, формою негативних змін у суспільних відносинах, що охороняються законом, є завдання шкоди – моральної (фізичне і душевне страждання, приниження честі, гідності, ділової репутації), фізичної (страждання людини або летальний наслідок) або майнової (обмеження матеріального блага особи, позбавлення можливості одержати заплановані доходи, нанесення їй додаткових майнових витрат)²⁴², що є підставою для визнання особи потерпілою (ч. 1 ст. 55 КПК України).

Для встановлення розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, доцільно залучити спеціалістів, експертів, більш повно й детально відображати показання учасників кримінального процесу в протоколах СРД²⁴³.

3. *Обставини стосовно підозрюваного:*

1) відомості про особу підозрюваного – дані, що характеризують його як особу та особистість. Слідчим необхідно з'ясувати:

- прізвище, ім'я та ім'я по батькові, стать, вік (дата народження), громадянство, національність, належність до політичних партій або громадських організацій (об'єднань громадян), сімейний стан, наявність дітей та інших осіб, що перебувають на його утриманні, а також їхнє місцезнаходження;
- місце народження, проживання (постійне, тимчасове) та реєстрації;
- місце роботи (навчання) та посада (статус); якщо не працював і не навчався, то з якої причини і скільки часу; чи є він пенсіонером або інвалідом, якої категорії (групи); чи проходив службу в лавах Збройних сил України, чи є він учасником бойових дій, чи має державні нагороди; чи не відвідував спеціальні курси зі

²³⁹ Криміналістика. История, общая и частные теории : учебник. Том 1 / Р. С. Белкин, В. Г. Коломацкий. М.: Изд-во Акад. МВД России, 1995. С. 232.

²⁴⁰ Там само.

²⁴¹ Вдовин А. Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2015. С. 104.

²⁴² Курс лекцій. НУ ОЮА. 2012. [Електронний ресурс]. *Файловий архів студентів «StudFiles»*. URL: <https://studfile.net/preview/5170636/page:35/>.

²⁴³ Вдовин А. Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2015. С. 105.

стрілби та поведження з об'єктами озброєння, який має рівень знань, умінь та навичок поведження з ними;

- відомості про судимість;
- стан здоров'я, інтелектуальні та психофізіологічні якості, наявність (відсутність) фізичних та психічних вад, раніше перенесених важких захворювань, черепно-мозкових травм, перебування на обліках, наявність алкогольної, наркотичної залежності;
- майновий стан, наявність у власності зброї, спеціального дозволу на поведження з нею, умови зберігання;
- характер відносин із членами сім'ї, родичами, сусідами, колегами (друзями) за місцем роботи, навчання та інші додаткові обставини. Зокрема, якщо кримінальне правопорушення вчинено неповнолітнім (ст. 485 КПК України);

2) відомості про винуватість, мотив та мету підозрюваного. Установлення винуватості є обов'язковим завданням кримінального судочинства, адже винуватість є умовою притягнення підозрюваного до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення. Її поняття у повній мірі може бути розкрито тільки після завершення наступного етапу розслідування, бо доказати винуватість підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення – доказати обставини, що мають значення для кримінального провадження. Зокрема, чи відбулася злочинна подія, чи була вона діянням підозрюваного, чи є його виною.

Вина є складовим елементом винуватості, визначає психічне ставлення підозрюваного до вчинюваних дій та їхніх наслідків. Важливе місце в її характеристиці посідає мотив (внутрішнє спонукання) та мета (бажаний результат, що визначає спрямованість) кримінального правопорушення. Установлення мотиву та мети вчинення незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами необхідне для підтвердження наявності умислу підозрюваного щодо вчинення цього кримінального правопорушення, а також для перевірки причинно-наслідкових зв'язків, версій про причетність до вчинення збройних кримінальних правопорушень, винуватості та самообмови.

Оскільки незаконне поведження зі зброєю та бойовими припасами пов'язане з порушенням державних інтересів щодо

дотримання загальноприйнятих суспільних норм з громадської безпеки, не передбачаючи особи потерпілого, то відповідно до положень ст. 469 КПК України, за ініціативою прокурора або підозрюваного (обвинуваченого) може бути укладена угода про визнання винуватості. Укладання такої угоди здійснюється за сукупністю умов, передбачених ст. 472 КПК України. Підозрюваний повинен беззастережно визнати свою вину у вчиненні незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами, а також активно співпрацювати зі слідством. Визнання особою своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення, як правило, є різновидом показань підозрюваного, проте без відповідного інформаційного навантаження воно не може враховуватися як доказ з огляду достовірності та достатності. Тому слідчий зобов'язаний не обмежуватися лише допитом підозрюваного, а за його участю провести інші СРД для встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Також зізнання підозрюваного може бути неправдивим як через вимушеність (суспільні та державні інтереси або інтереси свого найближчого оточення), так і через вади сумління (особисту вигоду), тому воно має бути завжди підтвержене належною доказовою базою;

3) відомості про співучасть у вчиненні кримінального правопорушення. Якщо має місце співучасть у вчиненні незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами, то слідчим має бути чітко встановлено форму співучасті, роль кожного співучасника та конкретні злочинні дії, вчинені кожним із них. Поняття співучасті в кримінальному правопорушенні розкрито в ст. 26 КК України: «Співучастю в кримінальному правопорушенні є умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення». Відповідно до ч. 1 ст. 27 КК України, співучасниками кримінального правопорушення, поряд із виконавцем, є організатор, підбурювач та пособник²⁴⁴. Ознаки, які характеризують форми співучасті, передбачені ст. 28 КК України, а також містяться у диспозиції ч. 2, 3 ст. 263¹ КК України.

²⁴⁴ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20200101>.

Якщо незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами вчиняється в складі групи осіб з розподілом ролей, то необхідно встановити: час, місце, коло ініціаторів (лідерів) та попередню змову (домовленість) на створення групи для вчинення кримінальних правопорушень цієї категорії; ступінь структурованості групи (склад, ієрархію, характер зв'язків, які поєднували підозрюваних між собою); час і місце вступу до групи кожного з її членів; розподіл ролей учасників групи під час вчинення ними збройних кримінальних правопорушень (хто планував дії групи та окремі кримінальні правопорушення щодо незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами; хто керував діями учасників групи; хто та які саме дії вчиняв; хто та яким способом розподіляв доходи від злочинної діяльності); тривалість існування групи (стабільність її складу, тісний взаємозв'язок між членами, узгодженість їхніх дій, сталість форм і методів злочинної діяльності; кількість учинених учасниками групи кримінальних правопорушень); у чому конкретно полягали дії кожного учасника групи: а) під час підготовки до вчинення кримінальних правопорушень; б) безпосередньо під час учинення незаконних дій щодо зброї та бойових припасів; в) у приховуванні слідів злочинної діяльності групи²⁴⁵.

4. Обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання. Відповідно до ч. 3 ст. 263 КК України особа, яка вчинила незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона добровільно здала органам влади об'єкти озброєння. Під добровільною здачею слід розуміти дії особи, яка мала можливість володіти ними і надалі, але незалежно від мотивів і причин за власним бажанням здала їх представникам влади. Усна чи письмова заява про бажання добровільно здати об'єкти озброєння, зроблена особою (або виявлена в неї) під час затримання чи обшуку, сама по собі не може визнаватися підставою для звільнення від кримінальної відповідальності.

²⁴⁵ Бондар В. С., Кривонос М. В. Зміст та особливості предмета доказування в кримінальних провадженнях про злочини у сфері обігу вогнепальної зброї та бойових припасів. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. Вип. № 3 (83), 2018. С. 207.

Окрім спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності, за наявності відповідних умов, може бути застосовано звільнення від кримінальної відповідальності через закінчення строків давності (ст. 49 КК України). Також особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, може бути звільнена від покарання лише у випадках закінчення строків давності, передбачених ст. 49 КК України (ч. 5 ст. 74 цього Кодексу). Ураховуючи те, що незаконне поводження з об'єктами озброєння, передбачене ст. 263 КК України, є тяжким кримінальним правопорушенням, то звільнення від кримінальної відповідальності або від покарання відбувається у випадку, якщо з дня вчинення даного кримінального правопорушення і до дня набрання вироком законної сили минуло десять років. Днем вчинення кримінального правопорушення вважається день викриття і припинення правоохоронними органами злочинної діяльності.

5. Додаткові обставини, які мають значення в кримінальному провадженні:

- обставини, що впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, обтяжують чи пом'якшують покарання. Коло цих обставин визначено у ст.ст. 66, 67 КК України;
- обставини, що є підставами для закриття кримінального провадження, визначено у ст. 284 КПК України: смерть підозрюваного (обвинуваченого), існування вироку по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили та ін.;
- розмір процесуальних витрат (Глава 8 КПК України).

Підсумовуючи, слід зазначити, що завершенням наступного етапу розслідування, що передує і завершенню досудового розслідування, згідно з результатами узагальнення судово-слідчої практики, є прийняття процесуального рішення щодо складання: тільки обвинувального акта (49,3 %); угоди про визнання винуватості (37,5 %); клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності (12,5 %); клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру (0,6 %); клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру (0,1 %).

Отже, за результатами дослідження з'ясовано, що організаційно-практична модель розслідування незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами складається з вивчення вихідної інформації про обставини кримінального правопорушення, висування версій, формування цілей та планування розслідування.

Планування, як метод організації, становить складний розумовий процес слідчого з вибору способів, сил і засобів для успішного вирішення заздалегідь сформованих цілей, перевірки версій, визначення послідовності дій та заходів, їхнього змісту і строку виконання. Під час розслідування незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами планування складається з таких етапів: 1) аналіз слідчої ситуації; 2) вибір тактичного напрямку розслідування; 3) визначення сил і засобів; 4) складання письмового плану за необхідності; 5) контроль за виконанням та корекція плану.

Визначено зміст особливостей початкового етапу розслідування незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами. Окреслено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування за критерієм повноти (обсягу, змісту й характеру криміналістично значущої вихідної) інформації про подію кримінального правопорушення, особу злочинця та предмет посягання, що є в розпорядженні слідчого на початку досудового розслідування: «Ситуація 1» – є достатньо повною інформацією про подію кримінального правопорушення, особу злочинця та об'єкти озброєння; «Ситуація 2» – є лаконічною інформацією про подію кримінального правопорушення, особу злочинця та об'єкти озброєння; «Ситуація 3» – є сукупність даних про кримінальне правопорушення; «Ситуація 4» характеризується відсутністю фактичних даних про кримінальне правопорушення.

З'ясовано, що зміст наступного етапу розслідування незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами цілком залежить від суб'єктивних факторів та обґрунтовує потребу в ініціативній різноплановій діяльності слідчого. Окреслено типові слідчі ситуації наступного етапу залежно від результатів допиту підозрюваного, під час якого з'ясується позиція винної особи: підозрюваний визнає себе винним та надає показання (89 %); підозрюваний визнає себе винним, проте

відмовляється від надання показань (6,2 %); підозрюваний не визнає себе винним та надає показання (2,5 %); підозрюваний визнає себе винним частково та надає показання (1,3 %); підозрюваний не визнає себе винним та відмовляється надати показання і відповідати на запитання (0,8 %); підозрюваний відмовляється від надання показань (0,2 %).

Зазначено, що на цьому етапі метою слідчого є доведення попередньо висунутої підозри шляхом установлення (доказування) всіх обставин кримінального правопорушення. Тому зміст обставин, що підлягають установленню під час розслідування незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами, має включати п'ять груп і розглядатися як єдине ціле, а саме: 1) обставини стосовно події кримінального правопорушення (відомості про факт, час, місце, спосіб, предмет та сліди кримінального правопорушення); 2) інші обставини кримінального правопорушення (відомості про причинно-наслідковий зв'язок; особу свідків (у т. ч. потерпілих); характер та розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням); 3) обставини стосовно підозрюваного (відомості про особу підозрюваного; винуватість, мотиви та мету; співучасть у вчиненні кримінального правопорушення); 4) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; 5) додаткові обставини, які мають значення в кримінальному провадженні (обставини, що впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, обтяжують чи пом'якшують покарання; обставини, що є підставою для закриття кримінального провадження; розмір процесуальних витрат).

Розділ 3

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ

3.1. ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ Й ОБШУКУ

Розкриття і розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами залежать від правильного тактичного проведення початкових СРД, найважливішими з яких є слідчий огляд й обшук. Саме в ході огляду та обшуку відбувається виявлення, фіксація, вилучення, а нерідко і дослідження слідів кримінального правопорушення, які є найважливішими джерелами доказової інформації про обставини вчинення кримінального правопорушення та причетних до цього осіб.

Криміналістична література містить значну кількість досліджень щодо тактики їхнього проведення. У контексті незаконного обігу об'єктів озброєння досліджуване питання було й у сфері наукового інтересу Г. О. Бойка, О. М. Вдовіна, А. В. Втюріна, В. В. Єфіменка, І. В. Капустіної, С. П. Мельниченка, О. А. Мокринського, С. Г. Павликова, І. Ю. Рагуліна, В. А. Самороки, О. С. Тарасенка, Є. С. Тесленка, М. П. Тюлькіна, В. С. Шаповалової, М. В. Щеголевої та ін. У той же час вивчення матеріалів кримінальних проваджень дозволяє дійти висновку, що під час провадження зазначених СРД через допущені помилки процесуального й тактичного характеру (див. п. 11 Додатка Б) у слідчого виникали різні труднощі в збиранні та оцінці доказів, що, у свою чергу, негативно впливало на своєчасність та якість розслідування. На наш погляд, цьому сприяє як недостатня криміналістична підготовка слідчих і працівників

оперативних підрозділів, так і недооцінювання значущості цих СРД. Тому для підвищення ефективності їхнього проведення об'єктивно існує потреба в удосконаленні криміналістичних рекомендацій, зокрема у визначенні організаційних та тактичних домінантів огляду та обшуку.

Слідчий огляд – це загальне, збірне поняття, яке включає в себе види різних оглядів, сутність яких полягає в сприйнятті за допомогою органів чуттів і завдяки науково-технічних засобів інформації, пов'язаної з кримінальним правопорушенням, а також у її виявленні та фіксації²⁴⁶.

Будь-які види слідчого огляду мають проводитися під час розслідування кримінальних правопорушень – завжди, коли завдяки огляду можуть бути виявлені речові докази події²⁴⁷. Результати огляду дозволяють слідчому правильно визначити напрям розслідування, скласти уявлення про механізм події та про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення²⁴⁸. Від своєчасності та якості цієї СРД в багатьох випадках залежить успіх розслідування²⁴⁹, адже практикою доведено: який ОМП – таке й розкриття кримінального правопорушення²⁵⁰.

Під час розслідування незаконного поведження зі зброєю та бойовими припасами проводять різні огляди, серед них: ОМП – 68 %, огляд предметів – 70,4 %, огляд документів – 45,6 %, огляд приміщень та місцевості поза місцем події – 71,2 %, а також у разі застосування об'єктів озброєння під час незаконного поведження з ними: огляд трупа людини (на місці його виявлення) – 9,6 % та огляд трупа тварини – 0,8 %. Як специфічний вид слідчого огляду у 14,4 % випадків проводять огляд тіла живої особи (освідування).

Варто зазначити, що слідчий огляд проводиться як складова інших СРД – обшуку, слідчого експерименту, окремих НСРД, зокрема – огляд і виїмка кореспонденції, обстеження публічно недоступних місць,

²⁴⁶ Лісогор В. Г. Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства : наук.-практ. посібник / В. Г. Лісогор. Д.: Юрид. акад. МВС, 2005. С. 140.

²⁴⁷ Криміналістика : учебник / А. Г. Филиппов. М.: Высшее образование, 2007. С. 162.

²⁴⁸ Маркус В. О. Криміналістика : навчальний посібник / В. О. Маркус. К.: Кондор, 2007. С. 287.

²⁴⁹ Криміналістика: питання і відповіді : навчальний посібник / А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Я. В. Кузмічов та ін. К.: Центр учбової літератури, 2011. С. 179.

²⁵⁰ Маркус В. О. Криміналістика : навчальний посібник / В. О. Маркус. К.: Кондор, 2007. С. 287.

житла чи іншого володіння особи, контроль за вчиненням злочину, що закінчується відкритим фіксуванням та ін., а також під час затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення. Огляд розглядається, розуміється як центральний елемент робочого етапу, організаційно-тактичний механізм проведення якого є аналогічним до зазначених вище видів, але він не має в цілому підміняти природу та сутність запроваджених заходів.

Серед невідкладних видів слідчого огляду вагоме місце займає ОМП. Згідно з ч. 3 ст. 214 КПК України саме ця СРД є єдиною, яку законодавець дозволяє проводити до моменту внесення відомостей до ЄРДР. Це пов'язано з тим, що ОМП надає можливість слідчому як найшвидше ознайомитися з обстановкою місця події, зрозуміти сутність розслідуваного кримінального правопорушення та не допустити втрати інформації, що має значення для кримінального провадження. Аналогічної думки і Л. В. Вінницький, М. В. Гаврилов та О. М. Іванов, Е. С. Гордон та С. П. Кравець, А. І. Дворкін, В. В. Конін, О. А. Мальцев, А. Ф. Облаков, О. П. Рижков та ін.²⁵¹. Учені відзначають, що тактика ОМП багато в чому залежить від психологічної готовності слідчого до проведення цієї СРД та визначається з урахуванням обставин вчиненого кримінального правопорушення, передусім характером й умовами сформованої матеріальної обстановки на території, яку необхідно оглянути.

Також за результатами опитування з'ясовано, що саме огляд під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами є найбільш ефективною і результативною СРД (86,54 %), за

умови дотримання основних тактичних рекомендацій її проведення, а також вибору найбільш оптимальних у кожному конкретному випадку тактичних прийомів і рекомендацій, враховуючи й особливості, що зумовлені та детерміновані низкою (позитивних, нейтральних та негативних) умов²⁵².

Системний аналіз матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що проведенням ОМП за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами вирішують три групи основних тактичних завдань:

- 1) безпосереднє вивчення обстановки місця події для з'ясування характеру й обставин кримінального правопорушення;
- 2) виявлення, фіксація та попереднє дослідження об'єктів озброєння, збирання і оцінка інших слідів та речових доказів;
- 3) збирання криміналістично значущої інформації задля забезпечення якісного та всебічного процесу розслідування (зокрема, для встановлення особи злочинця, можливих очевидців кримінального правопорушення та додаткових джерел інформації, що вказують на походження виявлених об'єктів, їхню належність злочинцеві, імовірність використання у злочинних цілях тощо).

У процесі огляду вирішуються і окремі тактичні завдання, які достатньо повно висвітлені в роботах В. В. Єфіменка, І. В. Капустіної, С. Г. Павликова, І. Ю. Рагуліна, М. В. Щеглової, а також узагальнені С. П. Мельниченко та О. С. Тарасенком²⁵³. На думку вчених, окремі так-

²⁵² Див. Волобоев А. О. Тактичні особливості огляду за фактом незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Юридичний науковий електронний журнал*. Вип. № 5. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 286–289.

²⁵³ Єфіменко В. В. Расследование хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (по материалам следственно-прокурорской практики военной прокуратуры Дальневосточного военного округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Владивосток, 2002. С. 93; Капустина И. В. Первоначальный этап расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук. СПб, 1999. С. 162; Павликов С. Г. Криминалистическая характеристика и первоначальный этап расследования незаконного оборота оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2000. С. 126–140; Рагулин И. Ю. Организационные аспекты методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов: дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2016. С. 157–160; Щеголева М. В. Противодействие расследованию незаконного оборота оружия

²⁵¹ Винницький Л. В. Теоретические и практические проблемы следственного осмотра: дисс. ... д-ра юрид. наук. М.: ВШ МВД, 1990. С. 43–62; Осмотр при расследовании преступлений в сфере компьютерной информации / М. В. Гаврилов, А. Н. Иванов. М.: Юрлитинформ, 2007. С. 3–5; Осмотр места происшествия : учебное пособие / Э. С. Гордон, С. П. Кравец. Ижевск: Изд-во Удм. ун-та, 1993. С. 3–11; Осмотр места происшествия : практическое пособие / А. И. Дворкин. М.: Юрист, 2000. С. 253–259; Осмотр места происшествия : учебное пособие / В. В. Конин. Орел: Изд-во Орлов. гос. ун-та, ООО ПФ «Оперативная полиграфия», 2007. С. 6–17; Мальцев О. А. Осмотр места происшествия как источник получения исходных данных о личности преступника : текст лекции / О. А. Мальцев. Новосибирск: Изд-во НГАЭиУ, 2001. С. 3–10; Организация и тактика осмотра места происшествия : учебное пособие / А. Ф. Облаков, А. Т. Тимербаев. Хабаровск: Изд-во Хабар. ВШ МВД РФ, 1992. С. 3–74; Рыжаков А. П. Осмотр: основание и порядок производства : научно-практическое руководство / А. П. Рыжаков. М.: Экзамен, 2007. С. 6–19; та ін.

тичні завдання ОМП за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами мають бути трансформовані з урахуванням тієї обставини, що безпосереднім об'єктом криміналістичного аналізу є предмет доказування, що, по суті, визначає окремі версії.

Крім того, потрібно брати до уваги й ситуації, у яких проводиться ОМП за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, враховуючи специфіку її інформаційної складової. Слідчий, узявши за основу отриману інформацію, відтворює механізм події кримінального правопорушення, формує імовірні висновки, підґрунтям яких є слідча ситуація, що склалася на момент проведення ОМП, та відповідно до них ухвалює подальші тактичні рішення. У цих випадках важливо дотримуватися криміналістичних рекомендацій щодо етапності цієї СРД: 1) підготовка: а) до виїзду на місце події; б) на місці події; 2) робочий (безпосередній) огляд (загальний, детальний); 3) фіксація та оцінка результатів (завершення).

Так, під час підготовки до виїзду на місце події необхідно здійснити: аналіз отриманої інформації щодо події; визначитися зі складом СОГ, обов'язково залучити інспектора-криміналіста та/чи спеціаліста в галузі балістики; підготувати необхідні технічні засоби як для виїзду на місце події, так і для безпосереднього проведення огляду; мобілізувати (залучити та скоординувати) додаткові сили для затримання злочинця, охорони місця події (з метою збереження недоторканності обстановки і слідів кримінального правопорушення) та за наявності потерпілих надати їм необхідну допомогу. Проте більшість респондентів (49,04 %) вказали на те, що підготовчий етап перед виїздом на місце події за досліджуваною категорією проваджень взагалі відсутній. Основними причинами цього є: відсутність необхідності в таких заходах (54,49 %); наявність належного досвіду, який, на думку слідчого, достатній для проведення огляду без підготовки (32,69 %); відсутність можливості здійснити ці заходи внаслідок браку часу (48,4 %);

и криминалистические методы его преодоления: дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2001. С. 117; Мельниченко С. П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї: дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2016. С. 118-121; Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 152-154.

отримано недостатньо повну інформацію про подію, наявність потерпілих та інше (46,47 %); відсутність ефективної організації виїзду на місце події черговою СОГ (66,35 %); відсутність контролю з боку керівництва стосовно організаційно-підготовчих заходів (19,87 %).

Як наслідок, незадовільна якість огляду за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами пов'язана з: невчасним та неповним (поспіхом) проведенням такої дії (48,4 %); неповним складом СОГ: відсутністю інспектора-криміналіста та/чи спеціаліста в галузі балістики (62,18 %), працівників оперативних підрозділів (25,64 %), за необхідності, кінолога із службово-розшуковою собакою (32,37 %); невжиттям або неналежним вжиттям заходів щодо охорони місця події (39,74 %) та затримання злочинця за «гарячими слідами» (24,68 %); недостатнім використанням технічних засобів для виявлення, вилучення і поверхневого дослідження слідів кримінального правопорушення (64,42 %).

Після прибуття СОГ на місце події підготовчі заходи мають включати такі елементи:

- визначення меж місця події для забезпечення її охорони, з обмеженням доступу сторонніх осіб, надання медичної допомоги потерпілим, якщо це не було зроблено до прибуття слідчого (39,74 %);
- установа осіб, які можуть надати оперативну інформацію для формування слідчих і розшукових версій (41,03 %) та/чи відтворити звичайне (без змін) розташування предметів і речей на місці події (51,6 %);
- остаточне визначення обов'язкових та необхідних учасників огляду (10,58 %), залучення до участі понятих (86,41 %);
- роз'яснення учасникам огляду їхніх прав та обов'язків (20,83 %), здійснення розстановки сил і засобів (28,85 %);
- організація переслідування за «гарячими слідами» (28,85 %);
- оповіщення територіального органу про характер кримінального правопорушення та прикмети особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (13,78 %);
- визначення об'єктів пошуку (63,46 %);
- визначення тактичних прийомів огляду обстановки місця події та окремих її елементів (25,64 %);

- визначення порядку пересування місцем події та фіксації обстановки на місці події (41,67 %).

Після підготовчих заходів розпочинається безпосередній ОМП, під час якого діяльність слідчого набуває дослідницького характеру²⁵⁴. Слід зауважити, що визначення меж місця події є початком для здійснення загального огляду концентричним методом, коли огляд ведеться по спіралі від периферії до центра місця події, під яким, зазвичай, розуміється найважливіший об'єкт (об'єкти озброєння, їхні елементи) або умовне місце (місце виготовлення, зберігання (схованки), концентрації інших (суміжних) слідів кримінального правопорушення). Огляд приміщень, огороженої ділянки місцевості та інших «складних» територій здійснюється фронтальним методом, який є лінійним методом огляду площ від одного з кордонів, взятого за вихідний, до іншого. Якщо ситуація вимагає розширення меж ОМП, то доцільно використовувати ексцентричний метод дослідження або суцільний спосіб із використанням зазначених методів.

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень дозволило дійти висновку, що огляду підлягають такі *найбільш значущі вузлові місця*: місце виявлення об'єктів озброєння – 9,2 %; місце затримання особи з об'єктами озброєння – 53,4 %; місце схованки (зберігання) об'єктів озброєння (покинуті об'єкти, відкрита місцевість) – 7,5 %; місце збуту або «закладки» об'єктів озброєння – 5 %; транспортні засоби, у яких переміщувалися об'єкти озброєння – 8,3 %; місце виготовлення (переробки) або ремонту об'єктів озброєння – 5,8 %; інші місця «концентрації» слідів кримінального правопорушення – 10,8 %.

Детальний ОМП, як правило, пов'язаний з оглядом об'єктів озброєння. Це один із відповідальних етапів огляду, адже ускладнений тим, що виявлені об'єкти все ще є реальним джерелом небезпеки. Фіксацію об'єктів починають із їхнього фотографування. У ході огляду зброї «... визначають її калібр, систему, модель, зразок. Встановлюють, чи заряджена зброя, чи зведений курок (ударник, затвор), ударно-спусковий механізм на запобіжнику. Звертають увагу на її конструкцію і зовнішній

²⁵⁴ Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 162.

стан механізмів. Вимірюють довжину, висоту (пістолетів і револьверів), діаметр каналу ствола та патронника. Особливе значення мають заводські маркування, позначення і клейма. На нарізну зброю зазвичай наносять: державні збройові знаки – емблеми країни-виробника; емблеми фірми-виробника; емблеми заводу-виробника; тексти різного змісту – найменування фірми або заводу-виробника, країни, у якій виготовлено зброю, її номер і рік випуску, калібр»²⁵⁵. Необхідно мати на увазі, що зміна положення зброї здійснюється з моменту встановлення запобіжника в крайнє верхнє положення, від'єднання магазину, вилучення патронів, перевірки патрона в патроннику, наявності характерного порохового запаху з каналу ствола. Ці дії приводять такий об'єкт у стан, який унеможливує випадковий постріл чи його застосування за цільовим призначенням.

На наш погляд, не бажано вказувати в протоколі огляду марку та модель зброї, навіть якщо слідчий та/або спеціаліст у цьому переконаний, оскільки, враховуючи різноманітність таких об'єктів певної модифікації, за відсутності належного експертного дослідження, можливі помилки. Підтвердженням цьому є виправлення в протоколах огляду (18,4 %) та розбіжності з формулюваннями у висновках судових експертиз (4,8 %), встановлені нами під час вивчення матеріалів кримінальних проваджень. *Рекомендуємо користуватися загальноприйнятою «нейтральною» термінологією, звертатися до відповідних довідникових джерел інформації або за допомогою спеціаліста в галузі балістики.*

Аналогічний огляд проводять і виявленої переробленої та саморобної зброї, додатково акцентуючи увагу на індивідуальних поверхневих ознаках, що вказують на конструктивні зміни та особливості таких об'єктів. В обов'язковому порядку, за наявності, відзначають розбіжності між основними частинами зброї (заміна на елементи зброї ін. модифікації), спосіб з'єднання цих частин, наявність маркувальних позначень, їхній зміст тощо. У ході огляду саморобної зброї також звертають увагу

²⁵⁵ Ефименко В. В. Расследование хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (по материалам следственно-прокурорской практики военной прокуратуры Дальневосточного военного округа): дис. ... канд. юрид. наук. Владивосток, 2002. С. 93.

на спосіб з'єднання її основних елементів (заклепки, зварювання, ізоляційні стрічки, дроти, цвяхи та ін.).

Під час огляду бойових припасів, насамперед, зазначають частини, з яких вони складаються, розмір у цілому та окремих частин, їхнє з'єднання (спосіб кріплення кулі та гільзи), надалі описують «...форму гільзи (циліндрична, плішкоподібна або конічна), колір її металу, маркувальні позначки, розміри, наявність і форму слідів зброї. В описі кулі (дробу) відзначають вид перепони, розмір ушкодження кулі, наявність на кулі сторонніх речовин»²⁵⁶.

Також значну увагу приділяють і виявленню слідів як на самих об'єктах озброєння, так і на поверхнях оточуючих їх предметів (зокрема, наявність відбитків пальців, мікрОВОЛОКОН, волосся, слідів крові та мікрочасток інших речовин).

Огляд виявлених предметів, що мають значення для кримінального провадження, проводять за загальними криміналістичними рекомендаціями: у протоколі зазначають найменування предмета, його призначення (у разі потреби – правила користування ним), зовнішній вигляд, розмір в усіх вимірах, його особливості та локалізацію дефектів, ознак, що вказують на зв'язок із розслідуваною подією.

Подібну процедуру має і огляд документів. Окрім їх загального опису, ще відзначають наявні реквізити, ознаки підроблення (якщо такі є), у кого й де він зберігався, його походження та належність певній особі²⁵⁷.

Не менш важливим є огляд документів на електронних носіях, а також на комп'ютерній техніці. Для цього обов'язково необхідно проводити фото- та відеофіксацію зображень на екрані дисплея. Під час огляду комп'ютерної техніки необхідно: зупинити програми й зафіксувати в протоколі результати своїх дій, відобразити зміни, що відбулися; визначити наявність зовнішніх пристроїв-накопичувачів інформації на твердих магнітних дисках (вінчестері); відобразити в протоколі та на схемі, яка до нього додається, місцезнаходження комп'ютерної техніки

²⁵⁶ Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї (судова балістика) [Електронний ресурс]. *Мультимедійний підручник «Криміналістика» НАВС*. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/kriminalist/lections/lection_2.8.html#4.

²⁵⁷ Огляд предметів і документів [Електронний ресурс]. *Криміналістика (Шпаргалки)*. URL: <http://studies.in.ua/ru/kriminalistika-shpargalki/3641-oglyad-predmetv-dokumentv.html>.

і її периферійних пристроїв (принтера, модема, клавіатури, монітора тощо); зазначити призначення кожного пристрою, назву, серійний номер, комплектацію (наявність і тип дисків, мережних карт та ін.), наявність з'єднання з локальною обчислювальною мережею та (або) мережами телекомунікації, стан пристроїв (неушкоджені або зі слідами зламу); точно описати порядок з'єднання між собою зазначених пристроїв, за необхідності вказати сполучні кабелі та порти їхнього підключення, після чого від'єднати пристрої від комп'ютерної техніки²⁵⁸.

Варто зауважити, що огляд предметів та документів, вилучених у процесі ОМП, слідчий може проводити й безпосередньо на місці події, і поза ним, за місцем проведення досудового розслідування. Аналогічно можуть оглядатися предмети й документи, вилучені під час обшуку та інших СРД²⁵⁹.

На завершальному етапі огляду здійснюють вилучення речових доказів в установленому законом порядку²⁶⁰: пред'являють понятим та іншим учасникам СРД, упаковують та опечатують. Спосіб упаковки має забезпечувати їхню схоронність від пошкодження, псування, погіршення або втрати властивостей, завдяки яким вони мають доказове значення. Надалі, відповідно до вимог ст.ст. 104–106, 223, 237 КПК України, складають протокол огляду та додатки до нього, усі учасники СРД ознайомлюються з протоколом та додатками до нього й засвідчують цей факт підписами на кожній сторінці документа.

²⁵⁸ Криушенко Л. І. Особливості виявлення обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування шахрайств у банківській сфері. *Науковий вісник УжНУ*. Вип. № 39 (2). 2016. С. 96.

²⁵⁹ Коваль М. М. Методика розслідування катувань, що вчиняються співробітниками Національної поліції: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2017. С. 128.

²⁶⁰ Інструкція про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду. Наказ ГПУ, МВС, ДПА, СБУ, ВСУ, ДСА від 27.08.2010 № 51/401/649/471/23/125 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0051900-10>; Порядок зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження. Постанова КМУ від 19.11.2012 № 1104 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1104-2012-п>.

Правильно складений протокол має з достатньою повнотою і наочністю відображати обстановку місця події; надати можливість та необхідність відтворити цю обстановку²⁶¹. Недопустимо фіксувати судження з приводу часу і способу вчинення кримінального правопорушення, дій особи, яка вчинила кримінальне правопорушення на місці події, наслідків кримінального правопорушення, наявності причинного зв'язку між діями особи, яка вчинила кримінальне правопорушення і наслідками, а також інші обставини.

Що стосується освідування, то, відповідно до ч. 1 ст. 241 КПК України, цей вид слідчого огляду проводиться для виявлення на тілі підозрюваного, свідка чи потерпілого слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу. У контексті вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, освідування проводиться також для виявлення на тілі особи слідів взаємодії з різними видами озброєння.

До прикмет, на які вказали свідки (очевидці) та потерпілі, зазвичай, відносять особливості будови тіла, татуювання, шрами, рубці, сліди перенесення операцій, родимки, веснянки (їхня локалізація і концентрація) тощо. Також виявляють: сліди змазки (14,7 %); сліди різних хімічних речовин (8,8 %); частки порошу чи його замінників (20,6 %); мікрочастки металу (23,5 %); різні тілесні ушкодження, пов'язані із застосуванням/використанням та носінням зброї (потертості, порізи) (32,4 %).

Не менш важливим процесуальним засобом отримання доказів є **обшук**, порядок проведення якого визначений ст.ст. 234–236 КПК України. Сутність цієї СРД полягає у примусовому обстеженні житла, іншого володіння особи, окремих громадян з метою відшукування і вилучення об'єктів, що мають значення для кримінального провадження, а також для встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб та їх затримання.

Під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами обшук, як правило, проводять на початковому етапі,

²⁶¹ Зайцев О. А., Карлов В. Я. Криминалистика. Проблемно-тематический комплекс : учебное пособие для бакалавров / О.А. Зайцев, В.Я. Карлов. М.: Орлитинформ, 2012. С. 133.

тому його результати містять початкові відомості, які доводять причетність певних осіб до вчинення кримінального правопорушення і є основою для формування версій та планування розслідування тощо. Крім того, усі виявлені під час обшуку матеріальні сліди незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами доцільно порівнювати з інформацією, отриманою у ході проведення інших СРД: ОМП, допитів, судових експертиз.

Головна відмінність обшуку від інших СРД полягає у його примусовому та пошуковому характері²⁶². Передусім йдеться про застосування кримінального процесуального примусу. Слідчий, незалежно від того, чи згоден на те обшукуваний, буде проводити обстеження належних йому приміщень та речей²⁶³. Юридичною підставою обшуку є вмотивоване рішення суду (ст. 30 КУ, ч. 2 ст. 242 КПК України)²⁶⁴.

Характер обшуку полягає у відшуванні матеріалізованої інформації про подію кримінального правопорушення. Вважається, що за відсутності вичерпної інформації про об'єкти пошуку, їхнє імовірне місцезнаходження (приховування), виникають передумови недосягнення мети цієї СРД, що значною мірою впливатиме на повноту та ефективність процесу доказування в кримінальному провадженні. Тому, визначаючи мету обшуку, необхідно звернути увагу на виявлення саме тих об'єктів, що властиві конкретній категорії кримінальних правопорушень.

Узагальнення матеріалів кримінальних проваджень дало змогу визначити, що основною *метою проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами* є виявлення, фіксація і вилучення об'єктів озброєння (ручної вогнепальної зброї – 44 %, бойових припасів до неї – 56 %) та інших об'єктів, що можуть бути речовими доказами та використані під час досудового розслідування. До інших об'єктів пошуку відносяться: основні частини об'єктів озброєння (7,2 %); макети чи окремі деталі (11,2 %); речі та предмети, що містять сліди зберігання чи застосування об'єктів озброєння або сліди злочинної

²⁶² Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 229.

²⁶³ Бишевец О. Тактико-психологичне забезпечення обшуку у кримінальному провадженні. *Теория и практика: национальный юридический журнал*. Martie, 2015. С. 126.

²⁶⁴ Кучинська О. П. Принцип недоторканості житла чи іншого володіння особи у кримінальному процесі. *Вісник ААУ*. Вип. № 2 (24). 2012. С. 128–129.

діяльності (15,2 %); інструменти, різна документація та обладнання, що застосовується для виготовлення об'єктів озброєння, їхніх основних частин (8 %); комп'ютерна техніка та інші носії електронної інформації (12 %); засоби телефонного зв'язку (sim-картки) (6,4 %) та інші значущі предмети (15,2 %).

Місцем проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, насамперед, є окрема квартира, де проживає підозрюваний (28 %); приватний будинок та прибудови до нього (44,8 %); гараж (8 %); місцевість, що знаходиться у його власності (1,6 %), транспортний засіб (5,6 %). Також проведення обшуку може здійснюватися в орендованих приміщеннях (2,4 %), у службових приміщеннях за місцем роботи (4 %), житлі родичів, друзів, знайомих, близьких осіб і прилеглих до нього споруд та місцевості (3,2 %); на території садових товариств (0,8 %) та в транспортних засобах, які не належать підозрюваному (1,6 %) ²⁶⁵.

Слід зазначити, що процес проведення обшуку умовно передбачає такі стадії: 1) підготовчу; 2) основну (робочу): а) попередній етап, б) оглядовий етап, в) детальний етап; 3) завершальну (фіксацію та оцінку результатів обшуку) ²⁶⁶. Логічною підставою для проведення обшуку є слідча (інколи її різновид – розшукова) версія ²⁶⁷, сформована у ході збирання орієнтуючої інформації, яка містить відомості:

- про особу обшукуваного: його соціально-демографічні, психологічні ознаки, характер, спосіб життя, схильності, звички;
- про об'єкт обшуку: його розташування, під'їзди, підходи, поверх, планування, наявність запасних і засекречених виходів і тайників, планування місцевості, наявність засобів зв'язку, охорони, сигналізації, додаткових приміщень, інформації про транспорт, його номери, марку та місце стоянки;

²⁶⁵ Волобоєв А. О. Тактичні особливості обшуку за фактом незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського: науковий журнал*. Том 30 (69). Вип. № 5. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 200.

²⁶⁶ Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 168.

²⁶⁷ Белкин Р. С. Очерки криминалистической тактики : учебное пособие / Р. С. Белкин. Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1993. С. 176.

- про об'єкти пошуку: їхні основні зовнішні ознаки та особливості ²⁶⁸, кількість, імовірне місце приховування.

На нашу думку, збирання орієнтуючої інформації – одна з важливих умов досягнення успіху під час проведення обшуку, оскільки дає можливість одержати різнопланові відомості. Такі відомості слугують обґрунтуванням необхідності проведення цієї СРД (бо неможливо об'єкти пошуку отримати в інший спосіб), а також необхідні для орієнтації на об'єкті обшуку та створюють передумови для висування версій.

Збирання орієнтуючої інформації доцільно здійснювати шляхом проведення НСРД, адже можливо: конкретизувати місце проведення (об'єкт) обшуку (42,63 %); отримати відомості про об'єкти пошуку, які мають доказове значення в кримінальному провадженні (69,23 %); визначити тактику проведення обшуку – методи обстеження та коло тактичних прийомів (36,22 %); сформувати оптимальний склад СОГ та залучити необхідних спеціалістів, зокрема в галузі криміналістики (55,13 %); установити схованки обшукуваного (26,92 %) та інше (6,41 %).

Надалі, оцінюючи зібрану інформацію та слідчу ситуацію, що склалася до ухвалення рішення про проведення обшуку, серед організаційно-підготовчих заходів має місце: прийняття (ухвалення) рішення про проведення обшуку; планування та визначення часу його проведення; створення оптимальних умов; визначення та підготовка необхідних науково-технічних і транспортних засобів; вирішення питання про залучення службово-розшукового собаки; визначення обов'язкових та необхідних учасників; визначення способу фіксації ходу та результатів СРД; розробка заходів, що передбачають дії учасників СРД у випадках виникнення непередбачуваних ситуацій або ускладнень; забезпечення їхньої безпеки; складання плану; проведення інструктивної наради ²⁶⁹.

У невідкладних випадках, передбачених ч. 3 ст. 233 КПК України, обшук розпочинається відразу з робочої стадії, де системно-структурні елементи підготовчої діяльності реалізуються за необхідністю.

²⁶⁸ Астапкин Д. И., Астапкина С. М. Криминалистика : учебное пособие / Д. И. Астапкин, С. М. Астапкина. М.: ИНФРА-М, 2002. С. 105.

²⁶⁹ Чаплинський К. О. Організація і тактичні прийоми проведення одночасних обшуків. *Науковий вісник ЮА МВС*. Вип. № 3 (17). 2003. С. 339.

Обшук (робоча стадія) починається з таких попередніх дій (заходів): непомітне прибуття СОГ (48,4 %); попереднє обстеження прилеглої до об'єкта обшуку території (29,17 %); виставлення постів (групи-перехвату) (37,5 %); супроводження представника громадськості чи житлово-експлуатаційної контори для оперативного проникнення на об'єкт обшуку (25 %); додержання заходів безпеки (69,55 %); застосування технічних засобів аудіо-, відеофіксування (68,91 %); проникнення до об'єкта обшуку та його оперативне обстеження (з метою встановлення кількості присутніх і недопущення втечі, опору, знищення речових доказів тощо) (41,99 %); пред'явлення службового посвідчення (47,12 %); ознайомлення обшукуваного з ухвалою слідчого судді (83,65 %); пропонування добровільно видати об'єкти пошуку (63,14 %); обшук присутніх осіб (52,24 %).

Слід зазначити, що застосування технічних засобів аудіо-, відеофіксування є імперативною вимогою закону, тому необхідно розпочинати фіксацію здійснюваних дій (заходів) до контакту з обшукуваним та/або проникнення до об'єкта обшуку.

Обшук обшукуваного (затриманого) та/чи інших присутніх осіб здійснюється уповноваженими учасниками СОГ тієї самої статі в присутності захисника, на вимогу такої особи. Неявка захисника для участі в проведенні обшуку особи протягом трьох годин не перешкоджає його проведенню. Хід та результати особистого обшуку підлягають обов'язковій фіксації у відповідному протоколі²⁷⁰.

Характерною особливістю особистого обшуку за фактом вчинення незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами є підвищена конфліктність, що може виражатися у фізичному (інколи збройному) опорі або ж намаганні вплинути на психічний стан особи, яка проводить обшук, шляхом погроз, образ та демонстрації неадекватної поведінки.

З огляду на це, вважаємо, що *до проведення обшуку, крім інспектора-криміналіста та/або спеціаліста в галузі балістики, має бути залучений спеціаліст у галузі психології* для вирішення таких завдань: оцінка

²⁷⁰ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

рівня конфліктності обшуку (та впливу на ситуацію в разі звернення уповноваженого працівника); спостереження за обшукуваним (затриманим) та/чи іншими присутніми особами; консультування слідчого, прокурора²⁷¹.

На оглядовому етапі слідчим здійснюється попередній обхід для ознайомлення з обстановкою на об'єкті обшуку (70,19 %); уточнення остаточного плану пошукової діяльності (44,87 %); персоніфікації завдань для учасників (65,06 %); необхідності залучення додаткових сил та застосування додаткових технічних засобів фіксування (30,13 %); обрання тактики обшуку – оптимального методу обстеження (29,17 %) та ймовірної системи тактичних прийомів (70,19 %). Після цього починається детальне обстеження та пошук об'єктів.

Так, обстеження в приміщенні та на закритій території (у дворі) доцільно проводити послідовно, просуваючись тільки в обраному напрямку за годинниковою стрілкою або навпаки, оглядати об'єкти, які зустрічаються, по черзі, переходячи від одного до іншого (колом до центру). Такий же порядок застосовується під час обшуку транспортного засобу, тільки пересування здійснюється із задньої частини до передньої (багажник – салон – моторний відсік). Після чого обстежується нижня частина кузова. Не виключається можливість у застосуванні вибіркового обшуку місць найбільш вірогідного зберігання об'єктів пошуку. Слідча практика свідчить, що такими місцями є: у будинку – зала (17,8 %), вітальня (28,1 %), спальне приміщення (12,2 %), кухня (19,3 %), горище (8,7 %); у квартирі – коридор (14,3 %); санвузол (20 %), зала (28,6 %), спальне приміщення (17,1 %), кухня (11,4 %). Під час проведення обшуку декількома особами СОГ рекомендується здійснювати паралельне та/або зустрічне обстеження. Пошукові дії проводять всюди, де тільки можуть знаходитися сховані предмети, але не виходячи за межі місця, дозволеного на обшук, уникаючи, за можливістю, пошкодження матеріальних об'єктів, що перевіряються. Також, мінімізуючи пошкодження, слідчий має право

²⁷¹ Волобоев А. О. Тактичні особливості обшуку за фактом незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського: науковий журнал*. Том 30 (69). Вип. № 5. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 201–202.

зламувати замки на пристроях схову, підпорювати обшивку на меблях або шви на одязі, розкривати схованки та ін. Слідча практика свідчить, що найбільш вірогідні схованки розташовані в меблях (7,7 %), серед господарських ємкостей (16,9 %), інструментів (10,8 %), у суб'єктивно недоступних місцях (29,2 %).

Успішність обшуку також залежить від правильного й ефективного застосування тактичних прийомів та рекомендацій.

Учені-криміналісти виділяють значну кількість тактичних прийомів обшуку²⁷², більшість з яких доцільно використовувати за фактом вчинення незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами:

1) залучення учасників кримінального провадження до проведення обшуку (53,85 %). Тактичний прийом розрахований на участь в обшуку підозрюваного, свідка, потерпілого для технічної допомоги в пошуковій діяльності. Слідчий може спонукати підозрюваного до співпраці, пропонуючи відкривати шухляди, шафу, переносити білизну, у той же час спостерігати за його невербальними реакціями. Участь свідків, потерпілих дозволяє запобігти вилученню об'єктів, які не мають відношення до кримінального провадження. Своєю поведінкою та реакцією на певні речі (предмети) вони можуть спонукати слідчого до більш детального огляду виявленого;

²⁷² Белкин Р. С. Очерки криминалистической тактики : учебное пособие / Р. С. Белкин. Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1993. 200 с.; Гусаков А. Н., Филющенко А. А. Следственная тактика (в вопросах и ответах) : учебное пособие / А. Н. Гусаков, А. А. Филющенко. Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1991. 147 с.; Денисюк С. Ф. Система тактичних прийомів обшуку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Х., 1999. 18 с.; Комиссаров В. И. Актуальные проблемы следственной тактики: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. М., 1989. 28 с.; Крылов И. Ф. Криминалистическое учение о следах : монография / И. Ф. Крылов. Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1976. 197 с.; Специализированный курс криминалистики (для слушателей вузов МВД СССР, обучающихся на базе среднего специального юридического образования) : учебник / М. В. Салтевский. Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР им. Ф. Э. Дзержинского. 1987. 384 с.; Чаплинский К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монографія / К. О. Чаплинський. Дніпропетровськ: Дніпропет. держ. ун-т внутр. справ: Ліра ЛТД, 2010. 560 с.; Чаплинский К. О. Тактичні прийоми проведення обшуку. Вісник ЗНУ [Електронний ресурс]. Матеріали наукової статті. URL: <http://www.stationline.org.ua/filologiya/79/13799-taktichni-prijomi-provedennya-obshuku.html>; Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. 432 с.; та ін.

2) спостереження за поведінкою обшукуваного та інших присутніх осіб на місці обшуку²⁷³ (80,13 %) повинно мати прихований характер та застосовуватися відразу після прибуття на об'єкт обшуку. Доцільно доручати його проведення спеціально визначеному для цього оперативному працівникові або залученому до обшуку спеціалісту в галузі психології;

3) усунення, відсторонення деяких присутніх від участі в обшуку (16,67 %). Тактичний прийом спрямований на зменшення кількості учасників СРД шляхом видалення зайвих осіб з об'єкта обшуку для зниження рівня конфліктності та напруги. Крім того, доцільність такого прийому забезпечує у подальшому розслідуванні використання необізнаності відсторонених осіб про результати обшуку під час проведення допитів або одночасних допитів двох чи більше вже допитаних осіб;

4) використання рефлексії обшукуваного (41,99 %). За допомогою рефлексії слідчий викликає певні реакції підозрюваного або створює конкретні умови, за яких особа вчиняє певні дії, і спостерігає за ними для викриття прихованих об'єктів²⁷⁴. Наприклад, використання навіювання у формі наказу надасть можливість різко змінити поведінку обшукуваного, вивести зі стану різкого конфлікту²⁷⁵. Разом з тим це не дозволяє усунути переживання обшукуваного, а зменшує тільки зовнішні їхні прояви²⁷⁶, з концентрацією уваги на місцях приховування.

Надалі, використовуючи рефлексію, слідчий через деякий час має повернутися до обстеження раніше виявлених предметів, огляд яких співпав із появою в обшукуваного невербальних реакцій.

²⁷³ Леви А. А. Обыск : справочник следователя / А. А. Леви, А. И. Михайлов. М.: Юрид. лит., 1983. С. 19; Розслідування шахрайства при укладанні цивільно-правових угод щодо відчуження житла : монографія / Є. І. Макаренко. Дніпропетровськ: Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2008. С. 107.

²⁷⁴ Чаплинский К. О. Тактичні прийоми проведення обшуку. Вісник ЗНУ [Електронний ресурс]. Матеріали наукової статті. URL: <http://www.stationline.org.ua/filologiya/79/13799-taktichni-prijomi-provedennya-obshuku.html>.

²⁷⁵ Дулов А. В. Судебная психология : монография / А. В. Дулов. Минск: Вышэйшая школа, 1975. С. 350.

²⁷⁶ Головаха Е. И., Панина Н. В. Психология человеческого взаимопонимания : монография / Е. И. Головаха, Н. В. Панина. Киев: Политиздат Украины, 1989. С. 156.

Доцільно також використовувати рефлексію в тактичних комбінаціях, сутність яких полягає у створенні певних умов, за яких підозрюваний здійснює контрольоване правоохоронними органами переміщення об'єктів пошуку. Наприклад, «допущення обшуку з негативним результатом»: безрезультатний обшук – оперативне спостереження – результативні обшуки²⁷⁷;

5) прийоми на відволікання (48,72 %). Обшук із застосуванням цих прийомів найчастіше використовується, коли слідчий заздалегідь володіє певною інформацією про місце приховування (схованки) об'єктів пошуку, однак при цьому недоцільно розкривати підозрюваному (його захиснику) свою поінформованість та її джерела²⁷⁸.

Такий прийом, на думку Б. О. Вікторова та Р. С. Белкіна, застосовується шляхом зміни послідовності обшуку, проведення вибіркового обстеження, умисного акцентування уваги на другорядних об'єктах²⁷⁹. Якщо ж немає необхідності в маскуванні джерела отриманої інформації про місця знаходження об'єктів пошуку, то доцільно створювати в обшукуваного уявлення про поінформованість стосовно місця їхнього зберігання²⁸⁰;

6) бесіда або «словесна розвідка» (76,6 %). Перш ніж почати обстеження певного об'єкта слідчий розпочинає бесіду, питає в обшукуваного, що знаходиться в певних місцях, і спостерігає за його реакцією. Такі дії переконують останнього, що об'єкти пошуку будуть усе одно знайдені в ході ретельного обшуку, що нерідко призводить до їх добровільної видачі. Крім того, сама поведінка обшукуваного може допомогти слідчому обрати правильний напрям пошуку.

Як правильно зауважив В. Ю. Шепітько, «словесна розвідка» виконує функцію подолання відмови обшукуваного від спілкування та має

²⁷⁷ Денисюк С. Ф. Система тактичних прийомів обшуку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Х., 1999. С. 9–12.

²⁷⁸ Чаплинський К. О. Тактичні прийоми проведення обшуку. *Вісник ЗНУ* [Електронний ресурс]. *Матеріали наукової статті*. URL: <http://www.stationline.org.ua/filologiya/79/13799-taktichni-prijomi-provedennya-obshuku.html>.

²⁷⁹ Криміналістика / Б. А. Вікторов, Р. С. Белкін. М.: «Юридическая литература», 1976. С. 152.

²⁸⁰ Лісогор В. Г. Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства: наук.-практ. посібник / В. Г. Лісогор. Д.: Юрид. акад. МВС, 2005. С. 131.

силу побічного навіювання²⁸¹, тобто слідчий може звертатися не до обшукуваного, а до інших учасників обшуку з певними вказівками і пропозиціями для відстеження ставлення обшукуваного до того, що відбувається, спонукаючи його до спілкування, обміну запитаннями і відповідями, зміни поведінки та обраної позиції;

7) постановка запитань обшукуваному (70,19 %). Такий прийом спонукає до аргументації відсутності в обшукуваного певних речей, а також дає можливість слідчому поставити низку запитань для конкретизації, уточнення або контролю.

Як правило, такі запитання сприяють установленню хронології події кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та мета придбання предметів обшуку), особливостей використання об'єктів пошуку, місць їхнього зберігання та ін. Контрольні запитання дозволяють або усунути протиріччя, які виникають, та завершити обшук, або продовжити його, виконавши пошукові дії.

Також доцільно використовувати запитання на відволікання уваги для уточнення певних відомостей: про особливості об'єкта обшуку, розташування і призначення певних предметів. Водночас отримана у такий спосіб інформація не може бути використана для формування пошукових версій та здійснення пошукової діяльності.

Для подолання відмови від спілкування доцільно використовувати «нейтральні запитання», які не пов'язані з предметом обшуку, – «спіймати на гачок» інтересу²⁸². Відповіді на ці запитання ні до чого не зобов'язують обшукуваного, проте сприяють його залученню до спілкування;

8) зіставлення інформації, яка міститься у відповідях обшукуваного (54,17 %). Ставлячи запитання обшукуваному, слідчий повинен зіставляти інформацію, яка міститься в його відповідях, з реальною обстановкою на об'єкті обшуку. Неправдивість відповідей обшукуваного неминуче буде пов'язана з можливістю виявлення суперечностей між запропонованим і

²⁸¹ Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 252.

²⁸² Юсупов И. М. Психология взаимопонимания: монография / И. М. Юсупов. Казань: Татарское кн. изд-во, 1991. С. 135.

реальним. Крім того, відповідаючи на запитання, обшукуваний може вдаватися до обмовлення та виявити злочинну поінформованість²⁸³. Зокрема, обшукуваний не завжди готовий швидко відповісти на поставлені запитання в контексті своєї версії, тому може сам заплутатися у відповідях, тим самим виказавши слідчому неправдивість своїх показань;

9) роз'яснення обшукуваному його неправильної позиції та необхідності надання допомоги слідчому (45,55 %). Слідчий має пояснити обшукуваному, що його поведінка неадекватно впливає на перебіг події, що відбувається, що обшук викликано необхідністю та пов'язаний із його попередньою діяльністю. Передбачається, що обшукуваний, спираючись на свої знання і життєвий досвід, прислухається до роз'яснень та усвідомить доцільність рекомендацій²⁸⁴;

10) раптове (несподіване) пред'явлення обшукуваному предмета, виявленого під час обшуку (36,22 %). Тактичний прийом полягає в демонстрації окремих предметів обшуку (навіть малозначних) для визначення ставлення обшукуваного до виявленого та формування подальшого напрямку пошуку²⁸⁵. Крім того, такі дії переконують обшукуваного, що СОГ відоме місцезнаходження всіх об'єктів пошуку, а це, у свою чергу, може викликати в останнього бажання співпрацювати зі слідчим, добровільно вказати на місця, де сховано об'єкти та інші речові докази, що мають значення для кримінального провадження;

11) порівняння (зіставлення) однорідних об'єктів (26,6 %). Цей тактичний прийом полягає у відмежуванні об'єктів, які очевидно не є шуканими, від припустимо шуканих, а також у встановленні ймовірних місць їхнього зберігання (приховування). Порівняння (зіставлення) об'єктів можливе у двох випадках: а) за умови добровільної видачі, коли слідчий має конкретну інформацію про об'єкт пошуку; б) за умови виявлення об'єкта з ознаками того, що шукають.

²⁸³ Чаплинський К. О. Тактичні прийоми проведення обшуку. Вісник ЗНУ [Електронний ресурс]. Матеріали наукової статті. URL: <http://www.stattionline.org.ua/filologiya/79/13799-taktichni-prijomi-provedennya-obshuku.html>.

²⁸⁴ Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 252.

²⁸⁵ Лісогор В. Г. Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства : наук.-практ. посібник / В. Г. Лісогор. Д.: Юрид. акад. МВС, 2005. С. 127.

У разі виявлення видозмінених (знищених) об'єктів пошуку, ґрунтуючись на наявних даних, слідчий повинен установити, яким чином обшукуваний чи інша особа видозмінив чи знищив ці об'єкти, за допомогою чого та що цьому сприяло.

Слід зазначити, що тактичний прийом має і наступальний характер: під час визначення місць схову здійснюється орієнтація на місця традиційного зберігання (сейф, чохла, футляри, кейси тощо); орієнтація на професійні (чи інші) навички обшукуваного; зіставлення об'єкта пошуку з предметами об'єкта обшуку (наявність демаскуючих ознак і характер сховища); використання можливих типових аналогів. Під аналогами розуміють типові випадки виявлення тих чи інших об'єктів у певних місцях;

12) застосування науково-технічних засобів (13,14 %). Тактичний прийом спрямований як для переконання обшукуваного в безглузді, даремності приховувати об'єкти пошуку, так і для досягнення мети обшуку, для підвищення результативності тактики пошукової діяльності (шляхом використання пошукової техніки).

Отже, для досягнення мети обшуку використовують різні тактичні прийоми і рекомендації (тактичні комбінації), які диференціюються залежно від ситуації, що склалася на момент обшуку. За результатами нашого дослідження встановлено, що **під час обшуку за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами оптимальними для використання є:**

1) система тактичних прийомів, спрямованих на переконання обшукуваного до добровільної видачі об'єктів пошуку (67,31 %): залучення учасників кримінального провадження до проведення обшуку (58,01 %); установлення психологічного контакту (73,08 %); роз'яснення необхідності надання допомоги слідчому (68,91 %);

2) система тактичних прийомів, спрямованих на діагностику добровільної видачі об'єктів пошуку (76,6 %): спостереження за поведінкою обшукуваного (77,24 %); порівняння (зіставлення) добровільно виданих об'єктів (50,32 %); постановка запитань для конкретизації та уточнення інформації (76,28 %); зіставлення інформації, яка міститься у відповідях обшукуваного (72,12 %); постановка контрольних запитань або для усунення протиріччя, або для встановлення невідповідності виданого та шуканого (36,54 %);

3) система тактичних прийомів, спрямованих на усунення активної протидії обшукуваного (65,06 %): використання навіювання у формі наказу (60,9 %); роз'яснення щодо хибної позиції обшукуваного та необхідності у співпраці (68,27 %); відсторонення осіб від обшуку (у разі виникнення конфліктної ситуації) (48,4 %);

4) система тактичних прийомів, спрямованих на подолання відмови обшукуваного від спілкування (77,88 %): установлення психологічного контакту (77,24 %); залучення обшукуваного до надання технічної допомоги (64,74 %); постановка нейтральних запитань – «спіймати на гачок» інтересу (55,13 %); «словесна розвідка» для подолання відмови від спілкування (61,54 %); роз'яснення щодо необхідності надання допомоги слідчому (37,5 %);

5) система тактичних прийомів, спрямованих на отримання пошукової інформації від обшукуваного (60,26 %): постановка запитань на відволікання для уточнення відомостей про особливості обстеженого місця, розташування тих чи інших предметів (74,04 %); зіставлення інформації у відповідях з реальною обстановкою на об'єкті обшуку (67,63 %); використання рефлексії, заснованої на випробуванні (33,65 %); раптове (несподіване) пред'явлення обшукуваному предмета, виявленого під час обшуку (43,27 %); постановка контрольних запитань для оцінки інформації та її корекції (56,09 %);

6) система тактичних прийомів, спрямованих на пошук об'єктів, що зберігаються без спеціального маскування (70,19 %): зіставлення поведінки обшукуваного з місцем обшуку (43,27 %); аналіз обстановки місця обшуку з метою визначення місць імовірного зберігання об'єктів пошуку: а) орієнтація на місця традиційного зберігання (63,78 %), б) використання можливих типових аналогів (69,55 %); зіставлення (порівняння) виявленого об'єкта з ознаками того, що шукають (54,8 %); використання прийомів на відволікання (якщо слідчий володіє інформацією про місце приховування об'єктів пошуку) (73,72 %);

7) система тактичних прийомів, спрямованих на пошук видозмієних або знищених об'єктів (79,5 %): аналіз можливого видозмієнення (знищення) об'єкта пошуку (32,37 %); аналіз обстановки на об'єкті обшуку з метою визначення імовірних місць, де видозмієнялися (знищувалися) об'єкти пошуку: а) орієнтація на професійні (чи інші) навички

обшукуваного (88,78 %); б) зіставлення об'єкта пошуку з різними предметами місця обшуку (68,27 %); в) використання можливих типових аналогів (84,29 %); застосування науково-технічних засобів для виявлення, фіксації і збирання слідів, предметів та їхніх ознак (51,28 %); зіставлення (порівняння) виявлених слідів, предметів та їхніх ознак (51,92 %);

8) система тактичних прийомів, спрямованих на пошук об'єктів, що зберігаються зі спеціальним маскуванням або в інших суб'єктивно недоступних місцях (80,77 %): проведення «словесної розвідки» (76,28 %); використання рефлексії обшукуваного: а) навіювання у формі наказу (32,37 %); б) випробування (33,65 %); в) «виток» інформації з метою вчинення підозрюваним контрольованого правоохоронними органами переміщення об'єктів пошуку (44,23 %); аналіз обстановки на об'єкті обшуку для визначення місць імовірного зберігання предметів: а) зіставлення об'єкта пошуку з різними предметами місця обшуку (наявність демаскуючих ознак і характер схованок) (64,42 %); б) орієнтація на професійні (чи інші) навички обшукуваного (70,83 %); в) використання можливих типових аналогів (83,65 %); застосування науково-технічних засобів (зокрема, пошукової техніки) (39,74 %); порівняння (зіставлення) виявлених об'єктів з ознаками того, що шукають (41,03 %).

Рекомендовані тактичні прийоми є ефективним засобом у відшуканні об'єктів пошуку, до того ж вони мають альтернативний характер і їх використання є прерогативою слідчого. Тактичні прийоми не мають бути ізольованими один від одного, адже застосування їх у комбінації дозволяє цілеспрямовано проводити пошуки в різних ситуаціях та підвищувати результативність тактики пошукової діяльності.

Завершальна стадія обшуку пов'язана безпосередньо з фіксацією та оцінкою результатів пошукової діяльності. Правильно складений протокол має відповідати вимогам ст.ст. 104–106, 223, 233, 234, 236 КПК України.

Слід зазначити, що завершення обшуку супроводжується закінченням аудіо-, відеофіксування цієї СРД, включаючи період складання відповідного протоколу та ознайомлення з ним, або до його складання з обов'язковим поновленням такого фіксування під час ознайомлення з протоколом учасників обшуку.

3.2. ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТІВ

Допит – це СРД, за результатами якого вирішуються основні тактичні завдання розслідування, збираються, перевіряються та узагальнюються відомості, що мають значення для кримінального провадження.

Вагомий внесок у розробку наукових основ проведення допиту зробили такі вчені: В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. К. Весельський, Ю. В. Гаврилін, Л. Я. Драпкін, Є. П. Іщенко, В. О. Коновалова, В. Г. Лісогор, М. В. Салтєвський, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, В. Ю. Шепітько, С. Ю. Якушин та ін. Окремі положення тактики допиту під час розслідування незаконного обігу об'єктів озброєння викладені в наукових дослідженнях Г. О. Бойка, О. М. Вдовіна, В. В. Єфіменка, І. В. Капустіної, С. Г. Павликова, І. Ю. Рагуліна, О. С. Тарасенка, М. В. Щеголевої та ін. Разом з тим у контексті сучасних реалій та запитів правозастосовної практики потребують більш детального дослідження тактичні особливості проведення допитів за фактом вчинення незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами.

Допит є найбільш інформативним і поширеним способом отримання доказів. Його проведення вимагає від слідчого високої загальної та професійної культури, знань психології людини, а іноді – спеціальних знань²⁸⁶. За своєю сутністю, це процесуальна дія, яка є регламентованим кримінальними процесуальними нормами інформаційно-психологічним процесом спілкування осіб, котрі беруть у ньому участь, що спрямований на отримання інформації про відомі допитуваному факти, які мають значення для встановлення істини в кримінальному провадженні²⁸⁷.

У кримінальному процесі розрізняють допит за процесуальним статусом: свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, експерта; за віком: малолітньої або неповнолітньої особи. Особливим видом є одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях (ч. 9 ст. 224 КПК України). Тактичні

²⁸⁶ Рівчаченко О. А. Особливості допиту підозрюваного в незаконних діях з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів та психотропних речовин. *Науковий вісник «Юридичний часопис» НАВС*. Вип. № 1 (11). 2016. С. 279.

²⁸⁷ Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 265.

особливості проведення допитів регламентовані ст.ст. 223–226, 351–354, 356 КПК України.

Метою цих СРД є отримання повних й об'єктивних показань або перевірка вже наявних відомостей, які є джерелом доказів, а фактичні дані, що в них містяться, – доказами²⁸⁸, відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК України.

Крім того, вивчення матеріалів кримінальних проваджень дозволило дійти висновку, що в процесі допиту вирішуються такі основні завдання: встановлення відомостей про учасників процесу (допитуваних); перевірка слідчих версій, обрання напрямку розслідування; встановлення фактичних даних про механізм і способи вчинення незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами; збирання відомостей про особу злочинця та його зв'язки; встановлення причинно-наслідкового зв'язку зі збройними кримінальними правопорушеннями; латентних епізодів злочинної діяльності; імовірних очевидців та іншої (додаткової) інформації, що має значення для кримінального провадження; отримання доказів.

Предмет допиту залежить як від процесуального статусу допитуваного, так і від того, якою інформацією він може володіти²⁸⁹. Слід зазначити, що ця інформація може мати не тільки доказове, а й пошукове, орієнтуюче значення. Також перевірці повинні підлягати не тільки показання учасників процесу, а й оперативні дані, які мають визначальне (31,09 %) та допоміжне (37,82 %) значення в розслідуванні незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами.

Вивчення матеріалів кримінального провадження дає можливість виокремити **5 груп осіб, які підлягають допиту за фактом**

²⁸⁸ Криміналістика / Б. А. Викторов, Р. С. Белкин. М.: «Юридическая литература», 1976. С. 157; Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монографія / К. О. Чаплинський. Дніпропетровськ: Дніпропет. держ. ун-т внутр. справ: Ліра ЛТД, 2010. С. 201; Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 265.

²⁸⁹ Сакаль А. П. Тактика допиту під час розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організаціями злочинними угрупованнями. *Науковий вісник ХДУ*. Вип. № 2. Том 4. 2014. С. 156; Тактика допиту. Криміналістична тактика [Електронний ресурс]. *Мультимедійний підручник «Криміналістика» НАВС*. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/kriminalist/lections/lecture_3.21.html.

вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, а також коло обставин, які підлягають з'ясуванню (предмет допиту):

1) особи з числа очевидців злочинної діяльності. Допит цих свідків, як правило, проводять у найкоротші строки після реєстрації відомостей про кримінальне правопорушення у ЄРДР. Предмет допиту включає такі обставини: анкетно-біографічні дані допитуваного, його соціальний статус; очевидцем якої саме події він був; обставини й характер цієї події (час, місце, способи вчинення, причинно-наслідкові зв'язки та ін.); дані про предмет посягання (знаряддя кримінального правопорушення); чи відома йому особа підозрюваного (у т. ч. потерпілого); ознаки зовнішності підозрюваного (у т. ч. потерпілого); чи може його впізнати; який був фізичний та емоційний стан учасників події; наслідки кримінального правопорушення; чи застосувався тиск чи підкуп щодо нього, від кого він надходив;

2) особи з числа потерпілих від збройних кримінальних правопорушень. Цих свідків допитують також у найкоротші строки, встановлюють анкетно-біографічні дані допитуваного, рід занять, наявність додаткових доходів, коло знайомств та соціальних зв'язків, у т. ч. кримінального характеру. Крім того, з'ясовуються: обставини збройного кримінального правопорушення, спосіб його вчинення; кількість підозрюваних, їхня зовнішність, чи може їх впізнати; чи знайомі вони, чи зустрічалися раніше, характер зв'язків та їхня характеристика (спосіб життя, характер, інтереси, коло знайомств); дані про знаряддя кримінального правопорушення, предмет посягання; наслідки злочинної діяльності; обставини, що спонукали до вчинення кримінального правопорушення; наявність впливу, погроз на його адресу, від кого вони надходили; наявність імовірних очевидців злочинної діяльності;

3) особи з числа родичів, знайомих та близького соціального оточення (у т. ч. особи з числа ймовірних співучасників). Як правило, допит цих свідків проводять у нейтральній або конфліктній ситуації у формі «запитання-відповідь», і характеризується він малою інформативністю. Нерідко ситуація допиту обумовлена відмовою надати показання чи замовчуванням фактів про окремі обставини злочинної діяльності, іноді – наданням неправдивих показань. Завжди підлягають

з'ясуванню: анкетно-біографічні дані; окремі фрагменти анкетно-біографічних даних підозрюваного, спосіб його життя, побут, характер, поведінка, інтереси, захоплення, коло знайомств та соціальні зв'язки, у т. ч. кримінального характеру; що відомо про обставини злочинної діяльності (час, місце, способи вчинення, конкретні епізоди, причинно-наслідкові зв'язки та ін.), що повідомляв підозрюваний; за якими діями він спостерігав особисто; що відомо про предмет посягання та місце його приховування; наявність співучасників; яким був фізичний та емоційний стан підозрюваного в період злочинної діяльності; чи усвідомлював він тяжкість кримінального правопорушення; які дії були вжиті особисто допитуваним з огляду власної поінформованості; наявність впливу, погроз, підкупу щодо нього, від кого вони надходили;

4) особи з числа інших учасників процесу (перекладач, експерт, спеціаліст, співробітники органу досудового розслідування та ін.) допитуються з метою отримання, перевірки та закріплення відомостей, що мають значення для кримінального провадження, зокрема стосовно тих обставин, які вони сприймали особисто під час проведення окремих СРД;

5) особи, які вчинили кримінальне правопорушення, допитуються відразу після отримання ними письмового повідомлення про підозру. Зазвичай ситуація допиту цих осіб є досить проблемною та безпосередньо залежить від їхньої позиції: відмови від надання показань (п. 4 ч. 3 ст. 42; ч. 4 ст. 224 КПК України; ст. 63 КУ), надавання неправдивих показань чи їх зміни. Причинами конфліктних ситуацій є такі обставини (мотиви): особа не бажає, щоб її притягнули до кримінальної відповідальності (65,38 %); особа приховує факт інших епізодів злочинної діяльності (15,38 %); особа приховує факт наявності співучасників або, навпаки, обмовляє їх (17 %); наявність погроз від співучасників, інші види впливу, у т. ч. підкуп для самообмови (2,24 %). У той же час, за наявності психологічного контакту, з'ясовуються: умови та спосіб життя, інтереси, захоплення (зокрема, позитивні риси допитуваного), кола знайомств та соціальні зв'язки, у т. ч. кримінального характеру (зокрема, корупційні зв'язки, їхній характер, межі домовленості тощо); ставлення до вчиненого кримінального правопорушення, стан, у якому перебуває; конкретні обставини злочинної діяльності (місце, час, способи вчинення, кількість епізодів, причинно-наслідкові зв'язки

та ін.), його фізичний та емоційний стан під час вчинення кримінального правопорушення (на кожному з етапів і за конкретним епізодом); чи усвідомлював тяжкість злочинних дій, які мотиви та мету переслідував; обставини, що спонукали до вчинення кримінального правопорушення; дані про предмет посягання (зокрема, характеристика об'єктів озброєння, їхня кількість, зовнішні ознаки); способи й засоби його приховування (зберігання); наявність спеціальних знань, умінь та навичок поведінки з ним; наявність співучасників, характер їхніх стосунків, яка роль і функції кожного, хто був ініціатором; які наслідки злочинної діяльності; коло поінформованих про це осіб (очевидців).

Цей перелік не є вичерпним. Залежно від результатів проведення допитів, оцінки висновків судових експертиз та ситуацій, що виникли на досудовому розслідуванні, додатково з'ясується та уточнюється низка інших питань. Як справедливо зауважила В. О. Коновалова, правильно обрана тактика забезпечує об'єктивність та достовірність показань, успішність розкриття і розслідування кримінального правопорушення²⁹⁰. Під час обрання тактики допиту слідчий повинен враховувати ситуацію, яка може мати безконфліктний і конфліктний характер. Опитані респонденти зауважують, що допити за фактом вчинення незаконного поведінки зі зброєю та бойовими припасами проходять доволі в безконфліктній атмосфері (75,96 %), під час яких допитувані: надають повні і правдиві показання (68,6 %); допускають добросовісну помилку (19,23 %); надають неправдиві показання (7,37 %); відмовляються від надання показань (1,6 %); надають показання, які суперечать обставинам кримінального правопорушення та потребують перевірки (3,2 %). Зазвичай допити проводять у формі вільної розповіді (92,63 %), за необхідності ставлять запитання для доповнення та уточнення інформації. Вивчення ж матеріалів кримінальних проваджень дає можливість стверджувати, що не завжди з'ясовувалися всі зазначені вище обставини (див. у п. 18 Додатку Б), що, як правило, спричинило проведення додаткових або повторних допитів.

Як і будь-яка інша СРД, допит містить три стадії: підготовку, безпосереднє проведення, завершення. Доволі часто в криміналістичній

літературі звертають увагу на важливість кожної з них. Так, В. Ю. Шепітько стверджує, що ретельна підготовка до допиту є необхідною умовою одержання повних та об'єктивних показань. У процесі підготовки слідчий здійснює комплекс організаційних і тактичних заходів²⁹¹. О. М. Процюк наголошує, що тактика допиту має бути різноманітною і гнучкою, оскільки базується на використанні всього арсеналу тактичних прийомів допиту²⁹². Ці тактичні прийоми, пише М. О. Селіванов, можуть бути впорядковані на основі їхньої систематизації, що відіграє важливу роль для виділення тих, які за ознаками подібності можуть бути об'єднані в самостійні групи²⁹³. Така систематизація потребує виконання синтетичної функції, пов'язаної з об'єднанням тактичних прийомів у різні сукупності відповідно до об'єктивно існуючих між ними закономірних зв'язків²⁹⁴. Вихід із спілкування, закріплення результатів та їхній аналіз, на думку М. В. Салтевського, є закінченням допиту, тобто завершальною стадією цієї СРД²⁹⁵.

Вивчення поглядів та думок учених²⁹⁶, а також результати опиту-

²⁹¹ Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 272.

²⁹² Процюк О. М. Тактичні прийоми під час проведення допиту неповнолітніх, підозрюваних у конфліктній ситуації. *Науковий вісник «Митна справа»*. Вип. № 1 (97). Ч. 1. Книга 1. 2015. С. 93.

²⁹³ Советская криминалистика. Теоретические проблемы : учебное пособие / Н. А. Селиванов, В. Г. Танасевич, А. А. Эйман, Н. А. Якубович. М.: Юрид. лит., 1978. С. 144.

²⁹⁴ Шепітько В. Ю. Теорія криміналістическої тактики : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Гриф, 2002. С. 117.

²⁹⁵ Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтевський. К.: Кондор, 2005. С. 368.

²⁹⁶ Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика : учебник для вузов / Р. С. Белкин. М.: НОРМА-ИНФРА М, 2001. С. 614; Гаврилин Ю. В. Криминалистическая тактика и методика расследования отдельных видов преступлений в определениях и схемах : учебное пособие / Ю. В. Гаврилин. М.: Книжный мир, 2004. С. 39; Закатов А. А., Цветков С. И. Тактика допроса при расследовании преступлений, совершаемых организованными преступными группами : лекция / А. А. Закатов, С. И. Цветков. М.: НИИРПО Московского ин-та МВД России, 1996. С. 13; Коновалова В. Е. Допрос: тактика и психология [Электронный ресурс]. *Учебное пособие*. Харьков, 1999. URL: <http://yurpsy.com/files/ucheb/konvalova/konvalova.htm>; Криминалистика : учебник для высших учебных заведений МВД СССР. Том 2 / Р. С. Белкин, В. П. Лавров, И. М. Лузгин. М.: Высшая юридическая заочная школа МВД СССР, 1988. С. 99; Криміналістика : підручник / М. І. Скригонюк. К.: Атіка, 2005. С. 160; Криміналістика : підручник / П. Д. Біленчук. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Атіка, 2001. С. 321–322; Хірсін А. В. Криміналістичне забезпечення розслідування корисливо-насилницької організованої злочинної діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2006. С. 11; Чаплинский К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій :

²⁹⁰ Коновалова В. Е. Тактика допроса свидетелей и обвиняемых / В. Е. Коновалова. Х.: Изд-во ХГУ, 1956. С. 13.

вання дозволили дійти висновку, що *ефективна підготовка до допиту за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами має охоплювати*: 1) вивчення матеріалів кримінального провадження (95,19 %); 2) визначення кола осіб, які підлягають допиту (76,92 %); 3) визначення предмета допиту (41,35 %); 4) визначення послідовності його проведення (54,81 %); 5) визначення часу й місця (59,29 %); 6) збирання та використання оперативно-розшукової інформації, зокрема про допитувану особу (склад злочинного об'єднання) та вчинених ним кримінальних правопорушень (29,49 %); 7) вибір інших учасників (20,51 %); 8) обрання технічних засобів фіксації та їхню підготовку (26,92 %); 9) планування допиту (67 %).

У ході здійснення цього комплексу організаційно-підготовчих заходів, слідчий, оцінюючи слідчу ситуацію, за необхідністю, додатково ознайомлюється зі спеціальною літературою (42,63 %), звертається за допомогою до відповідних спеціалістів (60,58 %), вивчає соціально-психологічні характеристики допитуваних (25,96 %), визначає спосіб їхнього виклику (30,13 %) та інше (5,77 %).

Заради повноти, всебічності та об'єктивності розслідування допити мають бути проведені без зволікань у найкоротші терміни й тактично грамотно. Для досягнення цієї мети значна увага повинна приділятися синтезуючому структурному елементу підготовчої діяльності – плануванню. План може бути усним чи письмовим, стислим або розгорнутим. Відсутність плану допиту, як правило, стає підґрунтям неповної та безсистемної постановки запитань, використання тактичних прийомів, що в цілому негативно може позначитися на результатах допиту²⁹⁷.

монографія / К. О. Чаплинський. Дніпропетровськ: Дніпропет. держ. ун-т внутр. справ: Ліра ЛТД, 2010. С. 224–225; Чернявський С. С. Фінансове шахрайство: методологічні засади розслідування : монографія / С. С. Чернявський. К.: «Хай-Тек Прес», 2010. С. 532; Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 272; Якушин С. Ю. Тактические приемы при расследовании преступлений : монография / В. П. Малков. Казань: Изд-во Казанского ун-та. 1983. С. 80; та ін.

²⁹⁷ Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монографія / К. О. Чаплинський. Дніпропетровськ: Дніпропет. держ. ун-т внутр. справ: Ліра ЛТД, 2010. С. 224.

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що під час безпосереднього проведення допиту має враховуватися низка окремих тактичних завдань. У безконфліктній ситуації: збереження безконфліктності, встановлення та фіксація показань у повному обсязі, створення належних умов для активізації пам'яті допитуваного, максимальна деталізація показань допитуваного щодо предмета допиту та умов сприйняття і формування показань з метою організації перевірки їхньої достовірності, щоб кожна обставина була підтверджена або спростована іншими доказами²⁹⁸. У конфліктній ситуації – поступове залучення допитаного до спілкування і переконання його в необхідності надати правдиві показання.

З огляду на це, для отримання повних й об'єктивних показань та подолання активної протидії під час допиту слідчий застосовує низку тактичних прийомів. Ця позиція підтверджується і результатами наукових досліджень Є. П. Іщенко, А. О. Топоркова, В. О. Коновалової, К. О. Чаплинської, В. Ю. Шепітька та ін.²⁹⁹ Так, за результатами нашого дослідження встановлено, що **найоптимальніші для використання під час допиту за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами є системи тактичних прийомів**, спрямовані на встановлення психологічного контакту (79,81 %), активізацію діяльності допитуваного та утримання психологічного контакту (82,05 %), актуалізацію забутого в пам'яті допитуваного (75,32 %), викриття неправди або нейтралізацію добросовісної помилки допитуваного (62,18 %).

Низка тактичних прийомів, спрямованих на встановлення психологічного контакту, застосовується для уникнення або зняття

²⁹⁸ Процесуальний порядок та тактичні особливості здійснення слідчих (розшукових) дій : науково-методичні рекомендації / В. В. Кілімчук, К. Л. Бугайчук, В. О. Марялова, Т. П. Матюшкова. Х.: ХНУВС, 2018. С. 29.

²⁹⁹ Іщенко Е. П., Топорков А. А. Криміналістика : учебник / Е. П. Ищенко, А. А. Топорков. М.: ИНФРА-М, 2006. С. 412; Коновалова В. Е. Тактика допроса свидетелей и обвиняемых / В. Е. Коновалова. Х.: Изд-во ХГУ, 1956. С. 9; Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монографія / К. О. Чаплинський. Дніпропетровськ: Дніпропет. держ. ун-т внутр. справ: Ліра ЛТД, 2010. С. 284; Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 284; та ін.

«бар'єрів у спілкуванні» – психологічних труднощів, які є причиною конфліктів або перешкоджають налагодженню взаєморозуміння і взаємодії³⁰⁰, а також для встановлення безконфліктної ситуації у ході допиту та одержання правдивих показань.

Під час допиту свідків (потерпілих): роз'яснюється процесуальний статус допитуваного, його права та обов'язки (88,14 %); мета та завдання допиту (62,82 %); важливість надання правдивих показань (46,79 %); проводиться попередня бесіда на сторонню тему (51,6 %); використовуються позитивні якості допитуваного (30,77 %); здійснюється переконання щодо невідворотності покарання підозрюваного (-их) (68,27 %); переконання щодо необхідності надання допомоги слідчому (59,29 %); за необхідністю, проводять допит без присутності сторонніх осіб (вічна-віч) (50,64 %).

Так, допит починається із встановлення слідчим особи допитуваного, його анкетно-біографічних даних, роз'яснення прав та обов'язків. Далі свідок попереджається про кримінальну відповідальність за відмову надати показання і надання завідомо неправдивих показань. потерпілий – тільки за надання завідомо неправдивих показань (ч. 3 ст. 224 КПК України). У процесі цього слідчий уточнює попередню позицію допитуваного, визначає його психологічний стан, обирає конкретні прийоми психологічного контакту.

Нерідко свідок (потерпілий), вступаючи в спілкування зі слідчим, перебуває у стані хвилювання або стресу. З приводу цього А. В. Дулов зазначив, що ці стани видозмінюються після повідомлення мети допиту, постановки конкретних розумових завдань, визначення цілей

³⁰⁰ Бар'єри у спілкуванні і їх подолання [Електронний ресурс]. *Психологія і етика ділового спілкування*. URL: https://studme.com.ua/167304267246/etika_i_estetika/barery_obschenii_preodolenie.htm; Дмитрієва С. М. Психологічні особливості комунікативних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні [Електронний ресурс]. *Наукова стаття*. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/7609/1/ПСИХОЛОГІЧНІ%20ОСОБЛИВОСТІ%20КОМУНІКАТИВНИХ%20БАР'ЄРІВ%20Дмитрієва.pdf>; Козирев М. П. Комунікативні бар'єри спілкування та шляхи їх подолання. *Науковий вісник ЛьвДУВС*. Вип. № 1. 2014. С. 201–211; Петровский А. В., Ярошевский М. Г. Психология. Словарь / А. В. Петровский, М. Г. Ярошевский. 2-е изд., испр. и доп. М.: Политиздат, 1990. С. 36; Юсупов И. М. Психология взаимопонимания : монография / И. М. Юсупов. Казань: Татарское кн. изд-во, 1991. С. 15–20; та ін.

майбутнього спілкування, уточнення ролі допитуваного в цьому спілкуванні³⁰¹. Крім того, слідчий може переконати допитуваного, що саме від його показань залежить відновлення справедливості, покарання підозрюваних, збереження моральності в суспільстві.

Зміна теми бесіди також може дозволити відкоригувати психологічний стан допитуваного та психологічний клімат допиту в цілому. Використання «позитивних якостей допитуваного» зазвичай нейтралізує чинники, які відволікають його, заважають йому зосередитися та допомагає викликати довіру до слідчого. Результативність таких прийомів залежить від комунікативних якостей самого слідчого. Допитуваний, оцінюючи сприятливі умови допиту, нерідко активізує свою діяльність.

Тактичний прийом «переконання у невідворотності покарання підозрюваного (-их)» зазвичай застосовується, коли допитуваний є потерпілим. Мета такого прийому полягає в недопущенні виникнення страху перед підозрюваним та настанням імовірних негативних наслідків. У разі ігнорування слідчим емоційного навантаження допитуваного, останній може відчувати психологічний дискомфорт, що викликає небажання спілкуватися взагалі або призводить до неповного викладу інформації (повідомлення неповних – «жвавих» показань). Для цього слідчому необхідно видалити зайвих осіб з приміщення (зазвичай колег), зосередитися на темі допиту й повторно використати вказані вище прийоми.

Під час допиту підозрюваного запропонована система тактичних прийомів додатково має бути спрямована на формування в останнього поваги і довіри до слідчого, на визнання його як достойної, авторитетної та розумної людини, яка керується законом і мораллю. Для цього доцільно: роз'яснити процесуальний статус допитуваного, його права та обов'язки (81,41 %); провести бесіду на сторонню тему (63,46 %); роз'яснити значення щирого каяття у вчиненому кримінальному правопорушенні (50,32 %); використовувати позитивні якості допитуваного (47,44 %); продемонструвати поінформованість

³⁰¹ Дулов А. В. Судебная психология : монография / А. В. Дулов. Минск: Вышэйшая школа, 1975. С. 319.

щодо способу й обставин життя допитуваного, його проблем, потреб та інтересів (33,33 %); змодельовати перспективи ситуації, що склалася (77,24 %); переконати в невідворотності покарання (40,06 %).

Варто наголосити, що психологічний контакт із підозрюваним необхідно встановлювати із самого початку допиту, у період уточнення анкетно-біографічних даних, роз'яснення його процесуального статусу, прав та обов'язків. Ігнорування цієї рекомендації може призвести до використання підозрюваним свого права на конституційний імунітет (ст. 63 КУ). Тому уточнення даних, бесіда на сторонню тему, а також використання «позитивних якостей допитуваного», як правило, може викликати позитивні емоції підозрюваного, що, у свою чергу, надасть можливість визначитися з його позицією та бажанням надати показання.

Об'єктивне роз'яснення про неминучість настання відповідальності, з одного боку, та можливого щиросердного каяття у вчиненому кримінальному правопорушенні, з іншого боку, впливає на підозрюваного і сприяє встановленню психологічного контакту³⁰². При цьому ефективна комунікація слідчого має демонструвати відчуття чуйності, турботи, увагу до важливих для підозрюваного речей.

Тактичний прийом «демонстрація поінформованості щодо способу й обставин життя допитуваного, його проблем, потреб та інтересів» має сприяти взаємному процесу: слідчий бере до уваги переживання підозрюваного, а підозрюваний, відповідно, налаштовується на необхідність спілкування під час допиту.

Модельовання перспектив ситуації, що склалася, також допомагає підозрюваному зрозуміти важливість допиту і необхідність надати ним правдиві показання, ніж здійснювати протидію слідству. До того ж зазвичай демонструють окремі положення КК України та КПК України, роз'яснюють зміст санкції інкримінованої статті, а також можливість «угоди» (про визнання винуватості у кримінальному провадженні).

³⁰² Ратинов А. Р. Психология допроса обвиняемого : метод. пособие / А. Р. Ратинов, Н. И. Ефимов. М.: ВНИИ проблемы укрепления законности и правопорядка, 1988. С. 66; Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 289.

Слід також зазначити, що психологічний контакт завжди має двосторонній характер, його встановлення і підтримання залежить як від слідчого, так і від допитуваного, хоча ініціатива повинна належати слідчому³⁰³ упродовж усього процесу допиту й досудового розслідування. З підозрюваним ініціатива реалізується в наступальний спосіб, унеможливаючи настання «побічного ефекту», адже підозрюваний може йти на контакт з метою виявлення обсягу доказової інформації, поінформованості слідчого, відповідно до чого змодельовувати свою позицію і лінію поведінки. У цьому випадку доцільно використовувати тактичний прийом «приховування меж поінформованості слідчого». Аналогічної думки Л. Я. Драпкін та В. М. Карагодін, Л. М. Карнеєва, В. Г. Лісогор, К. О. Чаплинський та ін.³⁰⁴. За їхніми висновками, нерозголошення обсягу доказової інформації створює «інформаційний вакуум», через що підозрюваний бере ініціативу на себе. Однак психологічний наступ слідчого змушує його відійти від запланованого, погодитися на взаємний контакт та, як результат, надати показання і про інші епізоди злочинної діяльності, які не були відомі слідству.

Також варто зауважити, що на встановлення психологічного контакту з підозрюваним часто негативно впливає присутність захисника, це вносить певні особливості в тактику допиту. Тож для слідчого об'єктом вивчення є не тільки підозрюваний, а і його захисник. Така ситуація змушує звзвити коло тактичних прийомів, виключити прийоми логічного впливу, щоб передчасно не розкрити доказову базу в кримінальному провадженні.

³⁰³ Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 115.

³⁰⁴ Драпкін Л. Я., Карагодін В. Н. Психологические качества следователя и обучение тактическим приемам допроса. *Формирование профессиональных качеств следователя: сборник научных трудов*. Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1985. С. 35; Карнеева Л. М. Пределы использования тактических приемов допроса. *Тезисы выступлений на теоретическом семинаре ВНИИ МВД СССР*. М.: Изд-во ВНИИ МВД СССР, 1980. С. 4; Лісогор В. Г. Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства : наук.-практ. посібник / В. Г. Лісогор. Д.: Юрид. акад. МВС, 2005. С. 114; Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монографія / К. О. Чаплинський. Дніпропетровськ: Дніпропет. держ. ун-т внутр. справ: Ліра ЛТД, 2010. С. 254; та ін.

Узагалі, у процесі допиту слідчому доцільно використовувати *низку тактичних прийомів, спрямованих на активізацію діяльності допитуваного та утримання психологічного контакту*, а саме: здійснювати поділ теми вільної розповіді або деталізацію за окремими епізодами (78,21 %); ставити питання, що уточнюють, конкретизують і деталізують інформацію (83,01 %); спостерігати за поведінкою допитуваного та його невербальними реакціями (56,73 %); створювати напруження (50 %); знімати напруження (43,91 %); відволікати увагу (51,6 %); здійснювати інерцію допиту (28,85 %); використовувати фактор раптовості (64,1 %); пред'являти речові й письмові докази (45,51 %); оголошувати окремі фрагменти показань інших осіб (53,53 %); використовувати асоціативні зв'язки (67,95 %); демонструвати поінформованість про обставини вчинення кримінального правопорушення (41,03 %); змінювати темп допиту (20,51 %).

У безконфліктній ситуації допит проводять у формі вільної розповіді допитуваного, після чого ставлять запитання. У конфліктній ситуації зазвичай – у формі «запитання – відповідь». Під час вільної розповіді слідчий оцінює отриману інформацію, аналізує її на правдивість та відповідність матеріалам кримінального провадження. Не бажано переривати вільну розповідь, паралельно виконувати іншу роботу. Це може порушити встановлений психологічний контакт із допитуваним. Зазвичай слідчі нотують показання, пропонують «поділити тему вільної розповіді» або «деталізують її за окремими епізодами», за необхідністю, ставлять запитання з метою уточнення обставин кримінального провадження та заповнення прогалин у показаннях. Постановка запитань «... має відображати послідовність учинених дій, конкретизувати й деталізувати попередні відповіді для досягнення можливості спростувати чи підтвердити отримані показання іншими доказами»³⁰⁵. Забороняється ставити запитання у формі навіювання (ті, що містять відповіді або підказки).

Також можна запропонувати допитуваному викласти свої показання письмово. Такий прийом, як правило, використовується для оцінки

³⁰⁵ Гурев М. С. Убивства на разборках (методика расследования) / М. С. Гурев. СПб: Питер, 2001. С. 245.

техніки письма допитуваного – використання специфічної термінології та описання алгоритму дій, пов'язаних із його обізнаністю щодо особливостей об'єктів озброєння та поведінки з ними.

У процесі «запитання – відповідь» слідчий повинен уважно «спостерігати за поведінкою допитуваного та його невербальними реакціями». Таке спостереження дозволяє виявити неправду або невідповідність (перекручення) у показаннях допитуваного³⁰⁶.

Для активізації діяльності допитуваного нерідко застосовуються різні тактичні комбінації. Як правило, це «створення напруження» через пред'явлення речових і письмових доказів, оголошення окремих фрагментів показань інших осіб, демонстрацію поінформованості слідчого стосовно обставин кримінального правопорушення, зміну темпу допиту, з подальшим її «зняттям» завдяки здійсненню інерції допиту (бесіда на іншу тему, не пов'язану з предметом допиту, у ході якої слідчий непомітно змінює ритм бесіди, її тон, ставить питання, яке цікавить слідство³⁰⁷).

Застосування такої тактичної комбінації здійснюється на підставі ретельної підготовки, аби «відволікти увагу» допитуваного, і реалізується завдяки «фактору раптовості». Такий психологічний вплив є обов'язковим атрибутом спілкування в процесі допиту, полягає в передачі інформації допитуваному для з'ясування його поінформованості, яка визначається характером реагування на повідомлену інформацію, а також спрямований на утримання психологічного контакту.

Якщо допитуваний не може пригадати обставини, що мають значення для кримінального провадження, використовують тактичні прийоми, засновані на асоціативних зв'язках. У той же час необхідно обов'язково встановити, чи має місце «побічна відмова» від давання повних показань або допитуваний дійсно забув обставини, які цікавлять слідство³⁰⁸. Для цього слідчий аналізує дані, пов'язані зі сприйняттям

³⁰⁶ Лісогор В. Г. Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства : наук.-практ. посібник / В. Г. Лісогор. Д.: Юрид. акад. МВС, 2005. С. 45.

³⁰⁷ Белан С. В., Луценко Т. О. Психологічні прийоми подолання протидії слідству при проведенні окремих слідчих дій. *Проблеми екстремальної та кризової психології: матеріали науково-практичної конференції*. Вип. № 6. 2009. С. 19.

³⁰⁸ Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 307.

окремих фрагментів події, проміжком часу, індивідуальними особливостями пам'яті допитуваного тощо.

До тактичних прийомів, спрямованих на актуалізацію забутого в пам'яті допитуваного, належить: пред'явлення речових і письмових доказів (58,97 %); демонстрація іншої матеріалізованої інформації (53,21 %); оголошення окремих фрагментів показань інших осіб (48,4 %); постановка основних запитань та запитань для нагадування, уточнення, конкретизації інформації (75,64 %); використання зображувальних можливостей допитуваного (27,56 %); допит на місці події (6,73 %). По суті, ця система прийомів сприяє активізації різних асоціацій (за суміжністю, за подібністю, за контрастом, інше³⁰⁹), через що доцільний перехід до форми допиту «запитання – відповідь». Як правило, ставлячи запитання, слідчий має на меті заповнити прогалини у вільній розповіді, конкретизувати чи уточнити інформацію про важливі обставини, які згадано в загальній чи неоднозначній формі, або нагадати про них. Позитивний ефект у пригадуванні забутого має постановка запитань у хронологічній або логічній послідовності про обставини події за їхнім часовим перебігом.

Тактичні прийоми «пред'явлення речових і письмових доказів», «демонстрація іншої матеріалізованої інформації», «оголошення окремих фрагментів показань інших осіб» є своєрідним стимулятором у пригадуванні забутого. Під час пред'явлення доказів допитуваний може їх впізнати, оскільки раніше сприймав ці об'єкти або окремі їхні ознаки, та повідомити про обставини, які цікавлять слідство. Демонстрація іншої матеріалізованої інформації полягає у пред'явленні (показі) допитуваному різних документів із зображеннями (фотознімки, схеми, малюнки, рисований портрет та інше). Під час оголошення показань інших осіб виокремлюються певні їхні фрагменти, які не повинні мати характер навіювання. За необхідністю використовують прийоми, що стимулюють повторне сприйняття допитуваним обстановки, у якій відбувалася розслідувана подія, або окремих її елементів. Так,

³⁰⁹ Васильєв А. Н. Тактика допроса при расследовании преступлений / А. Н. Васильев, Л. М. Карнеева. М.: Юрид. лит., 1970. С. 91.

на пропозицію слідчого допитуваний може зобразити сприйняті ним раніше об'єкти чи ситуацію або безпосередньо сприйняті обставини на місці події.

Як правильно зауважив В. Ю. Шепітько, у період попередньої оцінки показань можливе виявлення негативних обставин: відсутність у показаннях допитуваного відомостей, які повинні мати місце; чи наявність у показаннях відомостей, яких не має бути. Це є специфічним сигналом неправди в показаннях і потреби у використанні відповідних тактичних прийомів³¹⁰, розроблених на підставі методу переконання.

Враховуючи форму неправдивих показань, процесуальний статус допитуваного, слідчий у загальному порядку застосовує **систему тактичних прийомів, спрямованих на викриття неправди або нейтралізацію добросовісної помилки**, серед яких: постановка додаткових та контрольних запитань для уточнення, конкретизації, деталізації інформації (50,64 %); пред'явлення речових і письмових доказів (61,54 %); оголошення окремих фрагментів показань інших осіб (71,15 %); допит на місці події (38,46 %). Сама ситуація вимагає від слідчого спрямувати хід СРД на пред'явлення контрдоказів, постановку відповідних запитань, демонстрацію асоціативних зв'язків для спростування неправдивих показань. Послідовність прийомів визначається з урахуванням якісної складової отриманих доказів та поінформованості самого слідчого.

Варто наголосити, що на сьогодні досі залишається актуальним дослідження таких конфліктних ситуацій³¹¹ з огляду на визначення підсистем тактичних прийомів, спрямованих на викриття різних форм неправди (повне або часткове заперечення вини, замовчування певних фактів, обмова, самообмова, неправдива заява про алібі тощо³¹²)

³¹⁰ Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 319.

³¹¹ Затенацький Д. В. Роль негативних обставин у формуванні ідеальних слідів. *Теорія і практика правознавства*. Вип. № 2 (6). 2014. С. 1–12; Колесник І. А. Проблеми побудови алгоритму діагностики та виявлення добросовісних помилок у показаннях свідків. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. № 9. С. 144–150.

³¹² Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія / В. Ю. Шепітько. Х.: Харків юридичний, 2007. С. 325.

та нейтралізацію конкретних добросовісних помилок (сприйняття, запам'ятовування, відтворення³¹³).

Закінчивши проведення допиту слідчий переходить до завершальної стадії – фіксації ходу й результатів СРД у передбаченому законом порядку (ст.ст. 104–106, 223, 224 КПК України) та їхню оцінку. Складені схеми, плани, графіки, малюнки та інше є додатковими засобами фіксації СРД. Доцільно ще на підготовчій стадії допиту прийняти рішення про застосування науково-технічних засобів. Імперативного характеру таке рішення набуває за клопотанням учасників допиту (ч. 1 ст. 107 КПК України). Застосування науково-технічних засобів дозволяє слідчому використати однойменний тактичний прийом, який забезпечить повноту й точність відображення показань допитуваного, його психофізичний стан та атмосферу самого допиту. Вивчення матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що найбільш поширеними засобами фіксації допиту є аудіо- (1,9 %) та відеозапис (10,4 %).

Одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб є ефективним способом перевірки наявних відомостей, викриття неправди й одержання нових доказів у кримінальному провадженні. За своєю сутністю це особлива процесуальна дія, яка спрямована на з'ясування причин істотних розбіжностей у раніше наданих показаннях допитуваних осіб, їх усунення та отримання об'єктивних, достовірних показань про конкретні обставини розслідуваної події. Вивчення матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що майже у 72,6 % випадків слідчими допускається груба тактична помилка – проведення одночасного допиту лише для підтвердження вже раніше наданих показань учасників процесу, тобто для їх закріплення. На нашу думку, причиною цього є неналежне розуміння та недооцінювання характерних тактичних особливостей такої дії: одночасний допит не є обов'язковим, він проводиться тільки з тактичних міркувань слідчого під час виявлення істотних розбіжностей у раніше наданих показаннях; налагоджений раніше психологічний контакт із допитуваними має сприяти визначенню предмета допиту, усуненню суперечливих моментів (першого допитує того,

хто говорить правду) та небажаного «витоку» інформації (зазвичай, цьому передують додатковий допит із використанням указаних вище прийомів); процес допиту має відповідати меті і вимогам, передбачених ч. 9 ст. 224 КПК України, зокрема з'ясуванню обставин, стосовно яких проводиться допит. Під час розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності особи, а також кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням насильства або погрози щодо його застосування, одночасний допит двох чи більше вже допитуваних осіб не може бути проведений за участю малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого разом з підозрюваним.

Що ж стосується допиту в режимі відеоконференції³¹⁴, то цю СРД за фактом вчинення незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами проводять вкрай рідко (0,8 % – 13,78 %) через специфіку її правового механізму: 1) наявність підстав для проведення: а) випадків, передбачених ч. 1 ст. 232 КПК України; б) отримання вмотивованої ухвали слідчого судді про проведення допиту в режимі відеоконференції; 2) порядок проведення: а) підготовча стадія: визначення кола осіб (свідка, потерпілого); підбір технічних засобів і технологій, які забезпечать належну якість зображення і звуку, а також інформаційну безпеку; вибір місця проведення допиту; повідомлення всіх учасників про час та місце допиту; б) сам допит здійснюється за правилами судового розгляду, крім випадку, коли на момент проведення цієї дії жодній особі не повідомлено про підозру в даному кримінальному провадженні, то допит може проводитися за відсутності сторони захисту; обміном інформацією керує виключно слідчий суддя; процес допиту обов'язково фіксується за допомогою технічних засобів відеозапису; в) завершальна стадія: хід і результати відображаються в журналі судового засідання; здійснюється виготовлення резервних копій технічних носіїв інформації зафіксованої процесуальної дії (допиту), які зберігаються окремо.

³¹³ Калімбет І. Л. Розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2017. С. 143–144.

³¹⁴ Кучинська О. П., Черниченко І. В. Окремі праксеологічні аспекти застосування режиму відеоконференції у кримінальному провадженні в Україні. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. Вип. № 5 (20). 2014. С. 41–49.

3.3. ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ І ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

Підготовка і призначення судових експертиз під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами є обов'язковим тактичним рішенням слідчого. Використання спеціальних знань саме у такій формі дозволяє за належністю об'єктів озброєння вирішити питання про відповідальність за незаконне поводження з ними, а за слідами їхнього застосування встановити причинно-наслідкові зв'язки та обставини такої події.

Рекомендації щодо провадження судових експертиз докладно описані Т. В. Аверьяновою, О. І. Аніщенком, О. Я. Баєвим, Р. С. Белкіним, Л. М. Головченкою, В. Г. Гончаренком, Л. Я. Драпкіним, А. В. Дуловим, Н. І. Клименкою, В. В. Копчем, В. П. Ореховою, М. Я. Сегаєм, А. А. Ткаченком, В. Ю. Шепітьком, О. Р. Шляховим, М. Г. Щербаковським та ін. Окремі аспекти під час розслідування незаконного обігу об'єктів озброєння викладені О. М. Вдовиним, О. Ю. Голубою, В. В. Єфіменком, В. В. Коваленком, В. В. Кубановим, О. А. Мокринським, С. Г. Павликовим, В. А. Саморокою, О. С. Тарасенком, Є. С. Тесленком, М. В. Щеголевою та ін. На думку вчених, підготовка і призначення судових експертиз зумовлена тактичними міркуваннями, пов'язаними з особливостями розслідування кримінального правопорушення, слідчою ситуацією, наявністю або відсутністю необхідних матеріалів для експертного дослідження, з чим слід погодитися.

Узагальнення матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що *судові експертизи під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами проводять у 100 % випадків*, з них: дослідження ручної вогнепальної зброї (42,4 %) та бойових припасів до неї (57,6 %); дактилоскопічне дослідження (34,4 %); технічне дослідження матеріалів та засобів відео-, звукозапису (1,6 %), лінгвістичне дослідження усного мовлення (0,8 %), їхнє комплексне дослідження (1,6 %); а також комплексне дослідження об'єктів озброєння і дактилоскопії (14,4 %) та інше (18,4 %).

Узагальнення судово-слідчої практики, з урахуванням причинно-наслідкового зв'язку зі збройними кримінальними правопорушеннями,

свідчить про більш розгорнутий спектр використання спеціальних знань у вигляді проведення:

1) криміналістичних експертиз:

- трасологічної: дактилоскопічне дослідження (8,4 %), дослідження слідів людини (0,9 %), транспортних засобів (5,1 %), знарядь, інструментів і залишених ними слідів (2,4 %), ідентифікація цілого за частинами (3,2 %), ідентифікаційних номерів та рельєфних знаків (0,6 %);
- зброї (та слідів) і обставин її використання: дослідження ручної вогнепальної зброї (48,8 %) та бойових припасів до неї (52,2 %), слідів зброї, слідів пострілу та ситуаційних обставин пострілу (11 %) та інші види досліджень (9 %);
- матеріалів, речовин та виробів (5,8 %);
- одорологічної (запахові сліди) (3,4 %);
- почеркознавчої: для дослідження почерку і підписів (1,2 %);
- технічної експертизи документів: дослідження реквізитів документів (0,7 %), матеріалів документів (0,3 %), друкарських форм та інших засобів виготовлення документів (0,4 %);
- фототехнічної, портретної: для ідентифікації знімальної апаратури, а також особи за зовнішніми ознаками (1 %);
- відеозвукозапису: технічне дослідження матеріалів та засобів відео-, звукозапису (1,25 %), лінгвістичне дослідження усного мовлення (0,63 %);

2) інших (окремих) експертиз:

- комп'ютерно-технічної: для дослідження комп'ютерної техніки і програмних продуктів (4,4 %);
- товарознавчої (5,7 %);
- судово-медичної: для дослідження людей (судово-медичне освідування) з метою визначення стану здоров'я, ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, наявності алкогольного та/або наркотичного сп'яніння (15 %); речових доказів (дослідження крові, слини та інших біологічних виділень людини, волосся тощо) (3,2 %); трупів з метою встановлення причини смерті та обставин, пов'язаних із летальним наслідком (2,8 %);

- судово-психіатричної: для дослідження психічного стану особи з метою встановлення її осудності, не осудності, обмеженої осудності (5,45 %).

До того ж з них у 9 % випадків проводилися комплексні дослідження, у 13,1 % – додаткові, у 7,8 % – повторні експертні дослідження.

Слід зазначити, що імперативна вимога ч. 2 ст. 242 КПК України зобов'язує слідчого або прокурора забезпечити проведення судової експертизи щодо: встановлення причин смерті; тяжкості та характеру тілесних ушкоджень; визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності; встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості; визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням³¹⁵. Враховуючи те, що під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами у 100 % випадків проводять експертизу зброї (та слідів) і обставин її використання, а за наявності причинно-наслідкового зв'язку щодо слідів та обставин їх застосування призначають комплексні експертні дослідження (зазвичай комплексну судово-медичну та судово-балістичну експертизу), які вирішують питання, передбачені положеннями вказаних імперативних вимог, то вважаємо доцільним *уніфікувати норми ч. 2 ст. 242 КПК України шляхом доповнення їх таким положенням: «7) встановлення належності об'єктів озброєння»*³¹⁶.

Нами також встановлено типові помилки, яких припускає слідчий у ході вирішення питань, пов'язаних із призначенням судових експертиз:

³¹⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

³¹⁶ Волобоєв А. О. Експертне дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї: особливості призначення. *Актуальні проблеми кримінального права та процесу: матеріали III Всеукраїнського науково-практичної конференції*. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2017. С. 263.

- відмова від призначення експертного дослідження об'єктів озброєння з ознаками саморобного або промислового виготовлення за наявності ідентифікаційних ознак цих предметів³¹⁷ (4 %);
- відмова від призначення експертного дослідження документів, що мають явні ознаки підробки; частин зброї та її окремих екземплярів; інструментів, матеріалів та речовин, що використовувалися для виготовлення (переробки) об'єктів озброєння; засобів пакування і маскуванню та інших пов'язаних об'єктів³¹⁸ (10,4 %);
- відмова від призначення інших необхідних у кримінальному провадженні судових експертиз (4 %);
- затягування строків призначення та проведення судових експертиз (16,8 %);
- неправильне визначення послідовності в разі призначення декількох судових експертиз (7,2 %);
- постановка експертам питань, що не входять до їхньої компетенції³¹⁹ (2,4 %);
- неправильне формулювання питань експертові або упущення суттєвих питань (13,6 %);
- бездумне переписування («шаблонність») питань із довідників слідчого³²⁰ (27,2 %);
- направлення на судові експертизи речових доказів із порушенням цілісності їхньої упаковки³²¹ (8,8 %);

³¹⁷ Вдовин А. Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2015. С. 122; Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 201.

³¹⁸ Тут же.

³¹⁹ Тут же.

³²⁰ Безлепкин Б. Т. Краткое пособие для следователя и дознавателя / Б. Т. Безлепкин. М.: «Проспект», 2011. С. 153; Вдовин А. Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2015. С. 122; Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 201.

³²¹ Тут же.

- надання недостатньої кількості зразків для дослідження або неякісних об'єктів дослідження (1,6 %);
- не відображення в постанові про призначення судової експертизи обставин кримінального провадження (15,2 %);
- ігнорування клопотань учасників кримінального провадження про призначення конкретної судової експертизи (3,2 %).

На нашу думку, основною причиною зазначених помилок є недостатній рівень підготовки слідчих, посередній рівень їхніх знань про наукові та технічні можливості сучасних судових експертиз. Підтвердженням цьому є і результати опитування респондентів, які відзначили, що неналежне використання можливостей судових експертиз може бути зумовлено: недостатньою поінформованістю про наукові та технічні можливості судових експертиз – 43,27 %; відсутністю методичних рекомендацій про сучасні методи й технології експертних досліджень – 20,83 %; недостатністю засобів і матеріалів для дослідження – 7,69 %; наданням переваги іншим засобам збирання доказів – 28,21 %. Тому вважаємо за доцільне розкрити тактику підготовки й призначення судових експертиз під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, визначити зміст домінантів.

Так, насамперед зазначимо, що якісне проведення судових експертиз під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, зокрема експертизи зброї (та слідів) і обставин її використання, залежить від таких об'єктивних чинників:

1) своєчасного та належного вилучення об'єктів озброєння (недопущення втрати попередніх властивостей вилучених об'єктів та певних зразків для порівняльного дослідження);

2) проміжку часу з моменту вилучення об'єктів озброєння до направлення їх на експертизу, він має бути мінімальним (включаючи консультації зі спеціалістом щодо визначення кола питань з огляду на обставини кримінального провадження та підготовку матеріалів для експертного дослідження, складання вмотивованої постанови з додаванням копій необхідних матеріалів, їхнє пакування і доставку та ін.);

3) проміжку часу з моменту отримання зразків для порівняльного дослідження до направлення їх на експертизу, він має бути мінімальним завдяки оперативним заходам щодо їхнього отримання³²².

Тобто **своєчасність є визначальним критерієм призначення судових експертиз під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами**. Своєчасно призначена судова експертиза забезпечується плануванням цієї СРД, що, у свою чергу, синтезує її підготовку та включає: підготовку і збирання необхідних матеріалів; обрання виду судової експертизи та момент її призначення; визначення предмета судової експертизи та формулювання питань; вибір експертної установи або експерта.

Підготовка й збирання необхідних матеріалів для судової експертизи починається ще в ході проведення окремих СРД, коли слідчий отримує інформацію про обставини події, а також предмети, речі, документи та інші об'єкти, що мають важливе значення для кримінального провадження. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує процес вилучення об'єктів озброєння, який має здійснюватися чітко за порядком, установленим законом та методичними рекомендаціями³²³. Зокрема, упакування зброї, її частин (як правило магазину) та бойових припасів здійснюється окремо. При цьому забезпечується їхній захист

³²² Волобоєв А. О. Експертне дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї: особливості призначення. *Актуальні проблеми кримінального права та процесу: матеріали III Всеукраїнського науково-практичної конференції*. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2017. С. 264.

³²³ Інструкція про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду. Наказ ГПУ, МВС, ДПА, СБУ, ВСУ, ДСА від 27.08.2010 № 51/401/649/471/23/125 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0051900-10>; Інструкція про порядок приймання, зберігання, обліку, знищення чи реалізації вилученої, добровільно зданої, знайденої зброї та боєприпасів до неї. Наказ МВС України від 31.05.1993 № 314, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0106-93>; Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень. Наказ МЮ від 08.10.1998 № 53/5, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>; Порядок зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження. Постанова КМУ від 19.11.2012 № 1104 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1104-2012-p>.

від забруднення, пошкоджень та взаємного контакту під час транспортування. Зброя має бути розряджена. Якщо це не можливо зробити, то вживають заходи щодо фіксації ударно-спускового механізму (шляхом розміщення прокладки між бойком і капсулем або між курком та ударником, залежно від виду зброї) для унеможливлення випадкового пострілу, про що здійснюють попереджувальні написи на упаковці та бирці. Дульний зріз зброї закривається і обв'язується чистою білою тканиною. Категорично забороняється протирати канал ствола (оскільки це може змінити мікрорельєф полів нарізів та унеможливити вирішення експертом питань, пов'язаних з обставинами здійснення пострілу³²⁴), розбирати зброю, перевіряти взаємодію її деталей, здійснювати постріл.

Вилучені об'єкти упаковують у щільний папір або спеціальний сейф-пакет, який печатують, а на його поверхні чи бирці роблять індивідуальні позначки. Якщо на поверхні вилучених об'єктів виявлено сліди дослідницького характеру або вилучено значну кількість екземплярів зброї, то слід упакувати ці об'єкти в картонні або дерев'яні ящики, попередньо закріпивши для унеможливлення зміни їхнього стану.

Надалі, аналізуючи отримані матеріали та слідчу ситуацію, слідчий визначає предмет експертного дослідження – конкретні запитання, відповіді на які необхідно отримати завдяки експертним дослідженням, а також достатність матеріалів у кримінальному провадженні для вирішення цих питань. *Задля цього доцільно звернутися до спеціаліста, який має відповідну підготовку.* Особливо в ході вирішення питань, пов'язаних з обставинами пострілу³²⁵.

Якщо зібраний обсяг матеріалів є недостатнім, то слідчий вживає заходи для отримання додаткових матеріалів, у т. ч. порівняльних зразків для експертного дослідження. Порядок отримання зразків для судової експертизи регламентований ст. 245 КПК України та здійснюється

відповідно до положень про тимчасовий доступ до речей і документів (ст. 160–166 КПК України). Відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами освідчення, передбаченого ст. 241 КПК України³²⁶.

Отримані зразки мають відповідати критеріям репрезентативності (достатньої кількості і якості) та порівняльності (можливості порівняння)³²⁷.

Обрання виду судової експертизи та моменту її призначення також має важливе значення для розслідування. Слідчий, маючи знання про наукові та технічні можливості сучасних судових експертиз та об'єкти для дослідження, визначає вид судової експертизи. Вибір моменту її призначення відбувається з огляду на місце цієї СРД у системі інших дій, а також доцільність реалізації інформаційного та доказового потенціалу речових доказів. Передчасне призначення судової експертизи може створити несприятливі умови як для експерта, який не зможе вирішити всі поставлені перед ним питання, так і для слідчого, який буде змушений призначити додаткове або повторне експертне дослідження.

Як свідчать результати узагальнення матеріалів кримінальних проваджень, призначення судових експертиз за фактом учинення незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами у 79,2 % випадків відбувалося протягом 3 діб від початку досудового розслідування, у 16 % – від 3 до 10 днів, у 4,8 % – протягом місяця і більше.

Із вказаним елементом має тісний зв'язок визначення предмета судової експертизи та формулювання питань, це, по суті, основне завдання підготовки щодо призначення судових експертиз.

Варто звернути увагу, що в криміналістичній літературі питання визначення предмета судової експертизи має дискусійний характер. Розроблені О. Р. Шляховим теоретичні положення підтримала більшість

³²⁶ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

³²⁷ Тактика використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві. Призначення і проведення судових експертиз [Електронний ресурс]. *Мультимедійний підручник «Криміналістика» НАВС*. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/kriminalist/lections/lection_3.24.html#2.

³²⁴ Коваленко В. В. Організація й тактика огляду вогнепальної зброї та боєприпасів на місці їх виявлення. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. Вип. № 1 (77). 2017. С. 194.

³²⁵ Волобоев А. О. Експертне дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї: особливості призначення. *Актуальні проблеми кримінального права та процесу: матеріали III Всеукраїнського науково-практичної конференції*. Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2017. С. 265–266.

учених-криміналістів³²⁸. На його думку, предмет судової експертизи – це фактичні дані та обставини кримінального провадження, встановлені судовим експертом на підставі використання спеціальних знань шляхом застосування відповідних засобів (методів) при дослідженні матеріальних та матеріалізованих носіїв інформації з метою вирішення завдань судової експертизи³²⁹. Тобто предметом судової експертизи є експертне завдання, що підлягає розв'язанню в ході експертного дослідження³³⁰, попередньо визначене питаннями, поставленими слідчим, прокурором або судом до експерта.

Ці питання мають відповідати таким основним вимогам: не виходити за межі спеціальних знань експерта й не мати правового характеру; бути визначеними, конкретними та короткими; бути логічно сформульованими; мають характеризуватися повнотою та мати комплексний характер³³¹.

Як приклад, під час дослідження об'єктів озброєння судово-балістична експертиза вирішує ідентифікаційні та не ідентифікаційні завдання. У ході вирішення ідентифікаційних завдань експертне дослідження полягає у встановленні індивідуальної тотожності об'єктів озброєння, а також конструктивно подібних до них виробів, частин (деталей). У зв'язку з цим, перед експертом ставлять такі питання:

- з якої системи (моделі, зразка) стріляна гільза, яку було виявлено на місці події?;
- чи не стріляна куля з конкретного екземпляра зброї?;
- чи не стріляні кулі, які виявлено та вилучено з різних місць (кримінальних проваджень), з однієї і тієї ж зброї?;
- чи не стріляні гільзи, які виявлено в різних місцях події, з однієї і тієї ж зброї?;
- чи не становили до пострілу куля і гільза, подані на експертизу, один патрон?;
- чи не є представлений на дослідження предмет частиною конкретного екземпляра зброї?.

У ході вирішення не ідентифікаційних завдань (діагностичних, ситуаційних) дослідження зводиться до встановлення належності об'єктів озброєння або конструктивно подібних до них виробів, визначення їхнього стану (справності) та придатності до цільового призначення, способу виготовлення або конструктивних змін шляхом переробки. Як правило, до експерта ставлять такі питання:

- чи належить предмет до вогнепальної зброї?;
- яким способом (промисловим чи саморобним) виготовлений предмет?;
- до якого виду (системи, моделі, зразка) належить предмет?;
- чи справна зброя, чи придатна для стрільби; якщо ні, то які саме вона має несправності; чи виключають ці несправності можливість пострілу? (питання вирішується тільки стосовно зброї промислового виготовлення);
- чи внесено зміни в пристрій зброї, які саме, яким способом?;
- чи можливий з цієї зброї постріл без натискання на спусковий гачок за певних умов (питання ставиться тільки для з'ясування конкретних обставин кримінального провадження)?;
- чи не виконувався постріл із даного екземпляра зброї після останньої чистки каналу ствола? (останнім часом питання не вирішується через відсутність науково-розроблених та затверджених методик);
- чи є бойовим припасом патрон, вилучений у підозрюваного?;
- до зброї якого виду (системи, моделі, калібру) призначено патрон, вилучений у підозрюваного?;

³²⁸ Копча В. В. Тактика використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві. *Призначення і проведення судових експертиз: науковий вісник УжНУ*. Вип. № 47. Том 3. 2017. С. 107; Основи судової експертизи : навчальний посібник для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта / Л. М. Головченко, А. І. Лозовий, Е. Б. Сімакова-Єфремян та ін. Х.: Право, 2016. С. 25.

³²⁹ Копча В. В. Тактика використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві. *Призначення і проведення судових експертиз: науковий вісник УжНУ*. Вип. № 47. Том 3. 2017. С. 108; Основи судової експертизи : навчальний посібник для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта / Л. М. Головченко, А. І. Лозовий, Е. Б. Сімакова-Єфремян та ін. Х.: Право, 2016. С. 13; Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 196.

³³⁰ Тактика використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві. *Призначення і проведення судових експертиз* [Електронний ресурс]. *Мультимедійний підручник «Криміналістика» НАВС*. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/kriminalist/lections/lection_3.24.html#2.

³³¹ Криміналістика : учебник для бакалавров / Л. Я. Драпкин. М.: Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2012. С. 456.

- до якого патрона (вид, модель) належить куля або відстріляна гільза?;
- до якого виду (системи, моделі, зразка) зброї належить куля?;
- який зміст маркувальних позначень на предметі?;
- чи не піддавалися маркувальні позначення знищенню чи зміні? тощо.

Вибір експертної установи або експерта здійснюється залежно від виду експертизи, об'єктів дослідження та питань, що підлягають вирішенню. В Україні існує розгалужена мережа спеціалізованих установ і відомчих служб із різних галузей знань. Як правило, проведення експертизи доручається територіальним підрозділам Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України.

Слід зазначити, що відповідно до ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 № 4038-XII, остання редакція від 01.01.2021, проведення криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз здійснюється виключно державними спеціалізованими установами. Для проведення інших експертиз, за рішенням особи або органу, що призначили судову експертизу, крім судових експертів, можуть бути залучені інші спеціалісти з відповідних галузей знань³³².

Після виконання підготовчих заходів слідчий приймає рішення про призначення судової експертизи, через що виносить відповідну вмотивовану постанову (ч. 1 ст. 242 КПК України) з урахуванням вимог ч. 5 ст. 110 КПК України.

Узагальнення матеріалів кримінальних проваджень показало, що на час дії змін до КПК України від 03.10.2017³³³ у 5,6 % випадків слідчий суддя не задовольняв клопотання слідчого, прокурора про призначення судових експертиз, як правило, через не відображення в описовій

³³² Про судову експертизу. Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.

³³³ Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів. Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147a-19#n187>.

частині обставин кримінального правопорушення та мотивів призначення відповідної судової експертизи.

Також слід зазначити, що, завершуючи підготовку до проведення судової експертизи, слідчий додатково зобов'язаний вирішити питання щодо транспортування об'єктів дослідження та особисту (або його представником) передачу їх до експертної установи або експертові. Тому доцільно завчасно налагодити взаємодію з іншими підрозділами органу досудового розслідування, які здійснюють оперативний супровід у кримінальному провадженні, зокрема визначити відповідальну особу, час відправки, шлях транспортування та підготувати для цього транспортний засіб.

Отже, від рівня підготовки слідчих, від рівня їхніх знань про наукові та технічні можливості сучасних судових експертиз, їхнього вміння грамотно й послідовно ставити запитання експертам, своєчасно організувати взаємодію з іншими підрозділами залежить ефективна діяльність експертів. Рекомендуємо слідчим постійно ознайомлюватися зі спеціальною літературою, вивчати наукову термінологію, методи й технологію експертних досліджень.

Отже, за результати дослідження конкретизовано тактику проведення огляду, обшуку та допитів, тактику підготовки й призначення судових експертиз під час розслідування незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами, визначено зміст домінантів з метою підвищення їхньої ефективності.

Визначено найбільш значущі вузлові місця, що підлягають огляду: місце виявлення об'єктів озброєння – 9,2 %; місце затримання особи з об'єктами озброєння – 53,4 %; місце схованки (зберігання) об'єктів озброєння (покинуті об'єкти, відкрита місцевість) – 7,5 %; місце збуту або «закладки» об'єктів озброєння – 5 %; транспортні засоби, у яких переміщувалися об'єкти озброєння – 8,3 %; місце виготовлення (переробки) або ремонту об'єктів озброєння – 5,8 %; інші місця «концентрації» слідів кримінального правопорушення – 10,8 %.

Сформульовано основну мету проведення обшуку – це виявлення, фіксація і вилучення об'єктів озброєння (ручної вогнепальної

зброї – 44 %; бойових припасів до неї – 56 %) та інших об'єктів, що можуть бути речовими доказами в кримінальному провадженні: основні частини об'єктів озброєння (7,2 %), макети чи окремі деталі (11,2 %), речі та предмети, які містять сліди зберігання чи застосування об'єктів озброєння, або сліди злочинної діяльності (15,2 %), інструменти, різна документація та обладнання, що застосовувалися для виготовлення об'єктів озброєння, їхніх основних частин (8 %), комп'ютерна техніка та інші носії електронної інформації (12 %), засоби телефонного зв'язку (sim-картки) (6,4 %) та інші значущі предмети (15,2 %).

Наголошено на необхідності участі інспектора-криміналіста та/чи спеціаліста в галузі балістики в огляді та на доцільності залучення до обшуку спеціаліста в галузі психології.

Визначено найоптимальніші для використання в процесі обшуку системи тактичних прийомів, спрямованих на: схилення обшукуваного до добровільної видачі об'єктів пошуку (67,31 %); діагностику добровільної видачі об'єктів пошуку (76,6 %); усунення активної протидії обшукуваного (65,06 %); подолання відмови обшукуваного від спілкування (77,88 %); отримання пошукової інформації від обшукуваного (60,26 %); пошук об'єктів, що зберігаються без спеціального маскування (70,19 %); пошук видозмінених або знищених об'єктів (79,5 %); пошук об'єктів, що зберігаються зі спеціальним маскуванням або в інших суб'єктивно недоступних місцях (80,77 %).

Виокремлено 5 груп осіб, які підлягають допиту за фактом незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами: 1) особи з числа очевидців злочинної діяльності; 2) особи з числа потерпілих від збройних кримінальних правопорушень; 3) особи з числа родичів, знайомих та близького оточення (у т. ч. особи з числа ймовірних співучасників); 4) особи з числа інших учасників процесу; 5) особи, які вчинили кримінальне правопорушення.

Встановлено найоптимальніші для використання в процесі допитів системи тактичних прийомів, спрямованих на: встановлення психологічного контакту (79,81 %); активізацію діяльності допитуваного та утримання психологічного контакту (82,05 %); актуалізацію забутого в пам'яті допитуваного (75,32 %); викриття неправди або нейтралізацію добросовісної помилки допитаного (62,18 %).

Акцентовано увагу на своєчасності як визначальному критерію призначення судових експертиз під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. Через те, що встановлення належності об'єктів озброєння є обов'язковим, у т. ч. за наявності причинно-наслідкового зв'язку щодо слідів та обставин їхнього застосування, запропоновано уніфікувати норми ч. 2 ст. 242 КПК України шляхом доповнення їх відповідним положенням.

ПІСЛЯМОВА

У монографії здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає в розробці та науковому обґрунтуванні методики розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. Найсуттєвіші з них такі:

1. Визначено, що криміналістична характеристика кримінальних правопорушень є інформаційною основою в методиці розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами й відіграє структурну роль щодо розробки практичних рекомендацій для підвищення ефективності розслідування досліджуваного кримінального правопорушення та суміжних із ним деліктів.

Установлено, що криміналістична характеристика незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами – це система взаємопов'язаної криміналістично значущої інформації про предмет посягання, способи та місця вчинення кримінального правопорушення, особу злочинця та типові сліди його злочинної діяльності.

2. Розкрито зміст елементів криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, систематизовано їхні криміналістично вагомні ознаки. Зокрема:

2.1. Класифіковано ручну вогнепальну зброю, яка є предметом досліджуваного кримінального правопорушення, а також знаряддям вчинення збройних кримінальних правопорушень на: 1) групу ручної вогнепальної зброї, щодо якої можливе діагностичне дослідження (99,9 %), до якої належить: 1.1) класична ручна вогнепальна зброя (78,2 %): а) типова ручна вогнепальна зброя (17,3 %); б) перероблена ручна вогнепальна зброя (28,35 %); в) атипова ручна вогнепальна зброя (32,55 %); 1.2) ручна вогнепальна зброя з обмеженою дією ураження (21,8 %): а) типова ручна вогнепальна зброя з обмеженою дією ураження (2,37 %); б) атипова (перероблена) ручна вогнепальна зброя з обмеженою дією ураження (19,42 %); 2) групу ручної зброї з достатньою дією ураження, щодо якої не можливе діагностичне

дослідження (0,1 %): а) ручна зброя конструктивно нестабільного забезпечення (атипова ручна зброя одноразової дії); б) ручна зброя з обмеженим експертним дослідженням.

2.2. Класифіковано бойові припаси до ручної вогнепальної зброї залежно від певного типу патрона та способу його виготовлення на: 1) групу типових (класичних) бойових припасів промислового виробництва (99,63 %): 1.1) патрони вітчизняного виробництва (97,83 %); 1.2) патрони іноземного виробництва (1,8 %); 2) групу нестандартних (атипових) бойових припасів саморобного виробництва (0,37 %): 2.1) перероблені патрони саморобним способом (0,09 %); 2.2) виготовлені патрони саморобним способом (0,28 %).

2.3. Визначено, що виявлення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами здійснюється правоохоронними органами у 54,1 % випадків у містах (у т. ч. обласних центрах, у м. Києві та м. Севастополі); у 6,2 % – у селищах міського типу; у 39,7 % – у сільській місцевості; переважно в громадських місцях.

2.4. Групофіковано способи незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, пов'язані з: 1) статичним станом незаконного обігу (придбання, зберігання, носіння), які вчиняються: а) з прямим умислом, коли злочинець переслідує мету щодо їх використання для власних потреб без одержання матеріальної вигоди або з метою отримання одноразової чи систематичної винагороди; б) з прямим умислом, коли злочинець переслідує мету щодо їх використання для вчинення збройних кримінальних правопорушень; 2) динамікою (шляхом їх надходження до) незаконного обігу: 2.1) типові способи незаконного поводження (передача чи збут), вчиняються: а) з прямим умислом, коли злочинець переслідує мету щодо виконання зазначених дій для власних потреб без одержання матеріальної вигоди або з метою отримання одноразової винагороди; б) з прямим умислом, коли злочинець переслідує мету щодо отримання системного злочинного доходу; 2.2) інші способи незаконного поводження (виготовлення, переробка чи ремонт), які вчиняються з прямим умислом, коли злочинець переслідує мету щодо виконання дій без одержання матеріальної вигоди або з метою отримання одноразового чи систематичного злочинного доходу.

2.5. З'ясовано, що цілеспрямований процес пізнання способів незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами відбувається через виокремлення: 1) типових механізмів незаконного придбання, зберігання, носіння; 2) типових механізмів незаконної передачі чи збуту; 3) типових механізмів іншого незаконного поводження – виготовлення, переробки чи ремонту.

2.6. Виокремлено три типи злочинців залежно від рівня їхньої компетенції: дилетант, ординарний спеціаліст, професіонал. Сформульовано соціально-психологічний портрет типової особи, яка вчиняє незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами («дилетанта»): по-перше, це психічно здорова та осудна людина, яка через низьку соціальну відповідальність проявляє кримінальну активність для реалізації власних потреб і конкретно поставленої мети. По-друге, це чоловік середнього віку (30–49 років), українець, громадянин України, родом із міста або сільської місцевості, який має повну загальну середню або професійно-технічну (середню спеціальну) освіту, володіє базовим уявленням про об'єкти озброєння, але не достатнім рівнем умінь та навичок поводження з ними. Усвідомлено ігнорує і порушує приписи закону через характерну зневагу до загальноприйнятих моральних цінностей суспільства. Його мотивація нейтральна за своєю природою – бажання володіти й розпоряджатися, без передбаченого законом дозволу, зброєю та бойовими припасами, що дозволяє відчувати силу, упевненість, безпеку. Веде відчужений, самотній, відірваний від сім'ї спосіб життя. На момент вчинення кримінального правопорушення неодружений, з погашеною судимістю, не працює і не навчається, але є працездатним, малозабезпеченим із низьким рівнем достатку.

2.7. Систематизовано типові сліди незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, які виникають залежно від обстановки кримінального правопорушення та механізму його вчинення: 1) основні (характерні/обов'язкові); 2) додаткові; 3) ситуаційні (окремі).

3. Визначено зміст особливостей початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. Окреслено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування за критерієм повноти (обсягу, змісту й характеру криміналістично значущої вихідної) інформації про подію кримінального правопорушення,

особу злочинця та предмет посягання, що є в розпорядженні слідчого на початку досудового розслідування: «Ситуація 1» – є достатньо повно інформації про подію кримінального правопорушення, особу злочинця та об'єкти озброєння; «Ситуація 2» – є лаконічна інформації про подію кримінального правопорушення, особу злочинця та об'єкти озброєння; «Ситуація 3» – є сукупність даних про кримінальне правопорушення; «Ситуація 4» характеризується відсутністю фактичних даних про кримінальне правопорушення.

4. Сформульовано, що зміст наступного етапу розслідування цілком залежить від суб'єктивних факторів та обґрунтовує потребу в ініціативній різноплановій діяльності слідчого. Окреслено типові слідчі ситуації наступного етапу залежно від результатів допиту підозрюваного, під час якого з'ясовуються позиції винної особи: підозрюваний визнає себе винним та надає показання (89 %); підозрюваний визнає себе винним, проте відмовляється від надання показань (6,2 %); підозрюваний не визнає себе винним та надає показання (2,5 %); підозрюваний визнає себе винним частково та надає показання (1,3 %); підозрюваний не визнає себе винним та відмовляється надати показання і відповідати на запитання (0,8 %); підозрюваний відмовляється від надання показань (0,2 %).

Наведені ситуації обумовлюють висування певних версій, визначення тактичних завдань та відповідних алгоритмів дій, спрямованих на їхнє вирішення.

5. З'ясовано, що організаційно-практична модель розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами складається з вивчення вихідної інформації про обставини кримінального правопорушення, висування версій, формування цілей та планування розслідування.

Планування, як метод організації, становить складний розумовий процес слідчого з вибору способів, сил і засобів для успішного вирішення заздалегідь сформованих цілей, перевірки версій, визначення послідовності дій та заходів, їхнього змісту і строку виконання. Під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами планування складається з таких етапів: 1) аналіз слідчої ситуації; 2) вибір тактичного напрямку розслідування; 3) визначення сил

і засобів; 4) складання письмового плану за необхідності; 5) контроль за виконанням та корекція плану.

Виокремлено зміст обставин, що підлягають установленню під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, який має включати п'ять груп і розглядатися як єдине ціле: 1) обставини стосовно події кримінального правопорушення: відомості про факт, час, місце, спосіб, предмет та сліди кримінального правопорушення; 2) інші обставини кримінального правопорушення: відомості про причинно-наслідковий зв'язок: а) обставини, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, б) обставини стосовно інших збройних кримінальних правопорушень, в) обставини постзлочинної діяльності; відомості про особу свідків (у т. ч. потерпілих); відомості про характер та розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; 3) обставини стосовно підозрюваного: відомості про особу підозрюваного; винуватість, мотиви та мету; співучасть у вчиненні кримінального правопорушення; 4) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; 5) додаткові обставини, які мають значення в кримінальному провадженні: обставини, що впливають на ступінь тяжкості вчинення кримінального правопорушення; обтяжують чи пом'якшують покарання; обставини, що є підставами для закриття кримінального провадження; розмір процесуальних витрат.

6. Конкретизовано тактику проведення огляду й обшуку, визначено організаційні та тактичні домінанти з метою підвищення ефективності їхнього проведення.

Визначено найбільш значущі вузлові місця, що підлягають огляду: місце виявлення об'єктів озброєння – 9,2 %; місце затримання особи з об'єктами озброєння – 53,4 %; місце схованки (зберігання) об'єктів озброєння (покинуті об'єкти, відкрита місцевість) – 7,5 %; місце збуту або «закладки» об'єктів озброєння – 5 %; транспортні засоби, у яких переміщувалися об'єкти озброєння – 8,3 %; місце виготовлення (переробки) або ремонту об'єктів озброєння – 5,8 %; інші місця «концентрації» слідів кримінального правопорушення – 10,8 %.

Сформульовано основну мету проведення обшуку – виявлення, фіксація і вилучення об'єктів озброєння (ручної вогнепальної зброї – 44 %, бойових припасів до неї – 56 %) та інших об'єктів, що можуть бути

речовими доказами та використані під час досудового розслідування. До інших об'єктів пошуку належать: основні частини об'єктів озброєння (7,2 %), макет чи окремі деталі (11,2 %), речі та предмети, які містять сліди зберігання чи застосування об'єктів озброєння, або сліди злочинної діяльності (15,2 %), інструменти, різна документація та обладнання, що застосовувалися для виготовлення об'єктів озброєння, їхніх основних частин (8 %), комп'ютерна техніка та інші носії електронної інформації (12 %), засоби телефонного зв'язку (sim-картки) (6,4 %) та інші значущі предмети (15,2 %).

Наголошено на необхідності участі інспектора-криміналіста та/чи спеціаліста в галузі балістики в огляді та на доцільності залучення до обшуку спеціаліста в галузі психології.

Визначено найоптимальніші для використання в процесі обшуку системи тактичних прийомів, спрямованих на: схилення обшукуваного до добровільної видачі об'єктів пошуку (67,31 %); діагностику добровільної видачі об'єктів пошуку (76,6 %); усунення активної протидії обшукуваного (65,06 %); подолання відмови обшукуваного від спілкування (77,88 %); отримання пошукової інформації від обшукуваного (60,26 %); пошук об'єктів, що зберігаються без спеціального маскування (70,19 %); пошук видозмінених або знищених об'єктів (79,5 %); пошук об'єктів, що зберігаються зі спеціальним маскуванням або в інших суб'єктивно недоступних місцях (80,77 %).

7. Конкретизовано тактику проведення допитів, визначено організаційні та тактичні домінанти з метою підвищення ефективності їхнього проведення.

Виокремлено 5 груп осіб, які підлягають допиту за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами: 1) особи з числа очевидців злочинної діяльності; 2) особи з числа потерпілих від збройних кримінальних правопорушень; 3) особи з числа родичів, знайомих та близького оточення (у т. ч. особи з числа ймовірних співучасників); 4) особи з числа інших учасників процесу; 5) особи, які вчинили кримінальне правопорушення.

Визначено найоптимальніші для використання в процесі допиту системи тактичних прийомів, спрямованих на: встановлення психологічного контакту (79,81 %); активізацію діяльності допитуваного та

утримання психологічного контакту (82,05 %); актуалізацію забутого в пам'яті допитуваного (75,32 %); викриття неправди або нейтралізацію добросовісної помилки допитуваного (62,18 %).

Конкретизовано тактику підготовки й призначення судових експертиз, визначено зміст домінантів.

Акцентовано, що своєчасність є визначальним критерієм призначення судових експертиз під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. Якість же проведення експертизи зброї (та слідів) і обставин її використання залежить від таких об'єктивних чинників: 1) своєчасного та належного вилучення об'єктів озброєння; 2) проміжку часу з моменту вилучення об'єктів озброєння до направлення їх на експертизу; 3) проміжку часу з моменту отримання зразків для порівняльного дослідження до направлення їх на експертизу.

Також у монографії для удосконалення чинного законодавства обґрунтовано доцільність прийняття закону «Про зброю та бойові припаси», закону «Про заходи протидії незаконному обігу зброї, її основних частин та бойових припасів», наголошено на необхідності уніфікувати норми ч. 2 ст. 242 КПК України шляхом доповнення їх положенням: «7) встановлення належності об'єктів озброєння».

Для уникання вільного, неоднозначного трактування і неузгодженості вживаної термінології до змісту вказаних законів слід включити такі фундаментальні поняття:

- ручна вогнепальна зброя – це ручна зброя, конструктивно й функціонально вироблена та призначена для механічного ураження (з достатньою кінетичною енергією) живої та неживої цілі на відстані або для подання звукового чи світлового/димового сигналу металевими снарядами унітарних або спеціальних патронів шляхом здійснення пострілів від дії сили тиску продуктів горіння порохового заряду чи його замінників в обмеженому обсязі, не зазнаючи змін цілісності своєї структури;
- основні частини ручної вогнепальної зброї – це цільні прилади, часткові елементи або запасні деталі, які конструктивно призначені для ручної зброї щодо її функціонального використання,

а саме: ствол, рамка (пістолета, револьвера) або ствольна коробка, затвор або барабан;

- бойові припаси до ручної вогнепальної зброї – унітарні або спеціальні патрони в зібраному та придатному стані для їх одноразового використання за цільовим призначенням (для механічного ураження цілей або подачі сигналів). Під «спеціальними патронами» слід розуміти інші види патронів (не унітарні, безгільзові) та снаряди розривного, піротехнічного чи вибієного заряду або їх суміш.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика: учебник для вузов / Р. С. Белкин. М.: НОРМА-ИНФРА М, 2001. 990 с.
2. Аленин Ю. П. Теоретические и практические основы раскрытия и расследования очагов преступлений: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1997. 48 с.
3. Антонян Ю. М. Преступность женщин / Ю. М. Антонян. М.: Росс. право, 1992. 256 с.
4. Антонян Ю. М., Еникеев М. И., Эминов В. Е. Психология преступника и расследования преступлений: монография / Ю. М. Антонян. М.: Юристъ, 1996. 336 с.
5. Астапкин Д. И., Астапкина С. М. Криминалистика: учебное пособие / Д. И. Астапкин, С. М. Астапкина. М.: ИНФРА-М, 2002. 206 с.
6. Ахтирська Н. М. Криміналістична тактика: принципи і функції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 1998. 16 с.
7. Баев О. Я. О структуре следственных ситуаций. *Межвузовский сборник*. Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 1983. С. 129–135.
8. Базисні ознаки, поняття і класифікація кримінальної зброї: лекція / О. А. Кириченко. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 348 с.
9. Бандуріна Я. Ю. Типові слідчі ситуації та основні напрямки розслідування контрабанди вогнепальної зброї та боеприпасів. *Вісник ЗНУ* Вип. № 1 (2). 2013. С. 242–247.
10. Бар'єри у спілкуванні і їх подолання [Електронний ресурс]. Психологія і етика ділового спілкування. URL: https://studme.com.ua/167304267246/etika_i_estetika/barery_obschenii_preodolenie.htm.
11. Барбачакова Ю. Ю. Криминалистика: 100 экзаменационных ответов. Экспресс-справочник / Ю. Ю. Барбачакова. М.: ИКЦ «МарТ», Ростов-на-Дону: Изд. центр «МарТ», 2003. 272 с.
12. Басалаев А. Н., Гуняев В. А. Криминалистическая характеристика преступления. *Методика расследования преступлений. Общие положения: материалы научно-практической конференции*. М., 1976. С. 97–100.
13. Бахин В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962–2002): монография / В. П. Бахин. Киев, 2002. 268 с.
14. Бахін В. П. Склад і призначення криміналістичної характеристики злочинів. *Правничий часопис ДонДУУ*. Вип. № 1 (4). Донецьк, 2000. С. 39–43.

15. Безлепкин Б. Т. Краткое пособие для следователя и дознавателя / Б. Т. Безлепкин. М.: «Проспект», 2011. 153 с.
16. Белкин Р. С. Криминалистика: учебное пособие / Р. С. Белкин. М., 1959. 458 с.
17. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики / Р. С. Белкин. М.: НОРМА, 2001. 240 с.
18. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. От теории – к практике / Р. С. Белкин. М.: Юр. лит., 1988. 304 с.
19. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия / Р. С. Белкин. М.: Мегатрон XXI, 2000. 334 с.
20. Белкин Р. С. Курс криминалистики: учебное пособие для вузов / Р. С. Белкин. 3-е изд., доп. М.: Юнити-Дана, Закон и право, 2001. 837 с.
21. Белкин Р. С. Курс криминалистики. Том 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации / Р. С. Белкин. М.: Юристъ, 1997. 480 с.
22. Белкин Р. С. Курс советской криминалистики: учебное пособие. Том 2: Частные криминалистические теории / Р. С. Белкин. М.: Академия МВД СССР, 1978. 412 с.
23. Белкин Р. С. Очерки криминалистической тактики: учебное пособие / Р. С. Белкин. Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1993. 200 с.
24. Белкин Р. С. Понятие, ставшее «криминалистическим пережитком». *Российское законодательство и юридические науки в современных условиях: состояние, проблемы, перспективы: материалы Всероссийской научно-практической конференции*. Тула: Изд. Тульск. гос. ун-та, 2000. С. 3–10.
25. Бескровный Ю. В. Организация раскрытия и расследования преступлений, подследственных органам внутренних дел: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2012. 27 с.
26. Бессонов А. А. Частная теория криминалистической характеристики преступлений: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. Москва, 2017. 46 с.
27. Белан С. В., Луценко Т. О. Психологічні прийоми подолання протидії слідству при проведенні окремих слідчих дій. *Проблеми екстремальної та кризової психології: матеріали науково-практичної конференції*. Вип. № 6. 2009. С. 11–20.
28. Бишевец О. Тактико-психологичне забезпечення обшуку у кримінальному провадженні. *Теория и практика: национальный юридический журнал*. Martie, 2015. С. 125–130.
29. Бойко Г. А. Проблемы методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов (по материалам Северо-Кавказского региона): дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2003. 246 с.

30. Бойко Г. А. Проблемы методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов (по материалам Северо-Кавказского региона): автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Волгоград, 2003. 24 с.

31. Большой энциклопедический словарь. 4-е изд. / А. М. Прохорова. М.: Советская энциклопедия, 1988. 1600 с.

32. Бондар В. С., Кривонос М. В. Зміст та особливості предмета доказування в кримінальних провадженнях про злочини у сфері обігу вогнепальної зброї та бойових припасів. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. Вип. № 3 (83), 2018. С. 195–209.

33. Букаев Н. М. Теоретические проблемы первоначального этапа расследования преступлений против собственности: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. Владивосток, 2001. 58 с.

34. Бурданова В. С. Обстоятельства, подлежащие доказыванию по уголовному делу, как важнейший элемент частных криминалистических методик. *Вестник криминалистики*. Вып. № 2. 2001. С. 38–42.

35. Васильев А. Н. Следственная тактика / А. Н. Васильев. М.: Юридическая литература, 1976. 197 с.

36. Васильев А. Н. Тактика допроса при расследовании преступлений / А. Н. Васильев, Л. М. Карнеева. М.: Юрид. лит., 1970. 208 с.

37. Васильев А. Н., Мудьюгин Г. Н., Якубович Н. А. Планирование расследования преступлений / А. С. Голунский. М., 1957. 199 с.

38. Вдовин А. Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2015. 245 с.

39. Величкин С. А. Организация расследования преступления : учебное пособие / С. А. Величкин. Л.: ЛГУ, 1985. 89 с.

40. Веліканов С. В. Класифікація слідчих ситуацій в криміналістичній методіці: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2002. 19 с.

41. Винницкий Л. В. Теоретические и практические проблемы следственного осмотра: дисс. ... д-ра юрид. наук. М.: ВШ МВД, 1990. 448 с.

42. Винокуров С. И. Криминалистическая характеристика преступлений, ее содержание и роль в построении методики расследования конкретного вида преступлений. *Методика расследования преступлений. Общие положения: материалы научно-практической конференции*. М., 1976. С. 101–104.

43. Вирок Березнегуватського районного суду Миколаївської області від 24.04.2017 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66145250>.

44. Вирок Березнегуватського районного суду Миколаївської області від 21.03.2014 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37751859>.

45. Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 07.06.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74584559>.

46. Вирок Володарського районного суду Донецької області від 12.10.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/61959907>.

47. Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 27.08.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76073851>.

48. Вирок Дзержинського міського суду Донецької області від 05.07.2019 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82832811>.

49. Вирок Іллічівського міського суду Одеської області від 29.04.2015 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43873825>.

50. Вирок Іллічівського районного суду м. Маріуполя Донецької області від 30.03.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73106336>.

51. Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 13.02.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72170076>.

52. Вирок Київського районного суду м. Одеси від 17.05.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57807544>.

53. Вирок Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 01.11.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62397890>.

54. Вирок Конотопського міськрайонного суду Сумської області від 28.12.2017 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71312382>.

55. Вирок Краматорського міського суду Донецької області від 06.12.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63493945>.

56. Вирок Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області від 13.03.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72743389>.

57. Вирок Новозаводського районного суду м. Чернігова від 27.09.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76868607>.

58. Вирок Очаківського міськрайонного суду Миколаївської області від 19.07.2017 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67799990>.

59. Вирок Печерського районного суду м. Києва від 19.02.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72347132>.

60. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 15.04.2019 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81515192>.

61. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 18.03.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57123471>.

62. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 02.10.2019 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84750895>.

63. Вирок Рівненського районного суду Рівненської області від 07.11.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77711228>.

64. Вирок Свалявського районного суду Закарпатської області від 23.12.2013 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38788179>.

65. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 01.03.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57550279>.

66. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 24.01.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71796740>.

67. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 28.02.2017 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65029852>.

68. Вирок Хорольського районного суду Полтавської області від 15.04.2019 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81523998>.

69. Вирок Хотинського районного суду Чернівецької області від 18.12.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78630170>.

70. Вітвіцький С. С. Контроль як гарантія законності діяльності публічної адміністрації : монографія / С. С. Вітвіцький. Маріуполь: ФОП Бірінцев О. О., 2018. 409 с.

71. Вітвіцький С. С., Захарченко А. М. Правова основа взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Науково-практичний журнал: Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. Вип. № 1 (1). Маріуполь, 2021. С. 80–84.

72. Водянова Н. Б. Основы планирования и программирования следственной деятельности : монография / Н. Б. Водянова. М.: Юрлитинформ, 2010. 144 с.

73. Возбуждение уголовного дела : учебно-методические материалы / А. С. Бараш. Красноярск: Краснояр. гос. ун-т, 2000. 259 с.

74. Возгрин И. А. Криминалистическая методика расследования / И. А. Возгрин. Минск: Изд. Вышэйшая школа, 1983. 215 с.

75. Возгрин И. А. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений : лекция / И. А. Возгрин. Л.: ВПУ МВД СССР, 1976. 55 с.

76. Войнов В. В. Особенности первоначального этапа расследования преступлений в сфере незаконного оборота ручного огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук. [Електронний ресурс]. *Библиотека диссертаций «dslib.net»*. URL: <http://www.dslib.net/kriminal-process/osobennosti-pervonachalnogo-jetapa-rassledovaniya-prestuplenij-v-sfere-nezakonnogo.html#963473>.

77. Волобоев А. О. Классификация ручного огнестрельного оружия и боевых припасов к нему: отдельный аспект (за материалами уголовных производств по территории Украины). *Научный вестник Академии Полиции*. Вып. № 2 (22). Азербайджанская Республика, 2019. С. 151–157.

78. Волобоев А. О. Проблемно-дискуссионные вопросы проведения негласных следственных (розыскных) действий во время расследования уголовных

производства, связанных с незаконным обращением с оружием и боевыми припасами. *Борьба с преступностью: теория и практика: материалы VII Международной научно-практической конференции* (г. Могилев, Республика Беларусь, 5 апреля 2019 года) Могилев: Могилевский институт МВД, 2019. С. 240–243.

79. Волобоев А. О. Тактические особенности допросов за фактом незаконного обращения с оружием и боевыми припасами. *Visegrad journal on human rights*. Вып. № 1. Словацкая Республика, 2020. Р. 44–48.

80. Волобоев А. О. Характеристика личности преступника, совершающего незаконное обращение с ручным огнестрельным оружием и боевыми припасами к нему. *Труды Академии МВД Республики Таджикистан: научный журнал*. Вып. № 4 (44). Республика Таджикистан, 2019. С. 115–120.

81. Волобоев А. О. Деякі аспекти наступного етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Актуальні проблеми криміналістики та судової експертології на сучасному етапі розвитку України: матеріали Підсумкової науково-теоретичної конференції* (м. Київ, 11 квітня 2019 року). Вип. № 2. Київ: ННІ НАВС, 2019. С. 37–39.

82. Волобоев А. О. Дискусійні питання проведення НСРД під час розслідування кримінальних правопорушень щодо незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Актуальні питання досудового розслідування: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 року). Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2018. С. 118–121.

83. Волобоев А. О. Експертне дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї: особливості призначення. *Актуальні проблеми кримінального права та процесу: матеріали III Всеукраїнського науково-практичної конференції* (м. Кривий Ріг, 16 червня 2017 року). Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2017. С. 261–266.

84. Волобоев А. О. Інститут криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень: історико-теоретичний аспект. *Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Кривий Ріг, 13 квітня 2017 року). Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. С. 129–130.

85. Волобоев А. О. Незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами: теоретично-правовий аспект. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної*

Інтернет – конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 28 лютого 2019 року). Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 121–123.

86. Волобоев А. О. Організація і планування розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Правовий часопис Донбасу: збірник наукових праць ДЮІ МВС України*. Вип. № 1 (66). Кривий Ріг, 2019. С. 113–119.

87. Волобоев А. О. Поняття, зміст та сутність тактичної операції. *Актуальні питання досудового розслідування: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Кривий Ріг, 21 жовтня 2016 року). Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2017. С. 153–156.

88. Волобоев А. О. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами: теоретичний аспект формування типовим моделей. *Актуальні питання досудового розслідування: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Кривий Ріг, 12 жовтня 2018 року). Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. С. 121–123.

89. Волобоев А. О. Способи незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами як елемент криміналістичної характеристики правопорушення. *Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Кривий Ріг, 12 квітня 2019 року). Кривий Ріг, 2019. С. 119–120.

90. Волобоев А. О. Тактичні особливості обшуку за фактом незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського: науковий журнал*. Том 30 (69). Вип. № 5. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 199–204.

91. Волобоев А. О. Тактичні особливості огляду за фактом незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Юридичний науковий електронний журнал*. Вип. № 5. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 286–289.

92. Волобоев А. О. Типові сліди незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Ужгород, 10-11 травня 2019 року). Ужгород: УжНУ, 2019. С. 84–87.

93. Волобуев А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємства: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. НІОУ ім. Ярослава Мудрого. Х., 2002. 42 с.

94. Волобуев А. Ф. Проблеми методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва: монографія / А. Ф. Волобуев. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 336 с.

95. Волобуєва О. О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час збору інформації про особу, що скоїла злочин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2006. 20 с.

96. Волобуєва О. О. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканності: криміналістичний аналіз. *Європейські перспективи*. Вип. № 5. 2015. С. 111–115.

97. Волчецкая Т. С. Криминалистическая ситуалогия : монография / Н. П. Яблокова. Москва: Калинингр. ун-т, 1997. 248 с. [Електронний ресурс]. *Электронная библиотека «Laws.Studio»*. URL: <https://laws.studio/kriminalistika-uchebnik/kriminalisticheskaya-situalogiya-monografiya.html>.

98. Втюрин А. В. Розыск похищенного огнестрельного оружия с использованием специальных познаний: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. [Електронний ресурс]. *Электронная библиотека диссертация «disserCat»*. URL: <https://www.dissercat.com/content/rozysk-pokhishchennogo-ognestrel'nogo-oruzhiya-s-ispolzovaniem-spetsialnykh-poznaniy>.

99. Гавло В. К. Теоретические проблемы и практика применения методики расследования отдельных видов преступлений / В. К. Гавло. Томск, 1985. 357 с.

100. Гавло В. К., Ким Д. В., Ключко В. Е. Судебно-следственные ситуации: психолого-криминалистические аспекты : монография / В. К. Гавло. Барнаул, 2006. 226 с.

101. Гаврилин Ю. В. Криминалистическая тактика и методика расследования отдельных видов преступлений в определениях и схемах : учебное пособие / Ю. В. Гаврилин. М.: Книжный мир, 2004. 332 с.

102. Галаган В. І. Встановлення події кримінального правопорушення як обставини, яка підлягає доказуванню у кримінальному провадженні : монографія / В. І. Галаган, І. Ю. Саліхова. Київ, 2017. 198 с.

103. Гамов Д. Ю. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) : судово-балістична методика / Д. Ю. Гамов. К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2012. 34 с. [Електронний ресурс]. *Безкоштовна електронна бібліотека*. URL: <http://www.uk.x-pdf.ru/5uridicheskie/>.

104. Герасимов И. Ф. Криминалистическая тактика и следственные ситуации. *Теоретические проблемы криминалистической тактики: межвузовский сборник научных трудов*. Свердловск: Свердловский юридический институт, 1981. С. 13–18.

105. Герасимов И. Ф. Криминалистическая характеристика преступлений в методике расследования. *Методика расследования преступлений. Общие положения: материалы научно-практической конференции*. М., 1976. С. 93–97.

106. Герасимов И. Ф. Общие положения методики расследования преступлений / И. Ф. Герасимов, Е. В. Цыпленкова. М., 2005. 672 с.

107. Глобальні цілі сталого розвитку [Електронний ресурс]. *Інтернет-сторінка Координатора системи ООН в Україні*. URL: <http://www.un.org.ua/ua/>.

108. Головаха Е. И., Панина Н. В. Психология человеческого взаимопонимания : монография / Е. И. Головаха, Н. В. Панина. Киев: Политиздат Украины, 1989. 189 с.

109. Голуб Е. Ю. Методика расследования хищений боевых припасов: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2002. 26 с. [Електронний ресурс]. *Юридическая Россия. Федеральный правовой портал*. URL: <http://www.law.edu.ru/book/book.asp?bookID=120359>.

110. Голубош В. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України): дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 272 с.

111. Григорянц С. А. Анализ зарубежного уголовного законодательства в сфере незаконного оборота оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств [Електронний ресурс]. *Матеріали фахового видання*. URL: http://www.journal-nio.com/index.php?option=com_content&view=article&id=621&Itemid=9.

112. Гудзь В. Е. Расследование преступлений, связанных с незаконным оборотом взрывчатых веществ и взрывных устройств: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2010. 29 с. [Електронний ресурс]. *Бібліотека юридичних наук «Law Theses»*. URL: <http://lawtheses.com/rassledovanie-prestupleniy-svyazannyh-s-nezakonnym-oborotom-vzryvchatyh-veschestv-i-vzryvnyh-ustroystv>.

113. Гурев М. С. Убийства на разборках (методика расследования) / М. С. Гурев. СПб: Питер, 2001. 288 с.

114. Гусаков А. Н., Филющенко А. А. Следственная тактика (в вопросах и ответах) : учебное пособие / А. Н. Гусаков, А. А. Филющенко. Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1991. 147 с.

115. Густов Г. А. Понятие и виды криминалистической характеристики преступлений. *Криминалистическая характеристика преступлений: сборник научных трудов*. М., 1984. С. 43–48.

116. Денисюк С. Ф. Система тактичних прийомів обшуку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Х., 1999. 18 с.

117. Деревянко А. И., Езикян В. И. Криминалистика : учебное пособие / А. И. Деревянко, В. И. Езикян. Новочеркасск: ЮРГТУ, 2007. 164 с.

118. Дирдін М. Є., Лужецька О. Р. Слідова картина та типова обстановка вигнання, пов'язаного із застосуванням насильства над потерпілим. *Науковий вісник ХДУ*. Вип. № 3. 2014. С. 135–139.

119. Дмитрієва С. М. Психологічні особливості комунікативних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні [Електронний ресурс]. *Наукова стаття*. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/7609/1/ПСИХОЛОГІЧНІ%20СОБЛИВОСТІ%20КОМУНІКАТИВНИХ%20БАР%27ЄРІВ%20Дмитрієва.pdf>.

120. Доклад Конференции участников Конвенции ООН против транснациональной организованной преступности (15-19 октября 2018 года). Вена, 2018. 52 с.

121. Драпкин Л. Я. Основы криминалистической теории следственных ситуаций: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. М., 1987. 45 с.

122. Драпкин Л. Я. Понятие и структура способа совершения преступления. *Проблемы борьбы с преступностью: Труды ОВШМ МВД СССР и ИГУ им. А. А. Жданова*. Омск, 1978. С. 132.

123. Драпкин Л. Я., Карагодин В. Н. Психологические качества следователя и обучение тактическим приемам допроса. *Формирование профессиональных качеств следователя: сборник научных трудов*. Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1985. С. 34–37.

124. Дубовицкая Л. П. Планирование расследования / Л. П. Дубовицкая, И. М. Лузгина. М., 1972. 54 с.

125. Дубровицкая Л. П. О соотношении понятий «планирование» и «организация» расследования преступлений. *Организация расследования преступлений органами внутренних дел*. М., 1978. С. 34–35.

126. Дулов А. В. Основы расследования объектов криминалистики. *Криминалистика*. Мн: НКФ «Экоперспектива», 1996. С. 72–74.

127. Дулов А. В. Судебная психология : монография / А. В. Дулов. Минск: Вышэйшая школа, 1975. 464 с.

128. Ермолович В. Ф. Криминалистическая характеристика преступлений : монография / В. Ф. Ермолович. М.: Амалфея, 2001. 304 с.

129. Ефименко В. В. Расследование хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (по материалам следственно-прокурорской практики военной прокуратуры Дальневосточного военного округа): автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. [Електронний ресурс]. *Библиотека диссертаций*. URL: <http://www.dslib.net/kriminal-process/rassledovanie-hiwenij-ognestrelnogo-oruzhija-boepriпасov-vzryvchatyh-vewestv-i.html>.

130. Ефименко В. В. Расследование хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (по материалам

следственно-прокурорской практики военной прокуратуры Дальневосточного военного округа): дисс. ... канд. юрид. наук. Владивосток, 2002. 192 с.

131. Жогин Н. В., Фаткуллин Ф. Н. Возбуждение уголовного дела / Н. В. Жогин, Ф. Н. Фаткуллин. М.: Госюриздат, 1961. 206 с.

132. Журавель В. А. Обставини, що підлягають з'ясуванню, у структурі криміналістичної методики. *Теорія та практика судової експертизи та криміналістики: збірник наукових праць*. Вип. № 10. Харків, 2010. С. 12–29.

133. Завдання (значення терміну) [Електронний ресурс]. *Вільна енциклопедія «Вікіпедія»*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Завдання>.

134. Загальновійська підготовка : навчально-методичне видання [Електронний ресурс]. *Матеріали лекції за темою: Явище пострілу*. URL: <http://goup32441.narod.ru>.

135. Загальновійська підготовка : навчально-методичне видання [Електронний ресурс]. *Матеріали опорного конспекту*. URL: http://goup32441.narod.ru/files/ognp/001oporn_konspekt/t2z1.htm.

136. Загородній І. В. Розслідування злочинів, пов'язаних із нанесенням тілесних ушкоджень: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2018. 243 с.

137. Зайцев О. А., Карлов В. Я. Криміналістика. Проблемно-тематический комплекс : учебное пособие для бакалавров / О.А. Зайцев, В.Я. Карлов. М.: Орлитинформ, 2012. 272 с.

138. Зайцева Е. В. Уголовно-правовые средства противодействия незаконному обороту оружия и его применению при совершении преступлений: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Омск, 2014. 22 с.

139. Закатов А. А., Цветков С. И. Тактика допроса при расследовании преступлений, совершаемых организованными преступными группами : лекция / А. А. Закатов, С. И. Цветков. М.: НИИРИО Московского ин-та МВД России, 1996. 54 с.

140. Затенацький Д. В. Роль негативних обставин у формуванні ідеальних слідів. *Теорія і практика правознавства*. Вип. № 2 (6). 2014. С. 1–12.

141. Збірник нормативно-правових актів України, що регламентують окремі питання кримінального провадження / В. І. Сліпченко. Київ: ТОВ «АРТ-Дизайн», 2012. 250 с.

142. Зеленский В. Д. Организационные функции субъектов расследования преступлений / В. Д. Зеленский. Краснодар: КубГАУ, 2005. 195 с.

143. Зеленский В. Д. Организация расследования преступлений: криминалистические аспекты / В. Д. Зеленский. Ростов на Дону, 1989. 152 с.

144. Зеленский В. Д. Теоретические вопросы организации расследования преступлений : монография / В. Д. Зеленский. Краснодар: КубГАУ, 2011. 156 с.

145. Иванов А. Н., Иванова В. Г. Обстоятельства, подлежащие установлению, в структуре криминалистической методики расследования преступлений. *Вестник СГЮА*. Вып. № 5. 2010. С. 136-139.

146. Ищенко Е. П., Топорков А. А. Криминалистика : учебник / Е. П. Ищенко, А. А. Топоркова. М.: ИНФРА-М, 2006. 748 с.

147. Іваниця А. В. Структура криміналістичної характеристики вбивств через необережність. *Вісник ДДУВС*. Вип. № 1, 2012. С. 303–309.

148. Иванцова О. В. Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва: дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2018. 251 с.

149. Ігнат'єв І. В. Конструктивні особливості деяких пістолетів та револьверів виробництва Туреччини : методичний лист / І. В. Ігнат'єв, А. В. Лопушанський, Д. Є. Щирба. К.: ДНДЕКЦ МВС України, 2009. 19 с.

150. Інструкція – це не закон: висновок суддів Конституційного Суду [Електронний ресурс]. *Інформаційний портал власників зброї*. URL: https://zbroya.info/uk/partner/law-ok/blog/14107_instruktsiia-tse-ne-zakon-visnovok-suddiv-konstitutsiinogo-sudu/.

151. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Наказ МВС України від 07.07.2017 № 575 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/page>.

152. Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України. Наказ МВС України від 27.04.2020 № 357 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>.

153. Інструкція про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду. Наказ ГПУ, МВС, ДПА, СБУ, ВСУ, ДСА від 27.08.2010 № 51/401/649/471/23/125 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0051900-10>.

154. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події. Наказ МВС України від 03.11.2015 № 1339 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.

155. Інструкція про порядок приймання, зберігання, обліку, знищення чи реалізації вилученої, добровільно зданої, знайденої зброї та боєприпасів до неї. Наказ МВС України від 31.05.1993 № 314, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0106-93>.

156. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень. Наказ МІОУ від 08.10.1998 № 53/5, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

157. Калімбет І. Л. Розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2017. 211 с.

158. Калініна І. В., Гуріна Д. П. Особливості формування методики розслідування господарських злочинів, пов'язаних із підробленням документів. *Наукові праці НУ ОЮА*. Том 19. 2017. С. 139–145.

159. Капустина И. В. Первоначальный этап расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. [Електронний ресурс]. *Електронна бібліотека диссертаций*. URL: <https://www.dissercat.com/content/pervonachalnyy-etap-rassledovaniya-khishchenii-ognestrel'nogo-oruzhiya-boepripasov-vzryvchaty>.

160. Капустина И. В. Первоначальный этап расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук. СПб, 1999. 227 с.

161. Карнеева Л. М. Пределы использования тактических приемов допроса. *Тезисы выступлений на теоретическом семинаре ВНИИ МВД СССР* (г. Москва, 14 марта 1980 года). М.: Изд-во ВНИИ МВД СССР, 1980. С. 3–5.

162. Класифікатор професій ДК 003:2010. Наказ Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327 [Електронний ресурс]. *Довідник*. URL: <http://dovidnyk.in.ua/directories/profesii>.

163. Книженко С. О. Криміналістична характеристика злочинів, які вчиняються службовими або іншими особами шляхом невиконання рішень органів правосуддя. *Криміналістичний вісник*. Вип. № 2 (20), 2013. С. 57–61.

164. Коваленко В. В. Організація й тактика огляду вогнепальної зброї та боєприпасів на місці їх виявлення. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. Вип. № 1 (77). 2017. С. 189–197.

165. Коваленко Є. Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України : підручник / Є. Г. Коваленко. К.: Юрінком Інтер, 2006. 631 с.

166. Коваль М. М. Методика розслідування катувань, що вчиняються співробітниками Національної поліції: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2017. 237 с.

167. Козирев М. П. Комунікативні бар'єри спілкування та шляхи їх подолання. *Науковий вісник ЛьвДУВС*. Вип. № 1. 2014. С. 201–211.
168. Колесник І. А. Проблеми побудови алгоритму діагностики та виявлення добросовісних помилок у показаннях свідків. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. № 9. С. 144–150.
169. Колесниченко А. Н. Криміналістическа характеристика преступлений / А. Н. Колесниченко, В. Е. Коновалова. Х.: Юр. ин-т, 1985. 92 с.
170. Колесниченко А. Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1967. 38 с.
171. Комиссаров В. И. Актуальные проблемы следственной тактики: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. М., 1989. 28 с.
172. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
173. Коновалова В., Сущенко В. Співвідношення планування й організації розслідування злочинів: До обговорення. *Радянське право*. Вип. № 1. 1981. С. 62–65.
174. Коновалова В. Е. Допрос: тактика и психология [Електронний ресурс]. *Учебное пособие*. Харьков, 1999. URL: <http://yurpsy.com/files/ucheb/konovalova/konovalova.htm>.
175. Коновалова В. Е. К вопросу о принципах научной организации следственной деятельности. *Вопросы государства и права: сборник статей*. М., 1970. С. 340–344.
176. Коновалова В. Е. Организационные и психологические основы деятельности следователя / В. Е. Коновалова. Киев: МВД УССР, 1973. 123 с.
177. Коновалова В. Е. Тактика допроса свидетелей и обвиняемых / В. Е. Коновалова. Х.: Изд-во ХГУ, 1956. 36 с.
178. Коновалова В. О. Вбивство: мистецтво розслідування : монографія / В. О. Коновалова. К.: Факт, 2001. 311 с.
179. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: академічний курс / В. О. Коновалова. Київ: ІнЮре, 2004. 424 с.
180. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
181. Копча В. В. Тактика використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві. *Призначення і проведення судових експертиз: науковий вісник УжНУ*. Вип. № 47. Том 3. 2017. С. 107–114.

182. Копылов И. А. Следственная ситуация и тактические решения : учебное пособие / И. А. Копылов. Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1988. 24 с.
183. Корноухов В. Е. Курс криминалистики. Общая часть / В. Е. Корноухов. М.: Юристъ, 2000. 784 с.
184. Корноухов В. Е. О соотношении понятий «тактическая задача», «ситуация расследования» и «тактическая операция». *Проблемы доказательственной деятельности по уголовным делам: сборник научных трудов*. Красноярск, 1985. С. 37–46.
185. Криминалістика / Б. А. Викторов, Р. С. Белкин. М.: «Юридическая литература», 1976. 398 с.
186. Криминалістика : курс лекцій / Т. С. Кобцов. М.: Экзамен, 2005. 352 с.
187. Криминалістика : учебник / А. Г. Филиппов. М.: Высшее образование, 2007. 441 с.
188. Криминалістика : учебник / А. Г. Филиппов. М.: Спартак, 2000. 687 с.
189. Криминалістика : учебник / И. Ф. Пантелеев, Н. А. Селиванов. М.: Юрид. лит., 1988. 672 с.
190. Криминалістика : учебник / Н. П. Яблоков. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Юристъ, 2005. 781 с.
191. Криминалістика : учебник / Н. П. Яблоков. 4-е изд., перераб. и доп. М.: Норма: ИНФРА-М, 2013. 752 с.
192. Криминалістика : учебник для бакалавров / Л. Я. Драпкин. М.: Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2012. 831 с.
193. Криминалістика : учебник для ВУЗов / Н. П. Яблокова. М.: Изд-во БЕК, 1997. 704 с.
194. Криминалістика : учебник для высших учебных заведений МВД СССР. Том 2 / Р. С. Белкин, В. П. Лавров, И. М. Лузгин. М.: Высшая юридическая заочная школа МВД СССР, 1988. 455 с.
195. Криминалістика : учебник для юридических факультетов и вузов / Р. С. Белкин. М.: НОРМА ИНФРА-М, 1999. 990 с.
196. Криминалістика. История, общая и частные теории : учебник. Том 1 / Р. С. Белкин, В. Г. Коломацкий. М.: Изд-во Акад. МВД России, 1995. 280 с.
197. Криминалістическа методика расследования преступлений : учебное пособие / Р. Р. Шакуров, Ш. Т. Джуманов, Н. Тоштемиров та ін. Т.: Академия МВД Республики Узбекистан, 2013. 83 с.
198. Криминалістическа характеристика преступлений : сборник научных трудов / В. В. Клочков. Всесоюзный институт по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности. М., 1984. 106 с.

199. Криміналістика : навчальний посібник / А. Ф. Волобуєв. К.: КНТ, 2011. 504 с.
200. Криміналістика : навчальний посібник / П. Д. Біленчук. К.: АТІКА, 1998. 416 с.
201. Криміналістика : підручник / А. Ф. Волобуєв [Електронний ресурс]. *Бібліотека українських підручників*. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/424-kriminalstika-volobuv-af.html>.
202. Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітько. 5-те вид. переробл. та допов. Київ: ІнЮре, 2016, 640 с.
203. Криміналістика : підручник / М. І. Скригонюк. К.: Атіка, 2005. 496 с.
204. Криміналістика : підручник / П. Д. Біленчук. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Атіка, 2001. 544 с.
205. Криміналістика : підручник для вищих навчальних закладів / П. Д. Біленчук. К.: Право, 1997. 263 с.
206. Криміналістика: питання і відповіді : навчальний посібник / А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Я. В. Кузмічов та ін. К.: Центр учбової літератури, 2011. 280 с.
207. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : підручник / В. Ю. Шепітько. Х.: Право, 1998. 376 с.
208. Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї (судова балістика) [Електронний ресурс]. *Мультимедійний підручник «Криміналістика» НАВС*. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/kriminalist/lections/lecture_2.8.html#4.
209. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20200101>.
210. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
211. Криушенко Л. І. Особливості виявлення обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування шахрайств у банківській сфері. *Науковий вісник УжНУ*. Вип. № 39 (2). 2016. С. 94–99.
212. Крылов И. Ф. Криминалистическая характеристика и ее место в системе наук криминалистики и вузовской программе. *Криминалистическая характеристика преступлений: сборник научных трудов*. М.: Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разработке мер предупреждения преступности, 1984. С. 32–33.
213. Крылов И. Ф. Криминалистическое учение о следах : монография / И. Ф. Крылов. Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1976. 197 с.
214. Кубанов В. В. Организация и использования учетов огнестрельного оружия и следов его применения при расследовании преступлений: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2006. 24 с.

215. Кузнецов Н. Ф. Мотивация преступлений и тенденций ее изменения. *Вопросы советской криминалистики*. Ч. 2. М., 1976. С. 3–18.
216. Кузьмічов В. С., Прокопенко Г. І. Криміналістика: навчальний посібник / В. Г. Гончаренко, Є. М. Моїсєєв. Київ: ЮрІнком Інтер, 2001. 368 с.
217. Курс криминалистики: Общетеоретические вопросы. Криминалистическая техника. Криминалистическая тактика / О. Н. Коршунова, А. А. Степанов. СПб: Юрид. центр Пресс, 2004. 681 с.
218. Курс лекцій. НУ ОЮА. 2012. [Електронний ресурс]. *Файловий архів студентів «StudFiles»*. URL: <https://studfile.net/preview/5170636/page:35/>.
219. Кустанович С. Д. Экспертиза для установления относимости объекта к огнестрельному оружию. *Советская криминалистика на службе следствия: научное издание*. Вып. № 14. М., 1961. С. 192–197.
220. Кучинська О. П. Принцип недоторканості житла чи іншого володіння особи у кримінальному процесі. *Вісник ААУ*. Вип. № 2 (24). 2012. С. 125–129.
221. Кучинська О. П., Черниченко І. В. Окремі праксеологічні аспекти застосування режиму відеоконференції у кримінальному провадженні в Україні. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. Вип. № 5 (20). 2014. С. 41–49.
222. Лаврухин С. В. Проблемы криминалистического исследования преступления. *Вестник криминалистики*. Вып. № 2 (4). М., 2000, С. 29–37.
223. Ларин А. М. Расследования по уголовному делу. Планирование. Организация / А. М. Ларина. М., 1970. 224 с.
224. Леви А. А. Обыск : справочник следователя / А. А. Леви, А. И. Михайлов. М.: Юрид. лит., 1983. 95 с.
225. Литвин О. П. Правоохоронна діяльність у сфері забезпечення загальної громадської безпеки : навчальний посібник / О. П. Литвин, Ю. В. Ящурицький. К.: МАУП, 2006. 240 с.
226. Литвинов А. Н., Степанюк Р. Л. Прогнозирование и планирование в криминалистике : монография / В. И. Гаенко. М.: ЮРКНИГА, 2004. 160 с.
227. Литвинов О. М. Про наукову парадигму криміналістичної характеристики. *Криміналістичний вісник*. Вип. № 1, 2006. С. 23–29.
228. Лісогор В. Г. Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства : наук.-практ. посібник / В. Г. Лісогор. Д.: Юрид. акад. МВС, 2005. 156 с.
229. Лобойко Л. М. Актуальні проблеми визначення підстав і моменту початку досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. Вип. № 1. 2015. С. 87–92.

230. Лузгин И. М. Некоторые аспекты криминалистической характеристики преступления. *Криминалистическая характеристика преступлений: сборник научных трудов*. М., 1984. С. 25–31.

231. Лук'янчиков Б. Є., Лук'янчиков Є. Д. Типові слідчі ситуації і шляхи їх розв'язання в окремих позазавидових методиках розслідування. *Науковий вісник ДДУВС*. Вип. № 1 (4). 2001. С. 261–268.

232. Майстренко М. М. Кримінологічна характеристика та попередження органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2010. 19 с.

233. Малышева О. А. Возбуждение уголовного дела: теория и практика : монография / О. А. Малышева. М.: Юрист, 2008. 198 с.

234. Мальцев О. А. Осмотр места происшествия как источник получения исходных данных о личности преступника : текст лекции / О. А. Мальцев. Новосибирск: Изд-во НГАЭиУ, 2001. 42 с.

235. Малярова В. О. Система елементів і сучасні підходи до аналізу криміналістичної характеристики злочинів. *Криміналістичний вісник*. Вип. № 2 (18), 2012. С. 32-39.

236. Маркусь В. О. Криміналістика : навчальний посібник / В. О. Маркусь. К.: Кондор, 2007. 558 с.

237. Матеріали Інтернет видання «Україна Кримінальна» [Електронний ресурс]. URL: <http://crifo.com.ua/news/?p=218194/>.

238. Матеріали кримінального провадження за № 12014050410000454 від 05.03.2014, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 185, ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 263-1 КК України.

239. Матеріали кримінального провадження за № 12014050410001573, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ст. 257, ч. 4 ст. 187, ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 129 КК України (справа № 235/1926/15-к).

240. Матеріали кримінального провадження за № 1201422000000572 від 14.07.2014, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 260 КК України.

241. Матеріали кримінального провадження за № 12016050410001167 від 21.05.2016, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 296, ч. 1 ст. 263 КК України.

242. Матеріали кримінального провадження за № 12016050410002288 від 18.01.2016, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 263, ч. 2 ст. 309 КК України.

243. Матеріали кримінального провадження за № 12017050410000974 від 15.04.2017, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України.

244. Матусовський Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ / Г. А. Матусовского. Харьков: Консум, 1999. 480 с.

245. Матусовський Г. А. Загальні положення методики розслідування злочинів [Електронний ресурс]. *Підручник / В. Ю. Шенітько*. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/1_DISKI/KRIM/html/contents.htm.

246. Медицинский словарь (Механическое повреждение). [Електронний ресурс]. *Словари и энциклопедии на Академике*. URL: <https://dic.academic.ru>.

247. Мельник Р. В. Деякі особливості криміналістичного дослідження саморобної та перебіленої вогнепальної зброї. *Порівняльно-аналітичне право*. Вип. № 4, 2016. с. 249–252.

248. Мельниченко С. П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї: дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2016. 207 с.

249. Мерекутов А. Г. Проблемы методики расследования контрабанды: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Волгоград, 2002. 27 с. [Електронний ресурс]. *Юридическая Россия. Федеральный правовой портал*. URL: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1288731>.

250. Методика расследования отдельных видов преступлений : учебник / В. К. Лисиченко. К.: Выш. шк., 1988. 405 с.

251. Методика расследования преступлений (общие положения). *Материалы научной практической конференции* (г. Одесса, ноябрь, 1976 г.) / Н. А. Селиванов, В. Г. Танасевич, А. А. Эйсмэн, В. Е. Эминов. М., 1976. 179 с.

252. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ : навчальних посібник / С. В. Пряхін. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 324 с.

253. Методика установления принадлежности объекта к огнестрельному оружию [Електронний ресурс]. *Стрілецький портал України*. URL: http://www.shooting-ua.com/zakon/zakon_22.htm.

254. Мидюгин Г. Н. Версии об объективной стороне преступления. *Планирование расследование преступления: материалы научного издания*. М., 1957. С. 65–66.

255. Митричев С. П. Методика расследования отдельных видов преступлений : лекция. М.: ВЮЗИ, 1973. 38 с.

256. Михайленко А. Р. Возбуждение уголовного дела в советском уголовном процессе / А. Л. Цыпкин. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1975. 150 с.

257. Місюра Н. М. Поняття криміналістичної характеристики злочинів та її значення в методиці розслідування. *Вісник ЗЮІ ДДУВС*. Вип. № 2, 2010. С. 242–248.

258. Модельный закон об оружии. Постановление десятого пленарного заседания Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ от 06.12.1997 № 10-11 101 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_a16.

259. Можаяева И. П., Степанов В. В. Организационные основы деятельности следователя по раскрытию, расследованию и предупреждению преступлений : монография / И. П. Можаяева, В. В. Степанов. М.: Юрлитинформ, 2007. 152 с.

260. Мокринский О. А. Контрабанда огнестрельного оружия и боеприпасов к нему: Правовые и технико-криминалистические проблемы расследования: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Волгоград, 2004. 24 с.

261. Навчально-довідковий посібник з криміналістики / М. В. Салтевський, В. Г. Лукашевич, В. М. Глібко. К.: ВІПОЛ, 1994. 180 с.

262. Назаршоев Ф. Ю. Техничко-криминалистическое обеспечение раскрытия и расследования незаконного оборота огнестрельного оружия и боеприпасов на территории Республики Таджикистан: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2017. 28 с.

263. Наказ МВС України від 13.06.2000 № 379 ДСК [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0696-00>.

264. Настільна книга слідчого : науково-практичне видання для слідчих і дізнавачів / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. К.: Вид. дім «ІнЮре», 2003. 720 с.

265. Невский С. А. Борьба с незаконным оборотом оружия / С. А. Невский. М., 2003. 200 с.

266. Німецьке видання «Small Arms Survey» – Briefing Paper (April, 2017). *Measuring illicit. Arms flows Ukraine*. 8 P.

267. Образцов В. А. Выявление и изобличение преступника. М.: Юрист, 1997. С. 87.

268. Образцов В. А. К вопросу о методике раскрытия преступлений. *Вопросы борьбы с преступностью*. Вып. № 27. М., 1977. С. 102–109.

269. Образцов В. А. Криминалистическая характеристика преступлений: дискуссионные вопросы и пути их решения. *Криминалистическая характеристика преступлений: сборник научных трудов*. М., 1984. С. 7–15.

270. Образцов В. А. Проблемы совершенствования научных основ методики расследования преступлений: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. М., 1985. 33 с.

271. Образцов В. А., Бертовский Л. В. Проблемы криминалистического учения о выявлении преступлений в сфере экономики. *«Черные дыры» в российском законодательстве*. Вып. № 2. 2004. С. 283–294.

272. Овечкин В. А. Общие положения методики расследования преступлений, скрытых инсценировками: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Харьков, 1975. 17 с.

273. Огляд предметів і документів [Електронний ресурс]. *Криміналістика (Шпаргалки)*. URL: <http://studies.in.ua/ru/kriminalistika-shpargalki/3641-oglyad-predmetv-dokumentv.html>.

274. Одерій О. В. Відкриття кримінального провадження (окремий аспект). *Наукові праці НУ ОЮА*. Том 19. С. 259–266.

275. Одерій О. В. Криміналістична характеристика злочинів проти довкілля: проблеми побудови та використання. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. № 12. 2012. С. 51–60.

276. Олішевський О. В. Поняття організації розслідування злочинів. *Боротьба зі злочинністю та забезпечення громадського порядку: проблеми теорії та практики*. Х.: ХНУВС, 2009. С. 75–79.

277. Организация и тактика осмотра места происшествия : учебное пособие / А. Ф. Облаков, А. Т. Тимербаев. Хабаровск: Изд-во Хабар. ВШ МВД РФ, 1992. 96 с.

278. Осмотр места происшествия : практическое пособие / А. И. Дворкин. М.: Юрист, 2000. 336 с.

279. Осмотр места происшествия : учебное пособие / В. В. Конин. Орел: Изд-во Орлов. гос. ун-та, ООО ПФ «Оперативная полиграфия», 2007. 35 с.

280. Осмотр места происшествия : учебное пособие / Э. С. Гордовна, С. П. Кравец. Ижевск: Изд-во Удм. ун-та, 1993. 36 с.

281. Осмотр при расследовании преступлений в сфере компьютерной информации / М. В. Гаврилов, А. Н. Иванов. М.: Юрлитинформ, 2007. 168 с.

282. Основи судової експертизи : навчальний посібник для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта / Л. М. Головченко, А. І. Лозовий, Е. Б. Сімакова-Єфремян та ін. Х.: Право, 2016. 928 с.

283. Павликов С. Г. Криминалистическая характеристика и первоначальный этап расследования незаконного оборота оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2000. 195 с.

284. Павликов С. Г. Криминалистическая характеристика и первоначальный этап расследования незаконного оборота оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2000. 23 с.

285. Пантелеев И. Ф. Методика расследования преступлений : учебное пособие / И.Ф. Пантелеев. М.: ВЮЗИ, 1975. 47 с.
286. Пантелеев И. Ф. Теоретические проблемы советской криминалистики : учебное пособие. М.: Изд-во ВЮЗИ, 1980. 96 с.
287. Пантелеев И. Ф. Элементы криминалистической характеристики преступлений. Методология криминалистики : учебное пособие по курсу «Основы криминалистики» / И. Ф. Пантелеев. М.: НИИмаш, 1982. 88 с.
288. Петровский А. В., Ярошевский М. Г. Психология. Словарь / А. В. Петровский, М. Г. Ярошевский. 2-е изд., испр. и доп. М.: Политиздат, 1990. 494 с.
289. Пінчук М. Г. До питання визначення правової категорії «зброя». *Науковий вісник «Право і безпека»*. Вип. № 3 (4), 2004. С. 98–101.
290. Пінчук М. Г. Предмет доказування і судовий розгляд справ про викрадення та інше поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2007. 23 с.
291. Планування розслідування і слідчі версії. Радянська криміналістика. Криміналістична техніка і слідча практика : підручник / В. П. Колмаков. К.: Вища шк., 1973. 296 с.
292. Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України. Наказ МВС України від 06.07.2017 № 570 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>.
293. Поняття організації [Електронний ресурс]. *Навчальні матеріали з менеджменту*. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-5412.html>.
294. Порядок ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події. Наказ МВС України від 08.02.2019 № 100 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19>.
295. Порядок зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження. Постанова КМУ від 19.11.2012 № 1104 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1104-2012-п>.
296. Постанова Верховного суду України від 31.05.2018 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74475834>.
297. Предмет, система и теоретические основы криминалистики : учебное пособие / А. Н. Васильев, Н. П. Яблоков. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. 143 с.

298. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів. Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147a-19#n187>.
299. Про державні нагороди України. Закон України від 16.03.2000 № 1549-III [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14>.
300. Про заснування відзнаки Президента України «Іменна вогнепальна зброя». Указ Президента України від 29.04.1995 № 341/95 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/341/95>.
301. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів. Наказ МВС України від 21.08.1998 № 622 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.
302. Про зброю. Проект Закону від 08.10.2003 № 1171-2 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1171-2&skl=5.
303. Про зброю. Проект Закону від 22.08.2008 № 3069 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=33156.
304. Про зброю. Проект Закону від 22.11.2002 № 1171 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1171&skl=5.
305. Про зброю. Проект закону України від 02.09.2019 № 1222 [Електронний ресурс]. *Головний правовий портал України*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI00310A.html.
306. Про контроль за придбанням і зберіганням вогнепальної зброї приватними особами. Європейська конвенція від 28.06.1978 № ETS N 101 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_320.
307. Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВПУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

308. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

309. Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії. Постанова КМУ від 07.09.1993 № 706 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-93-п>.

310. Про судову експертизу. Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII, зі змінами [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.

311. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами. Постанова Пленуму Верховного суду України від 26.04.2002 № 3 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0003700-02>.

312. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил. Постанова Пленуму Верховного суду України від 03.06.2005 № 8 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05>.

313. Про цивільну зброю і боєприпаси. Проект Закону від 10.12.2014 № 1135-1 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52809.

314. Проблемы интенсификации деятельности по расследованию преступлений : сборник научных трудов / И. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкина. Свердловск: Свердловский юрид. ин-т, 1987. 147 с.

315. Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також бойових припасів до неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 31.05.2001 [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_792.

316. Процесуальний порядок та тактичні особливості здійснення слідчих (розшукових) дій : науково-методичні рекомендації / В. В. Кілімчук, К. Л. Бугайчук, В. О. Марялова, Т. П. Матюшкова. Х.: ХНУВС, 2018. 101 с.

317. Процок О. М. Тактичні прийоми під час проведення допиту неповнолітніх, підозрюваних у конфліктній ситуації. *Науковий вісник «Митна справа»*. Вип. № 1 (97). Ч. 1. Книга 1. 2015. С. 88–94.

318. Рагулин И. Ю. Организационные аспекты методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов: дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2016. 269 с.

319. Ратинов А. Р. Психология допроса обвиняемого : метод. пособие / А. Р. Ратинов, Н. И. Ефимов. М.: ВНИИ проблемы укрепления законности и правопорядка, 1988. 114 с.

320. Ратинов А. Р. Судебная психология для следователей : научно-практическое руководство / А. Р. Ратинов. М.: Юрлитинформ, 2001. 352 с.

321. Рівчаченко О. А. Особливості допиту підозрюваного в незаконних діях з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів та психотропних речовин. *Науковий вісник «Юридичний часопис» НАВС*. Вип. № 1 (11). 2016. С. 277–287.

322. Рішення ЄСПЛ від 01.03.2006, справа «Ашур проти Франції» [Електронний ресурс]. *Інформаційний портал*. URL: <http://docs.pravo.ru/document/view/19382556/>.

323. Рішення ЄСПЛ від 11.07.2013, справа «Веренцов проти України» [Електронний ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_945#Text.

324. Рішення ЄСПЛ від 17.05.2010, справа «Кононов проти Латвії» [Електронний ресурс]. *Інформаційний портал*. URL: <https://european-court.eu/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/kononov-protiv-latvii-postanovlenie-bolshoj-palaty-evropejskogo-suda/>.

325. Рішення ЄСПЛ від 25.05.1993, справа «Коккінакіс проти Греції» [Електронний ресурс]. *Інформаційний портал*. URL: <https://european-court.eu/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/kokkinakis-protiv-grecii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>.

326. Розслідування шахрайства при укладанні цивільно-правових угод щодо відчуження житла : монографія / Є. І. Макаренко. Дніпропетровськ: Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2008. 176 с.

327. Российская правовая система: становление, проблемы, пути совершенствования : материалы Республиканской научной конференции / В. К. Гавло, В. Я. Музюкин, В. В. Невинский. Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2001. 460 с.

328. Румянцев А. Ю. Теоретико-прикладные аспекты организации расследования террористических актов. *Бизнес в законе*. Вип. № 4. 2008. С. 212–215.

329. Ручкин В. А. Оружие и следы его применения (частная криминалистическая теория). Аналитическая статья / В. А. Ручкин. Волгоградская академия МВД России, 2002. 55 с.

330. Рыжаков А. П. Осмотр: основание и порядок производства : научно-практическое руководство / А. П. Рыжаков. М.: Экзамен, 2007. 319 с.
331. Савельева М. В., Смушкин А. Ю. Криминалистика : учебник / М. В. Савельева, А. Ю. Смушкин. М.: Изд. Издательский дом «Дашков и К», 2009. 608 с.
332. Сакаль А. П. Тактика допиту під час розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організаціями злочинними угрупованнями. *Науковий вісник ХДУ*. Вип. № 2. Том 4. 2014. С. 155–158.
333. Салтевський М. В. Криміналістика : підручник. У 2-х частинах. Ч. 1. / М. В. Салтевський. Х.: КонСУМ, Основа, 1999. 416 с.
334. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтевський. К.: Кондор, 2005. 588 с.
335. Самоделкин А. С. Правовые и организационно-тактические основы предупреждения и раскрытия преступлений, связанных с незаконным оборотом оружия и взрывчатых веществ : учебное пособие / А. С. Самоделкин. Волгоград: ВА МВД России, 2006. 64 с.
336. Саморока В. А. Особенности доказывания по уголовным делам о незаконном обороте огнестрельного оружия: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. 26 с. [Електронний ресурс]. Документ електронної бібліотеки. URL: <http://lawtheses.com/jreader/110780/a#?page=26>.
337. Самыгин Л. Д. Криминалистика : учебник для вузов / Н. П. Яблоков. М.: БЕК, 1995. 708 с.
338. Сарановський О. М. Кримінально-правова характеристика викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009. 193 с.
339. Сафаргалиева О. Н. О понятии и содержании следов в криминалистике. *Вестник Омского университета*. Вып. № 2. 2010. С. 161–166.
340. Селиванов Н. А. Советская криминалистика: система понятий. М.: Юр. лит., 1982. 152 с.
341. Сергеев Л. А. Сущность и значение криминалистической характеристики преступлений. Руководство для следователей. М., 1971. 752 с.
342. Сергеев Л. А., Соя-Серко Л. А., Якубович Н. А. Планирование расследования : учебное пособие / Л.А. Сергеев. М., 1975. 116 с.
343. Следственная ситуация : сборник научных трудов / В. В. Клочков. М., 1985. 80 с.

344. Следственная тактика (в вопросах и ответах) : учебное пособие / А. Н. Гусаков, А. А. Филющенко. 2-е изд. Свердловск, 1993. 147 с.
345. Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов / В. А. Образцов. М.: Юристъ, 1999. 501 с.
346. Смаль І. В. Методика розслідування підроблення проїздних квитків: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2007. 16 с.
347. Советская военная энциклопедия. Том 6. М.: Воениздат, 1978. 672 с.
348. Советская криминалистика. Теоретические проблемы : учебное пособие / Н. А. Селиванов, В. Г. Танасевич, А. А. Эйсман, Н. А. Якубович. М.: Юрид. лит., 1978. 194 с.
349. Солоницкая Э. В. Криминологическая характеристика незаконного оборота оружия и меры борьбы с ним: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Ростов-на-Дону, 2004. 26 с.
350. Солоницкая Э. В. Криминологическая характеристика незаконного оборота оружия и меры борьбы с ним: дисс. ... канд. юрид. наук. Ростов-на-Дону, 2004. 185 с.
351. Специализированный курс криминалистики (для слушателей вузов МВД СССР, обучающихся на базе среднего специального юридического образования) : учебник / М. В. Салтевский. Киев: НИИРИО КВШ МВД СССР им. Ф. Э. Дзержинского. 1987. 384 с.
352. Стандарт МВС СОУ 78-41-016:2013 «Патрони несмертельної дії. Загальні технічні вимоги». 16 с.
353. Стандарт МВС України СОУ 78-19-001:2007 «Пістолети, револьвери та інші короткоствольні пристрої несмертельної дії. Загальні технічні умови». 34 с.
354. Стандарт МВС України СОУ 78-19-002:2010 «Пістолети та револьвери стартів. Загальні технічні вимоги, вимоги безпеки. Методи контролю». 20 с.
355. Стандарт МВС України СОУ 78-19-003:2010 «Пістолети та револьвери під патрон Флобера. Загальні технічні вимоги, вимоги безпеки. Методи контролю». 21 с.
356. Стандарт МВС України СОУ 78-19-004:2011 «Копії зброї іграшкові імітаційні. Загальні технічні вимоги, вимоги безпеки. Методи Контролювання». 19 с.
357. Стандарт МВС України СОУ 78-19-005:2011 «Зброя стрілецька вихолочена. Загальні технічні вимоги, вимоги безпеки. Методи контролю». 20 с.
358. Стандарт МВС України СОУ 78-19-006:2011 «Зброя стрілецька нейтралізована. Загальні технічні вимоги. Методи контролю». 16 с.
359. Стандарт МВС України СОУ 78-41-013:2011 «Зброя пневматична, конструктивно схожі з нею вироби та пулі для них. Загальні технічні вимоги». 13 с.

360. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності (за звітністю 2013–2019 рр.) [Електронний ресурс]. *Офіційний сайт ГПУ*. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.

361. Статіва І. І. Чи збережена у новому КПК України стадія порушення кримінальної справи. *Підприємництво, господарство і право*. Вип. № 12. 2012. С. 86–90.

362. Степанюк Р. Л. Теоретичні засади методики розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України: дис. ... д-ра юрид. наук. Х., 2012. 491 с.

363. Тактика використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві. Призначення і проведення судових експертиз [Електронний ресурс]. *Мультимедійний підручник «Криміналістика» НАВС*. URL: https://arm.naiiau.kiev.ua/books/kriminalist/lections/lection_3.24.html#2.

364. Тактика допиту. Криміналістична тактика [Електронний ресурс]. *Мультимедійний підручник «Криміналістика» НАВС*. URL: https://arm.naiiau.kiev.ua/books/kriminalist/lections/lection_3.21.html.

365. Талалаев В. А. Криміналістичне забезпечення розслідування хищений огнестрельного озброєння, боєприпасів або вибухових речовин, совершених воєннослужбовцями: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Минск, 2012. 26 с.

366. Танасевич В. Г. Теоретические основы методики расследования. *Советская юстиция: сборник научных трудов*. Вип. № 6. М., 1976. С. 90–94.

367. Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 283 с.

368. Тесленко Е. С. Криміналістичне забезпечення попереднього розслідування незаконного оборота боєприпасів і вибухових речовин періоду Великої Вітчизняної війни: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2001. 22 с. [Електронний ресурс]. *Юридическая Россия. Федеральный правовой портал*. URL: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1456391>.

369. Тихоненко В. М. Криміналістична характеристика особи злочинця в злочинах, передбачених ст. 355 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник УжНУ*. Вип. № 28. Том. 3. Ужгород, 2014. С. 123–128.

370. Тіщенко В. В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Х., 2003. 51 с.

371. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія / В. В. Тіщенко. НУ ОЮА. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.

372. Тлумачний словник української мови / Л. О. Ващенко, О. М. Єфімов. К.: Вид-во «Довіра», 2001. 535 с.

373. Топорецька З. М. Слідова картина як джерело первинної інформації про вчинення злочинів у сфері грального бізнесу. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та сьогодення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 29-30 вересня 2011 року). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2011. С. 105–108.

374. Туманов Г. А. Организация как функция государственного управления. *Советское государство и право*. Вип. № 1. 1986. С. 38–45.

375. Тюлькин Н. П. Правовые и организационно-тактические аспекты борьбы органов внутренних дел с незаконным оборотом огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. [Електронний ресурс]. *Библиотека диссертаций «dslib.net»*. URL: <http://www.dslib.net/kriminal-process/pravovye-i-organizacionno-takticheskie-aspekty-borby-organov-vnutrennih-del-s.html#2228334>.

376. Уемов А. И. Вещи, свойства, отношения / А. И. Уемов. М.: Знание. 184 с.

377. Ухвала Апеляційного суду Тернопільської області від 27.06.2017 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67456499>.

378. Ухвала Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 26.12.2016 [Електронний ресурс]. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/63701627>.

379. Филин Д. В. Начало досудебного производства в уголовном процессе Украины [Електронний ресурс]. *Интернет-ресурс Міжнародної Асоціації сприяння правосуддю*. URL: <http://www.iuaj.net/node/1462>.

380. Филиппов А. Г., Целишев А. Я. Узловые проблемы методики расследования преступлений. *Советское государство и право*. Вип. № 8. 1982. С. 70–81.

381. Халиков А. Н. Должностные насильственные преступления, совершаемые в правоохранительной сфере: характеристика, психология, методика расследования / А. Н. Халиков. М.: Волтерс Клувер, 2011. 544 с.

382. Хань Г. А. Теоретичні засади планування та організації розслідування злочинів: дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2007. 221 с.

383. Хастинов Э. М. Уголовное преследование по делам о контрабанде вооружения и военной техники: по материалам таможенных органов РФ: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. М., 2009 [Електронний ресурс]. *Электронная библиотека диссертация «disserCat»*. URL: <https://www.dissercat.com/content/ugolovnoe-presledovanie-po-delam-o-kontrabande-vooruzheniya-i-voennoitekhniki-po-materialam>.

384. Хірсин А. В. Криміналістичне забезпечення розслідування корисливо-на-
сильницької організованої злочинної діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид.
наук. К., 2006. 18 с.
385. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний
ресурс]. *Офіційний веб-портал ВРУ*. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/
show/435-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text).
386. Цехомская Е. В. Организация криминалистического обеспечения
судебного разбирательства уголовных дел: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук.
Краснодар, 2013. 23 с.
387. Чаплинський К. О. Організація і тактичні прийоми проведення одно-
часних обшуків. *Науковий вісник ЮА МВС*. Вип. № 3 (17). 2003. С. 338–344.
388. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : мо-
нографія / К. О. Чаплинський. Дніпропетровськ: Дніпропет. держ. ун-т внутр.
справ: Ліра ЛТД, 2010. 560 с.
389. Чаплинський К. О. Тактичні прийоми проведення обшуку. *Вісник ЗНУ*
[Електронний ресурс]. *Матеріали наукової статті*. URL: [http://www.stationline.
org.ua/filologiya/79/13799-taktichni-prijomi-provedennya-obshuku.html](http://www.stationline.org.ua/filologiya/79/13799-taktichni-prijomi-provedennya-obshuku.html).
390. Чернявський С. С. Фінансове шахрайство: методологічні заса-
ди розслідування : монографія / С. С. Чернявський. К.: «Хай-Тек Прес», 2010.
624 с.
391. Чухалов В. Н. Криміналістичне значення і особливості дослідова-
ння навиків изготовителя самодельного огнестрельного озброєння. *Вісник кри-
міналістики*. Вип. № 1. М., 2000. С. 68–71.
392. Шаповалова В. С. Поняття, співвідношення та класифікація криміналь-
ної зброї (криміналістичний аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Кривий
Ріг, 2015. 19 с.
393. Шаповалова В. С. Поняття, співвідношення та класифікація криміналь-
ної зброї (криміналістичний аспект): дис. ... канд. юрид. наук. Кривий Ріг, 2015. 267 с.
394. Шевченко Б. И. Теоретические основы трасологической идентификации в
криминалистике / Б. И. Шевченко. М.: МГУ, 1975. 189 с.
395. Шепитько В. Ю. Криміналістика. Криміналістическа тактика і ме-
тодика розслідування преступлений : учебник для студентов юридических ву-
зов и факультетов / В. Ю. Шепитько. Х.: Одиссей, 2001. 334 с.
396. Шепитько В. Ю. Теория криминалистической тактики : монография /
В.Ю. Шепитько. Х.: Гриф, 2002. 349 с.
397. Шепитько В. Ю. Криміналістика : підручник / В.Ю. Шепитько. К.: ІнЮре,
2010. 496 с.

398. Шепитько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (україн-
сько-російський і російсько-український) / В. Я. Тацій. Харків: Право, 2001. 560 с.
399. Шепитько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний ана-
ліз) : монографія / В. Ю. Шепитько. Х.: Харків юридичний, 2007. 432 с.
400. Шиканов В. И. О междисциплинарной характеристике отдельных ви-
дов преступлений. *Криміналістическа характеристика преступлений: сбор-
ник научных трудов*. М., 1984. С. 40–43.
401. Ширкин А. И. Уголовно-правовые и криминологические аспекты про-
тивостояния незаконному обороту оружия в Российской Федерации: автореф.
дисс. ... канд. юрид. наук. Казань, 2008. 24 с.
402. Шляхов А. Р. О предмете судебной экспертизы. *Некоторые вопросы
судебной экспертизы: тезисы 7-го семинара криміналістических чтений (25
июня 1975 года)*. М: ВНИИСЭ, 1975. С. 13–21.
403. Шляхов А. Р. Планирование предварительного следствия : лекция для
студентов ВЮЗИ. М., 1957. 48 с.
404. Шмонин А. В. Методология криміналістической методики : моногра-
фия / А. В. Шмонин. М.: Юрлитинформ, 2010. 416 с.
405. Щеголева М. В. Противодействие расследованию незаконного оборо-
та оружия и криміналістические методы его преодоления: дисс. ... канд. юрид.
наук. М., 2001. 190 с.
406. Эйман А. А. О содержании понятия криміналістической характерис-
тики преступлений. *Криміналістическа характеристика преступлений: сбор-
ник научных трудов*. М., 1984. С. 99.
407. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. 86 т. (82 т. и 4 доп.).
Том 43 (XXII) : Опека – Оутсайдер. СПб, 1897. 504 с.
408. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. 86 т. (82 т. и 4 доп.).
Том 45 (XXIII) : Патенты на изобретения – Петропавловский. СПб, 1898. 487 с.
409. Юсупов И. М. Психология взаимопонимания : монография /
И. М. Юсупов. Казань: Татарское кн. изд-во, 1991. 192 с.
410. Яблоков Н. П. Криміналістическа характеристика преступлений как
составная часть общей криміналістической теории. *Вісник МГУ*. Вип. № 2. М.,
2000. С. 3–6.
411. Яблоков Н. П. Криміналістическа характеристика преступления и
типичные следственные ситуации как важные факторы разработки расследо-
вания преступлений. *Вопросы борьбы с преступностью: сборник научных тру-
дов*. Вип. № 30. М.: Юрид. литра, 1970. С. 110–112.

412. Яблоков Н. П., Самыгин Л. Д. Информационные основы расследования и криминалистическая характеристика преступлений / Н. П. Яблоков. М.: БЕК, 1995. 102 с.

413. Якушин С. Ю. Тактические приемы при расследовании преступлений : монография / В. П. Малков. Казань: Изд-во Казанского ун-та. 1983. 102 с.

414. Яшин А. В. Постпреступное поведение: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2005 [Электронный ресурс]. *Бібліотека юридичних наук «Law Theses»*. URL: <http://lawtheses.com/postprestupnoe-povedenie>.

ДОДАТКИ

Додаток А

ЗВЕДЕНІ ДАНІ

вивчення 2073 вироків суду, пов'язаних із незаконним поводженням із ручною вогнепальною зброєю та бойовими припасами до неї

1.	Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю та бойовими припасами (емпірична база):	
	незаконне поводження з об'єктами озброєння (ст. 263 КК України)	73 %
	групові кримінальні правопорушення (ст.ст. 262-264, 410 КК України)	7,7 %
	кримінальні правопорушення, пов'язані з порушенням вимог митного законодавства (ст. 201 КК України)	2,9 %
2.	кримінальні правопорушення вчинені з використанням та/або застосуванням об'єктів озброєння	16,4 %
	Виявлення правоохоронними органами незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами здійснюється:	
	у містах (у т. ч. обласних центрах, у м. Києві та м. Севастополі)	54,1 %
3.	у селищах міського типу	6,2 %
	у сільській місцевості	39,7 %
	Виявлення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами в громадських місцях здійснюється:	
	на вулицях (дорогах) населених пунктів	69,7 %
	на площах, у парках та скверах, на стадіонах та спортивних майданчиках	7,5 %
	на території зупинок для громадських транспортних засобів	2 %
	на території пунктів пасажирських перевезень (автотранспортних, залізничних, водних, повітряних шляхів сполучень)	10,5 %
на пляжах	3,3 %	
4.	інші публічно доступні місця (на кладовищах, на смітниках, у під'їздах, у громадських транспортних засобах тощо)	7 %
	Кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним поводженням зі зброєю та бойовими припасами вчиняється:	
	одноособово	93,7 %
	у складі групи, з них:	6,3 %
	- тільки незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами:	1,4 %

Продовження табл.

4.	з них, - у стані алкогольного сп'яніння	4 % 92,5 %
	- у стані наркотичного сп'яніння	7,5 %
5.	- з них, супроводжувалось демонстрацією об'єктів озброєння та грубою неповагою до суспільства	76,8 %
	з них, - був психічно здоровою та осудною людиною; - свідомо ігнорував та порушував приписи закону (має дисонансний (неоднозначний) рівень правосвідомості)	99,5 % 98,5 %
6.	Незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами вчиняється:	
	дилетантами	60 %
	ординарними спеціалістами	23,7 %
	професіоналами, з них (володіють професійними вміннями та навичками поводження з об'єктами озброєння) раніше:	16,3 %
	- служили в армії	19,3 %
	- були співробітниками правоохоронних органів	3,7 %
	- брали участь в ООС (раніше – АТО)	4,2 %
	- займались полюванням	2,5 %
	- були власниками зброї на законних підставах	34,4 %
	- мали певний кримінальний досвід	35,9 %
7.	Мета злочинця під час вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами:	
	для власних потреб без одержання матеріальної вигоди	53,5 %
	для отримання одноразової винагороди	32 %
	для отримання тимчасового злочинного доходу	11,5 %
8.	для вчинення тяжких та особливо тяжких (збройних) кримінальних правопорушень	3 %
	Вік злочинців (підозрюваних):	
	до 17 років включно (неповнолітні)	1 %
	від 18 до 24 років	16,7 %
	від 25 до 29 років	5,5 %
	від 30 до 39 років	32,2 %
	від 40 до 49 років	27,8 %
від 50 до 59 років	11,8 %	
від 60 і старше	5 %	
9.	Стать злочинців (підозрюваних):	
	чоловіки	97,7 %
	жінки, з них виконували:	2,3 %
	- безпосередню роль виконавця у злочинній діяльності	68 %
- другорядну роль	32 %	
10.	Громадянство злочинців (підозрюваних):	
	громадяни України	97,5 %
	іноземці, з них громадяни:	2,4 %
	- Азербайджану	2,6 %

Продовження табл.

9.	- Білорусі	4,5 %
	- Болгарії	1,3 %
	- Вірменії	3,2 %
	- Грузії	1,9 %
	- Казахстану	5,2 %
	- Латвії	0,7 %
	- Молдови	10,9 %
	- Російської Федерації	64 %
	- Словаччини	0,7 %
	- США	0,7 %
10.	- Туркменістану	0,7 %
	- Узбекистану	3,2 %
	- інших країн світу	0,4 %
	без громадянства	0,1 %
	Злочинці (підозрювані) родом з:	
	міста (у т.ч. обласних центрів, м. Києва та м. Севастополя)	50,12 %
	селища міського типу	6,3 %
	сільської місцевості	43,58 %
	з них, - вчиняли кримінальні правопорушення в населених пунктах фактичного проживання	79,6 %
	- родом з цих же міст	43,4 %
11.	Освіта злочинців (підозрюваних):	
	безграмотні	0,2 %
	початкова середня	3,93 %
	базова середня	19,97 %
	повна загальна середня	52,63 %
	професійно-технічна (середня спеціальна)	18,04 %
	незакінчена вища	0,68 %
базова/повна вища освіта	4,73 %	
12.	Сімейне положення злочинців (підозрюваних):	
	одружені	24,8 %
	розлучені	6,5 %
	не одружені	68,7 %
з них, мали на утриманні неповнолітніх дітей, хворих родичів, батьків похилого віку тощо	12,54 %	
13.	Рід зайнятості злочинців (підозрюваних):	
	працювали:	12,6 %
	1) за посадою:	72,2 %
	- державні службовці, керівники, менеджери (управлінці)	4,3 %
	- професіонали	5 %
	- фахівці	5,2 %
- технічні службовці	0,7 %	
- працівники сфери торгівлі та послуг	12 %	

Продовження табл.

13.	- кваліфіковані робітники сільських і лісових господарств, рибного господарства	0,3 %
	- кваліфіковані робітники з інструментом	18 %
	- робітники з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування та машин	16 %
	- працівники найпростіших професій (двірники, вантажники, підсобні робітники та ін.)	10,7 %
	2) за вільною зайнятістю:	27,8 %
	- приватні підприємці	12,6 %
	- різноробочі, з них:	15,2 %
	- за короткостроковим наймом	10 %
	працевдатні, але не працювали	69,48 %
	безробітні	10,62 %
інваліди, пенсіонери та не працевдатні особи	7,3 %	
14.	Характеристика злочинців (підозрюваних):	
	позитивна	68,3 %
	нейтральна	8,6 %
	негативна	23,1 %
15.	Судимість злочинців (підозрюваних):	
	не судимі	51,7 %
	судимі, з них:	48,7 %
	- один раз	36,3 %
	- два та більше	63,7 %
	з них:	
	- судимість була погашена	19,1 %
- не знята та не погашена	29,6 %	
з них, раніше вчиняли незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами	12 %	
16.	Позиція підозрюваного під час досудового розслідування:	
	приймає активну участь у розкритті кримінального правопорушення:	
	- визнає себе винним та надає показання	89 %
	поводиться пасивно, не бажаючи сприяти слідству в завершенні досудового розслідування :	
	- визнає себе винним, проте відмовляється від надання показань	6,2 %
	- не визнає себе винним та відмовляється надати показання і відповідати на запитання	0,8 %
	- відмовляється від надання показань	0,2 %
	підозрюваний протидіє розслідуванню:	
	- не визнає себе винним та надає показання	2,5 %
	- визнає себе винним частково та надає показання	1,3 %
з них:		
підозрюваний з'являвся за викликом слідчого	98 %	
підозрюваний переховувався від органів досудового розслідування,		
з них:	2 %	

Продовження табл.

16.	- підозра повідомлена «заочно»	0,27 %
	- підозра повідомлена особисто	1,73 %
17.	Запобіжні заходи обирались відносно підозрюваних у вигляді:	
	особистого зобов'язання	16,64 %
	особистої поруки	0,05 %
	домашній арешт	2,32 %
	застава	0,92 %
	тримання під вартою	14,27 %
18.	Типові сліди незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами (залежно від обстановки кримінального правопорушення та механізму його вчинення):	
	основні (характерні/обов'язкові), з них:	
	1) матеріальні:	
	- ручна вогнепальна зброя	48,8 %
	- бойові припаси до ручної вогнепальної зброї	52,2 %
	- сліди взаємодії на тілі та одязі людини у вигляді поверхневих плям (плям мастила, ржі, металізації, кіптяви тощо) та/або пошкоджень (механічного, термічного та ін. характеру)	5,5 %
	2) ідеальні:	
	- показання понятих, що були присутні як під час фактичної виїмки (огляду, обшуку)	94,1 %
	- показання понятих, що були присутні під час проведення окремих СРД	13,8 %
	- показання підозрюваних	96,5 %
	додаткові, з них:	
	1) матеріальні:	
	- комплектуючі елементи зброї	2 %
- патрони та інші окремі елементи бойових припасів (кулі, гільзи, капсулі, дріб, сердечники, порох та його комплектуючі у вигляді порошків сірки, селітри, маси сірникових головок тощо)	0,3 %	
- приладдя до ручної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї (кобури, чохла, футляри, кейси та ін.)	2,8 %	
- штучні схованки	5,6 %	
- документи (сфальсифіковані посвідчення, паспорти, дозволи, накладні для відправки/отримання посилок тощо)	0,7 %	
- інструменти, матеріали та речовини, що використовувалися для виготовлення (переробки) зброї, бойових припасів	3,2 %	
- зліпки їх окремих частин, невдалі екземпляри (матеріальні об'єкти зовні схожі на зброю, конструктивно можуть бути й незавершеними)	0,13 %	
- інформаційні носії (креслення, схеми, чорнові записи, цифрові записи тощо)	0,5 %	
- електронні прилади (комп'ютер, планшет, мобільний телефон (sim-картки) та ін.) та сліди застосування	8,5 %	
- аудіо-, відеоматеріали приватних та/або негласних зйомок	1,7 %	
- грошові кошги, майно, цінності та інші предмети, здобуті злочинним шляхом	6 %	

Продовження табл.

18.	2) ідеальні:	
	- показання свідків	18,3 %
	- показання родичів, близьких осіб, співмешканців, сусідів, друзів	
	- показання співучасників	6,4 %
	- показання осіб, залучених на загальних (працівники оперативних підрозділів) або конфіденційних/ добровільних засадах до проведення НСРД	1,1 %
	- показання НСРД	0,3 %
	ситуаційні (окремі), з них:	
	1) матеріальні:	
	- сліди застосування зброї (кулі, гільзи, кульові та дробові пробоїни, вм'ятини, розриви та обпалення навколо пробоїн, роздуття ствола зброї, залишені частинки порохового напильювання або інших порошків тощо)	11 %
	- сліди біологічного походження	2,8 %
- сліди пальців рук та ніг	9,3 %	
- сліди транспортних засобів	5,1 %	
- сліди різних речовин (мастила, ржі, ґрунту та ін.)	0,35 %	
- запахові сліди	3,4 %	
- сліди-мікрочастинки	0,7 %	
2) ідеальні:		
- показання потерпілих	12,2 %	
- показання свідків неправомірного застосування/ використання зброї	8,5 %	
19.	Ручна вогнепальна зброя:	
	1) щодо якої можливе діагностичне дослідження, з них:	99,9 %
	1.1) класична ручна вогнепальна зброя:	
	- типова	17,3 %
	- перероблена	28,35 %
	- атипова	32,55 %
1.2) ручна вогнепальна зброя з обмеженою дією ураження:		
- типова	2,37 %	
- атипова (перероблена)	19,42 %	
2) ручна зброя з достатньою дією ураження, щодо якої не можливе діагностичне дослідження	0,1 %	
20.	Бойові припаси до ручної вогнепальної зброї:	
	1) типові (класичні) промислового виробництва, з них:	
	- патрони вітчизняного виробництва	97,83 %
	- патрони іноземного виробництва	1,8 %
	2) не стандартні (атипові) саморобного виробництва, з них:	
- перероблені патрони саморобного виробництва	0,09 %	
- виготовлені патрони саморобного виробництва	0,28 %	
У кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю та бойовими припасами й суміжних із ним деліктів проводять:		

Продовження табл.

20.	1) криміналістичні експертизи:	
	1.1) трасологічна:	8,4 %
	- дактилоскопічне дослідження	0,9 %
	- дослідження слідів людини	5,1 %
	- дослідження слідів транспортних засобів	
	- дослідження знарядь, інструментів і залишених ними слідів	2,4 %
	- ідентифікація цілого за частинами	3,2 %
	- ідентифікаційних номерів та рельєфних знаків	0,6 %
	1.2) експертиза зброї (та слідів) і обставин її використання:	
	- дослідження ручної вогнепальної зброї	48,8 %
- дослідження бойових припасів до ручної вогнепальної зброї		
- дослідження слідів зброї, слідів пострілу та ситуаційних обставин пострілу	52,2 %	
- інші види досліджень	11 %	
1.3) матеріалів, речовин та виробів	9 %	
1.4) одорологічна (запахів сліди)	5,8 %	
1.5) почеркознавча (дослідження почерку і підписів)	3,4 %	
1.6) технічна експертиза документів:		
- дослідження реквізитів документів	0,7 %	
- дослідження матеріалів документів	0,3 %	
- дослідження друкарських форм та інших засобів виготовлення документів	0,4 %	
1.7) фототехнічна, портретна (ідентифікація знімальної апаратури, особи за зовнішніми ознаками)	1 %	
1.8) відеозвукозапису:	1,25 %	
- технічне дослідження матеріалів та засобів відео-, звукозапису	0,63 %	
- лінгвістичне дослідження усного мовлення		
21.	2) інші (окремі) експертизи:	
	2.1) комп'ютерно-технічна (дослідження комп'ютерної техніки і програмних продуктів)	4,4 %
	2.2) товарознавча	5,7 %
	2.3) судово-медична:	
	- судово-медичне освідування	15 %
	- дослідження крові, слюни та ін. біологічних виділень людини, волосся тощо	3,2 %
	- трудів	2,8 %
2.4) судово-психіатрична	5,45 %	
з них:		
- комплексні	9 %	
- додаткові	13,1 %	
- повторні	7,8 %	

Продовження табл.

22.	Способи незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами:	
	придбання, з них під час досудового розслідування:	82 %
	- взагалі не встановлена інформації	12,1 %
	- не встановлено першочергове джерело (спосіб) потрапляння об'єктів озброєння у незаконний обіг	80 %
	- не встановлена інформації під час передачі об'єктів озброєння	7 %
	- не встановлена інформації під час збуту об'єктів озброєння	19,48 %
	- припускалась помилка під час кваліфікації дії (за ознаками ст. 262 КК України)	1 %
	зберігання	97,7 %
	носія, з них:	69,5 %
	- переміщення	61 %
- транспортування	8,5 %	
передача	1 %	
збут	5 %	
23.	Характерні джерела незаконного придбання об'єктів озброєння:	
	привласнення знайденого, з них:	76 %
	- у громадянських місцях	54,1 %
	- у власному житлі чи за місцем мешкання родичів та близьких осіб	5,9 %
	- за межами адміністративного розташування населених пунктів	40 %
	безоплатне отримання від родичів, друзів та інших осіб, з них:	6 %
	- як подарунок	1,8 %
	- шляхом обміну	1,4 %
	з них:	
	- у приміщенні житла як за місцем мешкання злочинця, так і за місцем мешкання родичів, друзів, близьких осіб	19,3 %
	- на прилеглий території домоволодіння, у дворі	8,5 %
	- у громадянських місцях від незнайомих осіб	72,2 %
	отримання від членів злочинних об'єднань	1 %
	одержання у спадок, з них:	5 %
- за проханням злочинця	59,6 %	
- за ініціативою власника	40,4 %	
купівля в осіб, які здійснювали незаконний продаж, з них:	12 %	
- у невідомих осіб	85 %	
- у знайомих осіб	15 %	
24.	Характерні місця незаконного зберігання:	
	власне житло	49,25 %
	прилегли споруди до житла	8,9 %
	територія домоволодіння	1,1 %
	житло родичів, друзів, знайомих, осіб	1,12 %
	прилегли споруди до житла родичів, друзів, знайомих осіб	0,38 %
	службове приміщення за місцем роботи	0,63 %
	приміщення орендованого житла	0,91 %
	власний автотранспорт	2,79 %

Продовження табл.

24.	споруди та прилегла територія в садових товариствах	0,53 %
	схованки у межах населеного пункту	1,54 %
	схованки поза межами населеного пункту	1,3 %
	повсякденний одяг та переносні предмети	31,55 %
25.	Переміщення об'єктів озброєння здійснюється:	
	із маскуванню	87,9 %
	без маскуванню	21,1 %
26.	Транспортування об'єктів озброєння здійснюється за допомогою такого транспортного засобу:	
	власного	61,7 %
	службового	7 %
	громадського	18,3 %
	рейсового	3,4 %
	родичів, друзів, знайомих	8,3 %
	попутного	1,3 %
27.	Контрабанда об'єктів озброєння здійснюється:	
	з території України на територію сусідніх держав	85 %
	з території інших держав на територію України	15 %
28.	Джерела привласнення об'єктів озброєння, що є предметами контрабанди:	
	привласнення знайденого	65 %
	спадкоємство від родичів, друзів, знайомих осіб	6,8 %
	виготовлення їх саморобним способом	9,7 %
	купівля в осіб, які здійснювали незаконний продаж	18,5 %
29.	Незаконна передача вчиняється:	
	родичами, друзями, близькими особами	71,8 %
	сусідами	9,8 %
	незнайомими особами	14 %
	членами злочинних об'єднань	4,4 %
	з них, у співвідношенні:	
	- ручної вогнепальної зброї	70,6 %
	- бойових припасів до неї	29,4 %
30.	Характерні місця незаконної передачі:	
	власне житло та прилегла до нього територія	27 %
	житло родичів, друзів, близьких осіб	4 %
	приміщення гаража	16 %
	службове приміщення за місцем роботи	8,6 %
	громадські місця	38,4 %
	інші місця, схованки	16 %
31.	Попереднім джерелом придбання об'єктів озброєння, що незаконно передаються, є:	
	привласнення знайденого	15,4 %
	виготовлення саморобним способом	8,6 %
	купівля в осіб, які здійснювали незаконний продаж	23 %
	викрадення з державних установ	46 %

Продовження табл.

32.	Приховування об'єктів озброєння, що незаконно передаються, здійснюється у:	
	верхньому одязі, у переносних предметах при собі	40 %
	власному житлі	29,3 %
	господарських спорудах	6 %
	приміщенні гаража	13,5 %
	службовому приміщенні за місцем роботи	6,2 %
	схованках, як на території населеного пункту, так і поза його межами	5 %
33.	Незаконний збут вчиняється шляхом:	
	продажу, з них:	75 %
	- через поштове відділення	3 %
	- перепродаж раніше придбаного	9 %
	обміну	6 %
	дарування	15 %
	передачі як сплата боргу	3 %
	передачі як виконання певних дій в інтересах особи, яка передає ці об'єкти	1 %
34.	Незаконний збут вчиняється стосовно:	
	родичів, друзів, знайомих осіб	53 %
	державних службовців	3,2 %
	незнайомих осіб, з них	37,3 %
	відмовились від купівлі та повідомили про це в органи поліції	12 %
	членів злочинних об'єднань	1,5 %
	працівників правоохоронних органів, які здійснювали повноваження в межах ОРД або НСРД	5 %
	з них у співвідношенні:	
	- ручної вогнепальної зброї	39,5 %
	- бойових припасів до неї	60,5 %
35.	Характерні місця незаконного збуту об'єктів озброєння:	
	громадські місця, з них:	75 %
	- на вулиці	58,2 %
	- у парках, скверах, на спортивних майданчиках, у поштових відділеннях	15,8 %
	салон транспортного засобу	12 %
	місце мешкання злочинця	8 %
	місце мешкання знайомих осіб	5 %
36.	Попередні джерела придбання об'єктів озброєння, що незаконно збувають, є:	
	привласнення знайденого	41,56 %
	отримання безкоштовно	5,19 %
	отримання як подарунків	26 %
	отримання в спадок	2,6 %
	купівля в осіб, які здійснювали незаконний продаж	25,97 %
	виготовлення саморобним способом	1,3 %
	після ремонту	1,3 %

Продовження табл.

37.	Приховування об'єктів озброєння, що незаконно збувають, здійснюється:	
	у власному житлі	54,5 %
	у гаражі	18,2 %
	у господарських спорудах	3 %
	у повсякденному одязі чи переносних предметах	24,3 %
38.	Інші способи незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами:	
	виготовлення	4 %
	переробка	1,8 %
	ремонт	0,5 %
	з них, у співвідношенні:	
	- ручної зброї	98 %
	- патронів до неї	2 %
39.	Характерні місця незаконного виготовлення, переробки чи ремонту об'єктів озброєння:	
	власне житло	72 %
	гараж	17,2 %
	господарські споруди	6,8 %
	промислові майстерні	4 %
40.	Для незаконного виготовлення, переробки чи ремонту використовують:	
	підручні (побутові) інструменти	87 %
	інструменти спеціального призначення	11 %
	складне (промислове) обладнання	2 %
41.	Інтенсивність проведення першочергових НСРД:	
	аудіо-, відеоконтроль особи	1,03 %
	зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж	1,03 %
	зняття інформації з електронних інформаційних систем	0,3 %
	обстеження публічно недоступних місць	0,14 %
	установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу	0,82 %
	спостереження за особою, річчю або місцем	0,58 %
	аудіо, відеоконтроль місця	0,34 %
	контроль за вчинення злочину:	
	- оперативна закупка	0,78 %
- спеціальний слідчий експеримент	0,2 %	
- імітування обстановки злочину	0,05 %	
	негласне отримання зразків	0,14 %
42.	До проведення досудового розслідування були залучені:	
	перекладачі	1,7 %
	адвокати (захисники)	20,5 %
	законні представники	1 %
	спеціалісти в галузі медицини	1 %
43.	Під час завершення досудового розслідування були прийняті процесуальні рішення щодо складання:	
	тільки обвинувального акту	49,3 %
	угоди про визнання винуватості	37,5 %
	клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності	12,5 %

Продовження табл.

43.	клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру	0,6 %
	клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру	0,1 %
44.	Рішення суду в кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю та бойовими припасами:	
	штраф в розмірі від 510 до 6000 гривень	4,1 %
	громадські роботи (у т. ч. виправні роботи та накладення зняття процентного нарахування заробітної плати)	0,95 %
	позбавлення волі умовно	73,5 %
	позбавлення волі (у т. ч. арешт)	21,1 %
	виправдувальний вирок	0,35 %

Додаток Б

ЗВЕДЕНІ ДАНІ
вивчення 125 матеріалів кримінальних проваджень, пов'язаних із розслідуванням незаконного поводження з ручною вогнепальною зброєю та бойовими припасами до неї

1.	Привід початку досудового розслідування:	
	отримання заяви від громадянина про те, що було знайдено безхазяйну зброю, бойові припаси	4 %
	отримання заяви про вчинення певною особою незаконного поводження з об'єктами озброєння (у т. ч. про їхнє використання/застосування)	15,2 %
	явка зі зізнанням у вчиненні збройних кримінальних правопорушень	2,4 %
	добровільна здача зброї, бойових припасів	12,8 %
	повідомлення ПУО, представників влади, посадових осіб	7,2 %
	повідомлення громадськості або окремих громадян, які затримали злочинця на «гарячому»	3,2 %
	анонімний дзвінок на лінію «102»	1,6 %
	самостійне виявлення з різних джерел інформації	53,6 %
	Додаткові джерела інформації про вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, встановлені під час досудового розслідування:	
2.	під час допиту підозрюваних, які вказують на:	
	- інші (латентні) епізоди власної злочинної діяльності	15,2 %
	- викривають співучасників	7,2 %
	- викривають інших осіб, про злочинні дії яких їм було відомо	3,2 %
	під час допиту осіб, які не причетні до вчинення кримінального правопорушення та раніше не були встановлені слідством	4 %
	під час проведення окремих СРД:	
	- шляхом самостійного виявлення	9,6 %
- із показань учасників цих СРД	2,4 %	
за результати проведення окремих НСРД	0,8 %	
3.	Першочергові СРД на початковому етапі розслідування:	
	невідкладний огляд:	68 %
	- огляд місця події, з них:	39,2 %
	- огляд трупа людини	9,6 %
	- огляд трупа тварини	0,8 %
	- огляд особистих речей затриманого	21,6 %
	- огляд виявлених об'єктів озброєння	7,2 %
	обшук	30,4 %
	комплекс НСРД:	1,6 %
	- аудіо, відеоконтроль особи в публічно доступних місцях	
- візуальне спостереження за особою, у публічно доступних місцях з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження		

Продовження табл.

3.	- візуальне спостереження за річчю (заздалегідь ідентифікованих грошових коштів) у публічно доступних місцях з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження; - зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (мобільних переговорів, SMS- повідомлень) - контроль за вчиненням злочину у формі оперативної закупки	
4.	Інші СРД на початковому етапі розслідування:	
	слідчі огляди, з них:	
	- додатковий, повторний огляд місця події (у т. ч. огляд трупа людини)	7,2 %
	- огляд предметів	70,4 %
	- огляд документів	45,6 %
	- огляд приміщень та місцевості поза місцем події	71,2 %
	- освідчування	14,4 %
	допит свідків, з них:	
	- поняті	100 %
	- інспектор-криміналіст та/або спеціаліст у галузі балістики	13,6 %
	- особи, які були залучені до проведення окремих СРД	16,8 %
	- очевидці злочинної діяльності	43,2 %
	- особи, у яких є відомості, що мають значення для кримінального провадження	12 %
проведення судових експертиз, з них:		
- дослідження ручної вогнепальної зброї	42,4 %	
- дослідження бойових припасів до ручної вогнепальної зброї	57,6 %	
- дактилоскопічне дослідження	34,4 %	
- технічне дослідження матеріалів та засобів відео-, звукозапису	1,6 %	
- лінгвістичне дослідження усного мовлення	0,8 %	
- їхнє комплексне дослідження	1,6 %	
- комплексне дослідження об'єктів озброєння і дактилоскопії	14,4 %	
- інші експертні дослідження	18,4 %	
5.	ОРЗ на початковому етапі розслідування:	
	обстеження місця події	41,6 %
	дослідження речей	15,2 %
	дослідження документів	2,4 %
	збирання зразків для порівняльного дослідження	0,8 %
	опитування	80 %
	збирання інформації	38,4 %
	ототожнення особи злочинця (підозрюваного)	37,6 %
отримання письмових довідок, актів, копій документів	46,4 %	
6.	Досудове розслідування проводять:	
	одноособово слідчим	72 %
	слідчою групою	9,6 %
	слідчо-оперативною групою	18,4 %

Продовження табл.

7.	Планування розслідування:	
	здійснюється замітками	29,6 %
	здійснюється складанням письмового плану, де висунання версій мало місце:	20 %
	- на початковому етапі розслідування	100 %
	- на наступному етапі розслідування	28 %
	з них, висувалась:	
	- одна версія	8 %
	- дві версії	72 %
	- три та більше версій	20 %
	з них, перевірка мала:	
- позитивний результат	48 %	
- негативний результат	20 %	
- безрезультатність	32 %	
не здійснювалось	50,4 %	
8.	Інформація, що міститься у матеріалах кримінального провадження на початковому етапі розслідування:	
	відповідала дійсності	27,2 %
	частково відповідала дійсності (за окремими елементами події або епізодами злочинної діяльності)	62,4 %
	не відповідала дійсності	10,4 %
9.	Типові помилки допущені слідчими під час проведення досудового розслідування:	
	ігнорування (не повне виконання) типового алгоритму попередній дій та заходів на місці події	63,2 %
	залучення до проведення СРД «штатних» понятих	13,6 %
	ігнорування окремих слідів незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами або не виявлення їх	22,4 %
	«поверхневе» фіксування показань свідків	34,4 %
	не перевірка причин зміни показань свідків	42,4 %
	виправлення у протоколах огляду	18,4 %
	розбіжності між зафіксованою інформацією про виявлені об'єкти озброєння у протоколі огляду з формулюванням у висновках судових експертиз	4,8 %
	встановлення способів вчинення кримінального правопорушення тільки під час допиту підозрюваного, не перевіряючи кожен з них іншими доказами	28 %
	не встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню:	
	- незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами	58,4 %
	- збройних кримінальних правопорушень	28,6 %
	проведення одночасних допитів двох чи більше вже допитаних осіб тільки для підтвердження раніше наданих показань	72,6 %

Продовження табл.

10.	Найбільш значущі вузлові місця огляду:	
	місце виявлення об'єктів озброєння	9,2 %
	місце затримання особи з об'єктами озброєння	53,4 %
	місце схованки (зберігання) об'єктів озброєння	7,5 %
	місце збуту або «закладки» об'єктів озброєння	5 %
	транспортні засоби, в яких переміщувались об'єкти озброєння	8,3 %
	місце виготовлення (переробки) або ремонту об'єктів озброєння	5,8 %
інші місця «концентрації» слідів кримінального правопорушення		10,8 %
11.	Характерні тактичні та процесуальні помилки й прорахунки під час проведення огляду:	
	проведення огляду житла чи іншого володіння особи на підставі заяви родичів чи орендаря	36,5 %
	проведення повторного, додаткового огляду на підставі заяви власника, родичів чи орендаря, після первинного огляду/обшуку на підставі ухвали слідчого судді	12,9 %
	проведення огляду житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді або без відповідної заяви, або ця заява не була долучена до матеріалів кримінального провадження	8,2 %
	не здійснення особистого огляду (обшуку) затриманої особи	41,2 %
	не залучення до участі в огляді необхідних спеціалістів	65,9 %
	недостатньо широко використовувались необхідні НТЗ	22,4 %
	є помилки в орієнтуванні об'єктів огляду щодо непорушних орієнтирів, або взагалі їхня відсутність	62,4 %
	відсутність або здійснення неповного опису обстановки місця події, виявлених об'єктів озброєння, інших предметів та слідів кримінального правопорушення	45,9 %
	відсутність або здійснення неякісного опису обстановки місця події, виявлених об'єктів озброєння, інших предметів та слідів кримінального правопорушення	20 %
	використання специфічної термінології, що ускладнює сприйняття обстановки місця події	4,7 %
	відсутність зазначення способу виявлення та упакування об'єктів озброєння, слідів та інших знарядь злочинної діяльності	24,7 %
	порушення правил упакування об'єктів озброєння, слідів та інших знарядь злочинної діяльності	27,1 %
	не виготовлення відбитків та зліпків матеріальних слідів, що були виявлені та оглянуті	3,5 %
відсутність схем та/або фототаблиць місця події	17,6 %	
відсутність у схемах та/або фототаблицях заголовків й пояснювальних написів або ці написи виконані у шаблонній формі, що ускладнює сприйняття зображених елементів обстановки місця події	29,4 %	
відсутність інформаційних носіїв, на яких за допомогою технічного засобу зафіксований перебіг СРД	2,4 %	

Продовження табл.

11.	наявність рапортів про відсутність фототаблиць, інформаційних носіїв, при застосуванні фото-, відеозйомки до протоколу огляду внаслідок технічних несправностей засобів фото-, відеофіксування	5,9 %	
	невідповідність часу складання протоколу з часом вчинення кримінального правопорушення	8,2 %	
	відсутність фіксації часу проведення огляду	15,3 %	
	не вказана адреса проживання понятих та/чи інших залучених осіб до огляду	10,6 %	
	відсутність підписів про роз'яснення їм прав та обов'язків	4,7 %	
	відсутність підписів усіх учасників огляду	1,2 %	
	відсутність підписів усіх учасників огляду на кожній сторінці протоколу	34,1 %	
	відсутність заяв, клопотань, доповнень та уточнень у протоколах огляду (встановлені за іншими документами у матеріалах кримінального провадження)	2,4 %	
	Під час проведення освідування за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами виявляють:		
	сліди змазки	14,7 %	
12.	сліди різних хімічних речовин	8,8 %	
	частки пороху чи його заміників	20,6 %	
	мікрочастки металу	23,5 %	
	різні тілесні ушкодження, пов'язані із застосуванням/використанням та носінням зброї (потертості, порізи)	32,4 %	
	Місцем проведення обшуку є:		
квартира, де проживає підозрюваний	28 %		
приватний будинок та прибудови до нього	44,8 %		
гараж	8 %		
місцевість, що знаходиться у його власності	1,6 %		
транспортний засіб	5,6 %		
13.	орендоване приміщення	2,4 %	
	службове приміщення за місцем роботи підозрюваного	4 %	
	житло близького оточення підозрюваного, прилегло до нього споруди та місцевість	3,2 %	
	територія садових товариств	0,8 %	
	інші транспортні засоби, які не належать підозрюваному	1,6 %	
	з них, обшук проводиться:		
	- у присутності обшукуваного	94,8 %	
- за відсутністю обшукуваного	5,2 %		
14.	Під час проведення обшуку за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами підлягають вилученню (у т. ч. є метою цієї СРД):		
	ручна вогнепальна зброя	44 %	
	бойові припаси до неї	56 %	
	основні частини об'єктів озброєння	7,2 %	

Продовження табл.

14.	макети чи окремі деталі	11,2 %
	речі та предмети, що містять сліди зберігання чи застосування об'єктів озброєння або сліди злочинної діяльності	15,2 %
	інструменти, документація та обладнання, що застосовується для виготовлення об'єктів озброєння, їхніх основних частин	8 %
	комп'ютерна техніка та інші носії електронної інформації	12 %
	засоби телефонного зв'язку (sim-картки)	6,4 %
	інші значущі предмети	15,2 %
15.	Місця вірогідного зберігання об'єктів пошуку в квартирі:	
	прихожа/коридор (тамбур)	14,3 %
	санвузол	20 %
	зала	28,6 %
	спальня	17,1 %
	кухня	11,4 %
інші кімнати	8,6 %	
16.	Місця вірогідного зберігання об'єктів пошуку в будинку:	
	прихожа (у т.ч. веранда)	1,7 %
	санвузол	5,2 %
	коридор	1,7 %
	зала	17,8 %
	вітальня	28,1 %
	спальне приміщення	12,2 %
	кухня	19,3 %
	горище	8,7 %
	підвальне приміщення	1,7 %
інші прибудови	5,2 %	
17.	Вірогідні схованки:	
	у меблях	7,7 %
	у сейфі (чохлах)	20 %
	у господарській ємкості	16,9 %
	серед інструментів	10,8 %
	у суб'єктивно недоступних місцях	29,2 %
у спеціально виготовлених предметах	6,2 %	
18.	Під час допиту свідків не були з'ясовані такі обставини:	
	фізичний та емоційний стан учасників події до, у момент та після вчинення кримінального правопорушення	27 %
	відносини між допитуваним та підозрюваним	30,7 %
	зовнішні ознаки підозрюваного	40,4 %
	відомості про інших очевидців (поінформованих осіб) злочинної діяльності	66,3 %
	обставини, що спонукали до вчинення кримінального правопорушення	18,9 %
обставини, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення	22,9 %	
конструктивні особливості об'єктів озброєння	37,4 %	

Продовження табл.

18.	ймовірних каналів їхнього придбання, збуту	10 %
	причетних до цього осіб	14,5 %
	механізм внесення незаконних конструктивних змін в об'єкти озброєння	20 %
19.	наявність відповідних знань, умінь та навичок у підозрюваного	39,2 %
	Додаткові засоби фіксування в процесі допиту:	
	аудіозапис	1,9 %
20.	відеозапис	10,4 %
	не застосовувались	87,7 %
	Інтенсивність проведення СРД та НСРД на наступному етапі розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами:	
20.	допит підозрюваного (-их), з них, під час допиту лідера злочинного об'єднання останній:	97,6 %
	- був безпосереднім ініціатором злочинної діяльності та окремих її елементів	51,4 %
	- розробляв злочинні схеми	62,2 %
	додатковий, повторний допит свідків	15,2 %
	допит свідків, які не були встановлені раніше	21,6 %
	допит у режимі відеоконференції	0,8 %
	ОРЗ щодо встановлення місцезнаходження підозрюваного, співучасників, свідків, потерпілих (від збройних кримінальних правопорушень), перевірка алібі підозрюваного (-их) тощо	27,2 %
	комплекс дій (заходів), спрямованих на збирання консалюдоючої інформації про особу підозрюваного, умови його життя, коло знайомств, у т. ч. кримінального характеру, перевірка цих зв'язків та інше	42,4 %
	пред'явлення для впізнання:	
	- підозрюваного	12 %
	- предметів, речей, об'єктів озброєння	4 %
	проведення експертного дослідження предметів, виявлених після допиту підозрюваного	10,4 %
проведення додаткових, повторних експертних досліджень	7,2 %	
проведення судово-медичної, судово-психіатричної експертизи підозрюваного	9,6 %	
проведення одночасного допиту двох і більше раніше допитаних осіб	24,8 %	
проведення слідчого експерименту з метою перевірки, з них:	84 %	
- показань раніше допитаних осіб	90,4 %	
20.	- імовірності сприйняття окремих елементів події (обставин) кримінального правопорушення (за участю свідків, потерпілих)	3,2 %
	- рівня знань, умінь та навичок підозрюваного щодо внесення ним конструктивних змін в об'єкти озброєння (у т. ч. щодо фальсифікації документів, підробки грошових купюр та ін.)	6,4 %
21.	Судові експертизи за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами призначались:	
	протягом 3 діб від початку досудового розслідування	79,2 %

Продовження табл.

21.	від 3 до 10 днів	16 %
	протягом місяця і більше	4,8 %
22.	На час дії змін до КПК України від 03.10.2017 клопотання про призначення судових експертиз за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами були слідчим суддею:	
	задоволені	94,4 %
23.	не задоволені	5,6 %
	При вирішенні питань про призначення судових експертиз за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами слідчі допускали такі типові помилки:	
	відмова від призначення експертного дослідження об'єктів озброєння за наявності ідентифікаційних ознак цих предметів	4 %
	відмова від призначення експертного дослідження документів, що мають явні ознаки підробки; частин зброї та її окремих екземплярів; інструментів та речовин, що використовувалися для виготовлення (переробки) об'єктів озброєння; засобів пакування і маскуванню та інших пов'язаних предметів	10,4 %
	відмова від призначення інших необхідних у кримінальному провадженні судових експертиз	4 %
	затягування строків призначення та проведення судових експертиз	16,8 %
	неправильне визначення послідовності в разі призначення декількох судових експертиз	7,2 %
	постановка експертам питань, що не входять до їхньої компетенції	2,4 %
	неправильне формулювання питань експертів або упущення суттєвих питань	13,6 %
	бездумне переписування («шаблонність») питань із довідників слідчого	27,2 %
	направлення на судові експертизи речових доказів із порушення цілісності їхньої упаковки	8,8 %
	надання недостатньої кількості зразків для дослідження або неякісних об'єктів дослідження	1,6 %
	не відображення в постанові про призначення судової експертизи обставин кримінального провадження	15,2 %
	ігнорування клопотань учасників кримінального провадження про призначення конкретної судової експертизи	3,2 %

Додаток В

**АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА
про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності, пов'язаних із розслідуванням кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» та суміжних деліктів за 2013–2020 рр.**

Нами проаналізовані структурні показники статистичної звітності про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності, пов'язаних із розслідуванням кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» та суміжних деліктів (за 2013–2020 рр.) форми № 1 (місячна), затвердженої наказом Генеральної прокуратури України від 23.10.2012 № 100 за погодженням з Держстатом України, та встановлено наступне:

1. Стан протидії злочинності.

У 2013 році в ЄРДР зареєстровано 6929 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України. Упродовж наступних років (2014–2020) – це 7228, 7409, 6307, 8002, 7466, 6204 та 5116 кримінальних правопорушень або 4,32 %, 2,5 %, -14,87 %, 26,87 %, -6,7 %, -16,9 %, -17,54 % порівняно з кожним наступним роком, що свідчить про статичну динаміку (середній показник (далі – с/п): -3,19 %) в діяльності правоохоронних органів щодо протидії незаконному обігу зброї.

Дещо інша ситуація спостерігається в категорії групових кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 262, 263¹, 264, 410 КК України.

Так, показники облікових кримінальних правопорушень, передбачених ст. 262 КК України з 2014 року суттєво зросли порівняно з 2013 роком (з 41 до 445 або на 985,37 %). Проте, ця тенденція не віднайшла подальшого розвитку, про що свідчить поступове зменшення

кількості вчинених цих кримінальних правопорушень (з 207 до 55 або на -53,48 %, -25,6 %, -1,95 %, -32,45 %, -6,86 %, -42,11 % відповідно до звітнього року).

Кількість кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 264, 410 КК України з 2014 року зросла майже в тричі (на 180 % та 203,16 % відповідно). З 2015 року цей показник зменшився, у зв'язку з чим питома вага цих кримінальних правопорушень за досліджуваний період вказує на 25,9 % та 30,32 % відповідно. Аналогічною є питома вага (3,1 %) кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України.

Загальна кількість кримінальних правопорушень учинених з використанням об'єктів озброєння за 2019 рік має не значний показник (388) порівняно з 2013-2018 рр. (761, 2563, 1526, 579, 583, 508, 388 відповідно). У 2020 року відмічається збільшення кількісних показників – 752. Статичні дані вказують на незначне збільшення загального рівня цих кримінальних правопорушень (27,47 %), який щороку (крім 2020) знижується (-40,46 %, -62,06 %, 0,69 %, -12,86 %, -23,62 % відповідно до звітнього року).

Що стосується кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201 КК України, то ця категорія має стабільні показники протягом усього досліджуваного періоду. Фактично щороку було вчинено 123 цих кримінальних правопорушень, питома вага яких становить -5,86 %.

Слід зазначити, що порівнюючи системні показники статистичних даних ОГП (форми № 1) щодо облікових кримінальних правопорушень із зведеними даними аналізу судово-слідчої практики (2073 вироків суду) нами встановлено, що близько 65 % з щорічного с/п кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України, становить досліджувана категорія – незаконне поводження лише з ручною вогнепальною зброєю та бойовими припасами до неї. Близько 78 % кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201 КК України становить потенційний інтерес для монографічного дослідження.

2. Результати розслідування кримінальних правопорушень.

Згідно зі звітності про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності (форми № 1) щороку з 2013 по 2020 включно,

крім 2017 (показник збільшився на 67,27 % порівняно з попереднім роком), спостерігається тенденція до зменшення кількості кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України, де особам повідомлено про підозру (6174 проти 5632, 5247, 3841, 5719, 4875, 4252 або -8,78 %, -6,84 %, -26,8 %, -10,99 %, -14,76 %, -12,78 % відповідно). Як результат, поступово зменшується кількість кримінальних проваджень скерованих до суду (5957 проти 5087, 4834, 3463; 5940 проти 5287, 4526, 3907 або -14,6 %, -4,97 %, -28,36 %, -10,99 %, -14,39 %, -13,68 % відповідно). У співвідношенні: в кожному третьому кримінальному провадженні повідомлено про підозру (с/п: 77,17 %), з них дев'ять із десяти (с/п: 92,34 %), де досудове розслідування було завершено та направлено до суду. Загальний рівень залишку (не прийнято рішення) становив 1769 проти 6833 або 25,93 %.

Неоднозначна ситуація щодо групових кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 262, 263¹, 264, 410 КК України.

Так, с/п кримінальних правопорушень, передбачених ст. 262, 264, 410 КК України, де особам повідомлено про підозру досить низький (25, 4, 46 проти 156, 9, 194, або 19,76 %, 41,76 %, 26,19 % відповідно). Зменшувалась й кількість кримінальних проваджень скерованих до суду, у зв'язку з чим с/п за звітний період становив: за ст. 262 КК України – 73,21 %; за ст. 264 КК України – 71,88 %; за ст. 410 КК України – 81,19 %. Як наслідок, рівень кримінальних правопорушень, у яких рішення не прийнято ілюструє 135, 6, 152 проти 156, 9, 194 або 81,65 %, 63,91 %, 75,93 % відповідно.

Протягом усього звітнього періоду стабільні показники мають облікові кримінальні правопорушення, передбачені ст. 263¹: повідомлено про підозру – 88,08 %, направлено до суду – 92,83 %, залишок – 24 проти 173 або 14,52 %.

У структурному відношенні кримінальні правопорушення вчинені з використанням об'єктів озброєння та кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201 КК України мають наступні с/п: повідомлено про підозру – 550 проти 958 або 68,69 %; 56 проти 123 або 45,34 %; направлено до суду – 448 або 81,91 %; 50 або 87,28 %; залишок – 447 або 36,47 %; 70 або 57,6 %.

3. Стан розкриття кримінальних правопорушень.

Відсоток розкриття кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України у 2013–2020 рр. достатньо високий. Між тим, ще з 2014 року спостерігається стійка тенденція до його зниження, у зв'язку з чим с/п за звітний період становить 28,64 % нерозкритих кримінальних правопорушень цієї категорії.

Аналогічна ситуація й з показниками облікових кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263¹ КК України: 142 проти 173 або 18,18 % нерозкритих кримінальних правопорушень.

Інші групові кримінальні правопорушення мають досить низький рівень розкриття. Як правило, з них три з чотирьох не були розкриті: за ст. 262 КК України – 18 проти 156, або 84,39 %; за ст. 264 КК України – 3 проти 9, або 71,85 %; за ст. 410 КК України – 39 проти 194, або 77,66 %.

Відсоток нерозкритих кримінальних правопорушень учинених з використанням об'єктів озброєння та кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201 КК України становив 43,16 % та 60,4 % відповідно.

Отже, за досліджуваний звітний період спостерігається інтенсивний процес криміналізації, зокрема збільшення кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України з 2014 року, що безпосередньо пов'язано з подіями на Майдані у м. Києві та з початком збройного конфлікту на сході України. Позитивна динаміка діяльності правоохоронних органів з виявлення, розкриття та розслідування цих кримінальних правопорушень спостерігається лише у 2017 році. З 2014 року по 2020 рік вона щороку зменшується. Як результат, відсотковий коефіцієнт кримінальних правопорушень, де особам повідомлено про підозру зменшувався, як й показник кримінальних проваджень спрямованих до суду. У зв'язку з цим, кожне третє кримінальне правопорушення залишається не розкритим.

Аналогічна ситуація спостерігається і з суміжними деліктами. Більш детально див. табл. 1; 2.

Таблиця 1 – Динаміка злочинності досліджуваних категорій та результатів прокурорсько-слідчої діяльності³³⁴

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	3/П	С/П
ст. 201	Облік. КП	196	129	110	94	102	125	112	114	123
		---	- 34,18 %	- 14,73 %	- 14,55 %	8,51 %	22,55 %	- 10,4 %	1,79 %	- 5,86 %
	Підозра	101	61	53	44	52	49	41	48	56
		---	- 39,6 %	- 13,11 %	- 16,98 %	18,18 %	- 5,77 %	- 16,33 %	17,07 %	- 8,08 %
	До суду	96	52	46	38	42	405	33	44	50
	---	- 45,83 %	- 11,54 %	- 17,39 %	10,53 %	7,14 %	- 26,67 %	33,33 %	- 7,2 %	
ст. 262	Залишок	91	70	62	54	60	75	76	68	70
		---	- 23,08 %	- 11,43 %	- 12,9 %	11,11 %	25 %	1,33 %	- 10,53 %	- 2,93 %
	Облік. КП	41	445	207	154	151	102	95	55	156
		---	985,37 %	- 53,48 %	- 25,6 %	- 1,95 %	- 32,45 %	- 6,86 %	- 42,11 %	1250
	Підозра	19	55	37	23	20	12	17	13	25
	---	189,47 %	- 32,73 %	- 37,84 %	- 13,04 %	- 40 %	41,67 %	- 23,53 %	196	
ст. 263	До суду	18	34	27	14	19	4	14	11	18
		---	88,89 %	- 20,59 %	- 48,15 %	35,71 %	- 78,95 %	250 %	- 21,43 %	141
	Залишок	19	397	175	134	131	97	80	44	135
		---	1 989,47 %	- 55,92 %	- 23,43 %	- 2,24 %	- 25,95 %	- 17,53 %	- 45 %	1077
		---								259,92 %

³³⁴ Розрахунок відсоткового співвідношення звітних показників ОПП здійснювався шляхом порівняння поточного року з попереднім за формулою: $((A/B)*100)-100 = \%$ (наприклад: $((129/196)*100) - 100 = - 34,18 \%$).

ст. 263	Облік. КП	6929	7228	7409	6307	8002	7466	6204	5116	54661	6833
		---	4,32 %	2,5 %	- 14,87 %	26,87 %	- 6,7 %	- 16,9 %	- 17,54 %	- 3,19 %	
Підозра	---	6174	5632	5247	3841	6425	5719	4875	4252	42165	5271
		---	- 8,78 %	- 6,84 %	- 26,8 %	67,27 %	- 10,99 %	- 14,76 %	- 12,78 %	- 1,95 %	
До суду	---	5957	5087	4834	3463	5940	5287	4526	3907	39001	4875
		---	- 14,6 %	- 4,97 %	- 28,36 %	71,53 %	- 10,99 %	- 14,39 %	- 13,68 %	- 2,21 %	
Залишок	---	769	1847	2312	2665	1856	2015	1576	1114	14154	1769
		---	140,18 %	25,18 %	15,27 %	- 30,36 %	8,57 %	- 21,79 %	- 29,31 %	15,39 %	
ст. 263 ¹	Облік. КП	170	196	150	119	198	194	185	168	1380	173
		---	15,29 %	- 23,47 %	- 20,67 %	66,39 %	- 2,02 %	- 4,64 %	- 9,19 %	3,1 %	
Підозра	---	145	182	139	92	178	177	157	152	1222	153
		---	25,52 %	- 23,63 %	- 33,81 %	93,48 %	- 0,56 %	- 11,3 %	- 3,18 %	6,64 %	
До суду	---	143	169	133	79	169	161	150	134	1138	142
		---	18,18 %	- 21,3 %	- 40,6 %	113,92 %	- 4,73 %	- 6,83 %	- 10,67 %	6,85 %	
Залишок	---	24	18	12	34	24	24	28	28	192	24
		---	- 25 %	- 33,33 %	183,33 %	- 29,41 %	0 %	16,67 %	0 %	16,04 %	

Продовження табл. 1

ст. 264	Облік. КП	5	14	10	13	11	8	5	9	75	9
		---	180 %	- 29 %	30 %	- 15 %	- 27 %	- 38 %	80 %	25,9 %	
Підозра	---	2	4	4	7	4	3	1	7	32	4
		---	100 %	0 %	75 %	- 42,86 %	- 25 %	- 66,67 %	600 %	91,5 %	
До суду	---	2	4	1	2	2	3	1	5	20	3
		---	100 %	- 75 %	100 %	0 %	50 %	- 66,67 %	400 %	72,62 %	
Залишок	---	3	10	6	9	7	5	4	4	48	6
		---	233,33 %	- 40 %	50 %	- 22,22 %	- 28,57 %	- 20 %	0 %	24,65 %	
Облік. КП	---	95	288	191	177	248	132	236	184	194	194
		---	203,16 %	- 33,68 %	- 7,33 %	40,11	- 46,77 %	78,79 %	- 22,03 %	1551	30,32 %
Підозра	---	57	79	78	44	45	22	24	21	46	46
		---	38,6 %	- 1,27 %	- 43,59 %	2,27 %	- 51,11 %	9,09 %	- 12,5 %	370	- 8,36 %
До суду	---	54	62	68	38	38	17	19	13	309	39
		---	14,81 %	9,68 %	- 44,12 %	0 %	- 55,26 %	11,76 %	- 31,58 %	1217	- 13,53 %
Залишок	---	37	221	116	136	207	115	214	171	152	152
		---	497,3 %	- 47,51 %	17,24 %	52,21 %	- 44,44 %	86,09 %	- 20,09 %	77,25 %	
Облік. КП	---	761	2563	1526	579	583	508	388	752	958	958
		---	236,79 %	- 40,46 %	- 62,06 %	0,69 %	- 12,86 %	- 23,62 %	93,81 %	7660	27,47 %
Підозра	---	587	833	767	401	451	407	293	657	550	550
		---	41,91 %	- 7,92 %	- 47,72 %	12,47 %	- 9,76 %	- 28,01 %	124,23 %	4396	12,17 %
До суду	---	538	617	602	331	371	284	257	583	448	448
		---	14,68 %	- 2,43 %	- 45,02 %	12,08 %	- 23,45 %	- 9,51 %	126,85 %	3583	10,46 %
Залишок	---	180	1778	828	217	185	134	118	139	447	447
		---	887,78 %	- 53,43 %	- 73,79 %	- 14,75 %	- 27,57 %	- 11,94 %	17,8 %	3579	103,44 %

Таблиця 2 – Співвідношення результатів прокурорсько-слідчої діяльності³³⁵

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	3/П	С/П	
ст. 201	Облік. КП ¹	196	129	110	94	102	125	114	123		
		51,02 %	59,69 %	58,18 %	59,57 %	58,82 %	64 %	70,54 %	61,4 %	982	60,4 %
	Підозра	101	61	53	44	52	49	41	48	56	
		51,53 %	47,29 %	48,18 %	46,81 %	50,98 %	39,2 %	36,61 %	42,11 %	449	45,34 %
	До суду	96	52	46	38	42	45	33	44	396	50
	95,05 %	85,25 %	86,79 %	86,36 %	80,77 %	91,84 %	80,49 %	91,67 %	87,28 %		
ст. 262	Залишок	91	70	62	54	60	75	68	70	556	70
		46,43 %	54,26 %	56,36 %	57,45 %	58,82 %	60 %	67,86 %	59,65 %	556	57,6 %
	Облік. КП	41	445	207	154	151	102	95	55	1250	156
		56,1 %	92,36 %	86,96 %	90,91 %	87,42 %	96,08 %	85,26 %	80 %	84,39 %	
	Підозра	19	55	37	23	20	12	17	13	196	25
	46,34 %	12,36 %	17,87 %	14,94 %	13,25 %	11,76 %	17,89 %	23,64 %	196	19,76 %	
ст. 263	До суду	18	34	27	14	19	4	14	11	18	18
		94,74 %	61,82 %	72,97 %	60,87 %	95 %	33,33 %	82,35 %	84,62 %	141	73,21 %
	Залишок	19	397	175	134	131	97	80	44	1077	135
		46,34 %	89,21 %	84,54 %	87,01 %	86,75 %	95,1 %	84,21 %	80 %	1077	81,65 %
	Облік. КП	6929	7228	7409	6307	8002	7466	6204	5116	54661	6833
	14,03 %	29,62 %	34,76 %	45,09 %	25,77 %	29,19 %	27,05 %	23,63 %	54661	28,64 %	
ст. 263	Підозра	6174	5632	5247	3841	6425	5719	4875	4252	42165	5271
		89,1 %	77,92 %	70,82 %	60,9 %	80,29 %	76,6 %	78,58 %	83,11 %	42165	77,17 %
	До суду	5957	5087	4834	3463	5940	5287	4526	3907	39001	4875
		96,49 %	90,32 %	92,13 %	90,16 %	92,45 %	92,45 %	92,84 %	91,89 %	39001	92,34 %
	Залишок	769	1847	2312	2665	1856	2015	1576	1114	14154	1769
	11,1 %	25,55 %	31,21 %	42,25 %	23,19 %	26,99 %	25,4 %	21,77 %	14154	25,93 %	

³³⁵ Розрахунок відсоткового співвідношення звітих показників ОГП щодо КП, у яких особам вручено повідомлення про підозру (Підозра); КП, за якими провадження направлені до суду (До суду) та КП, у яких на кінець звітного періоду рішення не прийнято (Залишок) здійснюється шляхом порівняння показників Підозри з Облік. КП; До суду з Підозрою; Залишку до Облік. КП за формулою: $(A*100)/B = \%$ (наприклад: $(101*100)/196 = 51,53 \%$).

Продовження табл. 2

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	3/П	С/П	
ст. 263 ¹	Облік. КП	170	196	150	119	198	194	185	168	173	
		15,88 %	13,78 %	11,33 %	33,61 %	14,65 %	17,01 %	18,92 %	20,24 %	1380	18,18 %
	Підозра	145	182	139	92	178	177	157	152	153	
		85,29 %	92,86 %	92,67 %	77,31 %	89,9 %	91,24 %	84,86 %	90,48 %	1222	88,08 %
	До суду	143	169	133	79	169	161	150	134	1138	142
	98,62 %	92,86 %	95,68 %	85,87 %	94,94 %	90,96 %	95,54 %	88,16 %	1138	92,83 %	
ст. 264	Залишок	24	18	12	34	24	24	28	28	24	24
		14,12 %	9,18 %	8 %	28,57 %	12,12 %	12,37 %	15,14 %	16,67 %	192	14,52 %
	Облік. КП	5	14	10	13	11	8	5	9	9	9
		60 %	71,43 %	90 %	84,62 %	81,82 %	62,5 %	80 %	44,44 %	75	71,85 %
	Підозра	2	4	4	7	4	3	1	7	4	4
	40 %	28,57 %	40 %	53,85 %	36,36 %	37,5 %	20 %	77,78 %	32	41,76 %	
ст. 410	До суду	2	4	1	2	2	3	1	5	3	3
		100 %	100 %	25 %	28,57 %	50 %	100 %	100 %	71,43 %	20	71,88 %
	Залишок	3	10	6	9	7	5	4	4	6	6
		60 %	71,43 %	60 %	69,23 %	63,64 %	62,5 %	80 %	44,44 %	48	63,91 %
	Облік. КП	95	288	191	177	248	132	236	184	194	194
	43,16 %	78,47 %	64,4 %	78,53 %	84,68 %	87,12 %	91,95 %	92,93 %	1551	77,66 %	
ст. 410	Підозра	57	79	78	44	45	22	24	21	46	46
		60 %	27,43 %	40,84 %	24,86 %	18,15 %	16,67 %	10,17 %	11,41 %	370	26,19 %
	До суду	54	62	68	38	38	17	19	13	39	39
		94,74 %	78,48 %	87,18 %	86,36 %	84,44 %	77,27 %	79,17 %	61,9 %	309	81,19 %
	Залишок	37	221	116	136	207	115	214	171	152	152
	38,95 %	76,74 %	60,73 %	76,84 %	83,47 %	87,12 %	90,68 %	92,93 %	1217	75,93 %	
КП вчиненні з об'єктів озброєння	Облік. КП	761	2563	1526	579	583	508	388	752	7660	958
		29,3 %	75,93 %	60,55 %	42,83 %	36,36 %	44,09 %	33,76 %	22,47 %	7660	43,16 %
	Підозра	587	833	767	401	451	407	293	657	4396	550
		77,14 %	32,5 %	50,26 %	69,26 %	77,36 %	80,12 %	75,52 %	87,37 %	4396	68,69 %
	До суду	538	617	602	331	371	284	257	583	448	448
	91,65 %	74,07 %	78,49 %	82,54 %	82,26 %	69,78 %	87,71 %	88,74 %	3583	81,91 %	
КП вчиненні з	Залишок	180	1778	828	217	185	134	118	139	447	447
		23,65 %	69,37 %	54,26 %	37,48 %	31,73 %	26,38 %	30,41 %	18,48 %	3579	36,47 %

Додаток Г

ЗВЕДЕНІ РЕЗУЛЬТАТИ
опитування 312 працівників НПУ за темою: «Методика розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами»

1.	Ваша посада:	
	начальник відділу	0,32 %
	заступник начальника відділу	0,64 %
	начальник відділення (сектору)	1,92 %
	старший слідчий / старший оперуповноважений	29,81 %
	слідчий / оперуповноважений	57,37 %
	інспектор	5,77 %
	власний варіант	4,17 %
2.	Ваша освіта	
	середня спеціальна	2,89 %
	неповна вища («бакалавр»)	71,15 %
	повна вища («спеціаліст», «магістр»)	25,64 %
	власний варіант	0,32 %
	Загальний слідчий стаж роботи в органах досудового розслідування:	
	до 1 року	13,14 %
	від 1 до 2 років	32,69 %
	від 2 до 5 років	31,41 %
	від 5 до 10 років	11,54 %
	від 10 до 20 років	7,69 %
	понад 20 років	3,53 %
	відсутній	0 %
4.	Стаж роботи на займаній посаді:	
	до 1 року	13,14 %
	від 1 до 2 років	34,94 %
	від 2 до 5 років	31,09 %
	від 5 до 10 років	13,46 %
	від 10 до 20 років	5,77 %
	понад 20 років	1,6 %
5.	Чи доводилось Вам розслідувати або брати безпосередню участь у розслідуванні за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами?	
	так	90,06 %
	ні	9,94 %
6.	Чи брали Ви участь у складі слідчої групи та/або слідчо-оперативної групи під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами?	

Продовження табл.

6.	так	63,78 %
	ні	36,22 %
7.	На Вашу думку, чи є потреба в розроблені науково-практичних рекомендацій (алгоритмів), які б дозволили швидко та якісно розслідувати вказану категорію проваджень?	
	так	57,69 %
	ні	19,55 %
	важко відповісти	22,76 %
8.	Чи є потреба в створенні Єдиного державного реєстру об'єктів озброєння України?	
	так	57,37 %
	ні	14,75 %
	важко відповісти	27,88 %
9.	Чи посприє створення «ЄДРООУ» швидкому отриманню потрібної інформації, проведення розслідування та зниженню рівня незаконного обігу зброї?	
	так	51,28 %
	ні	16,03 %
	важко відповісти	32,69 %
10.	Чи потрібно повернути практику «дослідчої перевірки» (протягом 10 діб)?	
	так	42,95 %
	ні	35,26 %
	важко відповісти	21,79 %
11.	Чи зменшиться з приводу цього загальний рівень реєстрації кримінальних правопорушень?	
	так	50,32 %
	ні	24,68 %
	важко відповісти	25 %
12.	На Вашу думку, найбільш значущі та інформативні елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами:	
	предмет кримінального правопорушення	91,35 %
	спосіб вчинення кримінального правопорушення	76,6 %
	місце вчинення кримінального правопорушення	69,55 %
	особа злочинця	81,09 %
	типові сліди кримінального правопорушення	84,62 %
	власний варіант	3,53 %
13.	Обставини, які підлягають з'ясуванню на початковому етапі розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами?	
	походження вилучених об'єктів (належність до вогнепальної зброї)	90,38 %

Продовження табл.

13.	їхня належність до особи («власника»)	85,58 %	
	наявність у цієї особи відповідного дозволу на поводження з певними об'єктами озброєння	47,12 %	
	спосіб потрапляння об'єктів озброєння у власність	72,12 %	
	мета їхнього придбання та зберігання	50,96 %	
	імовірність використання цих об'єктів у злочинних цілях (установлення причетності до ряду вчинених збройних кримінальних правопорушень)	57,37 %	
	установлення каналів потрапляння об'єктів озброєння до незаконного обігу	81,73 %	
	кола осіб, дії яких цьому сприяли	73,4 %	
	власний варіант	2,24 %	
14.	Чи існує необхідність у розробці типових версій?		
	існує тільки на початковому етапі розслідування	29,49 %	
	існує тільки на наступному етапі розслідування	11,86 %	
	існує протягом усього розслідування	52,88 %	
	необхідності не має	5,77 %	
15.	На Вашу думку, найтипівіші недоліки планування такого розслідування пов'язані з:		
	відсутністю організаційно-практичної моделі розслідування	73,08 %	
	тактичними помилками під час збирання доказів та первинної інформації, які спотворюють уяву про злочинну діяльність	67,95 %	
	відсутністю чітко окреслених цілей розслідування, поінформованості учасників розслідування, координації їхньої діяльності	57,69 %	
	спрошеністю алгоритму первинних дій (заходів), що зводиться до проведення огляду, призначення експертного дослідження та опитування осіб	62,5 %	
	відсутність чіткого (деталізованого) алгоритму подальших дій (заходів), визначення часу їх проведення, конкретних виконавців, прямого зв'язку з версіями	61,54 %	
	порушенням послідовності проведення запланованих дій (заходів), часу їх проведення	56,09 %	
	відсутність належної взаємодії між учасниками розслідування, залученням співробітників без досвіду роботи в таких розслідуваннях	97,12 %	
	відсутністю письмово плану розслідування або його несвоєчасним складанням; шаблонністю до складання плану; недотриманням комплексності й системності; відсутністю індивідуального підходу до планування	62,18 %	
	відсутністю практичного досвіду в слідчого з організації та планування розслідування в кримінальному провадженні	74,68 %	
		власний варіант	3,85 %

Продовження табл.

16.	Найбільш ефективні форми взаємодії під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами:	
	спільне планування:	
	- розслідування кримінального правопорушення	87,5 %
	- конкретних СРД та НСРД	55,77 %
	- вироблення стратегії й тактики отримання інформації оперативним шляхом	42,63 %
	постійний обмін інформацією	62,5 %
	виконання доручень слідчого щодо проведення ОРЗ та реалізації НСРД	36,86 %
	сприяння в проведенні окремих СРД	58,33 %
	оперативне супроводження під час досудового розслідування	51,92 %
	співпраця в СОГ	28,53 %
спільна організація та проведення тактичних операцій або комбінацій	12,18 %	
	власний варіант	3,21 %
17.	Взаємодія слідчого з працівниками оперативних підрозділів під час розслідування цієї категорії проваджень:	
	потрібна обов'язково	18,59 %
	потрібна тільки у складних, багатоепізодних кримінальних провадженнях	26,28 %
	не потрібна взагалі	55,13 %
18.	Складання письмово плану розслідування:	
	необхідне у кожному кримінальному провадженні, незалежно від рівня складності вчиненого кримінального правопорушення	40,71 %
	необхідне тільки за окремими епізодами злочинної діяльності	18,59 %
	необхідне тільки під час розслідування складних, багатоепізодних кримінальних проваджень	16,35 %
	не потрібне, оскільки розслідування можна проводити механічно, керуючись багаторічним власним досвідом	24,36 %
19.	Під час складання плану необхідно враховувати:	
	спосіб та механізм вчинення кримінального правопорушення	67,63 %
	соціальні зв'язки злочинця	46,47 %
	імовірність втручання в розслідування зацікавлених осіб	31,41 %
	спроб:	
	- спотворення орієнтуючої інформації	39,74 %
	- доказів	30,77 %
- фальсифікації документів	31,73 %	
- активної протидії слідчому	35,26 %	
- незаконного впливу на осіб, які володіють інформацією, що має значення для кримінального провадження	18,27 %	
імовірність надання неправдивих свідчень	54,49 %	

Продовження табл.

19.	перешкоджання іншим чином	38,78 %
	власний варіант	1,92 %
20.	На Вашу думку, які з СРД є найбільш ефективними та результативними для отримання вихідних даних й оптимізації розслідування за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами?	
	огляд об'єктів озброєння	75,32 %
	огляд місця події	86,54 %
	інші види слідчого огляду	22,76 %
	обшук	42,63 %
	допит	52,24 %
	слідчий експеримент	7,05 %
	призначення експертного дослідження	100 %
	власний варіант	4,17 %
21.	Які СРД потребують оновлення тактичного забезпечення (проведення)?	
	огляд об'єктів озброєння	42,31 %
	огляд місця події	38,46 %
	інші види слідчого огляду	11,86 %
	обшук	46,15 %
	допит	36,86 %
	слідчий експеримент	29,49 %
	призначення експертного дослідження	14,74 %
	власний варіант	1,92 %
22.	За якими СРД відсутні сучасні рекомендації та потребують негайної розробки?	
	огляд об'єктів озброєння	35,9 %
	огляд місця події	26,6 %
	інші види слідчого огляду	17,31 %
	обшук	46,15 %
	допит	23,72 %
	слідчий експеримент	14,42 %
	призначення експертного дослідження	15,38 %
	власний варіант	6,41 %
23.	Чи здійснювали Ви підготовчі заходи до проведення огляду?	
	так	31,41 %
	ні	49,04 %
	дуже рідко	19,55 %
24.	Які причини відсутності належної підготовки до проведення огляду?	
	відсутність необхідності в таких заходах	54,49 %
	наявність належного досвіду, який достатній для проведення огляду без підготовки	32,69 %

Продовження табл.

24.	відсутність можливості здійснити ці заходи внаслідок браку часу	48,4 %
	отримано недостатньо повну інформацію про подію, наявність потерпілих та інше	46,47 %
	відсутність ефективної організації виїзду на місце події чергової СОГ	66,35 %
	відсутність контролю з боку керівництва стосовно організаційно-підготовчих заходів	19,87 %
	власний варіант	4,81 %
25.	Як наслідок, незадовільна якість огляду за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами пов'язана з:	
	невчасним та неповним (поспіхом) проведенням такої дії	48,4 %
	неповним складом СОГ:	
	- відсутність інспектора-криміналіста та/чи спеціаліста в галузі балістики	62,18 %
	- працівників оперативних підрозділів	25,64 %
	- за необхідності, кінолог із службово-розшуковою собакою	32,37 %
	невжиттям або неналежним вжиттям заходів:	
	- охорони місця події	39,74 %
	- затримання злочинця за «гарячими слідами»	24,68 %
	недостатнім використанням технічних засобів для виявлення, вилучення і поверхневого дослідження слідів кримінального правопорушення	64,42 %
	власний варіант	4,81 %
26.	Після прибуття СОГ на місце події підготовчі заходи мають включати такі елементи:	
	визначення межі місця події для забезпечення її охорони, з обмеженням доступу сторонніх осіб, надання медичної допомоги потерпілим, якщо це не було зроблено до прибуття слідчого	39,74 %
	установлення осіб, які можуть:	
	- надати оперативну інформацію для формування слідчих і розшукових версій	41,03 %
	- відтворити звичайне (без змін) розташування предметів і речей на місці події	51,6 %
	остаточне визначення обов'язкових та необхідних учасників огляду	10,58 %
	залучення до участі понятих	86,41 %
	роз'яснення учасникам огляду їхніх прав та обов'язків	41,35 %
	здійснення розстановки сил і засобів	20,83 %
	організувати переслідування за «гарячими слідами»	28,85 %
	оповіщення територіального органу про характер кримінального правопорушення та прикмети особи, яка вчинення кримінального правопорушення	13,78 %

Продовження табл.

26.	визначити об'єкти пошуку	63,46 %	
	визначити тактичні прийоми огляду обстановки місця події та окремих її елементів	25,64 %	
	визначити порядок пересування місцем події та фіксацію її обстановки	41,67 %	
	власний варіант	3,21 %	
27.	На Вашу думку, високу результативність у виявленні й вилученні слідів незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами під час огляду та обшуку дає:		
	залучення спеціалізованих пересувних лабораторій (криміналістичної, вибухотехнічної)	24,36 %	
	залучення окремих спеціалістів	59,94 %	
	використання спеціальних знань слідчого	11,22 %	
	власний варіант	4,49 %	
28.	Які техніко-криміналістичні засоби Ви використовували під час огляду та обшуку?		
	засоби освітлення	58,33 %	
	оптичні прилади, що сприяють виявленню слідів, дослідженню предметів і документів, інших речових доказів	26,28 %	
	пошукові засоби, що забезпечують результативність пошуку предметів	47,12 %	
	пристрої для дослідження в невидимих променях спектра, які забезпечують результативність у виявленні слідів крові, слюни й інших речовин біологічного походження, слідів мастила, жирів тощо	27,24 %	
	засоби вимірювання	67,95 %	
	засоби вилучення й упакування	61,86 %	
	апаратура для фіксації перебігу і результатів СРД	38,14 %	
	засоби зв'язку	29,49 %	
	допоміжні засоби (лопата, лом, дробина та інше)	24,68 %	
	власний варіант	5,45 %	
	29.	Результативність обшуків за досліджуваною категорією провадження прямо залежить від ефективності проведення НСРД:	
		спостереження (ст. 269 КПК України) за:	
- особою		19,87 %	
- річчю		15,71 %	
- місцем		32,71 %	
зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України)		60,58 %	
зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України)		26,6 %	
контроль за вчинення злочину (ст. 271 КПК України) у формі:			
- оперативної закупки	42,95 %		

Продовження табл.

29.	- контрольованої поставки	15,38 %
	- спеціального слідчого експерименту	61,54 %
	- імітування обстановки злочину	53,21 %
	власний варіант	2,88 %
30.	При збиранні орієнтуючої інформації, за результатами НСРД можливо:	
	конкретизувати місце проведення (об'єкт) обшуку	42,63 %
	отримати відомості про об'єкти пошуку, які мають доказове значення в кримінальному провадженні	69,23 %
	визначити тактику проведення обшуку – методи обстеження та коло тактичних прийомів	36,22 %
	сформувати оптимальний склад СОГ та залучити необхідних спеціалістів, зокрема, в галузі криміналістики	55,13 %
	установити схованки обшукуваного	26,92 %
власний варіант	6,41 %	
31.	Обшук за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами найчастіше відбувається у такій ситуації:	
	конфліктній та виражається в:	
	- активній протидії обшукуваного	11,86 %
	- нейтральній поведінці обшукуваного і відмові від спілкування, співпраці	33 %
	- імітуванні обшукуваним активної допомоги	28,85 %
	безконфліктній	15,71 %
важко відповісти	10,58 %	
32.	На попередньому етапі обшуку необхідно здійснити:	
	непомітне прибуття СОГ	48,4 %
	попереднє обстеження прилеглої території до об'єкта обшуку	29,17 %
	виставлення постів (групи-перехвату)	37,5 %
	супроводження представника громадськості чи житлово-експлуатаційної контри для оперативного проникнення до об'єкта обшуку	25 %
	додержання заходів безпеки	69,55 %
	застосування технічних засобів аудіо-, відеофіксування	68,91 %
	проникнення на об'єкт обшуку та його оперативне обстеження	41,99 %
	пред'явлення службового посвідчення	47,12 %
	ознайомлення обшукуваного з ухвалою слідчого судді	83,65 %
	пропонування добровільно видати об'єкти пошуку	63,14 %
обшук присутніх осіб	52,24 %	
власний варіант	1,6 %	
33.	На оглядовому етапі обшуку необхідно здійснити попередній обхід з метою:	
	ознайомлення з обстановкою на об'єкті обшуку	70,19 %
	уточнення остаточного плану пошукової діяльності	44,87 %

Продовження табл.

33.	персоніфікації завдань для учасників	65,06 %
	необхідності залучення додаткових сил	30,13 %
	застосування додаткових технічних засобів фіксування	29,17 %
	обрання тактики обшуку – оптимального методу обстеження та ймовірної системи тактичних прийомів	70,19 %
	власний варіант	1,92 %
34.	Які тактичні прийоми обшуку Ви використовували за фактом незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами?	
	залучення учасників кримінального провадження до проведення обшуку	53,85 %
	спостереження за поведінкою обшукуваного та інших присутніх осіб на місці обшуку	80,13 %
	усунення, відсторонення деяких присутніх від участі в обшуку	16,67 %
	використання рефлексії обшукуваного	41,99 %
	прийоми на відволікання	48,72 %
	бесіда або «словесна розвідка»	76,6 %
	постановка запитань обшукуваному	70,19 %
	зіставлення інформації, яка міститься у відповідях обшукуваного	54,17 %
	роз'яснення обшукуваному його неправильної позиції та необхідні надання допомоги слідчому	44,55 %
	раптове (несподіване) пред'явлення обшукуваному предмета, виявленого під час обшуку	36,22 %
	порівняння (зіставлення) однорідних об'єктів	26,6 %
застосування науково-технічних засобів	13,14 %	
власний варіант	2,24 %	
35.	Система тактичних прийомів, спрямованих на переконання обшукуваного до добровільної видачі об'єктів пошуку:	
	залучення учасників кримінального провадження до проведення обшуку (підозрюваного, свідків, потерпілого)	58,01 %
	установлення психологічного контакту	73,08 %
	роз'яснення необхідності надання допомоги слідчому	68,91 %
	власний варіант	0,96 %
36.	Система тактичних прийомів, спрямованих на діагностику добровільної видачі об'єктів пошуку:	
	спостереження за поведінкою обшукуваного	77,24 %
	порівняння (зіставлення) добровільно виданих об'єктів	50,32 %
	постановка запитань для конкретизації та уточнення інформації	76,28 %
	зіставлення інформації, яка міститься у відповідях обшукуваного	72,12 %
	постановка контрольних запитань або для усунення протиріччя, або для встановлення невідповідності виданого та шуканого	36,54 %
	власний варіант	1,6 %

Продовження табл.

37.	Система тактичних прийомів, спрямованих на усунення активної протидії обшукуваного:	
	використання навіювання у формі наказу	60,9 %
	роз'яснення щодо хибної позиції обшукуваного та необхідності у співпраці	68,27 %
	видалення осіб від обшуку (у разі виникнення конфліктної ситуації)	48,4 %
	власний варіант	3,85 %
38.	Система тактичних прийомів, спрямованих на подолання відмови обшукуваного від спілкування:	
	установлення психологічного контакту	77,24 %
	залучення обшукуваного до надання технічної допомоги	64,74 %
	постановка нейтральних запитань – метод «спіймати на гачок» інтересу	55,13 %
	«словесна розвідка» на подолання відмови від спілкування	61,54 %
	роз'яснення щодо необхідності надання слідчому	37,5 %
власний варіант	2,24 %	
39.	Система тактичних прийомів, спрямованих на отримання пошукової інформації від обшукуваного:	
	постановка запитань на відволікання для уточнення відомостей про особливості обстеження місця, розташування тих чи інших предметів	74,04 %
	зіставлення інформації у відповідях з реальною обстановкою на об'єкті обшуку	67,63 %
	використання рефлексії, заснованої на випробуванні	33,65 %
	раптове (несподіване) пред'явлення обшукуваному предмета, виявленого під час обшуку	43,27 %
	постановка контрольних запитань для оцінки інформації та її корекції	56,09 %
	власний варіант	8,01 %
40.	Система тактичних прийомів, спрямованих на пошук об'єктів, що зберігаються без спеціального маскування:	
	зіставлення поведінки обшукуваного з місцем обшуку	43,27 %
	аналіз обстановки місця обшуку з метою визначення місць імовірного зберігання об'єктів пошуку:	
	- орієнтація на місця традиційного зберігання	63,78 %
	- використання можливих типових аналогів	69,55 %
	зіставлення (порівняння) виявленого об'єкта з ознаками того, що шукають	54,8 %
використання прийомів на відволікання (якщо слідчий володіє інформацією про місце приховування об'єктів пошуку)	73,72 %	
власний варіант	6,09 %	

Продовження табл.

41.	Система тактичних прийомів, спрямованих на пошук видозмінених або знижених об'єктів:	
	аналіз можливостей видозмінення (знищення) об'єкта пошуку	32,37 %
	аналіз обстановки на об'єкті обшуку з метою визначення імовірних місць, де видозмінювалися (знищувалися) об'єкти пошуку:	88,78 %
	- орієнтація на професійні (чи інші) навички обшукуваного	68,27 %
	- зіставлення об'єкту пошуку з різними предметами місця обшуку	84,29 %
	- використання можливих типових аналогів	51,28 %
42.	застосування науково-технічних засобів для виявлення, фіксації і збирання слідів, предметів та їхніх ознак	51,92 %
	зіставлення (порівняння) виявлених слідів, предметів та їхніх ознак	1,92 %
	власний варіант	
	Система тактичних прийомів, спрямованих на пошук об'єктів, що зберігаються з спеціальним маскуванням або в інших суб'єктивно недоступних місцях:	
	проведення «словесної розвідки»	76,28 %
	використання рефлексії обшукуваного:	
- навіювання у формі наказу	32,37 %	
- випробування	33,65 %	
- «виток» інформації з метою вчинення підозрюваним контрольоване правоохоронними органами переміщення об'єктів пошуку	44,23 %	
43.	аналіз обстановки об'єкту обшуку з метою визначення місць ймовірного зберігання об'єктів пошуку:	64,42 %
	- зіставлення об'єкту пошуку з різними предметами місця обшуку (наявність демаскуючих ознак і характер схованок)	70,83 %
	- орієнтація на професійні (чи інші) навички обшукуваного	83,65 %
	- використання можливих типових аналогів	39,74 %
	застосування науково-технічних засобів (зокрема, пошукової техніки)	41,03 %
	порівняння (зіставлення) виявлених об'єктів з ознаками того, що шукають	2,24 %
власний варіант		
43.	Які з рекомендованих систем тактичних прийомів актуальні та відповідають потребам сучасної слідчої практики?	
	система тактичних прийомів, спрямованих на переконання обшукуваного до добровільної видачі об'єктів пошуку	67,31 %
	система тактичних прийомів, спрямованих на діагностику добровільної видачі об'єктів пошуку	76,6 %
	система тактичних прийомів, спрямованих на усунення активної протидії обшукуваного	65,06 %

Продовження табл.

43.	система тактичних прийомів, спрямованих на подолання відмови обшукуваного від спілкування	77,88 %
	система тактичних прийомів, спрямованих на отримання пошукової інформації від обшукуваного	60,26 %
	система тактичних прийомів, спрямованих на пошук об'єктів, що зберігаються без спеціального маскування	70,19 %
	система тактичних прийомів, спрямованих на пошук видозмінених або знижених об'єктів	79,5 %
	система тактичних прийомів, спрямованих на пошук об'єктів, що зберігаються зі спеціальним маскуванням або в інших суб'єктивно недоступних місцях	80,77 %
44.	Ефективна підготовка до допиту за фактом незаконного поведіння зі зброєю та бойовими припасами має включати:	
	вивчення матеріалів кримінального провадження	95,19 %
	визначення кола осіб, які підлягають допиту	76,92 %
	визначення предмету допиту	41,35 %
	визначення послідовності його проведення	54,81 %
	визначення часу й місця проведення допиту	59,29 %
	збирання та використання оперативно-розшукової інформації, зокрема про допитувану особу (склад злочинного об'єднання) та вчинених нею кримінальних правопорушень	29,49 %
	вибір інших учасників	20,51 %
	обрання технічних засобів фіксації та їхню підготовку	26,92 %
	планування допиту	67 %
власний варіант	2,24 %	
45.	Додатковими підготовчими заходами до допиту є:	
	ознайомлення зі спеціальною літературою	42,63 %
	звернення за допомогою до відповідних спеціалістів	60,58 %
	вивчення соціально-психологічної характеристик допитуваних	25,96 %
	визначення способу виклику допитуваних	30,13 %
власний варіант	5,77 %	
46.	Який характер має допит під час розслідування?	
	конфліктний	19,55 %
	безконфліктний	75,96 %
важко відповісти	4,49 %	
47.	Які причини конфліктних ситуацій під час допиту підозрюваного?	
	особа не бажає, щоб її притягли до кримінальної відповідальності	65,38 %
	особа утаює факт інших епізодів злочинної діяльності	15,38 %
	особа утаює факт співучасників або, навпаки, обмовляє їх наявність погроз від співучасників, інші види впливу, у т. ч. підкуп для самообмови	17 %
власний варіант	2,24 %	
		0 %

Продовження табл.

48.	Під час допиту в безконфліктній ситуації допитувані:	
	надають повні та правдиві показання	68,6 %
	допускають добросовісну помилку	19,23 %
	надають неправдиві показання	7,37 %
	відмовляються надати показання	1,6 %
	надають показання, які суперечать обставинам кримінального правопорушення та підлягають перевірці	3,2 %
	власний варіант	0 %
49.	У якій формі зазвичай Ви проводите допит?	
	вільна розповідь	83,97 %
	запитання-відповідь	11,86 %
	власний варіант	4,17 %
50.	Система тактичних прийомів, спрямованих на встановлення психологічного контакту під час допиту свідків (потерпілих):	
	роз'яснення процесуального статусу допитуваного, його прав та обов'язків	88,14 %
	роз'яснення мети та завдання допиту	62,82 %
	роз'яснення важливості надання правдивих показань	46,79 %
	проведення попередньої бесіди на сторонню тему	51,6 %
	використання позитивних якостей допитуваного	30,77 %
	здійснення переконання щодо невідворотності покарання підозрюваного	68,27 %
	переконання щодо необхідності надання допомоги слідчому	59,29 %
	проведення допиту без присутності сторонніх осіб («ввіч на ввіч»)	50,64 %
власний варіант	2,88 %	
51.	Система тактичних прийомів, спрямованих на встановлення психологічного контакту під час допиту підозрюваного:	
	роз'яснення процесуального статусу допитуваного, його прав та обов'язків	81,41 %
	проведення бесіди на сторонню тему	63,46 %
	роз'яснення значення щирої каяття у вчиненому кримінальному правопорушенні	50,32 %
	використання позитивних якостей допитуваного	47,44 %
	демонстрування слідчим поінформованості про спосіб й обставини життя допитуваного, його проблем, потреб та інтересів	33,33 %
	моделювання перспектив ситуації, що склалася	77,24 %
	переконання в невідворотності покарання	40,06 %
	власний варіант	2,24 %
	52.	Систем тактичних прийомів, спрямованих на активізацію діяльності допитуваного та утримання психологічного контакту:
здійснити поділ теми вільної розповіді або деталізацію за окремими епізодами		78,21 %

Продовження табл.

52.	постановка питань, що уточнюють, конкретизують і деталізують інформацію	83,01 %
	спостереження за поведінкою допитуваного та його невербальними реакціями	56,73 %
	створення напруження	50 %
	зняття напруження	43,91 %
	відволікання уваги	51,6 %
	здійснення інерції допиту	28,85 %
	використання фактору раптовості	64,1 %
	пред'явлення речових і письмових доказів	45,51 %
	оголошення окремих фрагментів показань інших осіб	53,53 %
	використання асоціативних зв'язків	67,95 %
	демонстрація поінформованості про обставини вчинення кримінального правопорушення	41,03 %
	зміна теми допиту	20,51 %
власний варіант	4,17 %	
53.	Система тактичних прийомів, спрямованих на актуалізацію забутого у пам'яті допитуваного:	
	пред'явлення речових і письмових доказів	58,97 %
	демонстрація іншої матеріалізованої інформації	53,21 %
	оголошення окремих фрагментів показань інших осіб	48,4 %
	постановка основних запитань та запитань для нагадування, уточнення, конкретизації інформації	75,64 %
	використання зображувальних можливостей допитуваного	27,56 %
	допит на місці події	6,73 %
власний варіант	1,92 %	
54.	Система тактичних прийомів, спрямованих на викриття неправди або нейтралізацію добросовісної помилки:	
	постановка додаткових та контрольних запитань для уточнення, конкретизації, деталізації інформації	50,64 %
	пред'явлення речових і письмових доказів	61,54 %
	оголошення окремих фрагментів показань інших осіб	71,15 %
	допит на місці події	38,46 %
власний варіант	6,41 %	
55.	Які з рекомендованих систем тактичних прийомів актуальні та відповідають потребам сучасної слідчої практики?	
	система тактичних прийомів, спрямованих на встановлення психологічного контакту;	79,81 %
	система тактичних прийомів, спрямованих на активізацію діяльності допитуваного та утримання психологічного контакту	82,05 %
	система тактичних прийомів, спрямованих на актуалізацію забутого в пам'яті допитуваного	75,32 %
	система тактичних прийомів, спрямованих на викриття неправди або нейтралізації добросовісної помилки допитуваного	62,18 %

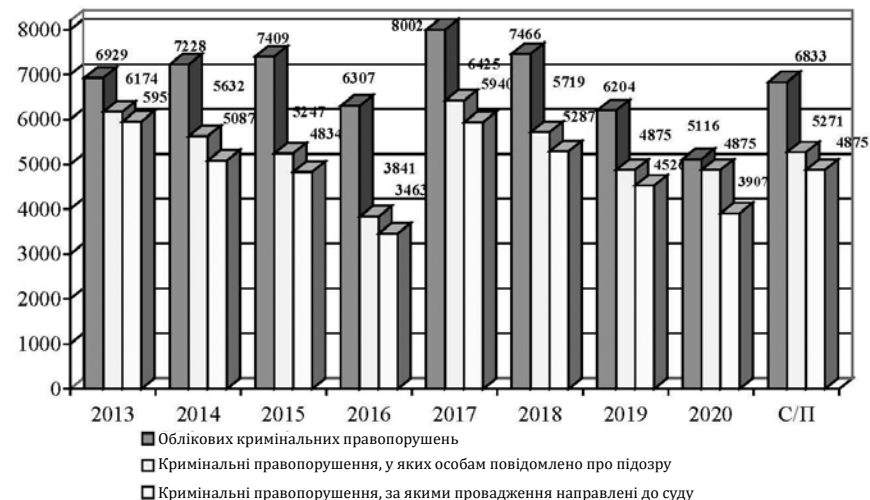
Продовження табл.

56.	Чи є необхідним проведення одночасних допитів двох чи більше раніше допитаних осіб у провадження цієї категорії?	
	так	24,04 %
	ні	69,87 %
57.	Чи проводили Ви одночасні допити двох чи більше допитаних осіб у провадженнях цієї категорії?	
	так	60,58 %
	ні	39,42 %
58.	Чи використовували Ви процесуальний механізм проведення допиту злочинця (-ів) в режимі відеоконференції?	
	так	13,78 %
	ні	86,22 %
59.	На Вашу думку, неналежне використання можливостей судових експертиз зумовлено:	
	недостатньою поінформованістю про наукові та технічні можливості судових експертиз	43,27 %
	відсутністю методичних рекомендацій про сучасні методи і технології експертних досліджень	20,83 %
	недостатністю засобів і матеріалів для дослідження	7,69 %
	надання переваги іншим засобам збирання доказів	28,21 %
	власний варіант	0 %
60.	Яке значення мають оперативні дані під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами?	
	визначальне	31,09 %
	допоміжне	37,82 %
	орієнтоване	26,6 %
	важко відповісти	4,49 %
	власний варіант	0 %
61.	Чи брали Ви участь у проведенні НСРД (ОРД) за досліджуваною категорією проваджень?	
	так	21,47 %
	ні	78,53 %

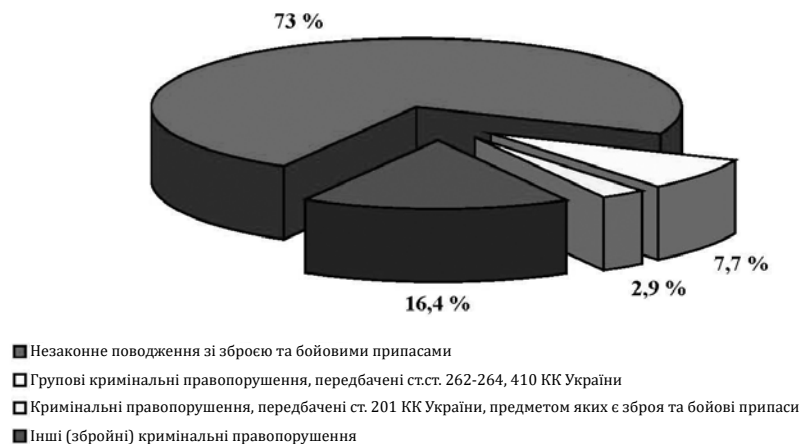
Додаток Д

Діаграма 1

Загальний показник «Незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» (ст. 263 КК України) за звітний період 2013–2019 рр.

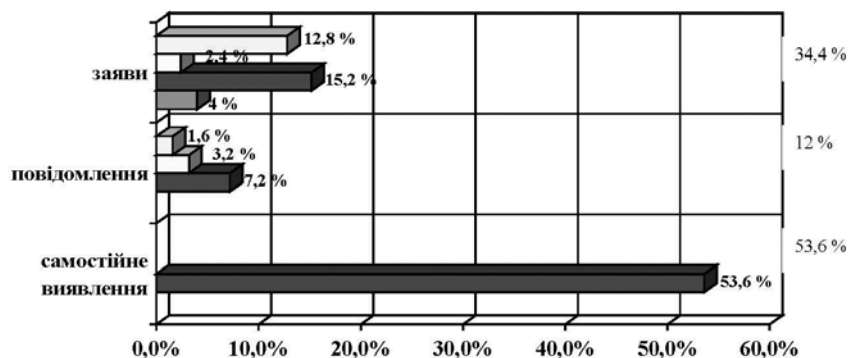

Діаграма 2
Типи розслідувань для інформаційного «портрета» незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами (емпірична база монографії)

Діаграма 3

Привід для початку досудового розслідування

Заява про:

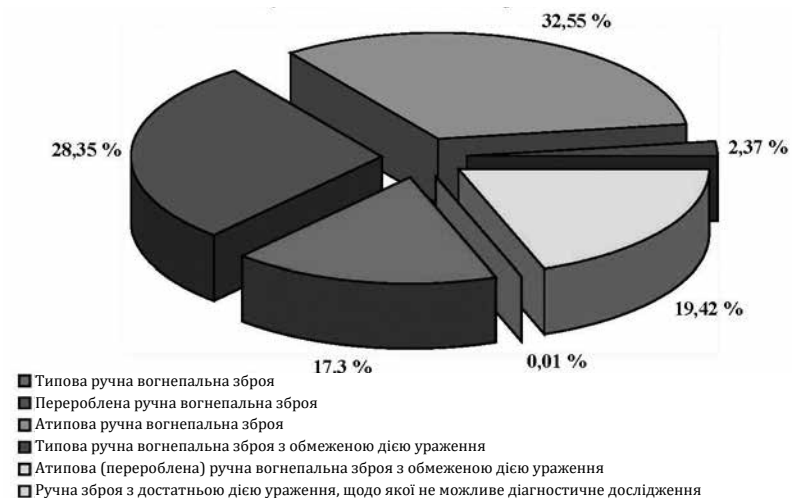
- знайдення безхазяйних об'єктів в озброєння;
- вчинення певною особою незаконного поводження з об'єктами озброєння;
- зізнання у вчиненні збройних кримінальних правопорушень;
- добровільну здачу об'єктів озброєння;

Повідомлення від:

- підприємств, установ, організацій, представників влади, посадових осіб;
- громадськості або окремих громадян, які затримали злочинця на місці вчинення кримінального правопорушення;
- невідомої особи (анонімний дзвінок на лінію «102»)

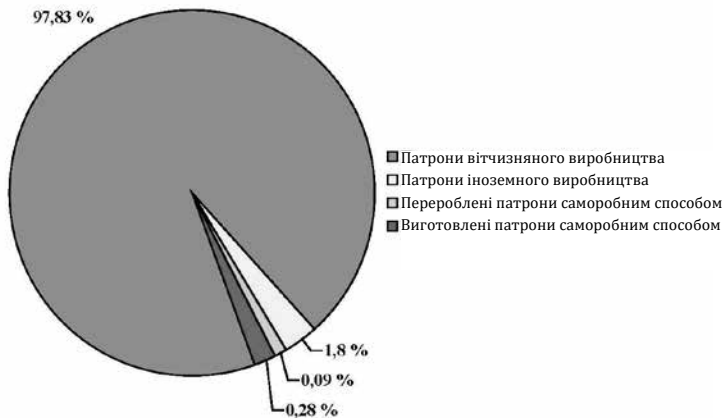
Діаграма 4

Ручна вогнепальна зброя

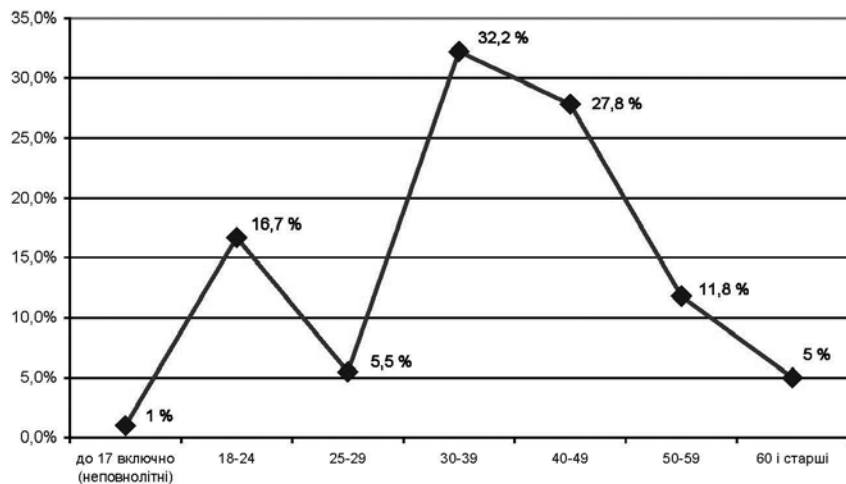
Діаграма 5

**Бойові припаси до ручної вогнепальної зброї
(залежно від способу виготовлення патрона)**

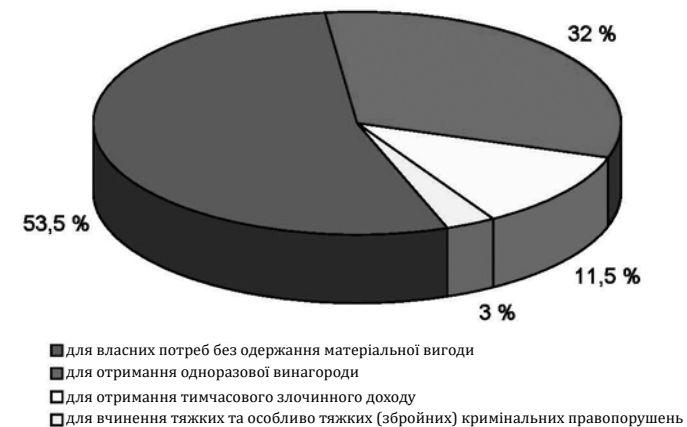
Діаграма 6

Загально-віковий показник особи злочинця

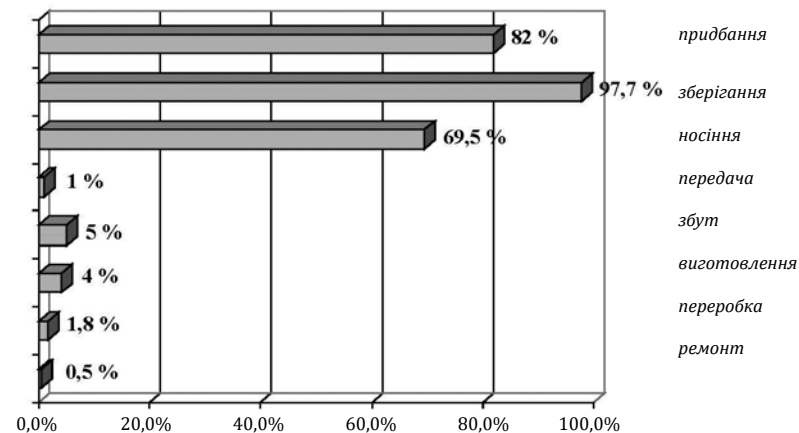
Діаграма 7

**Мета злочинця під час вчинення незаконного поводження
зі зброєю та бойовими припасами**

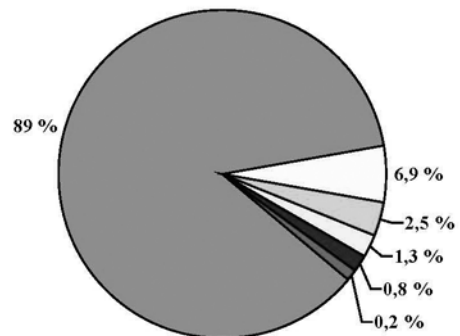
Діаграма 8

**Способи незаконного поводження зі зброєю
та бойовими припасами**

Діаграма 9

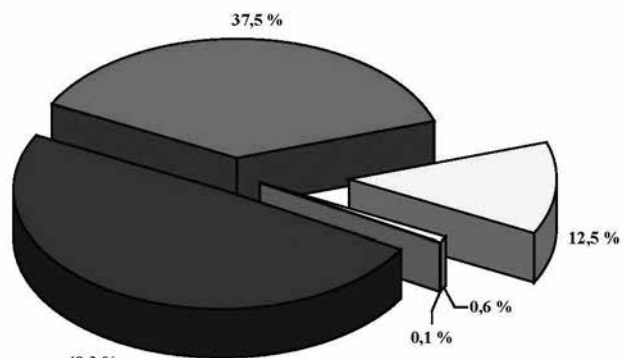
Позиція підозрюваного під час досудового розслідування

- Ситуація 1 – підозрюваний визнає себе винним та надає показання
- Ситуація 2 – підозрюваний визнає себе винним, проте відмовляється від надання показань
- Ситуація 3 – підозрюваний не визнає себе винним та надає показання
- Ситуація 4 – підозрюваний визнає себе винним частково та надає показання
- Ситуація 5 – підозрюваний не визнає себе винним та відмовляється надати показання і відповідати на запитання
- Ситуація 6 – підозрюваний відмовляється від надання показань

Діаграма 10

Форми звернення до суду (закінчення досудового розслідування)

- тільки обвинувальний акт
- угода про визнання винуватості
- клопотання про звільнення кримінальної відповідальності

Наукове видання

С. С. ВІТВИЦЬКИЙ, О. О. ВОЛОБУЄВА, А. О. ВОЛОБОЄВ

**МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ
НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ
ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ**

МОНОГРАФІЯ

*Підготовлено до друку ВД «Дакор»
Друкується в авторській редакції*

Підписано до друку __.__.__. Гарнітура Cambria. Формат 60×84 1/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 14,51. Обкл.-вид. арк. 13,55. Наклад __ прим.

ТОВ «ВД «Дакор»

Свід. ДК № 4349 від 05.07.2012

☎ (044) 461-85-06; ✉ vd_dakor@ukr.net 🌐 www.dakor.kiev.ua

📍 04655, м. Київ, просп. Степана Бандери, 8